ŞİİR

İLHAN BERK

Kült Kitap

(Yazarken/Okurken/Çizerken)

YKY

İLHAN BERK

KÜLT KİTAP
(Yazarken/Okurken/Çizerken)

Deneme

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları -1107
Şiir -104

Kült Kitap (Yazarken/Okurken/Çizerken) / İlhan Berk
Desenler: İlhan Berk

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu

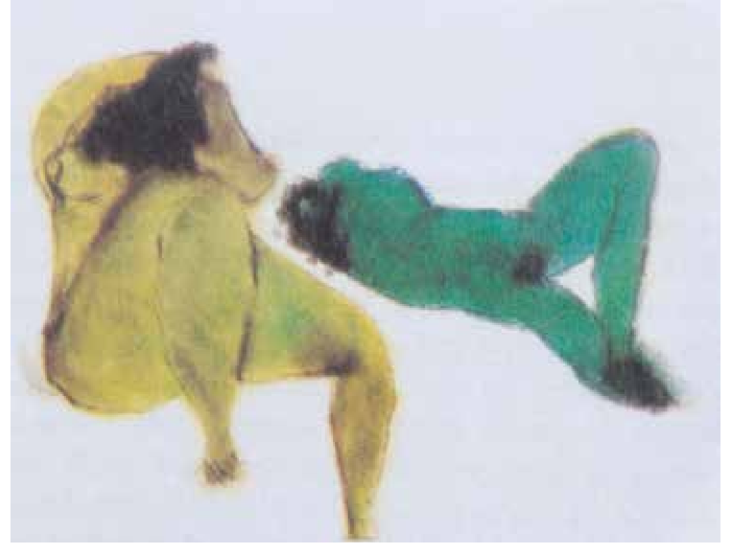
Kapak tasarımı: Nahide Dikel

1. baskı: İstanbul, Aralık 1998
Genişletilmiş 3. baskı: İstanbul, Şubat 2009
ISBN 978-975-08-3568-1

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi No: 4 Karaköy Palas Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Kült Kitap, hep sensindir.

YAZMAK DENEN CEHENNEM

Yazmayı cehennem olarak gören başka yazarlar var mıdır, bilmiyorum. Malraux yazmanın kahrediciliğine değinerek, ressamların mutlu, yazarlarınsa mutsuz kişiler olduğunu söyler. Örnek olarak da Matisse'le Picasso'yu gösterir. Henry Miller da resim yapmayı "yeniden sevmek" diye tanımlar. Kısacası ikisi de yazmayı, resmin yanında, kahredici bulurlar. Nedenlerini pek açıklamazlar, ama yazmak ediminin ne bela bir şey olduğunda birleşirler. Ben yazmak eylemini cehennem olarak görenlerdenim. Bana bu düşünceyi verense, yazmanın zorluğu, güçlüğü, kahrediciliği değildir. Bunu söylerken ne sözcüklerin, ne dizelerin saçtığı cehennemi, ne de beyaz bir kâğıdın yaptığı baskıyı, sıkıntıyı yadsıyorum. Az şey midir sözcüklerin zulmü? Sözcüklerin salt bir nesneyi algılamaları yeter mi? Sesleri, kokuları, renkleri, çağrışımları yüklenmeyen bir sözcük nedir ki? Bir dizede yer almaları, o dizenin kendisi olmaları kolay mıdır? Yazının hangi alanında vardır sözcüklerin şiire yaptığı baskılar? Sonra ilk dizenin direnişi, ele gelmezliği, kurumu, despotluğu? Bu acımasızlık, gaddarlık, kadirbilmezlik. Ya bir şiiri bitiren elin çektikleri? Kâğıdın, kalemin kıyıcılığı? Sonra bilinçaltının, duyumun o korkunç tankeri beynin, bir uyum adına verdiği savaşlar? Asıl da ak kâğıdın saçtığı cehennem?

Bütün bunlar nasıl görülmeyebilir, bir yana atılabilir? Ama bütün uğraşların yazgısı değil midir bu? Hangi iş bunu istemez? Bu değil yazmanın acımasızlığı, kahrediciliği. Cehennem benim için önce bu yeryüzünü yazmak istememden, bunu üst-

lenmemden geliyor. Hem bunu benden kimse istemediği halde bu böyledir. Cehennem dediğim bu işte.

Dünyayı yazmak, dünyaya bir onun için bakmak. Yani dünyada olmayı, bu dünyada yaşamayı bir yana atıp salt onu yazmak için yaşamak! Yazmakla yaşamayı birleştirmek, birbirine karıştırmak; bu iki ayrı eylemi, tek bir eylemmiş gibi görmek. Cehennem bu. Kişi yeryüzünde böylesine somut, acımasız bir durumu yüklenmeyegörsün, mutsuzluğun dik âlâsını taşıyor demektir. Bu yerküreyi, bu yerküredeki anakaraları, denizleri, insanları, bitkileri, hayvanları görmemek; nehirlere nehir, gökyüzüne gökyüzü, ormanlara orman, kuşlara kuş, bir sokağa sokak, bir eve ev, bir ağaca ağaç, çocuklara çocuk, sevilere sevi olarak bakmamak; salt yazmak için bakmak! Yaşamaksa yazmak adına yaşamak; hep bir ak kâğıdı görmek, oraya bütün bunları dökmek ve kurtulmak... Ne zamana değin kurtulmak? Arpa boyu, yalnız arpa boyu bir süre için. Yerküre durmuyordur çünkü: Güneşler yanılmamışlar, gök, boşanır dediğimiz gök, boşanmamış; suyun, toprağın ısısal ölümü ters dönmüştür. Dahası, şimdiye değin gördüğümüz nice şey yeni devinimlere, değişimlere dönüşmüştür. Öyleyse yeryüzü, bu en büyük kitap, hep yazılmalıdır. Sözcükler, sevgili sözcükler yerlerinden oynatılmalıdır, yeni bir yaşam adına. Yeryüzünün bir yerinde bir yaşama gerçekleşmiş, en güzel, en somut sözcükleri bekliyordur. Acunun bir başka köşesindeyse eşitsizlikler doruğa çıkmış, en yalın, en terörcü sözcükler bulunmalı ve sürülmelidir. Bir başka yerde de sular artık yatağından çıkmış ve "kıyametler belirmiştir." Yani her şey, her şey yazılmak, yazılmak istiyordur. Yaşam bütün biçimleriyle sürümden kaldırılmıştır, ağmıştır gök.

Böyle biri için yaşamak nedir? Her gördüğünü yazmak, her yaşadığını yazmak, biriktirmek, depolamaktan başka? Salt görmek mi? Bir yüze, bir elmaya, bir yaprağa dokunmak; bir sesi, rüzgârları, boraları, çığlıkları dinlemek; havayı, zamanları, kentleri, bitkileri, çiçekleri koklamak; bir gök, bir yerbilimcisi gibi yeryüzünde olup bitenleri incelemek, bunları hep yazmak adına yapmak. Kendini her yere böyle götürmek, bu kendini dışlaştırmak değil de nedir? Kişinin her şeyi, yani yazmayı bir yana atıp, bir yüze salt bir yüz olarak bakması, bir yaprağa dokunması az şey midir? Bunu yapamamak zulümlerin zulmü değil midir? Buna "niçin zulüm olsun" denebilir mi? Ya da böyle bir kişiye mutlu bir kişi olarak bakılabilir mi? Dahası, insanın yapamadığında mutluluk olur mu? Zindanın ta kendisi bu değil midir? Özgürlük bunun neresinde?

Öte yandan, yazmak, yazmayı seçmek özgürlük gibi görünebilir: Var olmak bir seçme olduğu için, seçen insan var olduğu için. Ama sevinçsiz var olma ne denli sağlıklı bir şeydir? Yazmak hiç mi sevinç vermiyor? Dedim ya çok kısa süreli bir sevinç bu. Bir şiiri bitirmek, yani yaşamayı bir kâğıda gömmek, onu oraya geçirmiş olmayı bilmek, kıvancın ta kendisi elbet. Ama ya sonra? Zindan yine başlıyor. Kâğıtların, ille de kendisi için yaşamayı istediği, başka bir yaşama tanımadığı karanlık. Böylece insanlar, sokaklar, kentler, bin göz bin kulak kesilmiş doğa, kâğıdın baskı alanına giriyor, kalemlerin uçları açılıp onun adına sıralanıyor, el onun adına kalkıyor. Bütün kapılar, bütün kurtuluş yolları kapanıyor. O amansız, kargışlı, ölümcül kâğıtla yüz yüze geliyorsun. Her şey sese, renge, kokuya, devinime dönüşüp duruyor: "Kurtuluş yok!" diyor. Bütün zehrini akıtıyor, ellenip ayaklanıyor. O zaman kollarını sıvayıp onun buyruğuna girmekten başka çıkar yol olmadığını anlıyorsun.

Yazmanın böylesine baskısı altında yaşayan birinin, bir kişi olarak özgürlüğü yok demektir. Bir işadamının yaşamından ayrı değildir yaşamı. Bütün ayrım olsa olsa yazarın bunu kendi seçmiş olmasıdır. O kadar. Öte yandan, buna seçmek demek de zordur. Nedeni de, bu dünyada kendisinin başka türlü doğrulamayacağını anlaması, elinden başka bir şey gelmeyeceğini bilmesidir. Hem yazmak böyle bir şey değil midir? Yaratıcı dediğimiz kişiyi bunun dışında düşünebilir miyiz?

Başkalarını bilmem, yazmak benim için cehennemdir.

Defterler 1955-57-58

KARALAMALAR, I

Düşsever Olmak

Her gün biraz daha düşsever bir ozan olmaya doğru gidiyorum: Usu hor görüyorum. Klee'yi, Max Ernst'i, Miró'yu sevişimi böyle açıklıyorum. Figüratif resme bakamaz oldum.

Dizeler

Helen, thy beauty is to me
Like those Niceon...

(Poe)

C'était le jour béni de ton premier baiser!

(Mallarmé)

Bön güneş battığı yeri sordu, çekildi.

*

Gece, burda uyuyor.

*

İşittim boş bir vadiye rüzgâr iniyor.

*

Dana gözlü Hera! (ki Kocası Zeus türlü kılıklara girerek durmadan Hera'yı aldatırdı).

*

Önce oranı gördüm önce orandan öpeceğim.

Turgut Uyar

And death shall have no dominion.

Dylan Thomas

Sonra o gider sesini yıkardı.

Cemal Süreya

Şiir Uçları

... halkı güzelliğiyle ün yapmıştı/Bir delikanlı nehir/Zeus soylu şehirler talancısı: Odysseus/Yunanlılar denizle tanıştıktan sonra/Kanatlı balık kantosu/Şeydi o, nasıl demeli başkaydı rüzgârınız/Gelişigüzel bir karanfil aşkına (Cengiz Çelikten)/At kısrak cambazı güzel Troyalılar/Geveze kuzgunlar/Maydanozlar gövermiş/Bir saat sonra ne güzel olmuş bu defter/Kalkınca sabah olmak âdeti hep (A.O.)/Gecesafaları/Şiirlere bir insan evlerden bir şey katmadan/Nasıl girer şaşıyorum (Necatigil), XII. Pie'nin yorgunluğu bende/Yunansı göz/Gezgin Yahudi/Dışardaki yeryüzü/Gökte yazılar yazan bir kadının elleri/Çöl caddesi/Eski uygarlığın en büyük coğrafya bilgini Amasyalı Strabon/Uzun entarili Troyalı kadınlar/Gelecek insanların işiteceği işler görmeden ölmek istemiyorum (Hector, *İlyada*)/Minon vazolarında erkekler kırmızı boyanırdı/Pantolonu ata binmek için İskitler buldu/Girit'te kadınlar büyük bir kıskançlıkla kalçalarını gizlerlerdi, fakat memelerini örtüsüz bırakırlardı/Mısır resimlerinde kadın kocasından daha uzun boyludur/

İlyada

İlyada'yı bu kez Türkçesinden okudum. Ustaca bir düzeni var. Büyük bir romana benziyor. Hektor, Akhilleus büyük kişiler.

İskitlerin kılık ve kıyafetlerini gösteren bir resim

Şiir Uçları

Bir zamanlar nerde olsak bir ırmağa çıkardık. / Mavi gözlü Kuzeyin esmerleri/Küçük bir Barbar şehri/5 insanın iskeleti bulundu: Kırmızı aşı boyasıyla boyanmışlardı/İlk madeni parayı basan Lidyalılar/O gecelerde hâlâ bir pencere açıktır/Mısırlıların deniz halkları dedikleri Yahudiler/İpek ilk kez Çin'de kullanılmıştır/Şimdi bir Asur giysisi gibiyim anlamsız/ *tarihte savaş ilk Fenikelilerle başladı/Fenikeliler mal satmak için birçok sahillere uğrarlar, sonra da gemiye gelen kadınları kaçırırlardı./*

Dizeler

Nehirler olmasaydı tarih daha bir süre gizliliğini korurdu.

*

Haritayı açtı yağmur nerden başlayayım diyor.

*

Kızböceği geçti. Ne diyordu kızböceği?

*

Bir uzayda ünüm seninle ışıdı.

*

Çocuklar

Halikarnassos'ta balıkçı kahvelerine sabahları babalarıyla gelen çocuklar, akşamları evlerine ihtiyar dönüyorlar.

*

Colette

Şehbal'in Ekim 1911 tarihli sayısında kapak kızı olarak Colette'i koymuşlar!

Korkunç güzel!

*

Coğrafya

Arabistan'da ilk coğrafyacılar şairlerdi. Böylece uzun süre coğrafyanın elinden şiir tuttu. Vahaların, nehirlerin, kentlerin nerede olduğunu usta tutmak için şiirler yazılır, ezberlenirdi. Şiirin koşuk tarihi de böyle gelişti. Homeros olmasaydı Troya da bir sözcükten öteye gitmezdi.

O zamanlar coğrafya bir çocukmuş.

Tümceler/Dizeler

İşte bir Dünya Kupası maçları için bir yazıdan düşen bir dize:

Kuşlar Peru'ya ölmek için uçar.

(İslam Çupi)

Sıkıldım kendimden.

Bir zaman (belki bir yedi sekiz ay) şiir yayımlamak istemiyorum. Adımın geçtiği bir dergiyi de görmek istemiyorum.

*

Bir konuyor bir uçuyor Babilli sinekler.

(Robert Lowell)

Şiir Uçları

Asurlular uzun sakal bırakırlardı/Irmak gemisi/Thebai şehri yüz kapılı şehir/Fenike suyu/Zulmet içinde olanların kitabı/Ramses'in evi/Ramses'in 111 oğlu 59 kızı vardı/Bugün Mısır'da Karnak, Lüksor köyleri vardır/Girit'in vergisi/sizi bilmem Kartaca'ya geldim kalırım/O daha uzun daha güzel içdenizler/Yarın II. Ramses'le randevum var/Dönük güzel/Batık bir göl nilüferi/İskit denizinin ta ötesine/Çift denizin daima dövdüğü Korinthos/İşte bu Sami çobanları/Dünyanın en güzel süsleri mezarlara mı kondu/İlk gemilerin dolaştığı denizler/Beni ırmaktan geçiren güzel kadın/Mısralarımda Yunanlıları Thebai ırmaklarına götürmeden önce/

Tavuk ile Yumurta

Bugünün bir Fransız aşçısı Babil'den hoşlanmazdı. Zamanımız insanlarından biri eski dünyanın bu büyük sitelerini ziyaret etseydi iki şeyin yokluğunu görürdü: Tavuk ve yumurta. Son Asur imparatorluğu zamanında yumurta, tavuk biliniyordu.

(Wells)

Şiir Uçları

Asur giysisi gibisin/Gök, bu işte öpüşümün yaktığı kıyı/Yunan yalnızlığım gibi bir sabah/Yarın uyanacağım sabah olacak/Alfe Suyu/Bakışları iyiydi/Çünkü bakışı güzeldi/Güzel, kâğıtlar gibi.

*

Troyalıların geniş şehri/Konakları anlatıyorum sana/Ahay Hisarı'nın gelecekte yok olması/Alfe Suyu'na ulaştık/En uzun beyaz/Bakire yüzler kuşları uzaklaştırdılar/Bir bulut çarpıyor bir kalyona/Phryxus kuşu/Denizlerde dolaştılar/

*

Nommer un objet, c'est supprimer les trois quarts de la jouissance du poème, qui est faite du bonheur de le deviner peu à peu; le suggérer, voilà le rêve.

(Mallarmé)

*

Dans la poésie de Mallarmé la phrase n'existe pas...

*

İstanbul'da kadınlar uzun boylu U gibi güzel.

*

Kral mavisi/Knos vazoları/Knosos prensleri/Girit denizi/Ağa saba/Ön Elen/Aka ili/Onu aşağıla –

*

Bir ağa sabahta hanlık sürüyorum.
Seni gördüm, bir gül, beyazlanıverdim.

*

Şiir Uçları

Kadınları güzel Ahayalılar (Yunanlı)/Sarı Menelas/Afrodit Paris'i kokulu odasına götürdü/Beyaz uzun bir tüle örtünen Helena çıktı/Büyük güzel gözlü Helena/O devirde Asuri tüccarları / Hitit Kralı Kadeş savaşında 35.000 savaş arabası kullandı/

Dizeler

Ben ölümü eskittim, geliyorum.

Ramses triomphant (détail) (vers 1160 av. J.-C.) - Musée du Caire. –"Même obsédés d'absolu, les empires n'ignoraient pas le goût de la force, et ceux de l'Orient avaient maintes fois figuré leurs triomphes. Quelque archer chassait vers le vide de la pierre assyrienne les déportés de toujours, comme si le malheur seul pouvait symboliser la victoire, le char du roi écrasait les vaincus, on empalait les prisonniers, le pharaon prosternait, les princes brandissaient une gerbe de chevelures où pendaient des têtes coupées."

*

Bir yalnızlıktı artık geceyi açtım.

*

Sizi bilmem ben Kartaca'ya geldim kalırım.

*

Sonnez des cloches des sorties d'école dans la mer.

(Breton)

Şiir Uçları

Saat tüccarları/Müzik seven fil/Sur müneccimlerinin sakalı/Sakal denizi/Med ülkesi/Sakal yolculuk/Çayır sakal/Paris cellatlarının sakalı/Açıklanmamış yanlışlıklar sakalı/Sakal bahçe/Fırtına sakal/Denizin saçları/Gökyüzü hissediliyor dedim/Les lits sont toujours plus pâles que les morts/Sol ne kadar uzak?/Şimdi evleri serin kadınlar gerek/

*

Dizeler

–Allô, le gazon!
–Allô, la pluie.

(Breton)

Meyhanede gece paltolar gibi askıya asılmış.

–Adın ne?
– 85 ev.

*

Gelin, yukarı gelin çocuklar ben öldüm.

*

Yukarılar ne âlemde?

*

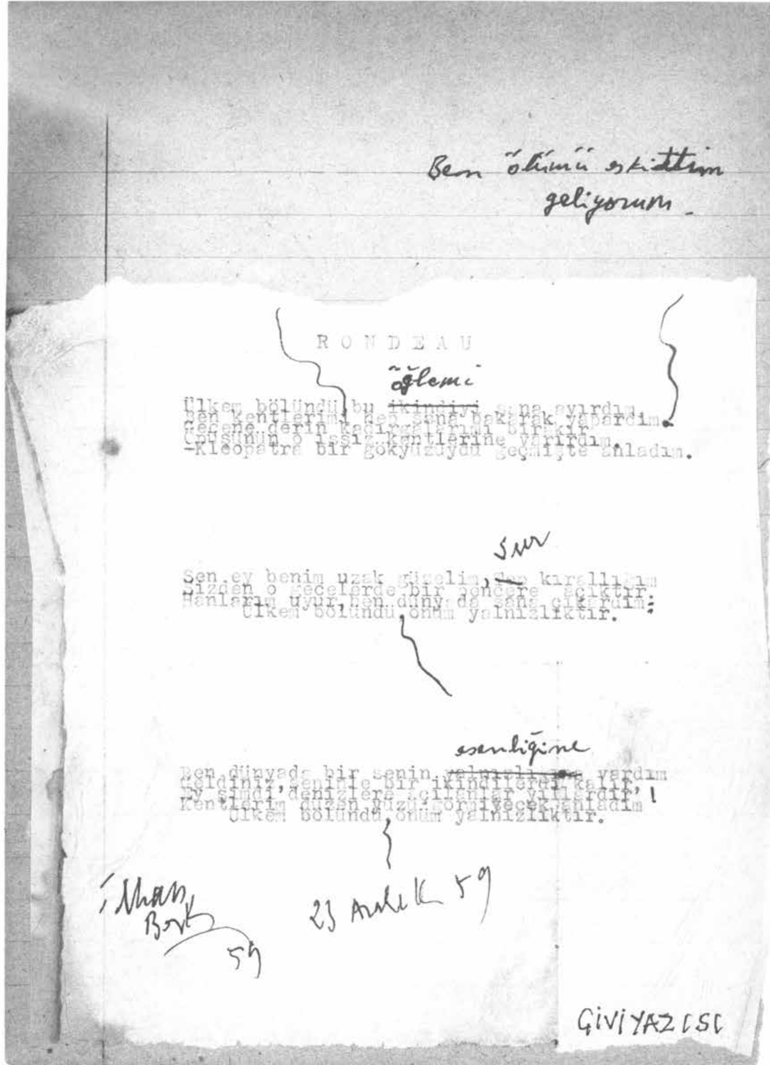
Ben yalnızlık doluydum İo'ya verdim ormanlarımı.
(Sarı ağzı sularımı aldı durdu)

*

On peut marcher sans tête.

(Forneret)

Bu saçları bırak, bu ağustosu.

*

Mısır

Mısır'da dağların üstünde sedef kabuğu bulunduğunu gördüm. Nil Nehri'nin suyunu içenler kâmilen Mısırlılardır. Mısırlılar yemeklerini yollarda yerler, evlerde yemezler. Yukarı Mısır'da yılda beş altı kez yağmur yağar.

*

Mısır'da halk kralları başı açık hiç görmedi. Mısır'da krallar bir kere olsun yere yalınayak basmamışlardır. Yılı on ikiye ilk Mısırlılar böldüler.

*

Dizeler

Daha uzun daha güzel Helenalar.

*

Eski Filistin'de sarı ağzınız.

*

Ne bahtiyar kadınlar onlar, hiçbiri Fransa için yatağında yalnız kalmamıştır.

*

'Sonra gözlerimi çevirdim güzel gözlere baktım.'

Dante

Augustus

21 defa imparator diye selamlandım. On birinci konsüllüğümde kendi paramla satın aldığım zaireden on iki defa özel buğday dağıtımı yaptım. Bunları yazarken 76 yaşındaydım.

Augustus Takvimi

ÇİVİ YAZISI GÜNLÜĞÜ

30 Ağustos 57

I. *Sonnet*: *Siz ne güzeldiniz benimle bilemezsiniz.*

(La vie quotidienne au temps d'Homère, Emile Mireaux.

a) *Petite histoire de la Mythologie et des Dieux*, Pierre Grimal. s. 135, (Troya savaşı ve Helena) Mythology, Edith Hamilton, s.193, The Fall of Troy.)
(Sonnets pour Hélène, Pierre de Ronsard.)
(To Helen, Edgar Poe.)

b) (Artık bana öyle geliyor ki, ölçüsüz uyaksız bir şiir olamaz benim için. Büyük bir eksiklik buluyorum çünkü özgür koşukta.)

20 Ekim 57

II. *Sonnet*: *Siz dedim de f, o denizler aldı beni.*

(İliada, Odysseus, Homeros.)

a) – Homeros benden en çok bin yıl önce yaşadı;
– Yunanlılar denizle tanıştıktan sonra;
– At kısrak cambazı güzel Troyalılar;
– Zeus soyu şehirler talancısı Odysseus.

b) (Sonnets, Pierre de Ronsard.)

1 Aralık 57

III. *Sonnet*: *Ben senin krallığın ülkene yetiştim.*

(Placet Futile, Mallarmé.)

– *Princesse, nommez-nous berger de vos sourires.*

(Mallarmé)

10 Aralık 57
Alfe Suyu: (*La civilisation d'Assur et de Babylone*, Contenau.)
(Düzyazıda anlamı olan her dizeyi çiziyorum.)

25 Aralık 57
IV. *Sonnet*: *Sahi siz mi geldiniz saksılarım ışıdı.*
a) (*İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetler*, Şevket Aziz Kansu; *Tarih, İlk Çağ; Tarih I.* Şemsettin Günaltay; *Histoire de l'Orient Ancien.* G. Contenau.)
b) (Marina, T. S. Eliot: *Between one June and another September.*)

28 Eylül 57
(Vorticism: the vortex is image in movement.)
V. *Sonnet*: *Sabahla ne güzel durdunuz aşkıma.*
(Miró'nun bir resmi; La vie quotidienne à Babylone, Contenau.)
(Ton cœur est bien plus vaste que tout royaume)
– Latin yüzün;
– Piryam hanın sitesi;
– O devirde Asuri tüccarları;
– Knosos prensleri.

4 Ekim 57
VI. *Sonnet*: *Troya'da siz sözü güzeldi eskiden.*
– Hitit Müzesi;
– Paris'in Helena ile Serüveni;
– Hélène, Paul Valéry: *Azure c'est moi... Je viens des grottes de la mort.*

30 Temmuz 57
VII. *Sonnet*: *Güneşler, bütün o, durdum bir denizde.*
– Ağa sabah;
– Girit Denizi;
– Aka ili;
– Denize ince bir tekne çektirdi.

13 Şubat 57
– *Valéry a tenté de réaliser l'abstrait*
a) (Düşünüyorum da ben daha çok Rimbaud ile uzayan bir çizgiyi uzatıyorum: Usla-ussuzluk karışımı bir çizgi.)
(Ozan çoğunluğun bakmasını değiştirir. Yeni bir dil getirir, giderek o dili kalabalığın eder. Yeni bakışlar, yeni diller önce iki üç kişiyi etkiler, sonra büyür, çoğunluğun olur.)
b) *Le non-sens est une folie qui ne manque pas de méthode.*
(Antonin Artaud)
I. *Rondeau*: *Ben uyandım bir aşk demekti bu dünyada.*
Kleopatra– Gerçekten seviyorsan, söyle ne kadar?
Antonius – Ölçülebilen sevgi zavallı bir sevgidir.
(Antonius ile Kleopatra, Shakespeare.)
a) (Antonius'un bir zamanki o gözleri şimdi yalnız kapkara bir çehreyi seyre dalmakta buluyor.)
(Aynı betik)
–Kleopatra'nın resimleri.
(*Cléopâtre*, Emil Ludwig.)
– *Ô mon reine obscure!*
(?)
– Zeki ve açık simalı Mısırlılar;
– Mısır ölüleri dünyanın en güzel ölüleri;
– (Mısır'da bir zamanlar ehramlardan bir kent vardı;
– Mısır'ın camdan eşyaları eski dünyada pek aranırdı.
b) (Mısır'da kadınların keten gömlekleri vardı. Çocuklar çıplak gezerdi. Her yer kalabalıktı, aynı kalabalık Nil üzerinde de vardı. Hiçbir Mısırlı kendini bir Yunanlıya öptürmezdi. Mısırlılar hiçbir hayvanın başını yemezlerdi.
(Herodotos Tarihi)
(Mısır Tarihi, Yusuf Ziya Özer; *La vie quotidienne en Egypte au temps des Ramses*, Pierre Montet.)
Tu reviendras ma bien lointaine!
(Tzara)

Kış, 1957

Babil (*Ballade*)

(La civilisation d'Assur et de Babylone, Contenau.)
(Babylone, Herodotos)
(La navigation sur l'Euphrate, Herodotos)
– İbranilerin tarihinde Babil esareti en karanlık tarihlerdir.
– Babil kralı Webukat yıkık Babil'i Yahudilere kurdurdu.
– Babil'de yaban keçileri ve geyikleri yayılırdı.
(Herodotos Tarihi)

Kış, 1957

II. *Rondeau*: *Ben şimdi bir şiirden geçenim çok eski.*
(*Mısır Tarihi*, Y. Z. Özer, Kleopatra zamanı.)
(*The Last Pharaoh*, Leonard Cottrell.)
Amour, tu as été mon maître. (Clément Marot)

Kış, 1957

Teb'deki kral mezarları için. (Ballade)
(*Mısır Tarihi*, Y. Z. Özer.)
(*L'Egypte des Pharaons*, Jean Capart.)
– Ölülerin Teb şehri;
– Krallarla tanınmış adamlar cenaze eşyalarını önceden hazırlatırlardı.

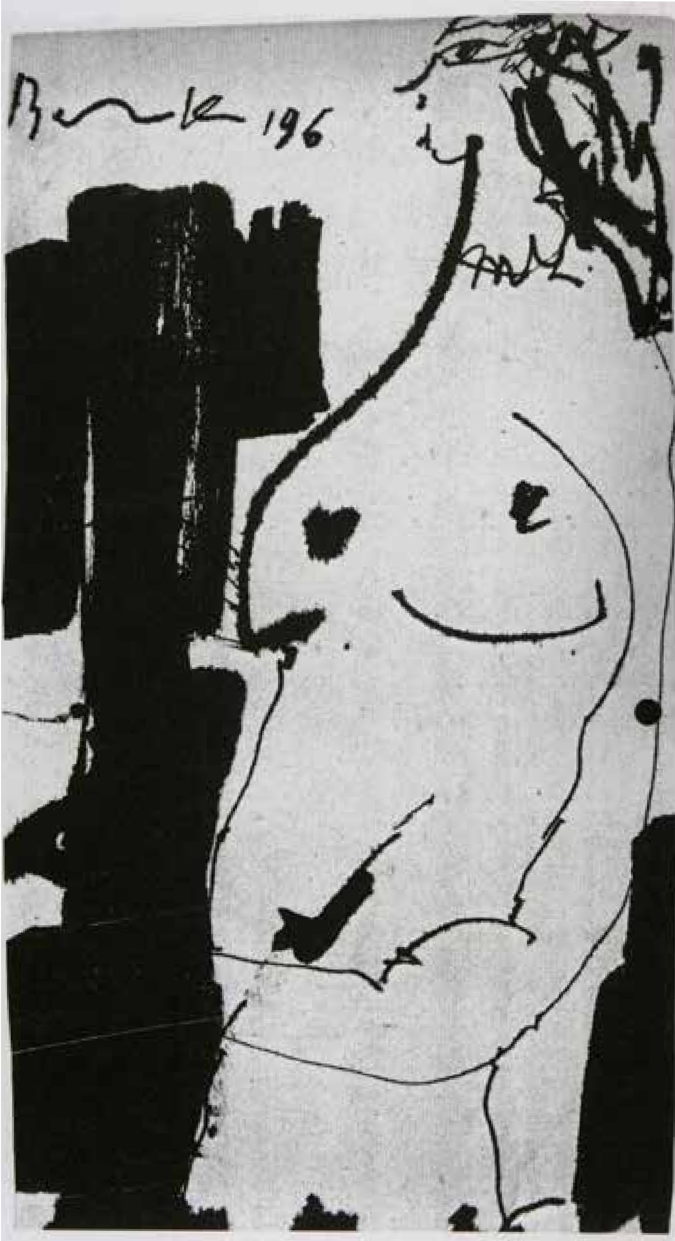
Kış, 1957

III. *Rondeau*: *Ülkem bölündü bu öğlemi sana ayırdım.*
(Antonius-Kleopatra ile ilgili tarihler.)
– Güzel uzaklığım.
(*Les Funérailles*, s. 317: *La vie quotidienne en Egypte*, Montet.)
a) (*Portrait of a Lady*, T. S. Eliot.)
b) (*Antoine et Cléopâtre*, José-Maria de Hérédia.)
– Bazen yürürdük atımızı durdururduk;
– Bu sokakların hepsinden geçmek;
– Eski Filistin'de sarı ağzınız.

1 Mart 57

IV. *Rondeau*: *Atımı istedim evin göğü gerindi.*

(Antonius Mısır'da, *Roma Tarihi*.)

(Soyut bir şiir dili bulmak istiyorum. Düzyazıya çevrilmeyen bir dil bu, ya da düzyazıda anlamı olmayan. Bunun *konu* ile ilgisi büyük. Buna, belki de, *öykü* ile demek daha doğru. Konusuz, öyküsüz olması gerek bu şiirin; konu, öykü bu soyut dili kurmaya büyük bir engel. İlkin işte bunu, bu öyküyü, konuyu yok etmeliyim. Mallarmé'nin birçok şiiri, bu öyküsüz, konusuz şiire bir örnek olabilir benim için. Sonra bütün gerçeküstücüler. Mallarmé'nin: *Sur les bois oubliés quand passe l'hiver sombre* diye başlayan *sonnet*'sini, *Don du Poème*'i, *Prose*'u, seviyorum. Özellikle bu *sonnet* bana daha bir konusuz görünüyor. Dili de öyle, Türkçede düşünemiyorum. Hemen hemen hiçbir dize Türkçeye de çevrilemez, sanırım. Bu *sonnet*'ye yine:

Le vierge, le vivace et le bel aujourd'hui

diye başlayan *sonnet*'yi katabilirim. Az soyut değil bunun da dili.

Soyutu insan usunun bir gelişimi diye düşünüyorum. Düzyazıdan uzaklaşmamız soyutu ancak böyle anlamakla mümkün gibi görünüyor bana. Cummings'in bu dili, bu soyut dili, bulduğunu sanıyorum:

A always don'u there B being no such thing

diye başlayan sonnet buna güzel bir örnek.)

2 Mart 57

Sonnet'den *biçim* olarak yoruldum. Artık hep *rondeau* biçiminde yazmak istiyorum.

Rondeau'nın, uyak biçimini değiştirmeli mi?

Soyut dil René Char'da da çok var. Artık bir zaman onu okuyacağım:

– *Le eaux parlaient à l'oreille du ciel.*

– *Vous rencontrez la foudre au visage d'écolier.*

Anlamı şiirde en iyi Antonin Artaud yok ediyor.

3 Mart 57

Harfler

Bana harf sevgisini, düşünüyorum da, Klee verdi diyorum. 6 yıldır Klee'nin *Ad Marginem*'i karşımda durur, bakmaya doyamamışımdır. İlk o, galiba V'de, U'da, r'de, L'de plastik bir güzellik bulmuş; onları tablosuna saçmış. Ben harflere resimden başka bir gözle bakamam oldum bittim. Alfabelere doyamam. Dünyanın en güzel alfabesi Achéens'in alfabesi sanıyorum. Sonra Mısırlıların *hiyeroglif*'i. En az harfli alfabe, Uygur alfabesiydi. Göktürk yazısı 38 harftir, Fenike 22. Fenikelilerin yalnız alfabeyi değil, bir gün, erguvan rengini de onların bulduğunu öğrenince, çok sevindim. Sonra yeryüzünde ilk savaşa onlar başlamış. Hiyeroglifi seviyorum, ama kimi, resimlikten çıkıyor o: benzetmeye gidiyor, ille de benzetecek.

Latin alfabesinde, en sevdiğim harfler: A, f, M, U, r, C, e. Bu harfler resimden başka bir şey düşündürmez bana. Bir gün harflere böyle bakmayı öğrendiğimiz zaman büyük bir değeri olacak onların gözümüzde.

*

– Mezopotamya'nın çivi yazılı metinleri;
– Mısırlılar her fikri bir işaretle gösterirlerdi;
– Hiyeroglifle yazılmış kral adı;
– 22 sessiz harf;
– Champollion, Mısır'a giderek orada senelerce kalmış ve eski Mısır dilini öğrenmiş ve bu dilin bir de sözlüğünü hazırlamıştır.

(Tarihlerden)

ŞİİR VE YAŞAM

Şiir yaşamdan çıkar

Bu söz çok su götürür, diye düşünüyorum birden. Böyle söz etmişim bir yerde. Şiir, şiirin tarihine eğilerek, onu örnekleyerek, ona bata çıka yazılır. Yoksa *yaşamak* sözü şiirin tarihinde çok gerilerde kalır. Bir şiiri bize, büyük, iyi dedirten, onun bir başka büyük, iyi bir şiirden çıkması, onu anımsatması, onunla doğrulanması; dahası onunla yorumlanmasıdır. Bir şiirde yaşam böyle perçinlenmezse, şiir böyle vurmazsa (kendi tarihi içinde doğrulanmazsa), yaşam (bu ne denli büyük boyutlu olursa olsun) sözde kalır. Yaşam kadar eski bir şey yoktur çünkü.

Sandık

Bir ayakkabı boyacısı aynalı, sedef işlemeli, pırıl pırıl ceviz sandığıyla küçük sandalyesini deniz kıyısına getirip koymuş. Kendisi denize girmiş yüzüyor.

Sandık ona ve denize bakıyor.

Etki üstüne

Yeryüzüne, yeryüzündeki kurda kuşa bakmak, onlarla haşır neşir olmak, yaşamak, benim için nasıl tutku olmuşsa, dünyada yazılan her şeye bakmak, onlarla alışverişe girmek de, benim bitmez tükenmez tutkum olmuş gibi gelir bana. Böyle dünyaya açık biri etkilenmez de ne yapar? Bu yüzden

etkiden hiç korkmadım, dahası, bıraktım kendimi: Oltaya takılanlara baktım, işime gelenleri aldım, geri kalanını attım. Bir gün Walt Whitman'la, onun şiirleriyle karşılaştığımda, onları ben yazmışım gözüyle baktım. Onu benim tarlama girmiş buldum. Benim bu yeryüzü yolculuğum hep böyle ozanlarla olagelmiştir.

Dizeler

Amour, tu as été mon maître.

(Clément Marot)

Hâlâ eskisi kadar mahzun olan Isemène.

(Dante)

Kentlerime artık bir düzen verebilecek miyim?

(?)

Ağardı mû-yi ser, sevda-yi Zülf ü yâr.

(?)

Anlam I

Rondo'ların çoğunu "Babil"i, "Alfe Suyu"nu, "Teb'deki Kral Mezarları İçin"i, bütün bu şiirlerimi düşünüyorum da bunların bende bir öyküsü olduğu halde, bir anlamları yok diyebiliyorum. Bu şiirlerin konusu hiç'tir. Bir anlamları varsa (başkaları için) bir öyküleri olduğu içindir. Öte yandan, kimi dizelerin bence de (bende) anlamları yok:

Atımı istedim evin göğü gerindi/Öyle sular dağların üstüydü isminiz/Uzun sular olur duymak gibi bir şeydiniz/Sabah haliniz o eski suları geçtim/Katolik gül, değil bu yalnızlık senden/

Şiirin duyurduğuyla (bu alacakaranlıkla) niçin yetinmiyoruz?

Neden Çiviyazısı?

Kitaptaki şiirlerin konusundan geliyor bu. Bir gün geldi başka acunlara açılmak istedim, başka çağlara. Daha çok da ilkçağlara. Bir üç yıl o çağlarda yaşadım. Hiçbir şey beni o çağlar gibi sarmadı, gönendirmedi. Bu çağların defterlerini tuttum. Ne kadar betik buldumsa okudum. Öyle ki bir Asur, bir Fenike, bir Mısır sözcüğü beni allak bullak etti. *Çivi Yazısı* işte böyle çağlardan kopup geldi.

Babil

Babil halkının hekimleri yoktur. Babilliler vücutlarını güzel kokularla ovarlar. Babil'de balıktan başka bir şey yemeyen üç kabile vardır.

*

Babil'de yaban keçileri ve geyikler yayılırdı. Asur'da sade servi vardı.

*

Babil'i Yahudi esirlerine kurdurdu Asurlular. Kral Davut kocamış ve yaşça ilerlemişti. İlk tarihçilerin Hintlilerin arasında doğduğu söylenir. Roma kralları kırmızı bir elbise giyerler ve taht üzerinde otururlardı. Konsüller erguvan rengi çizgili beyaz bir elbise giyerlerdi.

*

Babil çok eski bir soğuktu, bayılırdık.

*

Nehirlerden Babil'e gelen kayıklar yuvarlaktır.

Kahire

Kahire: Çıkıntılı bir deniz. On iki bin saka. Binlerce deve. Güzel gözler.

*

Dokumacılık Uygurlarda pek eskiydi. İpek ilk Çin'de kullanılmıştır. Frigyalılar dantel işlemeciliğini buldular.

*

Asurlular gümüş, altın eşya ticareti yaparlardı, beylere vergi verirlerdi.

*

İskit müthiş soğuktu.

*

Anlam II

Gücünü anlamdan alan şiirden soğudum. Şiirin anlamla olan bağı dolaylıdır ya da şiir onun üzerine kurulmaz.

'Tu reviendras ma bien lointaine!'

*

Tümceler

Asıl Roma uygarlığını kuranlar İtalya'ya deniz yoluyla gelenlerdir.

Deniz kenarında bir görüşmede bulundular.

*

Milattan 7.000 yıl önce de Akdeniz'de Basra körfezinde gemiler dolaşıyordu - ilk gemiler, kayıklar 25-30 bin yıl önce kullanıldı.

*

Dizeler

Kentlerimi ben sana bakarak yapardım.

*

Ülkem uyur, ben sana dolaşmaya çıkardım.

ARTAUD[*]

Artaud'nun yazmak eylemi beni allak bullak etti diyebilirim. Koca bir yıl onu okumakla geçti. Yazarken usun üstümdeki baskısını ne zaman duysam, hemen Artaud'ya sarılıyorum. Buna benim kurtuluşum diye bakmaya bile başladım.

Düşüncenin düzyazıya özgü olduğunu bir daha Artaud'yla anladım.

'Artık hiçbir şey düşünmediğim zaman yazmak istiyorum' sözleri bana yerleşti.

Artaud'nun Toplu Yapıtları'ndan çevirdiğim, beni korkunç ilgilendiren yazısını bir dergiye göndereceğim.

Artık Hiçbir Şey Düşünmediğim Zaman Yazmak İstiyorum*

Ben yazı yazmaya, hiçbir şey yazamayacağımı anlatmak için birtakım betikler yazarak başladım; diyecek, ya da yazacak bir şeyim olduğu vakit, en çok bu benim için imkânsız oluyordu. Hiçbir zaman bir düşüncem olmadı benim. Yetmişer sayfalık iki küçük betiğim hep o her türlü düşünceden uzak, o büyük, o yerleşmiş, o yöresel yokluk, hiçbir şeysizlik etrafında döner durur. Ombilic des Limbes *ile* Le pèse-neris'*dir bunlar.*

Hep böyle kopuk, düzensiz, korkunç bir duyguyla yazıp çizdim ben: Evet ile hayır, kara ile ak, doğru ile yanlış. Diyeceğim: Bu birbirine

* Artaud'nun 27 Haziran 1946'da sanat anlayışını anlatmak için Peter Watson'a yazdığı bu mektup, bugün en önemli mektuplardan biri olarak biliniyor. İlk kez, 1948'de *Critique* dergisinde çıkmıştır. Kısaltılarak çevrilmiştir.

karşıt şeyler benim gibi bir adamın, zavallı Bay Antonin Artaud'nun o garip anlatımı içinde birleştiler.

Kimliğimde yazılı olduğu gibi, ben, 1896'da, 3 ile 4 Eylül gecesi Marsilya'da dünyaya geldiğimi hiç hatırlamıyorum, ama buna karşın bambaşka bir yerde, bir uzayla hiçbir zaman olmamış korkunç yaman bir dünya arasında, öyle bir yerde çetin bir soruyu tartışırken dünyaya geldiğimi hatırlıyorum.

Benim, o uğursuz, korkunç, kaba dediğim yeryüzü, bu yeryüzü hayatıydı.

Gelip geçici bir şey değildir ölüm. Hiçbir zaman var olmamış bir şeydir o. Yaşamak zorsa, ölümün gittikçe imkânsız, etkisiz olmasındandır. Yeryüzündeki hayatımı düşündüğüm zaman, en azından dört kez gerçekten, bedenen, öldüğümü hatırlıyorum: Birinde Meksika'da, en son olarak da elektrik şoku korkuları altında Rodez tımarhanesinde.

Her seferinde vücudumdan koptuğumu, uzayda dolaştığımı duydum; ama asıl vücudumun öyle çok uzaklarında da değildim. İnsan öyle kolay kolay tam kopamıyor. Sonra, gerçekten, insan vücudunu bırakamıyor da.

Kötü bir taraftan ölünüyor hem, ölümde tutulacak bir yol değil bu.

Ben, yalnız yaşarken tutulacak yola inanıyorum. Ölülerin de salt buna inandıklarını sanıyorum. Öte yandan onlar bunu artık hiçbir zaman tartışamayacaklar da. Kişi, şunu ya da bunu sezinleyebildikçe, gerçekten, ölmüyor da.

Ben, Antonin Artaud, artık hiçbir şey düşünmediğim zaman yazmak istiyorum.

Bugün hâlâ Artaud'nun birer çığlık olan yapıtlarının bir öfkenin mi ya da bir delinin mi yapıtları olduğu tartışılmaktadır. Kesin bir sonuca varıldığı söylenemez. Önemli olan bunların çok kendine özgü olduğudur. Hiç kimseye benzemez. Birçokları asıl gerçeküstücü diye Artaud'yu gösterirler. Gaéton Picon, Artaud'nun bu özelliğini, onun gerçeküstücü edebiyat yapmamasıyla açıklıyor. Gerçekten de, düşüncelerini sonuna değin yaşamış bir başka gerçeküstücü zor gösterilir. "Ben bu dünyada değilim" diyen Artaud, bununla kendisini en iyi bir şekilde tanıtmış oluyor.

Bütün yapıtlarını ön-düşünceler üzerine, hatta düşünceler üzerine kurmaz diye tanımlayabiliriz onun sanatını. Yaratırken hiçbir düşünceden hareket etmediğini söyler. Doğrudur bu. Kimseye benzememesi belki de daha çok buradan gelir. Düşünceyi, boyuna onu silmek ister yazarken. Hiç'i alır ele, onu işler. Çağımızda anlamsız şiirin babası diye sayabiliriz onu.

Birçok bakımlardan Antonin Artaud'nun hikâyesi, yaşamamış bir insanın hikâyesidir. Kendisi de dünyada yaşamadığını söylerken bunu demek ister. Artaud'nun bütün önemi yapıt anlayışından gelir. Ön bir davranış bilmez Artaud. Bunu, usunun çalışmasındaki değişiklikle açıklayabiliriz. "Ben herkesler gibi ortaya bir yapıt atmaktan çok, usumu ortaya atmayı severim. Sanatı, yaşamadan ayrı düşünemem ben. Hayattan ayrılmış bir sanat olamaz derim". Artaud'nun önemi bu davranıştadır işte.

Ünü günden güne büyümektedir. Yapıtları Gallimard Yayınevi tarafından 5 cilt olarak basılmıştır.

Anlamsızlığı, yöntemli bir delilik diye tanımlar, Artaud.

Şiir Her Yerdedir

Bir yeryüzü çocuğu: Dekolteli, simli tuvaletli.

Küçük, kırılgan ve Paris yüzlü.

Gövde, o yaban coğrafya (büyük gezegen!)

Iki yüz çeşit kuş besledi.
Puro dumanlarına karşı açık bir duyarlığı vardır.
Kelebekler, bilyeler, midyeler topladı...
Gerçeküstücülerin bile tavanını parçalayan
hayal gücü vardı.
Fillerin iki saat, zürafaların üç saat uyuduğunu
ilk o buldu.

Küçük bir suydu kadın.

Güneş, masum cenin.

Epiktetos (köleydi), suyu akarken severdi.

Adı? Konuşkan bir çayır.

Bir işkence demircisi:
Elektrik kabloları, coplar, falakalar, askılar, zencirler.

Allahın adının yedi rengi.

Defter 1960

Ben geldim senin som akşamını açtım.

KARALAMALAR, II

Otağ ile *Mısırkalyoniğne* beni bilmediğim, görmediğim yerlere sürüklüyor.

İmgelemimin kuramayacağı, gezip dolaşamayacağı yerlere. Kitaplardaki yaşamla çıkabilecek miyim bu yolculuktan?

*

Tümceler, dizeler

En katı yasaları düşünüyorum.
En başta yalnızlık yasalarını.

*

Dururum artık aşka, herhalde oraya.

*

Sessizliğin başyapıtları mı?
Taşlar, su, ipek yolları.

*

Akşam olunca Cengiz Han, yüzünü Nahu Dağı'na çevirdi. Keçe çadırlarda oturduk. Lübnan bölgesindeki Galile'ye kadar gittik.

*

Ben gelirim ta uzaklardan toplarım seni.
Bir çağdaş Yahudi gelir göğü kapar.
Eskir ellerim.

*

Hunların ne taşları ne ağaçları vardı/Bundan sonra Gotlar üzerine saldırdık/O vakitte Babil Kralı Hazika'ya mektuplar gönderdim/Bekçi, geceden ne haber/Çok bağırma eskici ben uyurken yeni elbiseler giyerim/Güzel kuşlar görüyor musun/Ben pazar bulutuyum/

*

Tanrı öldü!

(Nietzsche)

Dizeler

Geldiniz bir yalnızlık bırakırdım epeski.

*

Benim ölümüm hep akşamüstüdür.

*

Kim bilir ne seviştik ki saat kaç?

(E.C.)

Bütün dünya kralları Süleyman'ın yüzünü ararlardı.

*

Rab, koyu karanlıkta otururum demiştir.

O ma belle reine obscure!

Kral Davut kocamış ve yaşta ilerlemişti.

*

Ey benim hazan-lika güzelim

(Cenap Şahabettin)

Bin yıl seni sevmekten uyandı Roma.

*

Bu beyazlığında tuttum seni bir çağda.

*

1/ *Beatrice, görüp de hafızanın zapt edemeyeceği şeyler arasındadır.*
2/ *Daha sonra ondan birçok ırmaklar çıktı/bu ırmaklar Katolik bahçesini öyle iyi suladı ki...*
3/ *Benimle beraber bu kafiyeyi harekete geçirdi.*
4/ *Floransa, bugün hâlâ saatin dokuzla on beşi çaldığını işittiği eski surlar içinde.*

(Dante)

Düşünüyorum da, *Otağ, Mısırkalyoniğne,* düşlerim benim. Kurgularım... Bundan kurtuluş yok gibi.

*

Nietzsche

Nietzsche XIX. yüzyılın bir bireyidir. 'Zümrüt inziva' dediği yalnızlıkta kendi kişiliğini kurduğunu söyler. Bunun için de sık sık İsviçre dağlarına çekilmiştir:

'Benim ormana ve yalnızlığa çekilişim insanları çok sevdiğimdendir,' diyecektir.

*

Yer ayaklarımızın altından kayıyor sanki.

(Jaspers)

Şiir Uçları

Koyu atlar götürür terkisinde/Aşk tahtına ağanız/Al bir attır her akşam senin körfezin/Senin körfezinden sıkıldım/ Kendisinden yukarıda sarraflar dururdu/Gelin durun benim eksenime/Ey Davut evi/Az davarlı, cılız bir sürüm vardı/ İşte sıkıntıyla karanlık/

*

Il faut couper le commencement et la fin de tout ce qu'on écrit. Pas d'introduction, pas de finale.

(Mallarmé)

Dizeler

Yatağım boş kaldı.

*

Biz Kuzey kapısındaydık. Fenike denizine bakıyorduk, hatırlarım şimdi.

Sularımız deri tulumlardaydı.

*

Ey gökler, dinleyin!

*

Pers körfezi boyunca durup bıyık burardık.

*

Anlam

Anlamdan sıkıldım. *Mısırkalyoniğne*'nin başına Wang Bi'nin yazısını koyacağım. Olduğu gibi:

> *İmgeler anlamı, sözcükler imgeyi anlatır. Bir anlamı gün ışığına çıkarmak için imgelerden daha iyi bir yol olamaz; aynı şekilde bir imgeyi gün ışığına çıkarmak için sözcüklerden daha iyi bir yol olamaz. Sözcükler, imgelerin yöresinde toplanmalıdır, o zaman imgeleri kurabilmek için doğru sözcükler meydana çıkar. İmgeler anlamın yöresinde toplanmalıdır, o zaman anlamın kurulması için doğru imgeler meydana çıkar. Anlam imgelerle aydınlanır, aynı şekilde imgeler de sözcüklerle. Şuraya varıyoruz; imgeleri aydınlığa çıkarmak için konuşan imgelere uzanır, bunun sonucu olarak da sözcükleri unutur. Bir tavşan izini izleyene benzer bu; tavşanı yakalayınca, izi unutur. Ya da ağla balık avlayan birine; balığı yakalayınca, ağı unutur. Demek ki sözcükler, imgelerin sesli izleridir, imgeler anlatımların gözle görülebilen ağlarıdır. İmgeler bir anlatımdan çıkar, ama insan kendini imgelerin akınına bırakırsa, bunlar doğru imgeler olmaz. Aynı şekilde, sözcükler imgelerden doğar, ama bir insan kendisini sözcüklerin akınına bırakırsa bunlar doğru sözcükler olmaz. Böylece anlam ancak imgeler unutulunca yakalanabilir, yine ancak sözcükler unutulunca imgeler yakalanabilir. Anlamın anlaşılması, imgelerin kıyılması koşuluna bağlı, imgelerin anlaşılması da sözcüklerin kıyılması koşuluna.*
>
> Wang Bi (226-249)

Birey

Çağımızı kurtarmak ne öyle toplumun harcıdır, ne de sosyal organizasyonların.

Bu kurtuluş ancak bireyin işidir.

(Kierkegaard)

Tam benlik bir tümce diye düşünüyorum nedense bunu.

*

Yüksel Arslan

Yüksel Arslan'dan bir mektup. Artaud'lar üstüne. İncecik bir kâğıda yazılmış.

SİLAHLI KUVVETLER İDAREYİ ELE ALDI
(27-28 MAYIS)

Radyo Silahlı Kuvvetlerin idareyi ele aldığını duyurdu.

Askerlerin geçişini seyrettim. Gazetelerden haberleri kesiyorum iki gündür.

Her gün sokaklarda dolaşıyorum.

Meclis feshedildi

Milli Birlik Komitesi 19 numaralı tebliği şudur:

1 — Ankara ve İstanbul Garnizon Kumandanları aynı zamanda bu vilâyetlerin Örfi İdare Kumandanıdır.

Evvelce örfi idare kumandanlıklarınca verilmiş olan bütün tebliğler hükümsüzdür. Yeni duruma göre örfi idarenin tesis edildiği Ankara ve İstanbul vilâyetlerinde yeni tebliğler mezkûr kumandanlıklarca neşredilecektir.

2 — Meclis feshedilmiştir.

3 — Herhangi bir parti tarafından siyasi mahiyette toplantı yapılmıyacaktır.

Muhterem vatandaşlarımın ve alâkalıların dikkat nazarlarını çekerim.

Orgeneral Cemal Gürsel
Milli Birlik Komite Başkanı ve
Türk Silâhlı Kuvvetler Başkumandanı

Türk Silâhlı Kuvvetleri

Bütün Jandarma Birlikleri hakkında tebliğ

Dokuz numaralı tebliğ:

Bütün jandarma birlikleri ordunun o mıntıkada bulunan kumandanları emrindedirler.

Bunlara kumandanlar sükûn ve emniyet için her türlü vazife verebilirler.

Jandarma birliklerinin temiz seciyelerine güvenim vardır. Bu vazifeyi şerefle yapacaklarına da inanıyorum.

Emrin bütün jandarma birliklerine tebliğ edilmesini rica ederim.

Cemal Gürsel
Orgeneral
Millî Birlik Komitesi Başkanı

Memlekette

Siyasi parti faaliyetleri il[e] gösteri yürüyüşleri yasak

Millî Birlik Komitesinin (3) numaralı tebliği şudur:

Memleketin selâmet ve asayişini temin bakımından ikinci bir tebliğe kadar her türlü siyasi parti neşriyat ve faaliyetleri, gösteri yürüyüşleri ve her türlü toplantılar menedilmiştir. Sayın vatandaşların hassasiyetle riayetleri rica olunur.

Millî Birlik Komitesi Başkanı
Orgeneral
Cemal Gürsel

27 Mayıs 60

Türk silâhlı kuvvetleri bütün memlekette idareyi ele aldı

İdareyi Ele

İlk Tebliğ

Dün sabah, Türkiye radyoları yayım postalarında, Türk Silâhlı Kuvvetleri tarafından ilk olarak şu tebliğ yayınlanmıştır:

»Dikkat.. Dikkat.. Muhterem vatandaşlar..

Radyolarınızın başına geçiniz. Güvendiğiniz Silâhlı Kuvvetlerinizin sesi bir dakika sonra sizlere hitap edecektir.

Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hâdiseler dolayısiyle ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadı ile Türk Silâhlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır.

Bu harekete Silâhlı Kuvvetlerimiz partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakimliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır.

Aldı

imagination

[illegible]

Kai

7

volupté dans le vice : on est seul et trois.
(Malcolm de Chazal)

Tout le bonheur de l'homme est dans son imagination : il ne peut prétendre à la félicité qu'en servant tous les caprices

(SADE)

27 MAYIS 60

Sakal bahçe

Yeni Anayasa hazırlanması için profesörler heyeti kuruldu

Milli Birlik Komitesi 13 numaralı tebliği şudur:

1 — Biz vatandaşları birbirine düşürecek bir kardeş kavgasını önlemek için bu işe giriştik.

Vatandaşların birbirlerine karşı vatandaşlık hak ve hukuklarına riayet etmelerini birbirlerini sevip saymalarını, hangi partiden olursa olsun birbirlerine sevgi ve saygı göstermelerini istiyorum.

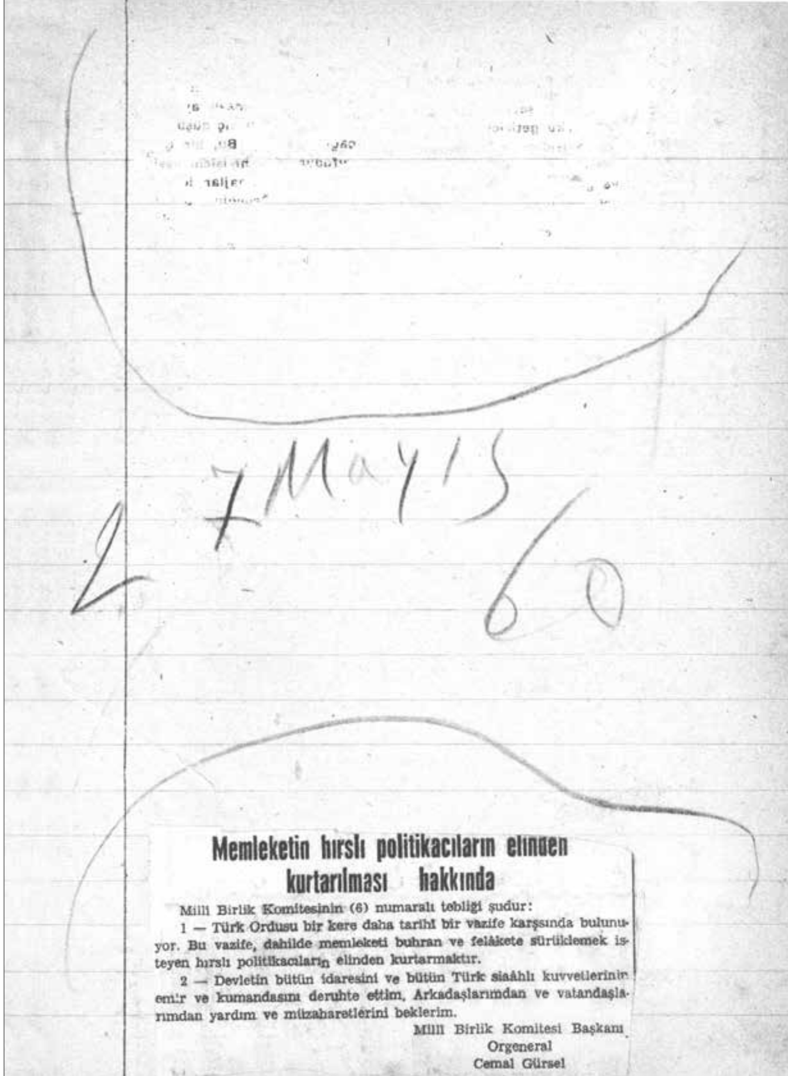
2 — Yeni Anayasanın hazırlanması vazifesi sayın Rektör Sıddık Sami Onar'ın başkanlığındaki profesörlerden mürekkep yüksek bir ilim ve hukuk heyetine tevdi edilmiştir.

Yeni Anayasa ilân ve tatbik mevkiine girinceye kadar bütün siyasi partilerin faaliyetlerini menediyorum.

Aksi hareketleri çok şiddetle cezalandıracağım.

Vatandaşlarımın verilen tebliğlere riayet etmelerini bilhassa rica ederim.

Orgeneral Cemal Gürsel
Milli Birlik Komite Başkanı ve
Türk Silâhlı Kuvvetler Başkumandanı

Memleketin hırslı politikacıların elinden kurtarılması hakkında

Milli Birlik Komitesinin (6) numaralı tebliği şudur:

1 — Türk Ordusu bir kere daha tarihi bir vazife karşısında bulunuyor. Bu vazife, dahilde memleketi buhran ve felâkete sürüklemek isteyen hırslı politikacıların elinden kurtarmaktır.

2 — Devletin bütün idaresini ve bütün Türk silâhlı kuvvetlerinin emir ve kumandasını deruhte ettim. Arkadaşlarımdan ve vatandaşlarımdan yardım ve müzaheretlerini beklerim.

Milli Birlik Komitesi Başkanı
Orgeneral
Cemal Gürsel

KARALAMALAR, III

Dizeler

İşte durdum isyana bir beyaz bir esmer!

*

Çocuklar ekmek yiyorlar gibidir sesin.

(Cansever)

L'humour n'a qu'un ennemi: l'esprit de sérieux.

(?)

La dérision va s'opposer à la raison, le désordre pur à l'ordre.

(Rimbaud)

Je suis mystique.

(Dali)

*

Kalıyorum artık ölümden konuşacağız.

*

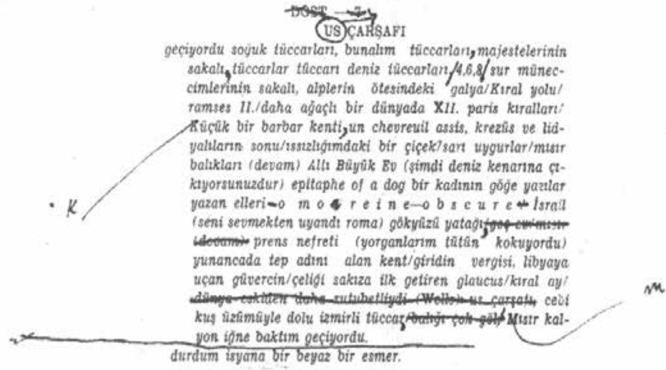
Geç evim, ey benim eski zaman ırmağım.

*

Il s'agit d'arriver à l'inconnu par le déréglement de tous les sens.

(Rimbaud)

Mısırkalyoniğne ilerliyor. "Us Çarşafı"nı bitirdim.

US ÇARŞAFI

geçiyordu soğuk tüccarları, bunalım tüccarları, majestelerinin sakalı, tüccarlar tüccarı deniz tüccarları/4,6,8/sur müneccimlerinin sakalı, alplerin ötesindeki galya/Kıral yolu/ramses II./daha ağaçlı bir dünyada XII. paris kıralları/Küçük bir barbar kenti, un chevreuil assis, krezüs ve lidyalıların sonu/ıssızlığımdaki bir çiçek/sarı uygurlar/mısır balıkları (devam) Altı Büyük Ev (şimdi deniz kenarına çıkıyorsunuzdur) epitaphe of a dog bir kadının göğe yazılar yazan elleri—o m o r e i n e—o b s c u r e İsrail (seni sevmekten uyandı roma) gökyüzü yatağı, prens nefreti (yorganlarım tütün kokuyordu) yunancada tep adını alan kent/giridin vergisi, libyaya uçan güvercin/çeliği sakıza ilk getiren glaucus/kıral ay/~~dünya eskiden daha rutubetliydi (Wells) us çarşafı,~~ cebi kuş üzümüyle dolu izmirli tüccar, Mısır kalyon iğne baktım geçiyordu.
durdum isyana bir beyaz bir esmer.

Otağ'a çalışıyorum. Yavaş ilerliyor. Bir düşler kitabına doğru gidiyor.

– Uzak güzelim!

*

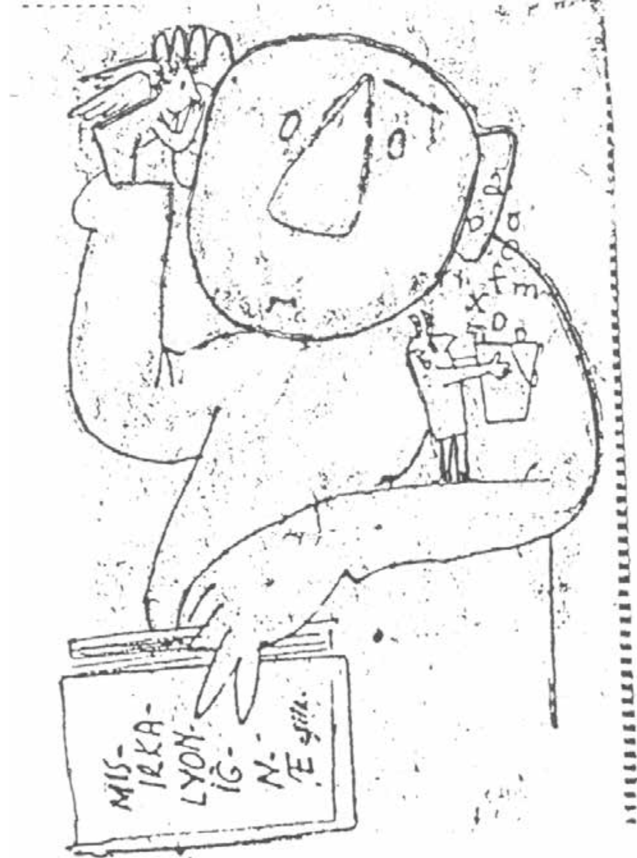
Şiiri dize dize kurmayı bir gün gelmiş unutmuşuz.

*

Gücünü anlamdan alan şiirden soğudum.

*

Soyutu usun gelişimi diye düşünüyorum.

Bir Akdenizli İçin Tutulmuş Notlar

Bir Akdenizli diye bilinir.

Mis gibi bir çocukken ilk kentleri, Kâbe'yi, Kudüs'ü, Mekke'yi gördü.

Bu bölük pörçük dünyada bir taçyaprağıydı.

Üzümün çekilişini seyirle geçti gençliği.

Engelli koşu düşkünüydü.

Ses olarak bildiği hızar sesleriydi.

Panda gibi bambuya bayılır, gergefin işlenişini sever, kuşlara inanır, bir nesneler müzesi kurmayı düşlerdi.

Bitkilerin tarihine eğildi. Bir kitaplık kurdu dendi.

Tarihin çıkmaz sokaklarında büyüdü.

Şiir Her Yerdedir

Kendini bir iç deniz diye tanıttı, bir kuş.

Buruşuk bir mendildi sanki düzelmek bilmiyordu.

Ablam yıldızlara inanırdı. (Kaşlarını sokaktan toplarmış.)

Güneşi koluna takıp yürüyüp gitti.

Ağaç, nerdeyim? diyor.

Gök! Bir de güzel sarıasmakuşu, o ayrık, uçarı gül.

Güneşin önünde durmadı bu yüzden yaşlandı Sara.

Ölüm (ruhu Tasalya'ya doğru akıyor), o menfa!

Doğruların tarihini yazdı.
(Nesnenin tabuğluğuna bağlı kaldı.)

Horozu kaldırılmış bir tabanca gibidir
(Tarihtir boynu, örnekse.)

Bir haiku ustasıdır sanki.
Ölümü bir ders kitabına dönüştürdü.

Kelebekler, şiir gezintileri, uyaksız bir dil.

Defter 1962-1963

MISIRKALYONİĞNE GÜNLÜĞÜ

11 Ocak 1962

Je marche dans les zones marécageuses de l'inconscient. Anlamı sıfıra indirmek istiyorum. *Mısırkalyoniğne* böyle bir kitap olur mu, bilmiyorum. Bunun için Artaud'dan iyice asılanabiliyorum. Nedir ki Artaud, bunu yaşamıyla bağdaştırmış, cinnete değin gitmiş, yaşamasının bir ereği yapmıştır. Benim deneyim daha çok kuramsal. Buna düşsel demek daha doğru belki. *Usumun çalışış düzenini sevmiyorum*. Hepsi bu kadar. Yeni bir düzen istiyorum. Bunun için de, *non-sens est une folie qui ne manque pas de méthode* sözünde bir gerçek buluyorum. Şiirin altını üstüne getirmek, başı sonu kaldırmak dize düzenini yıkmak... Buna yetmiyor. Uyarıcı özdekler de bir yere değin işe yarıyor. *Galile Denizi*'ndeki "Sakarya Sokağı Baladı" ile kimi şiirleri yazarken bu yoldan asılandığımı hatırlıyorum. Henri Michaux'nun öğütlediği yolu tutmadım. Baudelaire'i, Poe'yu da doğrulamıyorum. *Les Paradis Artificels*'lerdeki deneyde usu kıran bir çaba bulmuyorum. Ayıkken de insan onları yazabilir. Bir yöntemi ya da usun belirli çalışmasını o deneylerin kırdığını sanmıyorum. Ben başıboşluğu, bir sözün bir sözü tutmamazlığını arıyorum. Aslında bu da ussal bir kuram. Yani bir ayıklık işi. Umutsuzluk, yitiklik, yalnızlık da yetmiyor buna. Ne zamandır, umutsuz, yitik, yalnızım. Bu dünyada olmamak, o da yetmiyor.

29 Ocak

Karşıt anlamlı sözcükleri yan yana getirip koyuyorum: *Şa-*

rap sakal, bunluk taş, hiyeroglif egemenlik, kalyon yüz, sakal bahçe, sakal gemi, zencefil ev. Bunları sonra büyütüyorum: *Dayasam ağzımı güvertene, çekilir odaları denizin, bir çarşıya başladık, bir sen elli sen, akşamüstü çayırları, ellerimin kupası, dururum bir rüzgâr horozunda.* Usumun düzenini kırarak yazdığım ilk şiir şu:

"mısır krallarını sedra uzun egemenlikleri, hiyeroglif egemenlikleri, uygarlık ticaret ve kral gerisinde, şehir tarih baskı dağlarında, bunluk taş kaynaşmalarından, kent herodotos, oldukça frikya fenike ormanları ilan kıyının bulunan ülkesine bir meydan ülke fenikeliler fenike karışıp kurdular, işte bu ve."

2 Ocak

"Us Çarşafı" adlı bir şiire başladım. Uzun bir şiir. Ama seviyorum. Bir dize istiyor, onu ne zaman bulurum? Bilmem.

21 Nisan

Anthologie du non-sens'ı okuyorum. Sarmadı pek. Birçok büyük ozan bu kitaba alınmamış, anlamadım. Salt *humour*'u düşünmüş *anlamsızlık* sözünden kitabı düzenleyen. Bırakıyorum.

— Bunalımın güzelim elleri.

— Doru at 4Y.IV Küheylan.

— Alt at 5 Y. Akent IV Sülün.

— Şimdi evleri serin kadınlar gerek.

— Beyaz bir Çin erkeni.

10 Ocak

Şimdi bir al aygır, bir kara çayırda (Dağlarca). Dağlarca'nın ilk kitaplarını karıştırıyorum, böyle ne güzel dizeler var. Breton, "*perfection: c'est paresse*" diyor.

15 Ocak

Çin Denemeleri'ni okuyorum, korkunç güzel bir kitap. Şu tümceye bayıldım: *Ancak fakir olan iyi şiir yazar.*

3 Şubat

"Pavurya", şiirini bitirdim. Korkuncu, cinneti denemek istiyorum. Kilitlenmiş deliliği bırakmalı, diyorum. Usun ettiklerine bir son vermeli. Bir anlam, bir anlamı sürdürmemeli, gerekirse cinnete değin gitmeli.

Ma femme aux fesses de printemps

— Denizin sofalarında en uzak yosunları aralıyorum.

— Han ırmağı.

Rastlansallığı, hele düşünce rastlansallığını başköşeye koymalı. İmge rastlansallığı bilinen bir şey. Asıl şaşırtıcı olan düşünden gelen rastlansallıktır. Harikulade, o zaman buyruğunu sürdürüyor:

In the street of the sky night walks scattering (e.e. cummings.)

20 Şubat

İki yıldır haberleri dinlemiyorum, hemen hemen radyoyu açmam zaten. Bugün, sabah haberlerini dinledim. *Baskı*, sözcüğü geçti. İlgilendim. Bir zamandır, Çin üstüne betikler okuyorum. Bu baskı sözcüğüyle ilgilenişim oradan geliyor olacak. Çin deneme yazarlarından birinin: *"Halkın hali kötü olunca insani olmak kolaydır"* sözünü hatırlıyorum. Bu sözde acaba büyük bir doğruluk olduğu için mi, yoksa salt güzel bulduğum için mi, onu hatırlamadım, pek bilmiyorum şimdi. Ama *baskı* ülkelerini öğrenmek istiyorum. Onları aramalıyım.

1 Mart

Où est-elle Dieu aux cabinets. Birdenbire bu tümce geldi aklıma, kimindi? Şimdi hatırlayamayacağım.

— Öpüşünün pancurlarında.

— Meyhanede gece paltolar gibi askıya asılmış.

— Gelin, yukarı gelin çocuklar, ben öldüm.

20 Mart

"Kelt"i bitirdim. Ama anlamı istediğim gibi silemedim sa-

nıyorum bu şiirde; yine de seviyorum. Yazı işaretlerine bayılıyorum, özellikle de virgüle, büyük bir boşluk istiyor bu şiir, belki de onu virgülle vereceğim. Boşluk duygusunu, bir kez daha duymuştum; "Alfe Suyu"nda uyguladım da bunu. Kimi şiirler böyle bir boşluğu istiyorlar, onsuz şiir düşünülmez oluyor. O zaman şiirdeki bu boşluğun eni konu bir anlamı oluyor. Hiçbir şey onu böylesine dolduramaz gibi geliyor bana. Boşluğun, bir sessizliği var ki, her şeyi söyleyiveriyor. Anlamın silinmesi, belki de, en anlamlı yönü buluyor. Mallarmé'nin "Un Coup de dés" şiirinde de çok boşluklar vardır. Aslında onlar söylenmiş boşluklardır gibi gelir bana. Kelt'in anlamı nedir? Tam bir şey söylemek zor. Çağrışıma, bir de, dile yaslandığımı hatırlıyorum. Bu yetti bana. Anlamı, çağrışımla yansıtmak istedim diyebilirim. İmge karşıtlığına daha bir bağlandım bir de. Ama imgelerin karşıtlığı anlamı silmeye her zaman yetmiyor, en iyisi *karşıt çağrışım*. Breton, *şiir usun bir bozgunu olmalıdır,* diyor. Hiçbir şey, yapmak istediğim şeyi bu denli iyi anlamaz. Usun egemenliğini kaldırmak, ya da usu kendi haline bırakmak, şaşırtıcı gelene, daha çok da dilin şaşırtıcı olan yanına bağlanmak. Şaşırtıcı dil güzel:

— Ey Yahudi evi.
— Eski zamandan olan önceki şeyleri anın.
— Gökleri sağ elim yaptım.
— O küçük karanlık.

5 Nisan

Han yü yazıtı'nı bitirdim. Anlamlı. Görüntüler şaşırtıcı, bir. Eski uygarlıkları özlüyorum hep. Özellikle de krallıkları ya da özel despotluk ülkelerini demek istiyorum. Bir de sığınakları. Bir yalnızlık yasası düşünüyorum sonra. Sonra eski uygarlıkların sözcüklerini: Han, başbuğ, prens, çadır, yele, taht.

1 Ocak

Bugün yeni bir defter aldım, yeni şiirlere başlayacağım. Ne zamandır tarih kitapları okuyorum. Tarihte büyük bir şiir buluyorum. Özellikle, ilk çağ tarihlerinde yalın bir güzellik var. Beni çeken belki de bu. Bu, yine, soyut şiir isteğimden gelebilir. Yalnız soyut bir dili amaçlamak, şiiri soyut yapmaya götürmüyor. Düşünüyorum da, "Deniz Mezarlığı" şiirini bir yana bırakırsak, Paul Valéry'nin kendi hayatıyla ilgili ya da günümüzü konu alan şiiri yok; yaşadığımız dünyanın dışından seçiyor konularını. Daha çok da mitologyaya yaslanıyor. Mallarmé'nin şiirleri de öyle. Sonra Edgar Poe. Bir *düş evreni* ilgilendirir onu. Kendi kurduğu bir evren. Tarihe yaslanışımı, soyut şiirin bir sonucu diye düşünüyorum.

2 Ocak

Balad yazmayı düşünüyorum. Bunu ne zamandır düşünüyordum. Hirodes'in çağını bu kapsar gibi geliyor bana. Daniel-Rops nasıl güzel anlatıyor. Hıristiyanlık üstüne çoğu kitapları. *Salome* büyüdü gözümde. Aslında, ne Hirodes, ne de Salome'yi düşünüyorum belki de, o çağın yıkılmışlığını seviyorum. Yıkılmış her şeyi seviyorum. Bir ezikliği var yıkılmışlığın, şiir için büyük bir konu. Poe, güzel bir kadının ölümü şiir için güzel bir konu olamaz, diyor. Belki. Benim için yıkılmış ülkelerin, düşmüş kralların hayatı değin hiçbir şey güzel olamaz.

"O zaman Hirodes için olan rivayeti işitti, ve hizmetçilerine dedi: Bu vaftizci Yahya'dır. O ülkelerden kıyam etti; bundan dolayı bu kudretler kendisine işlemektedir. Çünkü Hirodes, Yahya'yı tutmuştur, ve kardeşi Filipus'un karısı Hirodias'tan ötürü onu bağlayıp zindana atmıştı. Çünkü Yahya Hirodes'e: O kadını almak senin için caiz değildir diyordu."

"Fakat Hirodes'in doğum günü gelince, Hirodias'ın kızı ortada oynadı, ve Hirodes'in hoşuna gitti. Bunun üzerine Hirodes, her ne isterse ona vaad etti. Ve kızı anası tarafından kışkırtılmış olarak ona dedi: Bana vaftizci Yahya'nın başını ver. İmdi kral kederlendi, fakat antları ve kendisiyle beraber oturanlar yüzünden verilsin dedi."

Kutsal Betik'in dili ne güzel! Bu kitabı dili için, hep onun için okuyorum.

5 Ocak

The Age of Surrealism'i okuyorum. Mallarmé bölümü, özellikle "Herodiade" şiiri üstüne olan yorumu sevdim. Mallarmé, Salome'ye apayrı bir kişilik vermiş.

Ô femme, un baiser me tuerait
si la beauté n'était la mort...

15 Ocak

Salome üstüne yazmak istediğim şiire başladım.

Sen ey dar yalnızlık, ezik eskil ayna!

Dizeyi seviyorum. Soyut dili yakaladım sanıyorum. Salome'nin yalnızlığı, kısırlığı, ezikliği ilgilendiriyor beni. Vaftizci Yahya için de bir şiir düşünüyorum, bilmem yazabilecek miyim?

22 Ocak

Mallarmé'nin "Cantique de Saint Jean" şiirini deftere çektim. Çok kapalı bir şiir. P. Castex-P. Surer'in yorumları da şiiri ışığa çıkarmıyor, daha kötüsü, büsbütün soğuttu şiirden beni. Şiir üstüne yorumlar hep bu etkiyi uyandırmıştır bende. Ama yine de yorumları arar, okurum.

29 Ocak

Salome şiiri bitiyor, sokağa çıkıp okumak istiyorum. Bir şiiri sokağa çıkıp kendi kendime okumadıkça, onun bitmiş ya da iyi olup olmadığını anlayamıyorum. Bir şiirin bitmediğini de böyle anlıyorum.

3 Şubat

Doğan Türker'den bir mektup aldım. Ne yaptığımı soruyor. 5 Balad üstünde çalıştığımı yazdım. Bir de yazmak istediğim Balad'lardan kimilerinin konuşma dilini gerektirdiğini, konuşma diline karşı olduğum halde, bu şiirlerde bunu deneyeceğimi yazdım. Soyutluğu konuda sürdürmeye çalışacağım, dedim.

Eliot yapıyor daha çok bunu. Daha çok, konuyu atarak ya da kapayarak demek daha doğru.

7 Şubat

Eliot defterimi açtım, *The Waste Land*'i, Ebiri'nin çevirisiyle karşılaştırarak okuyorum. Büyük bir şiir *Çorak Ülke.* "Death by Water"da şiir bütün bütün büyüyor, bir duyarlığa varıyor:

Gentile or Jew
O you who turn the wheel and look to windward
Consider Phlebas, who was once handsome and tall as you.

Duruk toplumları özlüyorum. En çok da Mezopotamya beni çekiyor. Sonra da Mısır. Çoğun da, II. Ramses, Krallar Vadisi. Tarih kitaplarımı açıyorum.

25 Şubat

Zor olan şiiri yazmak değil de, yaşamaktır sanıyorum. Ben bir şiirin bir gün, iki gün içinde bitivereceğini pek anlamam. Beş günde, on günde de bitmez. Aslında, bir şiir bu dediğim süre içinde bitebilir. Bu da şiiri yaşamaya, bir ona bağlıdır. Şiiri yaşamaksa, öyle pek gün işi değildir, ayları, yılları göze almaktır. Şiiri yaşamaktan da iki şey, daha doğrusu iki çeşit yaşama anlıyorum: Gerçek, soyut yaşama. Gerçek yaşama dediğim ozanın şiirini yaşadığı alana, çevreye çevirmesi, onu yansıtmayı amaçlamasıdır. Ayrıca bunu yalın olarak vermesi. Özellikle de, bu. Gerçek yaşamayı soyut alanda da vermek olağandır çünkü. René Char bunu yapıyor örneğin. Beni bu hiç ilgilendirmedi diyemem. Gerçeği, soyut alanda veren şiirler yazdım. Ama beni bir zamandır ilgilendiren, bunun hemen hemen tersi bir yoldur. Yaşadığımız olaylara bakamaz oldum. Çevreden ayırarak kurduğum bir yaşama ilgilendiriyor beni. Çağıma zamanları ka-

rıştırarak bir bakmam vardır, onu seviyorum. Soyut dediğim yaşama bu. Bu yalnızlığımdan, umutsuzluğumdan gelebilir. Bireysel bir düzeyi büyütmek de denebilir buna. Bu zaman, bir başka yöntemle gerçek konum oluyor. Benim yaşamamın daha çok böyle bir yaşama olduğunu sanıyorum. Bir şiiri bitiremeyişimi de hep buna bağlıyorum. Heyecana yer vermiyorum çünkü. Eski çağlarla rahatça bir oynayışım var. Bunun nedenleri üstünde durmak istemiyorum. Ama bir gün geldi çevrem beni ilgilendirmez oldu. Bu zaman da umutsuzluğum, daha çok da sıkıntım, benim bir gerçeğim olarak büyüdü. Buraya, şiiri asıl yaşamak zordur sözüne, yazmak istediğim ikinci Balad'ı bir türlü bitiremeyişimden geldim. Soyut şiir yazmanın büyük bir zorluğu var, ama işlemekteki rahatlığı da büyük.

28 Şubat

Yıldan yıla yalnızlığımın, sıkıntımın arttığını görüyorum. Apollinaire'in "Salomé" şiirini deftere çektim.

7 Mart

Moğolların Gizli Tarihi'ni okuyorum. Antik bir dili var, bu da beni enikonu ilgilendiriyor. Öyle satırlar var ki dize gibi. Eliot'un hakkı var: Düzyazıdan çok etkileniliyor.

Göçleri düşünüyorum, daha çok da Asya göçlerini. Bu, belki de:

O zaman bir yaprak, o zaman atları bıraktık, o zaman ilk gökyüzünden sıkıldım

dizesi beni oralara götürdüğü için böyle. Böyle bir şeyi daha önce düşündüğümü hatırlamıyorum yoksa.

28 Mart

İskender'in Anabasisi'ni sevdim. Şiiri unuttum. Oysa bana ne el âlemin kitaplarından. Balad'ları uzaktan bir konuyu işleyerek, böylece de, ayrı ayrılığı sağlayarak yazmak istiyordum. Şimdi bir konuya doğru gidiyorlar. Başta düşündüğüm konuyla da ilgileri kalmadı gibi. Kendimi şiirin ya da yaşamanın götürdüğü yere bırakıyorum.

Dururum artık aşka, herhalde oraya.

5 Mayıs

Sabahları, günün hiçbir saatine değişmem. Adakale sokağında yine tıs yok. Kahvemi pişirdim. Mısır resimlerine bakıyorum. Bir şiir yazacağım zaman, şiirin konusuyla ilgili resimlere bakmaya bayılırım. Defterime Şalome'nin üç desenini çizdim. Odanın duvarları ne zamandır Eskiçağ resimleriyle dolu. Kral Katavus'un Hitit Müzesi'nde bir kabartmasını görmüştüm, şimdi Balad'larda o da büyüyor. Belki, Balad'lardan başka, bir öndeyişle bir de sondeyiş yazarım. Böyle bir şey istiyor şiirin bütünü.

21 Mayıs

İşten sonra eskiden beri bulvara çıkarım, biraz dolaşır eve dönerim. Ne zamandır, bunu daha da istiyorum. Bir gerilimi var bulvarın, belki de onu seviyorum. Her akşam gerilimin içine girip çıkıyorum, sıkıntımı, daha çok da bunaltımı bu büyütüyor. Eve bu sıkıntım artmış döndüm yine. Evle işyerim arasında bir çizgim vardır, onun dışına pek çıkmam. Radyoyu açayım dedim, demeç hep demeç.

23 Mayıs

Bulvardan dönüyorum. Bulvarın gerilimi her akşam daha bir artıyor. Atlı polisler dolaşıyor. Bir resim sergisini gezdim. Bu gece, elimde kokan bir balad var, onu bitiriverecekmişim gibi geliyor bana. Kimi zaman böyle oluyor. Seyfettin Başçıllar'ın bir göğü var, onu hatırladım:

Aşk, o hayvan yarası.

25 Mayıs

Her akşam bulvardayım, Piknik'te bir bira içeyim dedim,

bütün bulvar içeri doldu. Gaz bombasından kaçıyorlar. Arka sokaklardan eve döndüm. Kitabın adını buldum: *Otağ*. Sözlükte son harf yumuşak g değil, ama ben öyle yazacağım.

27 Mayıs

Tüfek sesleriyle uyandım. Edibe'nin yüzüne baktım, bembeyazdı, korktum. Sabahın ilk saatleri. Silâh sesleri daha bir hızlandı. Radyoyu açtım. Sokağa fırlıyorum. Büyük sevinç. Yalnızlığım dağıldı.

29 Mayıs

Bir daha anladım, şiir yalnızlık istiyor, bir onu istiyor, başka hiçbir şey. Balad'ları kendi kendime okumak için sokağa, kimselerin geçmediği sokaklara çıkıyorum.

Otağ defterimi karıştırıyorum:

Benim doğduğum yerlerde her akşam üzeri deniz hatırlanır/Bizim hayvanlarımız onların iklimine dayanamazdı/ Sizi niçin mi hatırladım dersiniz/ Bir çağdaş Yahudi göğü kapardı/İsli dostluk/Timur yolculuk ederken iki takım otağ kullanırdı/Peronsuz gökyüzü olmaz/C'est une peau fauve que mon royaume (Valéry)/Ölüm gökleri. Bu sırada İskender Gordion'a vardı/Oluru ya senin bir ellerin, aştım/*Sizinle burada*/Şehrin surunu yapmaya başladılar/Sonra Hubahaya'da kışı geçirdik/ Bir körfez ölümü büyütür/Onu üç yaşındaki tayı besler gibi büyütmüştüm/Sizin yaşadığınız bir sabah ben hatırlanırım/Kendi hanıma karşı el kaldırmış bulunuyordum/Yıkıldı geceme düşüveren ağzın/Ucu selvi ağacından yapılmış ok/Senin gökyüzünden sıkıldım/Il faut couper le commencement et la fin de tout ce qu'on écrit. Pas d'introduction. Pas de finale (Mallarmé)/ Senin parçalanmış ulusunu/Denizlerin gelir/Ben beyazım işte o kadar uzak/yatağım boş kaldı/II. Ramses gibi bir gök vardı/ Yahudaya karşı çıkalım/Zenci cariyeler/Ey Davut evi/Mademki bu ulus sessizce akan Ur suyunu hor gördü/Dağsı han/Tuğ/ Ey uluslar uğultu edin, ve kırılın/az davarlı ulus bir sürüsü vardı/İşte sıkıntıyla karanlık/Bir gök süvarisi/Rüzgârın saçları/ Firavunun inciri/Je te salue, ô mort, libérateur céleste (Lamartine)/Ucu yâr zülfünde yâr gerek bana (Karacaoğlan)/Sularımız deri tulumlardaydı/Yağmurun kanatları/Uzat gel geceme ağzını/Timur beldeler yıkıp onları kendi zevkine göre kurdu/Kervanlar onun yaptığı yoldan geçtiler/Geceleri içinde neft yanan/ Asya böyle değildir/Issız dağlarını şenlendirdi/Ve dul kadının davası onların önüne gelmiyor/Ey gökler, dinleyin/Sadık şehir nasıl fahişe oldu/Azak denizi kıyısında, eski limanda/Kenan memleketi esir edilmişti/

Ur

Tanrı öldü (Nietzsche)/Dağların ardındaki han/Timur mızrağını istedi/Ey kadınlar/Çünkü saray ıssız kalacak/Ve senin vakitlerinden/o zaman kral evi üzerinde olan/*Şimdilik öfkeli denizin dövdüğü sayısız çakıllar topluyorum. This is death land (Eliot)/*

Eyes I dare not meet in dreams
In death's dream kingdom!

Sakalı sallanırdı bir Mısır rüzgârında/ akınlara giderdik/

Not that final meeting
In the twilight kingdom

15 Haziran

Artık yalnızlığı eskittim gibi geliyor bana. Yalnızlık, bir onu saçıyorum. Balad'lardan yayılan bu. Yalnızlığı böylesine yaşamadım hiç. İntiharı da. Ne zamandır intihar benim bir gerçeğim olmaya doğru gidiyor. Nedenleri kimseyi ilgilendirmez. Beni bile. Bildiğim de, bunun benim bir yönüm olarak büyüdüğünü gördüğümdür. Oluveren bir şey değil intihar, büyüyen, büyük bir şey. Yalnızlığın bir başka alanı intihar. İki kez kendimi bıraktım. Sıkılıyorum, belki de hepsi bu. Ben sıkıldığımı biliyorum. Sıkıntımsa çok bireysel, çevremle ilgili değil, bir çevre yok benim için. Sıkıntımı daha da büyütmek istiyorum her gün, bu ülkenin bir sıkıntısı yapmak istiyorum. Olur mu, bilmem. Be-

nim görevimin bu sıkıntıyı büyütmek olduğuna inanıyorum her gün. Şiirlerime şimdilik bir yalnızlığımı koydum. İntihar belki de hiç girmeyecek.

20 Haziran

Balad'lara bitmiş gözüyle bakabilir miyim? *Ara balad*'ın dili daha bir soyut oldu.

Bunu, önceden istemiştim. Ölümü soyut bir dil daha etkili kılabiliyor. Bir beyazlık ölüm.

Sessiz, yavaş, ağır bir şey.

22 Haziran

The British Council'den mektup aldım.

Belki İngiltere'ye gideceğim. Şataloru görmek istiyorum.

20 Temmuz

Londra'dayım kaç gündür. Sıkıntı. Sıkıntı. Sıkıntı.

25 Temmuz

Stratford-upon-avon'dayım. Sıkıntı.

27 Temmuz

Tekrar Londra. Sıkıntı. Sıkıntı.

28 Temmuz

Müzeler, müzeler. Sıkıntı. Erkenden otele dönüyorum.

29 Temmuz

Londra.

— Siz mi? Bir Munich yağmur.

30 Temmuz

Coventry. Anlamsız bir kent. Bir kilisesi var, korkunç güzel. Coventry'lilerin hiçbiri görmemiş.

20 Ağustos

Cocteau'nun Antigone'unu çeviriyorum. Kimseyi görmek istemiyorum.

25 Ağustos

Balad'ları, İngiltere'de, Feyyaz Kayacan'ın verdiği kâğıtlara makineyle yazdım.

27 Ağustos

Bütün Balad'ları teybe aldım, teypten dinliyorum. Boyuna da değiştiriyorum.

28 Ağustos

Otağ defterini sarı bir kâğıtla kapladım. Öbür defterlerin yanına koyuyorum. Koymadan, karıştırmadan edemiyorum:

Khor memleketi Mısır dullarının haline getirmişti/Ayrı ayrı beş küçük prenslik kurmuştuk/Artık hiçbir barbar başkaldıramaz/Çıplak hacılar/İbranilerin çöllerde avare dolaştıkları zamanlarda/Toprağı yağlı bir tepede sevgilimin bir bağı vardı/Davut'un uzun yaşamasından İbraniler sıkıldı/Durup bıyık burarlar/*Olmak*/Rüzgârın atları/ Okçuların, sapancıların ileri atılmasını istedim. Odur bir yerlerde olmak/*Varmış*/Bu Keltliler iriyarı adamlardır/Kırk kadar ciritçi atlıyla yola çıktık/Ey Mağrip Sultanı/Çadırını dürdü ve gitti/Eski zaman kuşları/Ey hanım! /Keçe çadırda oturanlar/Ey sen, silâh evi/Anlaşılan şiir, şiir değildir/*Henüz Side'de gurubu seyretmedik/*

30 Ağustos

Sıkıldım. Nereye gitmeli?

10 Haziran

/Eskiçağ sözcüklerini bir deftere geçiriyorum:

Dışsur, içsur, sağrı, yele, kuzey kapısı, firavun, Asya, Khor, Kenanlılar, delta, papirüs, tuğ, tura, çıra, kudüm, bey, han, bucak, yazıt, davul, tef, santur, zurna, çenk, zencefil, taflan, tarçın, adaçayı, şalvar, boru, ferace, bindallı, bezirgân, Yahudi, ulak.

ŞİİRİN ÇİZDİĞİ ÇİZGİ

"... Oysa ne yalnızlıklar ne sıkıntılar var, bilemezsiniz."

Paul Valéry, "Deniz Gömütü" şiiri için yazdığı yazıda, şiirin doğuşunu anlatırken, *konusundan* önce, ilk dizenin *biçiminin* geliştiğini, sonra da, onar hecelik altılıkların (kalıp) doğduğunu anlatır. Böylece, "Deniz Gömütü" şiirinin konusunu, biçimin getirdiğini söyler. (Biçim sözcüğü yerine, burada, bir başka sözcük kullanmak gerekiyor. Bunu Valéry'nin dediğini tam aktarmak için söylüyorum; çünkü Valéry *öz*'le, biçimi ayırmak istemez. Biçimi öne alarak, şiirin bütün öbür ilkelerini onun içinde düşünür. Biçime o, şiirin yapısı *(composition)* gözüyle bakıyor).

Öte yandan, Edgar Allan Poe, "Kuzgun" şiirinin yazılışını anlatırken, bunun tersi bir yolu, konudan sonra, biçimin geliştiğini söyler. Böylece, yazmak istediği şiirin konusunu önceden bilir. Bundan sonra, düşündüğü konuyla ilgili en uygun ses düzenini, *biçimi* bulmaya çalışır. Kısaca, şiiri Valéry'nin tersine kurar.

Otağ'ın yazılışında, Edgar Poe'nın "Kuzgun" için uyguladığı yönteme yakın bir yol tutulmuştur. Bu, önce, konuyu seçmemden, sonra da, yine Poe'nın uyguladığı, daha çok da bilimsel diyebileceğim, aynı yolu tutmamdan geliyor. Bu bilimsel dediğim yol, şiirin dış yapısıyla ilgili olup, daha çok ölçüye bağlı bir yöntemdir. Otağ'ın başlangıçtaki konuyla ilgili yönü, sonradan değişmiş, Valéry'nin yöntemine daha bir yaklaşmış-

tır.

Otağ, konusunu Kutsal Betik'in *Krallar* bölümüyle, *Mezapotamya* üstüne okuduğum kitaplardan almıştır. Mezapotamya'ya özel bir sevgi duymuşumdur hep. Mezapotamya'daki, özellikle, gelmiş geçmiş uygarlıklar, Otağ'ın, başlangıçta biricik konusuymuş gibi göründü bana. Bu konu beni hemen de şiirin uzunluğu, kısalığı sorununa götürdü. Şiiri *Beş bölüm* halinde düşündüm, öyle de oldu. Beş parça olarak düşündüğümde, bunların kalıbını da düşünmüştüm; ya da bu bulduğum kalıp (Balad), parçaların sayısını ortaya koymuştu. Böyle diyorum, çünkü, Balad'ın iki çeşidini kullandım ki, bu kalıplar şiirin boylarını az çok ortaya koyuyordu. Önemli olan, balad kalıbını şiirin konusu, (buna kendisi de diyebiliriz) istiyordu. Bunun için balad kalıbını şiirin istediği öz getirdi diyebiliriz. Öz ya da konu nasıl bir biçim istiyordu? Bunun en belirgin yönü, bir öykünün anlatılmak istenmesi, daha çok da, bu öykünün hem konuşma diliyle yazılacağı, hem de konuşmaları taşıyacağıydı. Balad, bunun için, biçilmiş kaftan gözüktü bana. Şu var ki, gerek İngiliz, gerek Fransız balad'larında konuşmalar için istediğim balad biçimleri pek yoktu; oysa Amerikan halk balad'larının düzeninde *Koro* vardı ki, bu da bana konuşmalar için uygun geldi. *Krallar*'la, *Mezopotamya* üstüne olan yazılar, bir kralla bir kraliçenin öyküsünü çiziyorlardı kafamda. Olay ilk çağda geçiyordu, her zaman yaptığım gibi, bu şiirde zamanları daha bir karıştıracak, özellikle de, günümüze bol bol uzanacaktım. Bu konuda, önümde büyük bir örnek de vardı: *The Waste Land*. *Çorak Ülke*'nin zaman karışımı, parçalara bölünmüş olması, sonra da konuşma diliyle yazılması beni ilk anda ilgilendirir oldu. Bunun için de, sık sık kitaplığa gidip, Eliot'un bu şiirini teypten, kendi sesinden dinlemeye başladım. *Çorak Ülke*'yi okudukça, dinledikçe, yazacağım şiir bana bitmiş gibi görünüyordu. Oysa, daha tek satır yazmamıştım, konuyu da bölümlere ayırmaktan çok, beş parça olarak düşünmekten ileri gitmemiştim. Zamanla şiirin bölümlerini, konularını, yerlerini az çok belirtmiştim ki, ilk dize çıkageldi:

O zaman çadırlar sökülür / bir çağdaş yahudi
ardımızdan göğü kapardı.

Bu dize, balad'ın *konusunu* getiriyordu bana. Balad bittiği zaman, başta kurduğum öykü içinde şiirin yerini bir türlü bulamıyordum. Ama, *şiir olması* bana yetti; yeri, konusu beni ilgilendirmez oldu. Daha sonra da başta düşündüğüm öykü gittikçe silindi, onun yerine bu baladın öyküsü beni ilgilendirir oldu. Artık benim için, *bu şiirin koyduğu yaşama* vardı. Bu da beni başka şiirlere, başka betiklere, kısaca başka yaşamalara götürdü. Stewart Perowne'nın *The Life and Times of Herod the Great*'ini okumaya başladım. Hirodes birden gözümde büyüdü. Büyük bir çağ diye baktım o çağa. Oradan Salome'ye uzandım. Salome'ye uzanışım, bana bir kurtuluş gibi geldi. Balad'ların yazılması için Salome yeter bir konuydu. Artık Salome üstüne yazılmış ne buldumsa onu okuyordum. Mallarmé'nin *Hérodiade*'ı ilk aklıma gelen şiirdi. *Çivi Yazısı*'ndan sonra, yeniden Mallarmé'yi açtım. Sonra Oscar Wilde'ı, Flaubert'i; ordan da şiirlere geçtim: Apollinaire'in "Salome"sini tutup deftere çektim. Konu artık tamamdı: Salome'yi kraliçe olarak koyacaktım, Hirodes de kraldı, düşük bir kraldı, yaşamını anlatacaktı; bitecekti.

Salome konuşmaya başlamıştı bile:

Ben bazı sulara çıkarım bazı evlere (Gittim seni ne uzun: ölüm gibi bir şey.)

Nedense, bu balad'ın soyut bir dili amaçlamasını istedim, ya da Salome'nin sütannesiyle konuşmasında böyle bir dilin daha etkili olacağı beni ilgilendirdi. Bir gün, bu baladın da bittiğini gördüm. Ama öbür balad'la yan yana koyduğumda aralarında bu kez de hiçbir bağ olmadığını gördüm. Ayrıca, bu iki balad, yazacağım öbür üç balad'ın konusunu hiç mi hiç geliştirmiyordu. İki ayrı şiirdiler. Öte yandan, ne Salome ne de Hirodes hiçbir balad'ı muştulamaz olmuşlardı, onları da kapatmıştım. Bir zaman, yazmayı bıraktım, tarih kitaplarına düştüm. W. H. Auden'ın *Blessed Event* şiiriyle, Thin Thomas'ın *The Hand that signed the paper* şiirini deftere geçirdim. Onlardan medet umuyordum. Ama bana hiçbir şey vermediler.

* * *

Birden, bir gün, şiirlerin konusunun değiştiğini gördüm: Otağ'ın konusunun yerini, ben alıverdim. *Bunu, yaşamamın bir yeri* yapmıştı. Ben artık o çağların, ölümlerin, aşkların, yalnızlıkların içindeki *düşük kraldım*. Ama bugünlerde yaşıyordum:

Ve bir çocuk büyük uykusunda İstanbul, Avrupa'yı
uyuyordu / – sesini koydu İhtiyar.
Şimdi eski zamanlara civar yerler bizim göcümüzü
bekler / şimdi ne kadar güzel olduğudur sesin.
Kıl çadırlarımızı söker, artık yalnız ağzının yangınına
dururum / düşer krallar.
Yalnız ben ateşler yakarım / eskir onüçaltmışdörtsıfırüç /
eskir en uzak at, resimlerin.

Üçüncü Balad bitince, üçünü yan yana koyduğumda birbirleriyle yine hiçbir bağ bulamadım. Bildiğim bir şey varsa, üçüncü balad'ın *kitapların dışından geldiği*, daha önceki iki balad'ı da yavaş yavaş oldukları yerde değiştirmeye başlamasıydı. Öyle de oldu: Otağ'ın konusunu bu üçüncü balad çizmeye başladı. Kısaca, şiirin konusu yine değişmişti. Ama şiirin başta düşünülen konudan gelen biçimi buyruğunu sürdürüyordu, eski konu onu ilgilendirmiyordu. VI. Balad bittiği zaman, birden ilk balad'ın yerinde buldum kendimi:

Bir sülün düştü. Birdenbire yüzümüz eskidi. Bir çarşı
büyürken baktım durdu.

Ama VI. Balad'la yan yana geldiği zaman, yine bir konu bütünlüğü kurulmuyordu. Bıraktım yazmayı, bir zaman hiçbir şey düşünmemeye çalıştım. IV. Balad boyunca büyüttüğüm yalnızlığı dinlemeye başladım. Bir zaman, umutsuzluğuma sarıldım. Umutsuzluğumu büyük bir gerçek bildim. Bunu bütün balad'lara dağıttım. Bir gün, balad'ları bu umutsuzlukla bağdaşmış buldum. Böylece de V. Balad'ı yazmak benim için kolay oldu. Bu umutsuzluk yaşamamdaydı. Artık her gün *Otağ*'ı okuyordum, ama her gün okuyuşumda şiirleri bir türlü sıraya koyamıyordum, her gün yerlerini değiştiriyordum. Bir zaman öylece bıraktım. Yeniden ele alıp üzerlerinde çalıştığımda, bütün şiirin bir yere gelip dayandığını gördüm ki, bu, şiirin başından beri güdülen amaca benzemiyordu. Artık şiir kendi buyruğunu sürdürüyordu; bu da hiçbir konunun tutsağı olmamak şeklinde kendini belli ediyordu. Böylece şiirin konusu yok olmuştu. Bunun hiçbir zaman değişmediğini de gördüm.

Bana gelince, şiirin böyle bir yere gelip dayandığını görünce, şiirin bittiğini anladım. Bu yeri sevişim, şiiri, aslında, başka türlü anladığımla ilgili elbette. Şiir benim için, bir kez daha, hiçten doğuyordu, salt *biçim*, bir o buyruğunu sürdürüyordu. Bu şu demekti: Balad'ların birer konu edinerek gelir gibi görünmeleri, biçimlerini getirmek içindi. Biçimlerini bulunca da, elbette, başka hiçbir şeye ihtiyaçları olmayacaktı, öyle de oldu.

Şiirleri, böyle yeniden elime alışımda *(yeniden yazışımda da diyebilirim)*, buyruğunu sürdüren biçim, iki yönüyle kendini belli ediyordu: Konu ve dil. Konunun gittikçe silindiğini görüyordum, ama konu yok olmuyordu, bir başka alana giriyordu, yeni bir yolculuğa çıkıyordu. Bu da soyut bir yolculuktu. Bu yolu, resimde *figure*'ü adım adım yenip, soyuta gitmek isteğine benzetebiliriz. Böyle bir yoldu artık tuttuğum. Bu da en iyi dilde belli oluyordu: Dil soyut bir yolculuğa çıkmıştı, *belirli anlatımı* atıyordu, daha doğrusu anlatmaktan çok, duyurma alanına iyiden iyiye kaymaya başlamıştı. Bunu sözcüklere dek uzatıyordum, soyut sözcükler seçiyordum. Duyurma, özellikle çağrışıma, simgelere dayanır olmuştu. Çağrışımlar da, elden geldiğince, uzak çağrışımlardı:

Ben seni çıkarım, belki o balkonları / çekilir odaları
denizin / Bir yeldeğirmeni havayı döver.

Şiiri, şu yoldan, soyuta kaydırıyordum:

– Ve bir sülün düştü.. Ve H, ulakların elinden
mektubu aldı, ve onu okudu.

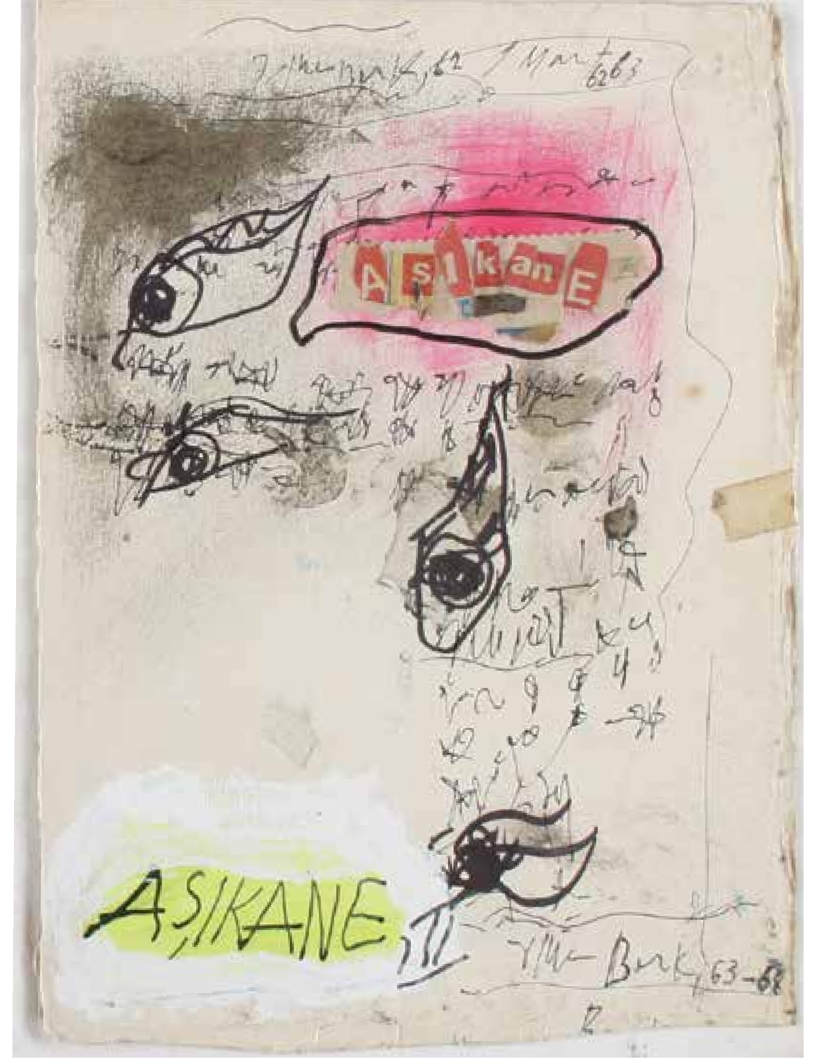
Bu dize, sonunda, şu biçime girdi:

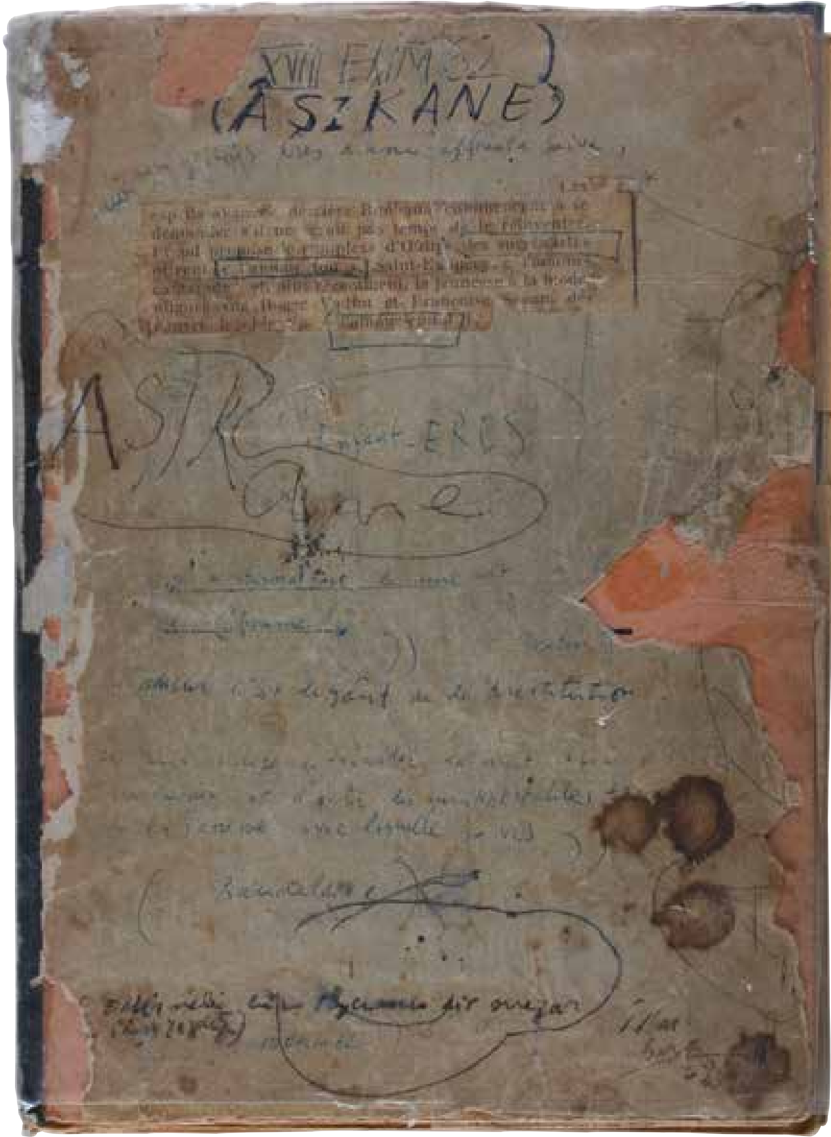
Bir sülün düştü. Birdenbire yüzümüz eskidi. Bir çarşı
büyürken baktım durdu.

Ara Balad, bu soyut dilin büyük bir örneği gibi göründü bana. Öbür balad'lar da onun diline kaymaya başladı. Dil böylece buyruğunu ele aldı, artık konudan söz edilemezdi, dil bunu boyuna siliyordu çünkü. Paul Valéry'nin *Deniz Gömütü*'nü yazarken geldiği yere gelmiştim: Biçim konusunu getiriyordu bu, en çok da dille gelen bir şeydi. Buna, *şiirin yapısı* gözüyle de bakılabilirdi, belki de böyle bakılması daha doğruydu. Dilin, biçimde getirdiği bu belli belirsiz *konu* neydi? Bunu, bir türlü bir yere bağlayamıyordum. Kendi kendime, *Otağ*'ın konusu nedir? diye sorduğumda, karşılığını veriyordum: Hiç. Buraya, nereden, nasıl gelmiştim? Bunda en etkin yolu çizenin dil olduğunu anladım. Bu da, benim şiir anlayışımda büyük bir yer tutuyordu. Şu oluyordu: *Şiiri anlayışıma doğru çekiyordum.*

Artık benim için bir şey kalıyordu: Hiç'in alanını araştırmak. Daha önce de dediğim gibi, bu tanım bir konusuzluk demek değildi. Balad'ları okudukça buraya varıyordum. En belirgin yönü, belli bir yere oturtulmamasıydı, bunda bir şeyi çizmek yoktu, bir yeri imliyordu daha çok, ama o *yer* anlatılamıyordu. Öte yandan, bu yer vardı. Belki bunun için, anlatılmadığı için ben buna: Hiç diyordum. Benim onu *var olarak görmem,* sanırsam, yaşamamdan geliyordu. Bunu, şiirleri okudukça anlıyordum. Bana ilk anda gelip vuran *yaşamalar* oluyordu çünkü. Ama başkası için bu bir *yer* olabilir mi? Bilmem. Böylece, yaşamamın başkasındaki yerinin ne olduğunu bilemem demek istiyorum. Zaten *Otağ*'ın konusunu bana düşündüren de, bu başkasıdır. Hiç'i de ona karşı koyuyorum: Öyle bakması için.

Hiç, böylece, bir *yaşamayı* bir simgeyle göstermek, ona bir *ad* vermektir. Bu da, *Otağ*'da anlamdan çok, konuyu silmek isteme sonucu doğan bir yöntemdir.

ÂŞIKANE DEFTERİ

29 Ekim 1962

Aslında bir ozan için şiirin hayatından başka bir hayat yoktur. Ozan şiirlerdeki hayata, hayat gözüyle bakar. Ozanın yaşadığı hayat, şiirlerin hayatıdır da denebilir.

3 Kasım

Baudelaire'i, *Les Fleurs du Mal*'i karıştırıyorum. *Les métamorphoses du Vampire*'i sevdim. Baudelaire'i *érotique* şiire iyi bir örnek diye düşünüyorum.

5 Kasım

5 âşıkane *sonnet* yazmak istiyorum.

Lesbos, Les Femmes Damnées'yi okudum. Sarmadı. Öyküye, açık öyküye karşıyım şiirde.

6 Kasım

Je ne suis pas le styx pour t'embrasser neuf fois. Korkunç bir güzellik buluyorum Baudelaire'in bu dizesinde. Korkunç bir istek. Baudelaire'in *Kötülük Çiçekleri*'nin üç değişik baskısını kitaplıktan çıkarıp yatağa girdim.

10 Kasım

Eşzamanda etkiyi sağlamak ilgilendiriyor beni hep. Bir şeyden söz ederken (bir görüntüyü koyarken), aynı zamanda başka bir şeyden söz etmek (başka bir görüntüyü koymak).

21 Kasım

Ne zamandır kimi sabahlar yatakta Bâki'yi okuyorum. Buna Bâki'ye çalışıyorum demek daha doğru. Divanın vezinlerini buluyorum.

22 Kasım

"Arrivé chez toi, je n'ai pas crié, je n'ai pas prononcé de nom; J'ai seulement baisé le seuil. Est–ce un crime? alors, quoi, je suis criminel."

(Callimaque)

24 Kasım

Le sadisme de Baudelaire, diye bir yazı okudum. *Kötülük Çiçekleri*'nin önemli bir yönünü yansıtıyor. Birden şu iki dizeyi ansıdım, Baudelaire'den:

Sous le fouet du Plaisir, ce bourreau sans merci,
Va cueillir des remords dans la fête servile.

25 Kasım

Carpaccio'nun *Kötü Kadınlar* tablosunun bir fotoğrafını buldum. Kesip deftere yapıştırdım. Ona bakıyorum.

26 Kasım

Marquis de Sade pipo içer, dört kişinin yediğini yermiş. Hapishaneden hapishaneye (13 cezaevi) gitmiş, yapıtlarının çoğunu da Bastille'de yazmış. Apollinaire'e göre de Bastille'in alınmasında, onun Bastille'deki yaşam üzerine yazdığı mektupların etkisi olmuş. Kadınsı biriymiş. Birçok kez hapishaneden kaçmış. Politikada cumhuriyetçi olarak tanınıyor. Milli Kütüphane'de Sade'ın bir kitabını buldum. Çok eski bir baskı. Önsöz Apollinaire'in. Kitabı Dr. Galip Ataç armağan etmiş. Sade'ın en önemli öyküleri bu kitapta: Zoleo, Justine, La philosophie dans le Boudoir, Aline et Valcour. Bu kitabı şimdilerde Paris'te de bulmak zor. Galip Ataç birden gözümde büyüdü. Kitabı bankada okuyorum.

28 Kasım

My love
thy hair is one kingdom

(e. e. cummings)

29 Kasım

Leda'yı yazıyorum. Sonra da Io'ya başlayacağım. Artık mitologya kitaplarıyla doldurdum evi: Zeus'a büyük bir sevgi duyuyorum.

11 Aralık

"Türkiye sevişmek için de bir zindanlık değil mi?" diyor, L.E. bir mektubunda. Ne demeli! Bütün gün bunu düşündüm.

Akşam, I. *sonnet*'nin orasıyla burasıyla oynadım:

Düşenim ben her gün öpüşünün balkonlarından.

Io'nun bir yerine girer diye seviyorum bunu. 6-5 düşünüyorum. Sözcüğü ortadan keseceğim. Doğal bir biçim kazansın istiyorum *sonnet*. Düz yazının biçimi gibi. Ama kurala da uymalı. Değil mi ki *sonnet*.

12 Aralık

Uyuyup kalmışım. I. *sonnet*'yi yeniden makinede yazıp duvara iğneledim. Sonra da sokağa çıktım. Adakale Sokağı'nda gittim geldim, şiiri içimden okudum durdum. Saat dokuza çeyrek kala Banka'ya gittim. Bankada bir kez daha makinede yazdım. Kıvırıp cebime soktum. Öğleyin okurum.

13 Aralık

Durrell'ın *Justine*'ini okuyorum. Dili zor.

15 Aralık

Bâki'nin bir beyiti geldi aklıma, bütün gün onu söyledim durdum.

Zülfünden ayru Bâki bir hâl ile yürür kim
Zincirden boşanmış divânedir sanurlar

17 Aralık
Sait Maden'in Baudelaire'in *Chanson d'Automne* çevirisini karşılaştırdım.

18 Aralık
Haşim'i okuyorum. Divan şiirinden sonra ilk Ahmet Haşim'le bir şey demeyen (anlatmayan demek daha doğru) şiire, salt şiire yönelmişiz.

*

İnsan yaşaması bir yığın yaşaması oluyor, bireylik kalkıyor. Kişi belli bir kalıba sokuluyor.

(Jaspers)

*

In the dark river on her hair. Tektaş'tan duydum bu dizeyi. Bayıldım.

*

II. *sonnet*'ye başladım. Ama I. *sonnet*'ye bitmiş gözüyle bakmak zor. Bu daha çok tekniğin yeniliğinden geliyor. *Sonnet*'yi bunun için yeni deniyorum.

19 Aralık
Marquis de Sade, tutkuları yenmenin, ona karşı gelmenin saçmalığını koyuyor ortaya. Onda kendimi doğruluyorum. Ne zamandır tutkulara daha bir rahat bakıyorum. Bugün de öyle oldu.

20 Aralık
Erotisme'i, sevinç yokluğu diye tanımlayanlardan yanayım. Kendime bakıyorum da, doğru gibi görüyorum bunu. Tutkuya bunun için böylesine bağlı olmalıyım.

22 Aralık
Haydn'ı dinledim. Haydn'ı da, Vivaldi, Bach ve Händel'in yanına koyuyorum.

23 Aralık
II. *sonnet* yürümüyor. Divan şiirine çalışıyorum.
Et için hazların sonu yoktur.

(Epikuros)

24 Aralık
Selâhattin Hilâv, Marquis de Sade'ın iki kitabını gönderdi. Dünyalar benim oldu.

27 Aralık
Henry Miller'ın *Tropic of Cancer*'ını okuyorum. Bir 45 sayfa okudum. İçten, önemsemeden bir anlatışı var, onu seviyorum.

28 Aralık
Picasso'nun bir kitabını, çıplaklarını buldum. Ona bakıyorum. Bir yığın da çıplak resmi yaptım. Leda'ya hâlâ başlayamadım.

4 Ocak, 1963
Dün Edibe'yi uğurladım. Bir yıl yalnız kalacağım. Yıllardır istediğim yalnızlık.
Bugün gidip Lucrèce'i alacağım.

10 Ocak
I kissed her all body. It was one of morning "*The 120 Days of Sodome.*"
Leda *sonnet*'si hâlâ bir dize olarak duruyor:
Uyuyor ellerini, yüzünü Leda.

11 Ocak
Same thing. And her lips.

25 Ocak
I prepared myself for three orgies today.
"L'amour c'est le goût de la prostitution."

26 Ocak

J'imagine la nudité d'Y.

Karışırdı ağızlarımız.

28 Ocak

René Char'ın, *Eros suspendu*'sünü okudum.

III. *sonnet* yürümeye başladı. Ne zamandır elimi sürmüyordum. *Mısırkalyoniğne*'de yaptığımı, *sonnet*'lerde, *sonnet* biçiminde yapmak istiyorum. Özgür koşuğun serbestliğini *sonnet*'de yapmak... Benim özüm böyle bir biçimi istiyor. *Çivi Yazısı*'nı yapmacık bulmaya başladım.

III. *sonnet*'nin bir dizesini daha yazdım. Bu *sonnet*'yi "Döl" diye adlandırmalıyım.

Ev soğuk. Sobaya kömür attım. Yatağa girip III. *sonnet*'yi elime aldım.

10 Şubat

S'yle.

11 Şubat

Picasso'nun çıplakları önümde açık duruyor.

12 Şubat

Plus elle me refuse, plus je m'énerve. Y ile hep böyle oluyorum.

15 Şubat

III. *sonnet*'yi bitirdim. Ya da bana öyle geliyor. Radyoyu açtım.

16 Şubat

IV. *sonnet*'nin konusunu şu tümcelerde buluyorum: *Inachos avait une fille très belle, qui s'appelait Io, et qui était prêtesse d'Héra. Zeus la vit et en fut amoureux.*

Io öyküsü en az üç yıldır benim yakamı bırakmıyor. Le Corrège'in *Io* resmini buldum. Bir çıplak. Ayıp yerlerini bulutlar örtüyor. Esrik bir *Io*. Dayanılamayacak kadar da güzel. Zeus'un gücünü seviyorum. Doymak bilmeyişine bayılıyorum. Le Corrège'in resmini önüme koydum. Bakıyorum.

2 Mart

Geceleri erkenden yatağa giriyorum. Çarşafların beyazlığını seviyorum. Kimi gündüzleri de hep evde beyaz çarşaflarda olmayı kuruyorum. Bayılıyorum buna. Yine de öyle yaptım, yatağa girdim, Laclos'yu, *Les Liaisons Dangereuses*'ü okuyorum.

3 Mart

Bilge Karasu'nun "Acı Kök Yağmur Altında" adlı öyküsünü okudum. Büyüledi beni. Korkunç güzel.

13 Mart

Birdenbire Io'yu *poème en prose* olarak düşünmeye başladım.

Bir Io deseni çizdim. Delvaux'nun bir Leda resmini buldum, kesip deftere yapıştırdım. Leda, kuğuyla çiftleşiyor. Ve soyunuk!

29 Mart

Yorgunum.

24 Nisan

The New York Times'da Henry Miller üzerine bir yazı okudum. Yazıyı kesip deftere yapıştırdım. "Look at me! Look at my time!" Bu tümcelerle tanımlıyor Henry Miller'ı Herbert Gold. Henry Miller'ı yermek için söylüyor bunu. Oysa bir yazar bunu der ancak! Miller, yaşadığı ana, bugüne bayılıyor: *The present is enough for me. Day by day. Today! Le bel aujourd'hui.* Miller'ın sözlerinin altına Cranach'ın Âdem ve Havva'sını yapıştırdım.

25 Nisan

Üç yıldır süren sıkıntım, yalnızlığım, mutsuzluğum yok ar-

tık; yaşıyorum. Yazmak pek aklıma gelmiyor.

Yaşayamamakmış sıkıntım. Belki yaşayamadığım için yazıyordum. Bir yerde Lawrence'ın dediğini anladım. *Biz eşya değiliz. Arts*'tan D.H. Lawrence'ın bir fotoğrafını kestim, deftere yapıştırdım. Sonra da şu tümcesini yazdım, altına: *Chacun tue la chose qu'il aime.*

27 Nisan

"Döl" şiirine hâlâ başlayamadım. Yorgunum. Lawrence Durrell'la Miller'ın mektuplarını okuyorum. 25 yıl yazışmışlar. Ben dayanamam.

28 Nisan

Biyoloji okuyorum. "Döl" şiirini yazmak isteyince birdenbire biyoloji okumak istedim. Biyoloji çok renkli. İnsan, hayvan, bitki, protoplazma, çekirdek, yumurta akı, karbonhidratlar, yağlar, hormonlar, vitaminler, hücre zarı, kan.

– Bütün canlılar hücrelerden yapılmıştır.

– Hücre üç yüz yıldan beri biliniyor.

Döllenme: Sürgen doku, beslenme, solunum, boşaltım irkilme, üreme.

– Bitki için büyüme ve gelişme sınırsızdır.

– Tek hücreli mavi kırçıl ve yeşil yosunlar.

– Koloni yaşama.

– Eşeyli üreme, eşeysiz üreme.

28 Nisan

La volupté m'appelle et l'Amour me couronne!

(Baudelaire)

Out of the grose
Came a homosexual horse

(?)

29 Nisan

Dört beş gündür Ortaçağ ozanlarını okuyorum. Biraz şiir çevireceğim. Şiirler yürümüyor. İyisi mi şiir çevirmeli.

30 Nisan

Simone de Beauvoir'ın *Pour une Moralité de l'ambiguïté*'sini okudum: *Les hommes d'aujourd'hui semblent ressentir plus vivement que jamais le paradoxe de leur condition.* Bu tümce varoluşçuluğun biricik ilkesi gibi göründü bana.

*

E'le. –Are you Happy?

*

Uranus, tanrıların en şehvetlisi ve garip âdetlere düşkün olanıydı.

*

Adamotu: Şehvet için kullanılır. Kleopatra bu otu erkeklere yedirirdi. Yumurta da aynı işi görür.

Istakoz çorbası da aynı işi görür.

Kereviz de aynı işi görür.

Kuşkonmaz da aynı işi görür.

Sarımsak da aynı işi görür.

(*Seksoloji Ansiklopedisi*)

7 Mayıs

"Döl", *sonnet* olarak geldi. IV. *sonnet* olacak.

8 Mayıs

"Döl", *sonnet*'si birdenbire Io'yla, Zeus'la birleşti. Zeus ile Io'yu bir yıldır yazmak istiyordum. Üç günde bitti gibi bir şey. Biçimi özgür koşukmuş gibi bir izlenim bırakıyor. Bunu da ne zamandır kuruyordum. Buraya yeni gelebildim.

12 Mayıs

Y'yle. J'imagine la voir deshabillée.

13 Mayıs

IV. *sonnet* yavaş yavaş yazılmadı. Bunun için de şiir bittiği halde hâlâ orasını burasını düzeltiyorum. Zeus'la Io olsun istiyorum başlığı. Ama benim yaşamam ağır basıyor daha çok;

onun için de yalnız *sonnet* diyeceğim.

17 Nisan

Geceyi, sabahı seyrettim bir balkondan. Sabahladık bir evde. Sabaha karşı eve döndüm. Birtakım duygulara girdim çıktım.

22 Mayıs

Georges Bataille'dan bir on sayfa. V. *sonnet*'ye başladım.

23 Mayıs

y'i soyuyorum usumda.

27 Mayıs

Uçak sesleriyle uyandım. Bir hükümet darbesi. Çıktım dolaştım. Y'yi soyuyorum usumda.

5 Haziran

Fransız Romantiklerini okuyorum. Hugo'nun bir şiirini ilk kez sevdim. Musset'ye bilmiyorum dayanabilecek miyim?

24 Haziran

Traité du Désespoir'da umutsuzluğu kişinin kendini duyması, anlaması diye tanımlıyor Kierkegaard. Bir bilinç eylemi. Ama bir "ben" gibi görmüyor onu. Ben'in var olması umutsuzluğun atılmasıyla başlar, diyor. Bunu pek anlamıyorum işte. Camus'nün başkaldırması da buradan geliyor. Bana umutsuzluk yetiyor.

26 Haziran

Fransız Sefareti'nden altı aylık bir burs aldım. Düşünüyorum da ben altı ay artık yokum demek bu: Hiçbir şey yazamam orada. Ancak burada, bu odada yazabileceğimi sanıyorum. Oysa beş *sonnet* yazacaktım. Bir daha ne zaman şiire dönerim? Hiç bilmiyorum. Korkuyorum. Sevincim kaçtı. Fransa'ya iki aydan önce gidemem. İki ayda bir *sonnet* yazabilir miyim?

30 Haziran

Hiçbir şey yalnızlığımı, boğuntumu atamıyor. Händel'i dinliyorum. Händel *érotisme*'i öldürüyor. Bunun için sevmiyorum Händel'i. Büyük, çok büyük bir besteci Händel.

5 Temmuz

"Leda"yı beş *sonnet* olarak kuruyorum. Biri hazır. Zeus'la Leda'nın sevişmelerinde büyüyen bir şey buluyorum. "Leda"yı başlangıçta tek bir *sonnet* olarak düşünüyordum. Eluard'ın Leda'sını okuyunca büyütmek istedim.

11 Temmuz

Biraz önce ölüme yakın sıkıntılara gittim geldim. Böyle boğuntuları çok duydum.

13 Temmuz

Francis Ponge'u okuyorum. Sartre'ın dediği gibi yeni bir yöntem getiriyor, Ponge. Bütün özgünlüğü de bu yöntemin yeniliğinde.

Bir dize:

Sarı, o çok güzel, giriyor kentime.

Bunu V. *sonnet*'nin ilk dizesi olarak düşünüyorum. Ya da: Y İçin, demeli.

24 Temmuz

Cihân-ı Câm-ı nazmım şi'r-i Bâki gibi devr eyler
Bu bezmin şimdi biz de Câmi-i devrânıyız cânâ
(Bâki)

Michelangelo'nun *Leda*'sını deftere yapıştırdım. Zeus kuğu kılığında Leda'yla sevişiyor.

25 Temmuz

R. ile. Sonra çıkıp güneşlerde dolaştım. Yeniden eve döndüm. Sade'ı açtım.

3 Ağustos

Nihayet V. *sonnet*'yi bitirdim.

30 Ağustos

Arada bir, çoğunluğun olmuş Fransız ozanlarını okuyorum: Baudelaire, Verlaine, Apollinaire, bir de Eluard. Bu ozanlardan en çok da aşk şiirleri kalmış. Çoğunluğun oluşları dillerinden de geliyor. Yalın bir dilleri var. Azınlık için yeni bir şey söylemiyorlar. Ama çoğunluk için önemleri büyük. Bir zamandır çoğunluğu düşünüyorum. Çoğunluğun şiirde aradığı bir iki şeye ben de bağlıyım. Ama bu daha çok konuyla ilgili dilde, söyleyişte karşı bir yöntem koyuyorum.

1 Eylül

Bizim bugünkü çoğunluğu düşünüyorum da hemen hemen hiçbir alanda birleşme yolu göremiyorum. Bizim çoğunluğun bugünkü şiirle hiçbir anlaşması yok. Eski çoğunluğun Yunus'un şiiriyle, ondan sonraki çoğunluğun da biraz Fikret, Mehmet Akif şiiriyle, bir bağı olmuş. Yunus'u bir yana bırakırsak, Fikret'le, Mehmet Akif'in çoğunluğu şiirden uzak bir anlaşma, daha çok düzyazının yapacağı anlaşmaya yakın bir şey. Yahya Kemal'e gelince: Yunus gibi onun da çoğunluğunu ayırmak gerekiyor. Ama bugünkü çoğunluğun yeri artık kopuk, hiçbir şiirle birleştirilemez. Ozan böyle bir çoğunlukla karşı karşıya şimdi. Onu düşünerek yeni bir şiiri büyütmekse hemen hemen olanaksız. Kendi yontusunu kendisi yontan bir durumda ozan. Böyle bir toplumda ozanın yeri başka türlü olamaz. Bunun için de bugünün çoğunluğunu hiç hesaba katmadan yazmak gerekiyor. Bu tek çıkar yol gibi görünüyor bana. Ahmet Haşim gibi.

18 Eylül

Bir konuyu, bir onu düşünerek, onu yazmak istemek, kısırlaştırıyor insanı. Âşıkane şiir yazmak isteğim bu kısırlığı yaratıyor diye düşünüyorum.

Moi, j'ai ta chevelure nue

pour enfouir mes yeux contents.

(Mallarmé)

19 Eylül

Sonnet'ler değişiyor boyuna. Onun için dokunmamaya karar verdim.

21 Eylül

Dylan Thomas'ın "On the marriage of a virgin" şiiri. Çevirisiyle karşılaştırarak okuyunca daha bir tadına vardım. En çok sevdiğim şiirlerinden biri bu.

2 Ekim

Cranach'ın bir baskısı, şimdiye dek üç Cranach gördüğümü hatırlıyorum. Beni en etkileyeni de bu oldu (*Diane endormie*). Pek az ressam cinselliği böylesine yüceltmiştir. Hayatını merak ediyorum Cranach'ın. İşe yarar bir şey de yok elimin altında. Nice ustaların nice çıplaklarını gördüm, hiçbiri beni böylesine sarsmadı.

Cranach'ın tablosunu kesip deftere yapıştırdım. Sanki açık saçık bir şiir okumuşçasına ondan etkileniyorum. Cranach'a baka baka bir desen çizdim. Eli orasında. Kalçalı ve güzel.

Biyoloji okuyorum yine: *Hayvanlar Ne Kadar Yaşar?* Ne zamandır hayvanların ne kadar yaşadığını merak ederdim. Çekirgenin dört hafta yaşadığını bilmiyordum. Sonra da balinanın 500 yıl yaşadığını. Yine sincabın 6, farenin 6, kedinin 20, domuzun 20, serçenin 40, ayının 50, karganın 100, filin 150, sazanbalığının 200, deniz kaplumbağasının 350 yıl yaşadıklarını öğrenmekten büyük bir kıvanç duydum.

5 Ekim

Bir çıplak resmi (*Nu à la grande chevelure blonde*). Ona bakıyorum.

6 Ekim

Cruelly, love
walk the autumn long
walk the longness of autumn
(yürü güzün uzunluğunu)

(e. e. cummings)

Erir ince bir yosun seni

(A.P.)

7 Ekim

IV. *sonnet*'yi deftere çektim. Yanına da Leda ile kuğunun (Zeus'un) ayakta sevişmesini gösteren *Seksoloji* dergisinden kestiğim esrik bir resmini yapıştırdım.

20 Ekim

Kirpikleri usulca eklenmiş.

(S.N.)

26 Ekim

Bir anlamı gün ışığına çıkarmak için imgelerden daha iyi bir yol olamaz.

Sözcükler imgelerin yöresinde toplanmalıdır.

Sözcükler unutulunca, imgeler yakalanır.

(Wang Bi)

1 Kasım

Dayanılır gibi değilim. Y'le hep böyle oluyorum.

*

Le Plaisir est la mort et l'échec du désir.

(Sartre)

7 Kasım

Anthologie de l'Erotisme. Baudelaire'in şu sözüne bayıldım: *La révolution a été faite par des voluptueux*.

10 Kasım

Dylan Thomas'ın âşıkane şiirleri.

17 Kasım

Duru ile Ellen geldi. Cöntürk'le Bezirci'ye kapıyı açmadım.

Onlara kapıyı açmamazlık edemedim. Onlara da yapmalıydım. Kimseyi görmek istemiyorum.

20 Kasım

"Edebiyat ve Cinsiyet" adlı bir yazı. Theodor Dreiser, D. H. Lawrence, Thomas Hardy, André Gide, Freud, Eugene O'Neill, Arthur Miller adları geçiyor. Bu adların altlarını çizdim.

21 Kasım

The wind is a lady with bright slender eyes.

(e. e. cummings)

Bir Cranach resmi: Bir çıplak.
Kesip deftere yapıştırdım.

1 Aralık

Müthiş rahatım.

5 Aralık

Bir dolmakalem, siyah mürekkep, bir yığın da beyaz kâğıt aldım. Açık saçık desenler çizeceğim.

7 Aralık

Bir yere çıkmayayım, dönüp yine eve geliyorum. Sıkılıyorum.

13 Aralık

Bir çıplağı düşünmek, onu kurmak, yaşamı daraltmıyor bende. Kendimden kurtulmak istemiyorum belki de.

15 Aralık

Bundan böyle *sonnet*'lerin kendi getirdikleri yapıya bağlı kalmaya çalışacağım. Ben zorlamayacağım. İki *sonnet*'yi kendi haline bıraktım. Kırık döküklüğünü sevdim.

19 Aralık

Dylan Thomas'ın âşıkane şiirleri olduğunu pek bilmiyordum. VIII. *sonnet* bunlardan biri. Thomas'ı yeni yeni anlıyorum. İngilizcesi zor. Çevrilirse hiçbir şey vermiyor. Birçok kez elime almıştım Thomas'ı. Bu kez öyle olmadı. Şimdi onun şiirlerini, daha doğrusu onun anlayabildiğim şiirlerini okuyorum.

21 Aralık

Resimli Seksoloji Ansiklopedisi'nden üç çıplağı kesip deftere yapıştırdım.

23 Aralık

Divin Sade'dan 30 sayfa. Bir yığın gereksiz sayfalardan sonra bir sayfada söyleyeceğini söyledi: Kadın tapılmak için değil, keyif alınmak için. Sade'ın bir seçmesi yapılmalı. Çoğu yerleri gereksiz.

– Uzun gözlerin,
– Gecenin atı gitti,
– Koşumlu denizlerin,
– Bugün saçlarımla bakarım.

25 Aralık

D. H. Lawrence üstüne bir yazı: "Metaphysicien da la sexualité". Kesip deftere yapıştırdım.

26 Aralık

"Sex" diye bir şiir düşünüyorum.

27 Aralık

e. e. cummings'in "I like my body when it is with your body" şiirini deftere yazdım.

28 Aralık

Pound'ın Homage to Sextus Propertius'u, e.e. cummings'in pek çok şiiri gibi cinseli büyütüyor.

29 Aralık

Sex'i bir önemli yerim gibi düşünüyorum. Hep kapamışım

üstünü. İlk şiirlerimde kimi vakit kendini belli etmiş, ama ürkek, etsiz, soluk. Şimdi öyle değilim, onu canlı ortaya koymak istiyorum.

30 Aralık

Üç *sonnet*'yi makinede yazıp *Yeditepe*'ye gönderdim. Sonra çıkıp tenha sokaklarda dolaştım. Ezberden beş *sonnet*'yi okudum. Pasaport dairesine gittim.

*

"102 Çocuklu Padişah Üçüncü Sultan Murat" başlıklı bir yazı okudum. Yazıyı çok sevdim. Venedikli Bafra, 1574, II. Selim, Sokullu, Nurbanu, Valide Sultan, sözcüklerinin altlarını çizdim, daire içine aldım. "Bir taraftan ne kadar güzel kadın varsa saraya taşınıyordu" tümcesiyle dört tümcenin daha altını çizdim: 1) Yüzlerce kadın koynuna giriyordu. 2) Artık saraya gelen kadınlar boş dönmüyordu. 3) Sarayda, elli altmış beşiğin birden sallandığı oluyordu.

*

Padişahların hayatlarını okumak istiyorum.

*

Pasaportumu verdiler. Islık çala çala eve geldim. İlkin sobayı yaktım. Paris'i düşünüyorum.

*

Erkenden uyandım. "Döl" *sonnet*'sini okudum içimden. Pipoyu doldurdum.

Şiir Her Yerdedir

... Ve çocuk katili su kuşları!

Güneş sabahları ihtiyar bir ilkokul öğretmenidir.
Küçük bahçesinden çıkmaz.

Tanrı, o büyük yabancı.

Sonra üç büyüleyici sözcük: Yaşam, ölüm, zaman.

İm, sözsel olanı duymaz.

Şair, imgeler arkeoloğu!

Yeniden doğuş sözcükleri kovdu.

Tan sökümünde otları inceler, çiğner, sonra tükürürdüm.

Şimdi dünya kısır, karanlık.

Kendini yalnız bir kez öptürdü.
(Sevişirkendi bir böcek olarak...)

Ağzında çiçekler ıslatır.

Ey kutsal basitlik!

Giacometti, ki gridir.

Dünya, içtenlikten hoşlanmaz.

Defter 1966-1975

ŞİİR ÇEVİRİSİ

Şiir bir başka dile çevrilmeyen şeydir.
(e. e. cummings)

I

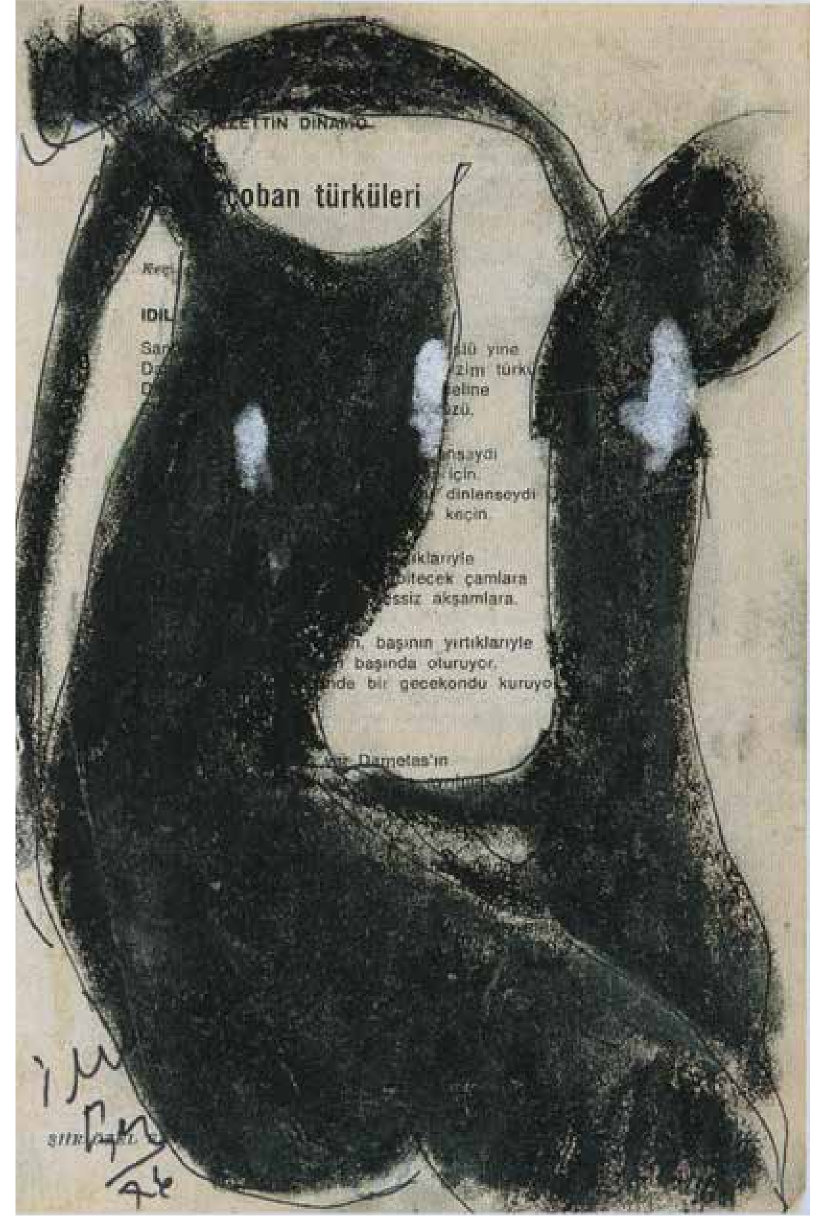
Şiirin çevrilmez olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu da şiirin hemen hemen kendisi demek olan biçiminden gelir. Biçimse, gerçekten, çevrilir şey değildir. Nedeni de, biçimin salt onun yaratıcısı olan ozana özgü olmasıdır. Böyle bir şiir, kendi ilkelerini kendi getirdiği için, kendi dışına aktarılamaz. Aktarılan, çoğun, anlamdır. Anlamsa şiiri açmaya, özünü ortaya koymaya yarar. Şiirin yapısına bir şey eklemez. Kısaca, yapıcı bir öğe değildir. Öte yandan, anlam bir şiiri çevirirken tutulacak ilk doğru yoldur. Hatta anlama bağlanıldığı ölçüde iyi bir çeviriye gidilir. Anlamdan uzaklaşmak hiçbir çeviriyi başarıya ulaştırmaz. Ama hepsi o kadar , çünkü anlam, yaratmanın kendisi değildir. Şiir çevirisinde güçlük bunun için doğrudan doğruya bir yapı kurmaya gelip dayanıyor. Şiir çevirisine önce bu gözle bakmak gerekiyor.

II

Başarılı çeviriye çevirmen, çevirdiği şiirin yapısına yaklaştığı ölçüde ulaşır. Yapabileceği sanırım budur. Genellikle de bu

yapılıyor. Buna: Hölderlin'in, Sophokles; Gérard de Nerval'in, Henrich Heine; Mallarmé'nin ve Baudelaire'in Edgar Poe çevirileri örnek olarak gösteriliyor. Kimi çevirmen ozanlar (Ezra Pound, Robert Lowell) yapının çevrilmezliğinden hareket ederek, aslına yaklaşık yapıyı kurmaktan da vazgeçerek özü alıp kendi deyiş, biçim ve yapılarını koyma yoluna gidiyorlar. Bunun için olacak, çevirilerine kendi şiirleriymiş gibi bakabiliyorlar. Hakları da yok değil. Şiiri yapan biçimdir çünkü.

Ben çevirilerimde, şiirlerin kendi yapılarına en yaklaşık yapıları koyma yolunu seçtim. Bu bana daha doğru görünüyor.

KARALAMALAR, IV

Günaydın Yeryüzü, Türkiye Şarkısı, Köroğlu adlı kitaplarımın yeni baskıları için kimi sözcükler üstünde düzeltmeler yapmak istediğimde, umulmadık güçlüklerle karşılaştım.

Neler çekmiş halkım
Türküler şahit.

diye iki dizelik *Tarih* adlı şiirde şahit sözcüğünü değiştirebilir miyim düşüncesine kapıldığımda, buna olanak olmadığını gördüm. Gerçi tanık sözcüğü sevdiğim bir sözcüktü, ama (ayrıca anlamca da uygundu) gitmediğini gördüm. Anlam olarak hiçbir zorluk koymazken ses olarak büyük zorluk çıkarıyordu. O zaman anladım, kimi sözcükler şiirde salt anlamıyla değil, ses olarak da (şiirin bütünlüğü için de kurulan ses) kimi yükümlülükler yükleniyorlar, varlıkları onlara da bağlı kalıyor. Bunun sonucu, öyle bıraktım ben de. Öte yandan, bu bulgunun bir başka şiirde öyle sanıldığınca başarısız olmadığını da gördüm.

Bu gökyüzü aklına esip biraz daha büyüyeyim deseydi
Bu çaresiz ağaç
Silinir giderdi.

Bu şiirde, ikinci dizedeki çaresiz sözcüğü, aslında *naçar*'dı, bu kez, hem anlam, hem de ses olarak şiiri bozmadığı, dahası şiiri daha bir yalınlaştırdığı kanısına vardığım için *naçar*'ı attım.

Bu üç kitabı yeniden gözden geçirirken bir şey daha öğrendim: Bir sözcük bazen, bir şiirde yanlış yazılırsa (anlam olarak) yok olabiliyor. Şimdiye değin böylesine çarpıcı bir örnekle karşılaşmamıştım, bu ilk olarak başıma geliyordu:

AYRILIĞIN YÜREĞİ
Sessiz sadasız yaşayan bir ayrık otuydu Orta-Anadolu'da
Kıtlıktan önce.
En küçük bir şeyden coşardı
Mesela bir kuş uçmasın Kızılırmak'a doğru
Köklerine su yürümüş gibi sevinirdi.
Bir bulut geçsin üstünden
Ayrıklıktan çıkardı.
Dünyayı, derdi, dünyayı
Hiçbir şeylere değişmem.
Şimdi yaşamak, istemiyor.

Baskıda ayrıklıktan sözcüğü ayrılıktan olarak dizilmişti. Bu yanlış düzelticilerin gözünden kaçmış, ama ben yakalamıştım onu. Şimdiye değin ben nice yanlışlara rastlamıştım ama, böyle bir tek sözcüğün bütün bir şiiri ortadan kaldırdığına ilk rastlıyordum. Bu ve bundan öncekilerden nasıl bir kıssa mı çıkarıyorum: Her şiir bize her gün bir şeyler öğretiyor, ona yakından baktığımızda.

Kâfur otu

"Bak bu kâfur otu." dedi, Edibe. Yolumuzun üstündeki ottan bir dal kopardı. Gür, uzun yapraklı uzun dallı, tüylü korkunç kokulu bir ottu bu. Kâfur gibi de kokuyor. Sözlükleri açtım, kâfur için Uzak Doğu'da yetişir, deniliyor. Bir çeşit taflandan elde edilen bir yağ. Şifalı Otlar kitaplarında, bitki sözlüklerinde bu bitkinin adı geçmiyor. Bizim burda, Halikarnassos'ta, çok bol yetişiyor. Yol kıyılarında, kendiliğinden bitiyor. Kitaplar onun Hindistan'da yetiştiğini söylediğine göre, kâfur otu salt kokusu dolayısıyla böyle bir adla anılıyor olacak. Her gün biraz daha anlıyorum Halikarnassos için ayrı bir bitki sözlüğü gerek!

Kâfur otuna elimi sürmeyegöreyim havayı birden keskin kokusuyla doldurdu. Ağır bir koku bu üstelik. Daktilonun yanında duruyor şimdi. Yazarken kokusunun bayıltıcılığı daha bir vuruyor.

Ahmet Yesevi

Ahmet Yesevi tahta kaşık yapar, yaptığı kaşıkları da bir heybeye koyar, ineğinin sırtına yerleştirip çarşıya salarmış. İnek çarşıyı baştan başa dolaşır, kaşıkları satarmış. Kaşıkları alanlar –ki Yesevi'nin olduğunu bilirlermiş– paralarını heybeye atarlarmış. Kaşığın parasını vermeyenleri inek anlar, arkasını bırakmaz, o nereye giderse oraya gidermiş. Adam kahveye girerse, inek bekler, çıkınca yine arkasına düşermiş. Kaşığın parasını almadan bırakmazmış. Akşam olunca da inek (o zaman) eve dönermiş.

Yesevi'nin geçimi böyleymiş.

Delilik

Oluşum'un mektup sayısında bir zamanlar (bir on yıl önce mi?) Enis Batur'a yazdığım bir mektuptan bir parça yayımlanmış. Bir yerinde: "*Saint Lazare delisini ve bütün delileri düşün*" demişim, sonra da: "*Delilik yalnızlığımız gibi en insan yönümüz biliyor musun?*" diye eklemişim. Delilik üstünde neden durmuşum, bilmiyorum. Mektubun bütünü yayımlanmadığı için anlayamadım, ama bir güzellik bulmadım diyemem bu tümcede.

HER ŞİİR KENDİ SERÜVENİNİ YAŞAR

Anday'ın bir konuşmasını okudum. Yanlış anlamadımsa, şiir yazılırken kurgusunun, yapısının yazana kapalı olmadığını söylüyor. Ben bunun tersini söyleyeceğim. Biz şiirin yazılış, ortaya çıkış serüvenini, yazılırken bilemeyiz. Onun nasıl yazıldığını, ne gibi yollardan geçtiğini, biz ancak şiir bittikten sonra görür, anlayabiliriz diyeceğim. Hem de, *hiç değilse bu benim için böyle* demeden diyorum bunu.

Böyle diyorum çünkü şiir kendi serüvenini kendi yaşar. Onun yaratana bağlılığı dolaylıdır. *Şiir özgürdür* sözü de böyle bir anlamı içerir. Başlangıçta kimi zaman bir şiirin bir öyküsü konusu vardır, daha çok da konusu, ama bu bile şiir yazılmaya başlandığında değişikliğe uğrar. Uğrar çünkü yaratma eyleminin bizi nereye götüreceği önceden bilinemez. Şiir kendi devimini kendi saptar. Bu tıpkı bir ağacın büyümesi gibi kendi içinde olup biter: Biz onu göremeyiz. Dahası, bizim önceden kurduğumuz öykü, konu da şiir yazılmaya başlandığında, bambaşka bir yere gidip durabilir. Anday, bunun tersini söyleyemez diye düşünüyorum. Dediğini yanlış anlamış olmayayım? Gerçi usa bağlı, usu hep denetiminde tutan bir şiirdir onunkisi, bu yüzden böyle konuşması bütün bütün de yadırgatıcı değildir.

Kediler

Kedilerimiz oldu diyemem (bir zamanlar bir siyam kedimiz dışında, o da kısa bir süre).

Edibe, hayvan beslemek sorumluluk ister, der. Bu yüzden evde ne kedi ne de köpek var. (Ben köpekleri severim oysa.)

Mahallenin kedilerinden biri, beş yavru (mahalle dediğim dört evi geçmez; yazlıkçı çoğu çünkü) birden doğurdu. Anaları çekip gitti. Hele bir tanesi ölecek gibi, ayakta zor duruyor. Biraz kendilerini derleyip toplasınlar diye her gün bahçeye yiyecek koyuyorum. Her yere de beşi birden gidiyor geliyor. Kısa sürede büyüdüler de. Ama bizim evin dışına çıkmayı denemiyorlar. Çok da güzel hepsi. Eve almıyoruz. Edibe istemiyor.

Haklı da. Korkunç bir şey bu! Nasıl başa çıkacağımızı ise bilmiyoruz. Hepsinin bizde toplandıklarının nedenini yeni anladım: Bizden başka kimse bir şey vermiyor çünkü.

Zaman zaman da pencereden kedilere bakıyorum. İzliyorum onları.

Hiçbiri de elimi sürdürmüyorlar üstlerine. Bakıyorum yalnız onlara. O kadar izin veriyorlar. Hoş bir şey bu gene de.

BİR GÜNLÜK

1 Ağustos
Yeniden yalnızlığa dönüyorum.
Kış düşünceleri mi bunlar? Mallarmé bayılırdı kışa.
Beni şimdiden çıldırtıyor.

*

Bir yusufçuğu izliyorum, oldukça yakından.

*

Sıkıntı.

*

Sabah, nehirlerini işitiyordu.
Demek ki vakti geldi şiirin.

*

Şu sıkıntı benim mi?

*

Ağzı ağzımın içinde açıktı

*

Nasılsın gül? Nereye böyle?

*

Çulluğun sesi kısıldı. Yeniden başlar mı?
Güz dediğimiz ne? Evler evler evler.
Buldum, güz düşüyor.
Kimya, matematik, jeoloji kitapları aldım. Özellikle
Madde'ye bakmak istiyorum.
Buzu yazmak istiyorum. Bir oluşu ve çözülüşü. Değişimi.

3 Ağustos
Sabahları Çin şiirlerini okuyorum. Sesi arıyorum;
kuş zarflı.

*

Marx'ın *Œuvres Choisies'*sinden 7 sayfa.

*

Canım bir yağmur yağsın istiyor.

5 Ağustos
Saray Domates Salatası yapmasını öğrendim.
3 domates.
1 baş soğan.
5 yeşil biber.
2 dal nane.

*

Bir hanus balığı yakaladım. Hanus, balıkların en aptalıdır.

*

Kahve ağzına kadar dolu. Ortaya bir "kalimera!" dedim.

*

Gök, kanatlarını açmış suyu denetliyor. Suyun yüzü asıldı.

*

Uzaktan bir suüstükaragözü geçti.

*

Gece balığa çıktık: Sabah 10'da döndük: Ali, Hasan, ben, Mehmet Doğan. Çay içtik.

*

Yazdı eliyle ölümü...

*

Bir kuru elma yedim. Bayılıyorum kurumuş elmaların tadına.

*

Arı delilik!

*

Je marche, donc je suis. Beyaz bir ev Lo taşlı, huma gözlü.

*

'Bitsin insanlaştırmam nesneleri.'

(Anday)

Birden üç gündür dişlerimi yıkamadığım aklıma geldi.

7 Ağustos

Bir manastır yıkıntısını gezdim. Eğilip bir otu kokladım.

*

Azmakbaşı kahvesinde Giritlice konuşuluyor hep.

Süngerciler hoş insanlar.

*

Tersane. Gemi hurdaları. Hurdalar arasında dolaştım.

Tepelere çıktım, gezindim. Adlarını bilmediğim tepelere ad taktım. Bir eşek anırdı.

*

Kahvenin duvarına bir atın fotoğrafını çerçeveleyip asmışlar. Beş nargilenin suları temizlendi, dizildi.

Duvarda iki kanser reklamı: *Erken teşhis kanseri önler.*

Dışarda çocuklar uçurtma uçuruyorlar.

*

İki gündür lodos var, lodosu yazar mıyım?

Lodos, iğnenin deliğine girip çıkıyor.

Poyrazın çizgisi düz.

*

Bir adam 'sülük var!' diye geçiyor. Şişeler suyla sülük dolu. Kımıldıyor sülükler.

*

Sesleri dinliyorum. Sanki doğanın bütün seslerini tanıyorum artık.

Gece, gene seksoloji kitabımı açtım.

Kitap, 'hünsa bir balıktır' diyor, mercan için.

*

8 Ağustos

Deniz boyu yürüdüm, sonra da dağlara vurdum. Bir cırcırböceğinin sesini dinledim. Doğanın ortasında buldum böyle kendimi. Dağların, yamaçların, ağaçların, suların sessizliğine şaştım. Bu varoluşu doğruladım istemeyerek. Sonra her şey kımıldadı. İlkin karıncalar çıktı, devinimin kendisi gibiydiler. Bir süleymancık taşın arasından başını çıkardı, beni gördü, çekildi. Kendime geldim böyle. Ama doğaya karışamadım. Bir yosun, bir ot, bir deniz parçası olamadım. Çaresiz, onlara baktım, durdum. Bu da beni gönendirmedi. Kendimdim gene: Her yere götürdüğüm kendim.

Mısır'da Karyalı denizcilerin olduğunu okudum.

Ölüm üstüne çalıştım:

... çenesi bağlanır, dil erimesi durur.

... gömleği yırtılır, horlamasın diye.

... yanına makas konur.

... ağzı kapatılır.

... odasının pencereleri açılır.

... mezarlık gusulhanesinde yıkanır.

... şapkası evde yüksek bir yere asılır.

*

Bir büklümbacaklıyı inceledim; kalktım.

*

'Doğa cumartesi günleri çalışmaz mı?'

(Beckett)

*

Nil nehrinde hiçbir rüzgâr esmez.

*

Mısır'ın toprağı siyahtır.

BEN DARBOĞAZLAR OZANIYIM

Genellikle, kendimle ilgili yazıları yanıtlamamışımdır. Bütün yaşamım boyunca bu iki üç yanıtı geçmez. Nedeni de herkesin doğrularının kendine göre olması, onları değiştiremeyeceğimiz gerçeğidir. Memet Fuat'ın yazısı ("Sanatçının Yaşama Gücü", *Politika,* 21 Nisan 1976) benim bütün bir şiir yaşamımı kapsayan bir sorunu içermeseydi bu yola yine gitmeyecektim.

Memet Fuat, söz konusu yazısında Nâzım Hikmet'in şiiriyle yaşamının tutarlılığına değindikten sonra, sözü asıl, sanatçının yaşama içgüdüsüne getirip, kimi sanatçıların baskılardan kendilerini korumak için nasıl değişik yollar izlediklerini; böylece de sanat anlayışlarında nasıl değişmeler meydana geldiğini; *nasıl ordan oraya savrulduklarını* anlatıyor. *Bu savruluşların en belirgin, ayrıca her döneminde başarılı olabilmiş* (altını çizdiğim bu tümce onun) örneğininse ben olduğuma değiniyor. "1940 toplumcularından çok ileri gittiği daha gelişmiş bir toplumcu şiire ulaştığı" söz konusu olan birinin, yani benim sonradan anlamsız şiirin en uçlarına, İkinci Yeni akımının öncülüğüne nasıl gittiğimi, böylece de sanat anlayışımı nasıl değiştirdiğimi, eğer yanlış anlamıyorsam da, kendime nasıl yazık ettiğime geliyor. Bu bilinçsiz savruluşların asıl nedeninin de "hiçbir yasaya dayanamayan baskılar" sonucu olduğunu söylüyor. Kısaca, benim şiir serüvenimin bunca zikzak çizmesine üzülüyor. Daha da önemlisi bunu bilinçsizlik örneği olarak gösteriyor. Ben sanat anlayışımı çeşitli yazılarımda anlattım, ama Memet Fuat'ın bilinçsiz diye gördüğü bu yolu nasıl anladığımı bir yazımdan buraya aktarmakta yarar var:

"Geriye baktığımda şiiri türlü türlü anladığımı görüyorum. Sanki şiirin 'kırk türlü' yazılacağını (tırnak içine aldığım bu iki sözcük Memet Fuat'ın benim için yazdığı eski bir yazısında geçiyordu) göstermek istememişim. Niçin bir tek çizgide gitmemişim, bir tek çizgiyi derinleştirmemişim? Bunu mizaç işi diye yanıtlamak isterim. Yoksa benim değişmek diye bir sorunum yok. Yani önceden bir kurama göre davranmam. Kuramı bana algılarım getirir. Çeşitli çağlarımın yaşamalarıdır bunlar. Onlara bütün olanaklarımı açarım. Bütün olanaklarımı ortaya koyarım. Bunun bir adı da kendimi şiire bırakmaktır. Şiirin çizdiği çizgiyi sürdürmektir. Şiirin çizdiği çizgi de o anımdaki duygular, o çağımdaki yaşamalardır. O anın, o çağın duyguları belirler kuramı. Bu yaşamalara, bu yaşamaların biçimlendirdiği özlere, biçimlere, şiirin koyduğu çizgilere karşı çıkmam. Şiir buyruğunu sürdürür. Benim bir çizgide derinleşmem zikzaklarladır. Zikzaklar da: Benim için şiirin bütün olanaklarına açık olmaktır. Bu olanaklara açıldığım ölçüde derinleştiğimi anlarım. Aslında tek çizgili bir şiir yazmak isterdim: Yahya Kemal gibi, Nâzım Hikmet gibi. Ama ben o kişilerden değilim. Bir çocuk gibi baktım ben şiire. Yöntemim de bir çocuk yöntemidir. Her kitabımda bir öncekine yabancılaştığımı duyarım. Birdenbire yazdıklarım beni ilgilendirmez olur. O zaman şiire yeni baştan başlıyormuşum gibi olurum. Zaten ben hiçbir zaman yazmayı öğrenemedim. Bunun için yazmak dolaysızdır. Yaşamın kendisi gibi, insanın kendisi gibi. Şiirin getirdiği her olanağa inanırım. Bu çıkmaz da olsa, oraya gitmeden dönmem. Yaptığımı bozmaktan korkmam. Korkmam çünkü beni buraya yine yaşamalarımın getirdiğini bilirim. Boyuna kendimi dinlerim. Kendimi araştırırım. Kendimi ararım. Şiirim bu yüzden bir aramadır da. Benim şiirim böyle bir çizgi koyar. Kısaca, devinme nasıl özdeğin doğal bir durumuysa, acunu yeni görüyormuşum gibi olmak da benim doğal durumumdur, diyorum. O kadar." (*Soyut*, 1 Aralık 1974.)

Benim şiirimin böyle bir yol izlemesini Memet Fuat bir bilinçsizlik olarak görüyor. Böyle benim gibi bilinçsiz yollar izlemiş örneklerle doludur oysa dünya yazını. Dadacı, gerçeküs-

tücü iken, toplumsal gerçekçi olan Aragon, Eluard, Tzara da birçoklarına göre bilinçsizdir. Breton'a ve daha bir yığın yazara göre, Eluard, toplumsal gerçekçi olunca şiirini öldürmüştür. Aragon'un da *Paysan de Paris* kitabından sonra, yazdıklarının beş para etmediğini, yine yığınla eleştirmen yazar. Picasso'nun bunca değişiklik geçirmesi de usun alacağı şey değildir. Örnekleri yüzlerce ünlüyle doldurabiliriz. Bunlar hep *bilinçsizlik* örneğidir. Memet Fuat için, onun için de bir yarar yoktur uzatmakta.

Baskılara gelince, birçok kimse, İkinci Yeni'nin Demokrat Parti diktasının sonucu olduğunu yazmıştır. Buna inananlar hâlâ da çoğunluktadır. Memet Fuat'ın benim sanat anlayışımın değişmesinde baskıların önemi olduğunu ileri sürüşüne gelince, buna da şaştığımı söylemekle yetineceğim. *Günaydın Yeryüzü* beraatla (bu beraat da zaman aşımından oldu) sonuçlandıktan sonra, hemen bir yıl sonra *Türkiye Şarkısı*, iki yıl sonra da *Köroğlu* yayınlandı. Baskılar beni yıldırsaydı, Memet Fuat'ın benim şiirimde sevdiği bu çizgi (ki ben bu kitaplarımı çoktan sildim) sürer miydi? Şunu da söylemek isterim: Benim baştan beri dünya görüşümde bir değişiklik olmamıştır. Hep o görüş içinde gidip gelmişimdir. Ama benim gidip gelişim, aynı yolun darboğazları olmuştur. Benim ilgimi oraları çekmiştir, o küçük su yolları. İyice eğilip bakılırsa görülürüm oralarda. Hepsi bu kadar...

(*Politika*, 1976)

Defterler 1981-1982

ÖLÜ BİR OZANIN SEVGİLİ KARISINI GÖRMEYE GİTMEK

"Kâğıtlar, kitaplar, dedi, nereye elimi atsam.
Kiminde yarım kalmış, nasılsa bitmiş bir şiir
Kiminde. Hem her şey şiirlerde değil miydi?
Bir gök şiirde ağar, bir sokak şiirlerde
Gider gelirdi.
                Böyle yaşayıp gidiyorduk."
Sesi,
    sanki çok ötelerden gelirmiş gibi
Ezik, suskun odaları dolaştı durdu.
Masada açık duran bir kitabı gösterdi sonra
Ölünün, son kez elini sürdüğü ve kaldığı.
"Burada işte oturmuş şu kitabı okuyordu,
Elinden kitabın düştüğünü gördük sonra.
Hepsi bu."
    Böyle dedi, yüzüne kapayıp ellerini
Alınmış gibi bir bulutun yer değiştirmesinden.

ÖLÜ BİR OZANIN SEVGİLİ KARISINI GÖRMEYE GİTMEK

"Ey öke! Ey delilik! Sevgili komşularım benim"
(Victor Hugo)

Bir şiirin oluşması, varolması çeşitli etkenler sonucudur. Benim için tek bir etken yerine etkenler alanından söz etmek gerekiyor. Şimdiye değin yazdıklarıma şöyle bir göz attığımda, kimi zaman yerli-yabancı şiirler okurken bir dize gelip bana vurmuştur, onda koca bir şiir yükü bulmuşumdur, daha da önemlisi o tam benim içinmiş, benim yaşamımdan kopup gelmiş gibi duymuşumdur onu, böylece yazacağım şiire bir ipucu çıkarmışımdır; kimi zaman gazete okurken birden bir tümceye rastlamışımdır, orada bir insanın bütün bir yaşamını görüvermişimdir, o tümceden yola çıkarak bir şiir oluşturmuşumdur ya da birileri konuşurken konuşmanın bir yeri, bir söz ilgilendirivermiştir beni; yine kimi zaman bir resim, bir görü elini uzatmıştır bana, yazmadıkça ondan kurtulamayacağımı anlayıp kaleme sarılmışımdır; sokakta rastladığım bir yüz, bir göz beni allak bullak etmiştir, günlerce aklımdan çıkmıyordur; bazen de durup dururken (bende çoktan varlığının silindiğini sandığım) bir yaşam başını doğrultuvermiştir, zincirlerinden boşanmış, üstüme üstüme geliyordur, ağırlığı da kesindir, bunun için ağlarımı tutup atıvermişimdir. Daha böyle akla gelmedik nice etkenler gelip çarpmıştır. Belki bütün bu saydıklarımdan da önemlisi, hiçbir kıpırtı, ışık, ses, soluk yokken beyaz, boş bir kâğıdı önüme alıp oturmuşumdur (ki Paul Valéry'nin her gün günde dört saat "sabahları" kendine uyguladığı yöntem budur). Böyle zamanlarda başlayıp bitiremediğim nice şiirler, dizeler ilk anda parmak kaldırırlar, karatahtaya kaldırılmak isterler, ben de içlerinden en eli yüzü düzgün olanlarına kancamı atarım. Bu en nankör, en karabatak yoldur, binde bir tutar çünkü. Nedeni de kurduğunuz yaşamalar, duyarlık yükleri, onları başlatacak sözcükler, sizde çoktan silinip gitmiştir, hiçbirine el atamazsınız ve saatlerce beyaz kâğıt önünde pineklersiniz. Böyle hallerde en iyisi Valéry'nin yaptığını yapmaktır aslında: Sıfırdan başlamak. Üstelik ne yazacağınızı hiç bilmeden, hiçbir kıpırtı yokken. Değil mi ki işiniz budur, her gün bu cebelleşmeyi göze alacaksınız. Benim *Mısırkalyoniğne* kitabımın serüveni böyledir diyebilirim, hiç değilse kimi şiirler çoğun böyle olmuştur. Amacım konuyu yok etmek, salt dilin buyruğunda çalışmak, ona bağlanıp, ona güvenmek, onunla da yetinmektir. Dürtü, ışık, kıpırtı olsun olmasın, her şiir beyaz bir kâğıt üzerinde verdiğimiz bir savaştır, ama *Mısırkalyoniğne*, bilinçli olarak, bilinci yok etme, deniz diplerini, yeraltlarını, katafalkları, mağaraları, yıkıntıları, lağımları, bataklıkları *ziyaret etmek olmuştur*. Konusu salt dil olan bir yolculuktur, kısaca. Bir de (ki bunu çok söyledim, ama yineleyeyim yine) ben yazın dışı kitaplar okumayı çok severim, özellikle dil değeri ağır basan eski tarih kitaplarıyla din kitaplarına düşkünümdür. Coğrafya, matematik, el sanatları kitapları da ilgi alanımın içindedir. Her çeşit diller eğiren biriyim ben.

Etkenlerimi, böyle sıraladıktan sonra, ilk adımlar nasıl atılır, hangi evrelerden geçer, şiir nasıl oluşur, yaratma nasıl tamamlanır mı, diyorsunuz.

Bu, şiirin Gizli Tarihi'nin konusudur elbet. Kendi küllerinden doğan Anka kuşunun tarihi. Borges'in bir simyacı öyküsü vardır: Avucuna aldığı külü, güle dönüştürür. Böyle bir şeydir bu. Gerçi bir şiirin oluşumu, geçirdiği evreler, değişimler, kurulmalar, bozulup yıkılıp yıkılıp kurulmalar, varolmalar anlatılmaz değildir, ama rahmin içi görülmez, bilinmez. İmler de pek bir şey söylemez. Bu gizin çeşitli nedenleri için-

de bir tanesi vardır ki ele avuca sığan şey değildir. Bu da her yiğidin yoğurt yiyişinin ayrı olduğudur; bir örneğe bağlanmadığıdır. Schiller'de bunu oluşturan elma kokularıdır, Hölderlin'de iki ayağını su kovasına sokmaktır. Yaratma, yaratıcısına bu denli dışlaşan, bu denli ters düşen bir şeydir. Neden mi ters düşer? Neler kurmuştur, neler çıkmıştır. Böyle diyorum, çünkü şiir kendi serüvenini (yaratıcısına bile bağlı olmadan) ancak kendisinin izlediği, kendisinin bildiği bir yol izler. Her şey, kıvamını bulup ortaya çıktığında, ozan onun izlediği patikaları, dehlizleri, burunları, adaları, körfezleri görmeye görür, ama nasıl oluştuklarını, varolduğunu ayırt edemez. Bu yüzden bir şiirin yaratılmasındaki bu gizli tarihi böyle saptadıktan sonra, görülen, anlatılabilen yönleriyle yetinmelidir. Yani ben kendi tarlamda nasıl bitki yetiştiririm, onu nasıl eker, biçerim, sonra da sürerim? Toprağın altındaki tohumu, yani rahmi, bir daire içine alıp –kendi serüvenini yine ona bırakıp– yaklaşmaya, irdelemeye çalışacağım. Bunun için de, oldukça yeni bir şiirimi ele alarak gireceğim konuya. Bu şiir de Yazko Edebiyat'ın ilk sayısında çıkan şiirdir:

ÖLÜ BİR OZANIN SEVGİLİ KARISINI
GÖRMEYE GİTMEK

(Hepimizin bildiği gibi iki yıl önce Behçet Necatigil öldü. Ben Halikarnassos'taydım, cenazesine gidemedim. Benim *yazdıkları en çok üstüne başına benzeyen ozan* dediğim, o sevgili ozanlardandı Necatigil. Hiç kimseye yapmadığım şeyi ona da yapmadım: Başsağlığı dilemedim (Bu belki benim ölüm üstüne düşünmemden, belki de ölümleri anlamamdandır, bilmiyorum). Necatigillerin evi benim girip çıktığım –birkaç– sevgili evlerden biridir. Geçen yaz öğle sonu (cenazesi hâlâ kalkmamış gibi) büyük bir ıssızlık içindeki apartmanın merdivenlerini çıktım, kapıyı çaldım. Issızlığın içinden açılan kapı, beni daha da büyük bir ıssızlığa attı, bıraktı. Salonda her zamanki yerime oturup, sevgili karısının dönmesini beklemeye başladım. Elimdeki üç beyaz gülü masaya bıraktım. Ev, giden ölüyle doluydu sanki: Hiçbir eşya sanki yerinden kımıldatılmamış gibi duruyordu. Kedileri ezik, gelip bana süründü. Onca yaşam dolu eşi sevgili Huriye hanım geldiğinde: Birden ölümü gördüm. Necatigil'in her zaman gördüğüm odasını, ölümünden sonra da görmek istedim. Odaya girdiğimde her şey açıktı: Yoktu o. "İşte, dedi, hangi kitabı çeksem şiirler çıkıyor arasından!" Bir ozanın karısı, geride başka neler bulabilirdi ki? Onun da bulduğu onlardı. Çıktım. Necatigil'i, ölümü aşan bir şey kaldı bende. Sonra da her şey silindi gitti. Yeniden Halikarnassos'a döndüğümde, birden sevgili karısının sözleri gelip vurdu: *İşte hangi kitabı çeksem arasından şiirler çıkıyor!*)

II
Şiiri doğrular yürütür, yanlışlar yapar.

Şiiri, *Ölü Bir Ozanın Sevgili Karısını Görmeye Gitmek*'i başlatan etken böyle yukarda anlattığım gibi oldu.

Hareket noktam da: "Hangi kitaba elimi atsam, şiir çıkıyor" olmalı diye düşündüm: Belleğimde bunu evirip çevirmeye başladım. Ama bir türlü bir dizeye dönüştüremiyordum. Günlerce bir dizeye dönüşmesi için içimden mırıldandım durdum. Sonunda ilk dizeler geldi:

Kâğıtlar, kitaplar, dedi, nereye elimi atsam
Kiminde yarım kalmış bir yazı, kiminde nasılsa
Bitmiş bir şiir.

Yazı, sözcüğü nedense yerine oturmamış gibi geliyordu bana, bunun için usumda yeniden evirip çevirmeye başladım. Sonunda buldum:

Kâğıtlar, kitaplar, dedi, nereye elimi atsam
Kiminde yarım kalmış, nasılsa bitmiş
bir şiir, kiminde...

Birden şiir bitmiş gibi göründü bana, nedeni de yine Va-

léry'nin: "İş ilk dizeyi bulmaktır." dediği gerçekleşmişti. Evet ama, şiir orda birden durdu, yürümez oldu. Ölüm üstüne yazılmış şiirleri düşündüm: Haşim'i, Tarancı'yı, Beyatlı'yı açtım: el uzatmadılar. W. H. Auden'ın ünlü *In Memory of W. B. Yeats* şiirini, Çapan'ın çevirisiyle karşılaştırıp okudum. Daha böyle başvuracağım ne kadar şiir varsa karıştırdım, olmadı. Necatigillerin yaşamını düşündüm. Ordan bir şey çıkarabilir miyim diye gidip geldim. Bir konuşmayla başlayan bu şiiri burda durdurmalı mı, yoksa sürdürmeli miydi? Sürdürmek, böylece de ilk bölümü öyle kapamak bana daha yatkın görünmeye başladı. Bir teknik uygulaması bulgusu gerekiyordu. Bunu bir yerde başlatıp bitirmek istiyordu şiir. Öyle yapmaya karar vermek gerekti ilkin. Öyleyse, bu konuşmayı her şeye karşın sürdürmek düşüyordu bana. Orda bıraktım. Değil mi ki yürümüyordu. Ama kararım karardı, bunu şiirin yapısı da bana vermemiş miydi? Öyleyse dedim, beklerim. Bekledim ve sonunda o an geldi:

Hem her şey şiirlerde değil miydi?
Bir gök şiirlerde ağar, bir sokak şiirlerde
Gider gelirdi.

Tamamdı. Ama bu bölümü nasıl kapatacaktım? İstiyordum ki konuşmacının ağzından balyoz gibi bir şey inmeli, bomba patlamalı ve kesilmeliydi. Bir sabah o da geldi:

Böyle yaşayıp gidiyorduk.

Şimdi sıra ikinci bölümdeydi (şiir ta baştan böyle iki bölüm koymuş gibiydi, bu özellikle birinci bölüm bitince, kendini daha bir belli ediyordu). Burda sözü ben alacaktım. Ama ne diyecektim? Necatigillerin evini düşündüm yeniden, oradaki beni, o görmeye gidişi, o ölü suskunluğu, acı yüzü! Birden o yüzün sesini düşündüm, nasıl bir sesti o ses? Varla yok arası, bugün, yaralı, ezik. Burdan gitmeliyim dedim:

Sesi,
sanki çok ötelerden gelirmiş gibi
Ezik, suskun odaları dolaştı durdu.

(Elbet bu böyle rap deyip gelmedi, şimdi elimde ne denli değişimlere uğradığını gösterecek belgeler yazık ki yok. Yanız, *sesi* sözcüğünü niçin dizeyi bölerek, ondan ayırarak yazdığım, böylesini niçin daha iyi bulduğum usumda. Kesmek, ayırmak hem anlam, hem de duyarlık yükünü çoğaltıyordu, tekdüze anlatış biçimini de kırıyordu, dahası yeni bir ayraç açıyordu ikinci bölüme.)

Şimdi de o yüzü, o yüzün devinimini çizmeliydim, portre çıkmalıydı.

Masada duran bir kitabı gösterdi sonra
Ölünün son kez elini sürdüğü ve kaldığı

Bu anlatım da kırılmalıydı, hem acı koymalıydı artık ağırlığını, böylece sözcüklerin anlamını aşıp varolmalıydı; "Ben varım!" demeliydi. Şimşekler çakmalıydı. Yaşamla, ölümün o kıl payı yeri çıkmalıydı, vurmalıydı. Öyle oldu:

Burda işte oturmuş şu kitabı okuyordu
Elinden kitabın düştüğünü gördük sonra.

Şimdi de son bir söz olmalıydı, ayracı kapayan ve bir bıçak gibi inen:

Hepsi bu.

Şiir burda bitti. Günlerce içimden yineledim: kimi mırıltıyla, kimi bağıra bağıra sürdürdü yaşamını. Ama bir şey aksıyor gibi geliyordu bana, yeniden ben konuşmalıydım, şiiri kapamalıydım. Hem de acıyı kazarak, vurarak, gelip çarpmalıydı. Ama burda kaldı işte. Üstüne vardıkça, hiç oralı olmuyordu, bıraktım ben de. Nedense bir gece o da çıkıp geldi:

Böyle dedi, yüzüne kapayıp ellerini
Alınmış gibi bir bulutun yer değiştirmesinden.

Bundan sonra şiiri sabah akşam bellekten okumaya başladım. Aksayan bir yeri vurmuyordu bana. Sonra bir gün tutup kâğıda geçirdim, yazıya döktüm. Bir zaman da öyle baktım. Enini boyunu gördüm, gönendim. Bir süre de böyle el yazımla sürdürdü yaşamını. Sonra daktiloya kâğıdı geçirdim, özenle yazdım. Bir başkası yazmış gibi bakmaya çalıştım bir zaman. Şiir el yazısından çıktı mı, dışlaşır, yeni evrenler edinir. Orda da bir kez görünmeliydi, öyle de doğrulamalıydı kendini, biliyordum. Sonunda her şiiri bitirdiğim zaman (istediğim olmuşsa, bana tamam diyorsa) son nefesini veren biri gibi kimi içimden, kimi de bağırarak: Harika! sözcüğünü bastım. Bir süre de böyle bıraktıktan, kendi kendime yaşamasını izledikten sonra, elimden çıkardım. Artık kendi kendine yaşamalıydı, biraz da insanlar arasındaki yerinde almalıydı yerini. Artık ordaki yerini kendi yapmalıydı. Böyle bir gücü varsa elbet.

III
Cenindir Şiir

Başta da söylediğim gibi bir şiirin oluşumunun (en kısa yoldan) anlatılır olan yönü bunlar. Şiir kendi gizli tarihini yine içinde saklar, yaratıcısına da açmaz. Oluşumunu görürüz ama, nasıl oluştuğu bir gizdir. Buraya aktardığım dizeler, kendi deviniminin, yapısının yaşadığı süreçler, olgulardır. Ozan onu ne denli elinin altında tutarsa tutsun, kendi çizgisini yine kendi çizer. Örneğin, her şiir boyunu posunu kendi saptar. Gerçi içerik bizim bulgumuzdur ama, biçim bize bağlı olarak yürümez, kendi başına buyruktur. Kılıfını da kendi seçer. Bir ağacın büyümesi nasıl bir gizse, onu öyle kabulleniyorsak, şiirin yaratılışı da böyle gizlerle dolu bir tarihtir kısaca. Yaratıcısının işlevi her ne kadar belliyse de, oluşumu açık değildir. Tanıma gelmeyişi bu yüzdendir. Onun karanlık tarihinden ötürüdür. Açık olan yalnız düzyazının tarihidir. Usun buyruğunda çalışır çünkü. Sözcük de öyle. Şiirdeki sözcüklerse taşıdıkları anlamlar değildir. Bir araya geldiklerinde de taşıdıkları bir anlamdan çok, duygu yükleridir. Bunun için şiiri doğrular yürütür, ama yanlışlar yapar diyorum. Giz dediğim, ozanına bile kapalı dediğim, bu *yanlışlar*'dır belki. Yine asıl giz biçimindedir belki. İçerik bizimdir, biçimse şiirindir, kendi oluşumunundur derken, biçimi içeriğin yasası oluştururken, biçime dönüşürken, biçimin bu edimi, bu gizli yasasıdır bize kapalı olan. Nasıl kurulduğu, oluştuğu, bir yaratıya aktarıldığıdır.

İBN-İ HACER HEYTEMİ'YE GÖRE BİR ULUNUN
HAYATI ÜSTÜNE KONUŞMALAR

– Babam düzgün kıyafetliydi
Çok koku sürünürdü.
IV. Henri gibi görünmeden önce kokusundan bilinirdi.

– Adı yırtıcı bir kuşun adıyla birlikte anılırdı.
Unutkanlığına karşı günlük sakızı çiğnerdi.

– Onunla bir yıl birlikte kaldık.
Yatağa yaslandığını görmedim.

– Borçlusunun ağacının gölgesinde oturmazdı.
Sözleri ağzında akide şekeri gibi dağılırdı.

– Yazları ipek ticareti yapardı.
Kârının hepsini dağıtırdı.
Yemin ederim ki soyunda köle yoktur.

– O günlerin birinde bir askerin et yediğini gördü
Ve balığın kaç yıl yaşadığını sordu.

BİR ULUNUN YAŞAMI ÜSTÜNE KONUŞMALAR

Öteden beri beni dilin yabanlığı, işlenmemişliği, hamlığı ilgilendirmiştir. Bu yüzden tarih, coğrafya, geometri, doğabilim, kimya, toplumbilim, din kitaplarıyla, onların diliyle yıkanmayı, onlarla haşır-neşir olmayı sevmişimdir. Stendhal'in de yasa dili olan kitaplara düşkün olduğunu biliyoruz. O bu tür kitaplara olan sevgisinin, onların herhangi bir düşünceyi en kısa yoldan, en yalın biçimde yansıtmasından geldiğini söyler. Benim ilgimse salt hamlığından kaynaklanır. Bir zamanlar *Kutsal Betik*'in diline, anlatışına vuruldum, elimden uzun yıllar bırakmadım onu. *Galile Denizi*'nin dili aşağı yukarı onunla kuruldu diyebilirim. Dilin, anlatının çok, ama çok değişik bir yapısı vardır onda. Bir azınlık kurulu çevirmiştir o kitabı. Türkçeyi çok iyi bilmelerine karşın, bir işlenmemişlik, bir acemilik kokar. Hele tümce yapısı Türkçeye ters bile düşer. Ben bu terslikte –hamlığından olacak– büyük bir güzellik bulurum. Klişenin, tekdüzeliğin karşısına çıkar çünkü. Bütün yazın dışı kitaplarda, aslolan, doğrunun aktarılması olduğu için, sözcük ekonomisi, tümce yapısı pek önemsenmez. Kalemin ucuna geldiği gibi yazılır. Hem bu pek göze de batmaz. Ben bu tür kitaplarda büyük bir şiir bulurum. Kitaplığımın başucu kitapları da bunlardan kuruludur. Yıllardır sabahları o dillerle uyanırım. Evliya Çelebi'leri, Hoca Sadettin Efendi'leri, Kâtip Çelebi'leri, İbn-i Batuta'ları, Tezkereleri, Layıhaları, Tüzükleri, Kuran'ı, Fizik, Kimya kitaplarını, el ilanlarını, gazeteleri, hep bu amaçla, hep bu yaban dile dalıp çıkmak için okurum. Şiir sanki bir ham dil avcılığıdır be-

nim için, o dil bulunmadıkça yokmuş gibi gelir. Matisse, resmi çocuk gözüyle gördüğünü, ancak o zaman resme resim dediğini söyler. Ben de bu yaban çocuksu dilde bulurum şiiri. Yetkinlik sanki şiirin işi değilmiş gibi bakarım. Bir şiire her zaman bu ham dil avcılığıyla başlarım. Böyle oluşmasını isterim her şiirimin. Acemiliğin, hamlığın, kabanın yetkinliğini, dahası yanlışını özlerim. Yazın dışı kitaplara saldırışımın nedeni ilk önce, budur. Benim dile bakışım budur.

Buradan da, hemen, son yazdığım bir şiirin *(İbn-i Hacer Heytemi'ye Göre Bir Ulunun Hayatı Üstüne Konuşmalar)* bende nasıl oluştuğuna geçmek istiyorum: Böylece hem yukardaki düşüncelerimi bağlamış, hem de bu yazının konusuna gelmiş olacağım. Söz konusu şiir, İbn-i Hacer Heytemi'nin yazdığı: *İmam-ı Azam'ın Menkıbeleri* adlı bir kitaptan çıkmıştır. Elbette bu kitabı da öbürleri gibi dili, anlatısı için aldım ve öyle okudum. (Ama şunu da hemen söyleyeyim ki bundan bir şiir çıkacağını hiç mi hiç usuma getirmemiştim. Nedeni de böyle bir şeyin ilk kez başıma geldiğidir. Çoğun o dille yıkanmakla yetinirim, kimi de bir iki dize çıkardığım olmuştur. O kadar.)

Kitap beni daha ilk anda hem dili, hem anlatısıyla altüst etti. Okurken ben her tür kitapta sevdiğim tümceleri, paragrafları, sayfaları çizerim. Bu kitapta da bu böyle oldu. Kitabı bitirdiğimde dünyalar benim oldu, sonra da kaldırıp yerine koydum. Aylar sonra –nedense– bu kitaba göz attığımda, benim çizdiğim kimi satırlar, kimi bölümler, tümceler beni korkunç ilgilendirdi. Altlarını çizdiğim satırlarda İmam-ı Azam'ın yaşamı üstüne bir şiir oluşacakmış duygusuna kapıldım. Bu satırlarda değişik bir dil (şiir diline karşı değişik), anlatı buldum. Günlerce de kitabı açıp açıp o satırları yeniden okudum. Bana, istediğim ham 'eda' onlarda varmış gibi göründü. Kafamda onları evirip çevirmeye başladım. Sonra onları tutup rastgele bir kâğıda geçirdim. Tümcelerin sıralanışında pek zorluk da çekmedim. Çekmedim çünkü kitabı okurken İmam-ı Azam'ın yaşamını, odak noktalarını özetlemişim; farkına varmadan bir bütünlük oluşturmuşum. Bunu kâğıda geçirince gördüm. Altını çizdiğim ilk tümce: "Onunla bir sene beraber kaldım, yatağa yaslandığını görmedim." oldu. Bu tümce bende birden bütün şiiri oluşturuverdi. Bütün bir yaşamı bu tümcede buldum. Bu din adamı gözümün önüne seriliverdi. İkinci tümce daha bir aydınlandı: "Ebû Hanife borçlusunun ağacının gölgesine oturmazdı." Üçüncü tümce de şöyleydi: "İmam-ı Azam ipek ticareti yapardı." Dördüncü tümce de şöyle başlıyordu: "Çok koku sürünürdü, görünmeden önce kokusundan bilinirdi." Altını çizdiğim bir başka tümce de: "Ve bir rekâtta Kuran'ı baştan başa okurdu" diye başlıyordu. İlk anda bu satırlar bana yeter göründü. Şimdi nasıl başlayacaktım? Altlarını çizdiğim daha birçok tümceler, bölümler vardı ama, ilgilendirmiyordu beni. Saptadığım yukarki satırlar belleğimde dönüp durmaya başladı. Valéry'nin dediği gibi, iş ilk dizeyi bulmaktaydı. Arkası nasıl olsa gelirdi. Şiirin yapısı dediğimiz (o her şeyi yerine oturtan, hizaya getiren) sesin, uyumun, anlatının, deyişin, özün, biçimin babası yapı (o lokomotif), ilk dizede kendini belli etmeliydi. Yumağı açan oydu, onu, o ucu bulup çıkarmak gerekiyordu. Bir gün yolda giderken bu kendiliğinden çıkıp geldi.

Babam düzgün kıyafetliydi.

Bu deyiş, bu dizedeki eda, hem işlenmiş, hem işlenmemiş gibi görünen o büyülü hamlık benim tam istediğimdi. Bunda konuşma dilinin hem o çocuksu, hem de yetkin anlatısını buldum. Böylece de şiirin kuruluverdiğini, ortaya çıkar gibi olduğunu görür gibi oldum. Bu dizedeki sesi yakalamak, onu şiirin –yazmayı düşündüğüm şiirin– enlem ve boylamlarına dağıtmak, yaymak, egemen kılmak için boyuna ama boyuna içimden yinelemeye başladım. Sonra da artık ezberimde olan, kâğıda geçirdiğim öbür satırların birini alıp birini bırakarak, gizli sıralamayı, anlam bütünlüğünü, ya da dağıtımını kafamda kurmaya yöneldim. Böylece pek zor olmayan ikinci dizeyi yerine oturttum:

Çok koku sürünürdü.

Burda nedense IV. Henri usuma gelip vurdu. IV. Henri sarmısağı ve kadınları çok severdi, kadınlar onun –saldırdığı kadınlar– sarayda olduğunu bu sarmısak kokusundan anlarlardı. IV. Henri'yle İmam-ı Azam'ın bu tersliğini, aykırılığını bir yana atıp (bunu daha da bir sevip):

IV. Henri gibi görünmeden önce kokusundan bilinirdi.

deyiverdim. Artık benim için şiirin belkemiği ortaya çıkmıştı, bunu sürdürmek kalıyordu. Bunun için nasıl bir yöntem izlemeliydim? Özellikle tekdüzelikten, bu anlatımdan nasıl kurtulmalıydım? Her şey tamamdı, ama bir teknik uygulamalıydım, böylece düz anlatım kırılmalıydı.

Bunun için de: İmam-ı Azam'ın yaşamı birçok kişilerce konuşularak anlatılsın, dedim. Bu tür bir yaklaşım bana, şiiri daha bir sokağa indireceğine, yaşamın daha bir kendisi yapacağına inandırdı. Böylece de ilk konuşma (muhavere) ayracını açtım, kısa çizgiyi (–) koyarak, konuşmayı başlattım:

– Adı yırtıcı bir kuşun adıyla birlikte anılırdı.

(Bu dizeyi nasıl bulduğumu, buraya nasıl geldiğimi belirtmek için bu ayraç gerekli. Konuşmanın bu ilk satırını bir türlü bulamıyordum; kitaba döndüm, beni harekete getirecek satırlar aradım, ama bulamadım. Şiir durmuştu burda, yürümüyordu, ben de bıraktım. Bu böyle bütün gün sürdü, sabahleyin şiir yine elimden tutmuyordu. Sıkkın, gazetelere uzandım. Bir zamanlar Milliyet'te çıkan, "Bu kimdir?" yazısını okumaya başladım. Daha ilk satırda, yukardakini buldu. Benden hiçbir karışma, el atma beklemeden, gelip yerine oturdu). İkinci dize tereyağdan kıl çeker gibi geldi:

Unutkanlığına karşı günlük sakızı çiğnerdi.

İkinci konuşmayı bir başkasıyla sürdürmeliydim, öyle de oldu:

– Onunla bir yıl birlikte kaldık.
Yatağa yaslandığını görmedim.

Bu konuşmalar (sürecek olanlar da) iyice belirginleşsin diye I, II, III, IV diye de bölmelerin yerinde olacağını düşündüm, öyle de oldu. Ayrıca, bütün konuşmaların bu din ulusunun yaşamının birçok kesitini vermesi, onu bütünüyle gözler önüne sermesi için, can damarlarını yakalayan dizeler olması gerekiyordu. Yeniden İmam-ı Azam'ın yaşamını okumaya başladım. Kitapta bir yerde şöyle diyordu: "İçerde tek ayak üzerinde Kuran'ın yarısını okudu." Bir başka yerde de: "Biri samur, biri tilki iki kürkü vardı, namazda bunları giyerdi." deniliyordu. Okumayı sürdürdüm: "Uykusu yazları öğle ile ikindi arasında, kışları da mescidinde ilk akşamda idi." Ulunun yaşamının başlarına döndüm, şöyle deniyordu: "Çarşıyı bıraktı, ilme başladı." Bunlardan kalkmak beni istediğim yere bir türlü götürmüyordu. Kitabı kapadım, ona uygun bir yaşam düşünmeye koyuldum. Birilerinin ağzından dördüncü bölümün kancasını attım:

Yazları ipek ticareti yapardı
Kârının hepsini dağıtırdı
Yemin ederim ki soyunda hiç köle yoktur.

Bu bölümün ona hiç yabancılaşmadığı kanısına vardım, değil mi ki ticaretle uğraşmış, sonra da bilime el atmıştı, öyleyse bu yaşam ona uygundur, dedim. Buraya değin yazdıklarımı yineleye yineleye, altını üstüne getire getire gelmiştim; Ulu gözümde çizilmişti artık, bir son bölümle kapanmalıydı, bitmeliydi diyordum. Sonunu görmek, ölümüne eğilmek, bu yeterdi. Ama şiiri böyle kapamak katı geldi bana. Dahası, hiç çarpıcı da değildi. Hem şiir yine durmuştu, kımıldamıyordu. Yalnız sonunda kesilip atılmalıydı, yaşamakla ölüm arası bir yol çizilmeliydi ona, bir uluya bu daha da uygun düşer diye düşündüm. Sonunda, günler sonra onu da buldum:

– O günlerin birinde bir askerin et yediğini gördü.
Ve balığın kaç yıl yaşadığını sordu.

Artık şiir bitmişti, ezberden okuyordum, her şey bana yerli yerinde görünüyordu, onun için de son kez yazıp bir kıyıya bıraktım. Aradan geçen günler içinde, özellikle de sabahları, elime alıp okuyordum. Birden bana şiir tam tamamlanmamış göründü, bir bölüm daha istiyormuş gibi geldi. Neden sonra, yine bir başkasının ağzından onu anlatan bir bölüm ekledim. Bu kez şiirde sıralama değişti, bu son bulduğum dizeler üçüncü bölümü oluşturdu, şiir beş bölüme döndü. Üçüncü bölüm de şöyle oldu:

– Borçlusunun gölgesinde oturmazdı.
– Sözleri ağzında akide şekeri gibi dağılırdı.

Şiir böyle bir zaman dosyalarımın arasında yattıktan sonra, bir gün onu –değil mi ki artık sesi sadası çıkmıyordu– yayımladım.

(Bu yazıyı ben şimdiye değin hiçbir şiirin bende böyle oluşmadığı, böyle bir serüven izlemediğini göstermek için yazdım. Bana çok değişik, ilginç bir yol olarak göründü. Başta da söylediğim gibi yazın dışı kitapları ben hep değişik dillerle yıkanmak için okurum. Onlardan şiir çıkaracağım ise aklıma gelmez.)

Şiir Her Yerdedir

Sivilceleriyle dolaşır ve çiçek bozuğu ve hep ıslak saçla
çıkar. Saçında, sarı düğmeler, beyaz bir makas
ve uslu bir sabah.

Lekesiz bir yürüyüş!

Bütün coğrafyalarda karanlık bir Osmanlı.

Kendi kendini yitirmedir, yol.

Şairler günbatımına dönüyorlar.

Canavarlar, çöl manzaraları, akbabalar, lağımlar, uçurumlar
Hep böyle şeyler üstünde çalıştı.
Bir lodosçu gibi yaşadı.
Dünyanın ilk oyuncakçıbaşısıydı.

Fotoğrafçısı da.

Hep solgun bir kasımpatı sonra da.

Çillerle kaplı uzun yüzü. (Ot yatağının üstüne uzanmış.)

Yüzünü lodos altüst etmiş, ağzı ot kokulu.

Hoşçakal kocayemiş, defne hoşçakal!

Su içen kuşlar, zebralar, dinozorlar, paçalı tavuklar.

Ve usulca, çözülüp düşen perçem!

Sesin: Artık şu oksijen çadırından çık!

Gözü gökyüzünde hep bir öykü anlatırdı.
(Uzaktı onu büyüten.)

Kırmızı bir karınca evinden çıktı, demiryolunda durdu.

Defterler 1984-1988

EN ÇOK SEVDİĞİM YERLER Mİ?

Her insanın kendi mitologyası vardır. Bu da bu kurulu dünya değildir: Yarattığı dünyadır. Yazmak bu yüzden bilinmeyene açılmak demektir. Sevdiğim yerleri düşündüğümde, odaların, masaların, kitapların dışına pek taşmıyor bu. Her zaman başımı alıp çıksam, oralara da kendimi götürdüğümden olacak, kendimi yine odalarla, kitaplarla çevrili buluyorum. Manzara sanki beni ilgilendirmemiştir. Her şey beni ilk anda korkunç ilgilendirir, ama sonra sevdiğimi, bağlandığımı sandığım manzaraya arkamı dönüveririm. Bu yüzden dünyada benim kadar manzarayı kolay eskiten biri olamaz sanırım. Aradığım, vazgeçemediğim bir şey varsa, o da bir avuç gökyüzüdür! Onu nerede bulursam, oraya ısınıveririm, severim orasını. Büyük keyiflerim olmadı benim. Her yere, her şeye yazılacak bir şey diye baktım. Bu yüzden sevdiğim yerleri düşündüğümde, büyük, küçük odaların masa başları geliyor aklıma. Hep uzun, küçük masaları sevdim. Onların kıyısına kıvrılıp oturdum. Nerde, kurşunkalemlerim, dolmakalemlerim, uçlarım, çeşit çeşit renkli, renksiz kâğıtlarım, pipolarım, tütünlerim, kitaplarım olmuşsa, oraları, yalnız oralarını sevdim.

Elbet ben de herkes gibi sokakları, kahveleri, kırları görmek için çıktım. Bu bir şiiri bitirdiğim zamana rastlarsa, kentlerin en kalabalık yerlerine koşarım, insanların arasına en çok o zaman karışmak isterim. Bir şiir yürümüyorsa, o zaman tenha yerleri seçerim; boş bir kahvede, meyhanede, lokantada otura-

madığım halde, böyle bir durumda birden kimsesiz yerler, masalar ararım. Bu yerlerin de hep ikinci, üçüncü sınıf yerler olmasını isterim. Kendimi en çok oralarda rahatlamış duyarım.

Evde en çok sevdiğim yer, evin iç avlusudur. Hiçbir şey görünmez oradan, ama tavanım gökyüzüdür. Yerimden kımıldasam denizi görürüm, ama ben onu görmem. Denizi ancak içindeyken severim, bakmam ona. Bir yaprağı, bir taş parçasını, bir su birikintisini rahatça yeğleyebilirim ona. Aslında kendini tanımak için yazar her yazar. Kendi tarihini, kendi coğrafyasını kurmak için. Bunun için seçtiğim yerler, beni yansıttıkları ölçüde vardır. Benim coğrafyamdır onlar. Burada (Halikarnassos'ta), kentin dışında Yokuşbaşı'nda bir köy kahvesi vardır, köylüler, orman koruyucuları, bekçilerdir müşterileri. Oraya giderim, orada kendimden çıkmış gibi olurum.

İstanbul'da en sevdiğim yer Cumhuriyet Meyhanesi'dir. Ama benim asıl arkadaşım İstanbul'dur, onu yerlerle bölmek istemem. Aslında küçük bir gökyüzünün olduğu her yer benim sevdiğim yerdir. 'Yaşamadım ben, okudum' diyen J. Luis Borges gibi ben de: Ben bu dünyaya yazmak için baktım, demek isterim. Dünya beni doğrulamak içindir: Dünyaya öyle bakarım. Benim adıma çalışan bir yerdir çünkü dünya. Her gün onu yeniden kurarım.

Şair yarattığı dünyaya, dünya diye bakar.

GALATA GÜNLÜĞÜ

Galata için tuttuğum notları (el kadar kâğıtlar, haritalar, krokiler, minyatürler, listeler, fotoğraflar), her şeyi, bir deftere yapıştırdım. Böylece onları şimdilik elimin altında tutabiliyorum. Aradığım her şeyi az çok, kolayca bulabileceğimi sanıyorum. (*Galata* günlüğünü defterden, kâğıtlardan buraya geçirirken bir defterin kaybolduğunu anladım. Galata II demişim çünkü bu deftere. Bu yüzden *Galata*'yı yazmaya başladığım tarih daha eskilerde. Bunları ikinci defterden buraya yazıyorum.)

Galata'nın bugünkü sakinlerini görmeye gidiyorum. Aylardır Galata'nın insanları, sokakları, evleriyle yıkandım. Şimdi başka sakinlerini göreceğim. Yani kuşları, sinekleri, karıncaları, hamamböceklerini, taşları, ağaçları, otları, çiçekleri, rüzgârları, nesneleri (kutular, kâğıtlar, izmaritler, şişeler, tahtalar, demirler vb.). Bütün bunları görmek istiyorum. Bu kez pazar gününü seçtim. Ve sabah, Tünel'den başlıyorum Galata'yı taramaya. Okuduğum kitapların hiçbirinde Galata'nın öğrenmek, görmek istediğim bütün bu şeyleri için hiçbir bilgi yok. Her şeyi ben saptayacağım. Galata'da hangi ağaçlar, hangi kuşlar var? Taşların türü nedir? Evler ne zaman yapılmıştır? Hayvanlara rastlanıyor mu, rastlanıyorsa ne türden?

Yüksekkaldırım'ın hemen ağzından bir kedi çıktı, hızla saatçi dükkânına girdi. Bir serçe Müeyyetzade Camisi'nin mezar taşına kondu. Bir adam köpeğiyle geçti.

Elimdeki kitap: "1261'de Bizanslılar, Cenevizlilerin bir ma-

hallede toplanmalarına izin verdiler” diyor.

Yüksekkaldırım’ı boydan boya indim. Üç tür ağaç saptadım. Akkavak, tespihağacı, çınar. Yinelenen ağaçlar, bunlar.

Beş çiçek: kadife, aslanağzı, sardunya, gül, küpeçiçeği.

İki böcek: karınca, ağustosböceği.

Çöpler: izmarit, karpuz, kavun kabukları, kuru ağaç yaprakları.

Karaköy’den Galata Kulesi’ne bakıyorum. Kitap, kulenin boyu 68 metre diyor.

7 Nisan

Birden Galata’yı Tanzimatçılar, İttihatçılar sevdiler mi? diye düşünüyorum. Yalnız Resneli Niyazi Yüksekkaldırım’ı geyiğiyle bir kez çıktı diye biliyorum.

Yüksekkaldırım’ın Şahkulu Sokağı’nda (ki en sevdiğim sokaktır) çocuklar top oynuyor. Sokak baştan başa çocuklarla dolu. Sokağa (yine baştan başa) çamaşırlar asılmış. Evler, evler. Bir kadın aynaya bakıyor. Odasında bir deniz resmi asılı. “Gol” diye bağırdı bir çocuk.

Bir kadın uzak, peçeli bir bakış atıp evine girdi.

Sokağın kahvesine girdim. Üç kişi kâğıt oynuyor. Bir de ocakçı. Başka kimse yok.

Bir çay içtim, çıktım.

23 Nisan

Yüksekkaldırım’ı adımlıyorum. Tünelden Serdar-ı Ekrem Sokağı’na kadar 360 adım. Serdar-ı Ekrem Sokağı’ndan Lülecihendek Sokağı’na kadar 130 adım. Lülecihendek Sokağı’ndan Yüksekkaldırım’ın başına kadar 268 adım. Hepsi 758 adım.

Sokağı adımlarken kimi yerde sayıları şaşırdığım oldu, bu kez Yüksekkaldırım’ı Karaköy ağzından tepmeye başladım. 23 adım eksik çıktı.

30 Nisan

Yüksekkaldırım’ın Horoz Sokağı’nın karşısındaki çıkmaz sokaktaki sinagoğa girdim. Ben sinagogları bilmem pek. Dünyada gördüğüm sinagoglar da, bir ikisi dışında, hiç usumda yok. Büyükhendek Caddesi’ndeki Neve Şalom’dan sonra Galata’da gördüğüm ikinci sinagog bu. Birden hep kiliseleri gördüğümü, hep onları belleğime yazdığımı anladım. Sonra da onlara da kilise diye baktığımın ayırdına vardım. Kendimi bir evdeymişim gibi duydum. Hiç din kokmuyordu sinagog. Korkunç sevdim. Bakıcının başıma koymam için verdiği takkeyle bir aşağı bir yukarı dolaştım. Derilere yazılmış Tevrat’tan bazı parçalar okudu bakıcı bana. Elimi büyük, uzun derilerde gezdirdim.

Sinagogdan kuş gibi hafif çıktım.

Sokaktan geçen bir adam yanındakine:

— Şimdi hiç büyüyemiyorum, diyor.

7 Mayıs

Galata yürüyor. Yeniden elimden tuttu. Oysa ne zamandır yazdıklarımı yırtıp atmayı düşündüğüm oldu. Yalnız notlar almakla geçti günler. Böyle zamanlarda sık sık Galata üstüne kitaplar, yazılar okudum. Galata üstüne ne kadar az kitap var! Yazılar da öyle. İstanbul, dışlamış Galata’yı. Yalıtlayıp bırakmış. Tarih de yanına yaklaştırmamış. Bir sürgün.

Said N. Duhani’nin *Eski İnsanlar Eski Evler*’ini okuyorum. Bir Pera beyi olduğundan Galata’ya atmamış ayağını. Said Naim Duhani’nin yaşamı çok ilgilendirdi beni. Çelik Gülersoy ondan söz ederken Paris’in altın çağında altın parayla yaşadı diyor. Son günleri korkunç bir yalnızlık içinde geçmiş. Akşamları Pera’dan gelip geçenler onu, arkasında eski paltosu, beresi, bastonu elinde *Le Figaro,* Le Canard Enchainé ile görürlermiş. Hem yürür, hem *Le Figaro*’nun bilmecesini çözermiş. Şimdi Feriköy Latin mezarlığında yatıyor.

Galata’nın kaymağını Yahudilerin yediği biliniyor. Yakın zaman sakini Yahudilerse, eski, pörsümüş, yırtık pırtık paraları satın alırlar, öyle geçinirlermiş.

Yahudiler kızarmış balık mı kokarlar?

5 Haziran

Galata Kulesi Sokağı’ndaki Saint-Pierre, Saint-Paul Kili-

sesi'ndeyim. Görkemli bir kilise; iki büyük, iki küçük kemerli bir büyük, bir yarım daire nefli balkonlu, altı büyük sütunlu. 1604'te kurulmasına karşın, yangınlar, yıkımlar sonucu aynı temeller üstüne 1841'de yeniden yapılmış. Bir Latin kilisesi, avlu duvarları ünlü kişilerin adlarıyla dolu.

Koca kilisede dört kişiyiz, birimiz kadın. Kutuya 10 TL. attım, büyük mumlardan birini yaktım (kiliselerde mum yakmazsam kilisede olduğumu anlayamıyorum). Sıralardan birine oturdum, kiliseye bakıyorum. Altın suyuna batırılmış Meryem'ler, gümüş İsa'lar, mermer ağaç yontular, yağlıboya, İncil öykülerini anlatan tablolar. Galata'nın yeni Hıristiyanları için Galata artık sapa. Zaten Galata'nın her yanından bırakılmışlık, atılmışlık, yalnızlık akıyor.

Uzun bir sokak Galata Kulesi sokağı. Hacıali Sokağı ortadan kesiyor. Sokağın bir hastanesi, bir okulu, bir uzun güzel asması, kilisesi, eski evleri, arnavutkaldırımı, sinekleri var. Sokağın bitimine yakın yerde de Kartçınar Sokağı bölüyor onu. Kartçınar Sokağı'na sapıyorum. Galata'nın pek çok sokağı gibi o da bırakılmışlık kokuyor. Galata'nın en eski sokaklarından biri bu oysa. Bütün İstanbul kılavuzları bu sokağı anmadan edemiyorlar. Ceneviz kokusu en çok bu sokakta duyulurmuş. Küçük bir sokak Kartçınar Sokağı, başladığı gibi de bitiyor.

18 Eylül

Galata Kulesi alanındaki Kardeşler kahvesindeyim. Bir deli hemen yanımdaki masaya oturmuş, topladığı boş cigara kutularıyla oynuyor. Masanın bir ucuna koyduğu bir salkım üzümün tanelerini kutuya doldurmaya çalışıyor. Canım sıkılıyor, diyor.

Durup dururken kahveciyle kavgaya kalkıştı. Attılar. Arkasından ben de kalktım, birlikte Küçükhendek Sokağı'nı dolaşıyoruz. O durmadan "Canım sıkılıyor" diyor. Ben sokağı adımlamaya başladığımda, ne yaptığımı sordu. Adımlıyorum, dedim. Bana uzun uzun baktı, sonra da kayboldu.

25 Ekim

Haliç kıyılarında dolaşıyorum. Amasyalı Strabon, "Haliç'te palamut balığı gayetle boldur ve elle bile tutulabilir" diyor.

Haliç bir gayya kuyusu!

Haliç'in Karaköy bölümünü yazmaya neresinden başlamalı? Yazı onun elinden tutabilecek mi? Kitabın sınırları buralara gelip dayanıyor. Altından nasıl kalkacağım.

Binüp keştiye dahi nice dilber
Galatada ayak seyrânın eyler

(Dukaginzade Yahya Bey)

Matrakçı Nasuh'un Galata minyatürü olmasaydı ben belki de *Galata*'yı yazma işine girişmezdim, diyorum. Ona bakmak bana yetiyor. Kanuni Bağdat seferine çıkarken (değil mi ki bir menzil ressamdır, gördüğünü kâğıtlara geçirecektir), ilk durak olarak Galata'yı alıp, çizip boyamaya oradan başlamış.

Çatkılı çivit hırkalı, pazen urbalar mı giyerdi Matrakçı? Kitaplar öyle diyor.

1 Kasım

Galata'yı onuncu kez yazıp, yüzüncü kez tape ettikten sonra yayınevine gönderdim. Yıllardır *Galata*'yı yazmak istiyordum, daha önce *Galile Denizi*'nde *Atlas*'ta orasından burasından tutmuştum, ama aynı dağın kırk yerden resmini yapan Çinli ressam gibi (adı neydi, arayıp bulmalıyım) *Galata*'yı bitiremiyordum. Şimdi beş dosyada toplanan, beşi de enikonu değişik üslûplar, teknikler (teknik bu denli hiç ağır basmamıştı şimdiye değin) koyan bu dosyalara baktığımda, *Galata*'nın bütün serüvenini gözümün önüne getirince, önüme çıkan engelleri anımsamadan edemiyorum. İlk engel, üsluptan da önce, nasıl bir yöntem uygulayacağımdı. Baştan beri, "Galata bir gün yıkılınca bu kitaba göre kurulsun" diyordum. Böyle bir önyargıdan hareket edince de iş çatallaşıveriyordu. Öte yandan, ben de ne tarih, ne coğrafya kitabı yazmak istiyordum. Mimar gibi, haritacı gibi de davranmak istemiyordum. Öyleyse ne yapacaktım? Böyle bir yöntem *bilgiyi* başa almak demekti, bu da

benim işime gelmiyordu. Bilgiyle şiirde nasıl başedilir? Ben ki bilgiyi yanıma yaklaştırmayı (şiir söz konusu olunca) hiç mi hiç düşünmüyordum. Yine de bu saydıklarımın hepsinin olmasını istiyordum. İlk zorluk buydu işte. İkinci güçlük, nasıl anlatacağım? sorusuna gelip dayanıyordu. İşte burda çeşitli üslûplar denedim. Şiir yazacaktım, benim işim buydu. Kimi yerde ona yaklaşıyor, kimi yerde de ondan dağlar kadar uzaklaşıyordum. Bir anlatış biçimi bulmalıydım, bu da bilginin üstünü çizen bir şey olmalıydı. Önümde yığınla bilgiyle yazılmış nice şiirler vardı. En önce de Lucretius'un *Evrenin Yapısı* buna iyi bir örnekti. *Evrenin Yapısı*'nı büyük bir şiir diye kabul etmiştim hep. Böyle girmenin doğru olacağına inandım. Serüven (yazmak eylemi) böyle başladı. Bilgi ağır bastıkça onun, şiir ağır bastıkça da onun üstüne üstüne gittim. Şiirin niye mi üstüne üstüne gidiyordum? Şiir çünkü pek çok yerde bir şey anlatmaz. Ya da ben anlatan şiirden çok, *duyuran* şiire, şiir diye ona bakagelmiştim. Bütün kitap boyunca bu engeller önüme çıktı durdu. Birçok kez kitabı bir yana attım, birçok kez yeniden ele aldım. *Galata*'nın serüveni böyle oldu.

Şimdi kitabı yayınevine gönderdim ya, bin yıl elimi bir şeye sürmek istemiyorum. Dünyalar kadar yorgunum.

KARALAMALAR, V

Pera

Pera, daha çok düzyazıya dönük gelişiyor. Bundan kurtulmak için de John Mavrogorato'nun İngilizce Kavafis çevirisini sökmeye çalışıyorum. Bu çeviri on yıldır hep elimin altında, şiirlerini bazı Türkçe çevirilerle de karşılaştırıyorum. Tadına ancak böyle varıyorum. Ungaretti'nin *Selected Poems* şiirlerine de böyle çalıştım. Fransızcalarıyla karşılaştırarak.

Pera, düzyazıyı istiyor, ondan kurtuluş yok. Şiire yakın bir düzyazıyı *Galata*'da sürdürdüm. *Şifalı Otlar Kitabı* için Memet Fuat: 'Elini sürdüğü şeyi şiire çeviriyor' diye yazmıştı. Bilmem o dili yeniden bulabilir miyim?

*

'*Ölüm bir söylencedir. Bu söylenceden birkaç söz bulalım.*'
(Anday)

*

Pipo

Pipoyu bırakmış gibiyim. Hemen hemen içmiyorum; bazen on günde, yirmi günde bir, daha çok da bir şiir yürümediğinde... Hiçbir zaman bir pipocu olmadım aslında (pipo bir kültür işidir). Şairler içinde Mallarmé onun ağababasıdır. Bu bırakış –ben öyle diyorum– hem de yıllar sonra dünyanın en güzel on iki piposuna, gene dünyanın en iyi tütünlerine kavuştuğum bir zamanda...

*

Tanrıyla el ele bir çocukluk!

Ev

Ev yoktur dönmek için de, kaçmak için de.

(Adorno)

Çöl

Çöl, yürüyor.

*

Paul Celan ya da şiiri tersten yazmak: '*İlk yazdı ve ağaçlar kuşlarına uçuyorlardı.*'

Kırk Yıl

Kırk Yıl'ı okuyorum. Genç Halit Ziya, Mehmet Rauf'u (kendi gibi bir romancı olan Mehmet Rauf'u), bir onu seçmiş çağdaşları içinde, varsa yoksa o. Fikret'i, Cenap Şahabettin'i merak eder ama, merakını hep de erteler; tanışmayı sonraya atar. Şairleri –bu her şeye karşı yarattıkları– uzaktan izlemeyi yeğleyecektir uzun süre.

Tümce

Elli sayfalık tek bir tümce yazmak, virgülsüz, noktasız; ne zamandır bunu kuruyorum.

Aylardan Ağustos

Kokusu, ucuz tütün/Saçı, düşe yolculuk/Soyunuşu, gün düştü/Uyanışı, kitaplar, ormanlar, Anita Terzioğlu/Dokunuşu, bir iç deniz/Gözleri, Gobi çölü/Elleri, aylardan ağustos.

Pessoa

Fernando Pessoa'nın adını yıllarca önce Yüksel Arslan'dan duydum. O sıralar, ölüm üstüne şiirler onu ilgilendiriyordu; bunun içinde Pessoa idi şairi. Yüksel'in resminin elinden ya şairler ya da düşünürler tutmuştur hep. Biraz da ölüm. Ölüme ben uzun süre bir sözcük diye baktım. Üstünde düşünmedim. Ölümü yadsımak değil bu. René Char: 'Ölüm diye bir şey yok!' diyor, daha kestirmeden. Hem beni ölüm değil, ölüm düşüncesi ilgilendiriyor daha çok. Ölümün kendisi değil, poetikası

önemli. Bir çakıl taşının hayatını, ölüme değişmem ben.

Bir de morg, ilgilendirir beni. Morg, şiirlere girmeli. Gövdeyi yazdım, ama gövdenin ölümüne uzanmadım.

Mayakovski

'O akşam birden şair oldum.' Böyle der, Mayakovski 'Gelecek' adlı akımın manifestosunun altına imzasını attığında. Yaş, 19. Dört kişidirler ve bu içinden gelmiştir elbet. Dahası, içinden geçirmekle de yetinmiştir, kuşkusuz. Şairler böyledir.

'Gelecek' büyülü bir sözcük. Her şeyi de kapsıyor, dolduruyor.

Hem yazmak, gelecektir. Asıl da öldürmektir. Derrida 'şiddet' der yazıya. 'Nerde şiddet varsa, orda yazı vardır' diye de ekler. Öte yandan, nasıl yazılmalı? sorusunu, 'körü körüne' diye yanıtlar R. Barthes.

Evet, körü körüne, cebelleşe cebelleşe.

Fuentes

'*Yakışıklı bir ceset olmak istiyorum.*'

(Carlos Fuentes)

Fuentes okumak, biraz da yerbilime çalışmaktır. Her tümce bir alt tümceyi, her alt tümce de daha alttakini kazmayı gerektirir. *Koca Gringo* anıtsal bir düzyazı.

'*Kadın saydamdı ve Gringo ona bakarken belki ben de saydamımdır, diye geçirdi.*'

Ô ma Ténébreuse!

Bu 12 Eylül 89 sabahı birden yüzünüz düştü önüme: *Ô ma ténébreuse!* Benim bu değersiz defterime değdi eliniz. (Dokunulan her şey tarihin alanına girer.) İlk sözcükler gibiydiniz. Virgüller, ayraçlar güzelliğinde. Ben, ayraçları sonsuz olan size ulaşmak için açıyorum. Böylece size ulaşmayı kör topal olsa da deniyorum. Bir sonlunun kendisi diye bakın bana. Orda ben daha bir varım, daha bir sizinleyim. Değil mi ki sonsuz, sonluğu da terkisinde taşıyordur. Öyle bir tansık! Ben bu tansığı aramaya çıkmış olabilirim, tarih adına. *Ô ma ténébreuse!*

Şiir Her Yerdedir

Bir yarasa gibi sessiz ve gececiydi.
(Afrikanın gece bekçiliğini yaptı.)

Adına ilk kurşun döktürenlerdendir.
İlk yaz güneşinde evinin önüne çıkar,

Mahsun akarsuların elinden tutardı.
Ve (Bir ölüm yazmanı.) Bir esmer melankoli!

Kuzeyliler ey dev bellekliler

Coğrafyada Lut Gölü denizden aşağıya akar.

Kudüs ya da sonsuz uyku kilisesi; bir de 100 deve yükü şam ipeği.

Türkçenin en zengin sözcüğü mü? Alkım, alaimsema, ebemkuşağı, gökkuşağı, hacılarkuşağı, yağmurkuşağı, kavsi kuzah vb.

Loire, o feodal nehir.

Defter 1991

KARALAMALAR, VI

Muhammed

İhtiyarlıyordu Muhammed. Tanrı'yla el ele dolaşması bitmişti.

*

Ova

Ova ellerini yıkıyor.

Calvino

Calvino'nun *Trajanüs Sütunu*'nu ikinci kez okudum. İlkin *Argos*'ta yayımlanmıştı. Şimdi kitap haline gelince (iki deneme de eklenmiş) yeniden okudum. İlk izlenimin etkisi uzun sürmüştü. Ben de böyle bir yazı yazabilirim havasına kapılmıştım (bir anıtın kabartmalarına bakarak, kabartmaları okuyarak). Bu ikinci okuyuşum hiçbir yere götürmedi beni. İlk özlemimi de öldürdü. Yazık!

Calvino düzyazıyı anıtlaştırıyor. Nesneleri (bu sessiz dünyayı) anıtsal bir metne çeviriyor.

*

Çalgılar içinde obua, çello, flüt, korno en çok ilgimi çekenler. Bunda konçerto sevgim etkili olmuştur gibi geliyor bana.

Keman ile piyanoya tek başlarına alışamadım. Dayanamıyorum bile diyebilirim.

*

Dıranas

Dıranas hep temiz şiirler yazmıştır. Tragedyasızdır şiiri.
Beyaz şairlerdendir o! Sessiz, usul, güzel.

*

Paylaş, Arının yaptığı gibi
Kanaatkârca.
Gül bir Akardır —
Sicilya'da.

(E. Dickinson, Çeviren: Selahattin Özpalabıyıklar)

*

Sular bizden akıllıdır, uyumaz.

(Dağlarca)

*

Virgül

Yazı imleri içinde virgül en sevdiğimdir.

Virgülü (sıfır ile birlikte) Mayaların bulduğunu okudum.

Sevgili virgülü Mayalar nerelerde kullandılar ki? Bir kitap yazılır virgülün işleri için.

Baudelaire

Walter Benjamin'in anlattığına göre, Baudelaire, 1848-1858 arasında alacaklılarından kaçmak, izini de yitirmek için on dört yanlış adres vererek işin içinden sıyrılır.

Tümceler

Dünyanın gençliği, ihtiyarlığı çok su götürür. Çocukluğu, gerçektir yalnız.

*

Nesnelerin varlıkları farklılıklarında yatar.

Şiirin Bedensel Çalışması İçin

Gustav Kahn, Baudelaire için, 'Onda şiir çalışması, bedensel bir çaba harcama eylemini andırır' der.

Gerçekten de şiir çalışması, bir yönüyle de bedensel, zorlu bir çalışmadır.

(Son günlerinde bir konuşmasında Anday uzun bir şiir üzerinde çalışırken: 'Çok yoruluyorum' diyecektir.)

Baudelaire'in bu çabasını Benjamin de şu dizelerle örneklemek ister: 'Yürürüm tek başıma kılıç oynatarak ve kokusunu alarak her köşede yeni bir uyağın.'

*

Ölümle akrabayım ben.

(Endre Ady)

Kediler

Edibe kediler üstüne düşünüyor:

1) Kediler nankördür.

2) Doymak nedir bilmezler.

3) Yalnız kendilerini düşünürler.

Bana gelince, Mızmız ile aramı açtım artık. Koca kedi oldu, ama mahalleyi bilmiyor hâlâ, başka yerler başka insanlar tanısın diyorum, ilgilenmiyorum, ama çekip gitmiyor.

Aç kalınca ne olur? soruma da Edibe:

Doğada hiçbir şey aç kalmaz, ölmez, diyor. Doğru mu bu?

*

Dante

Dante, *Yeni Hayat*'ı yazdığında Homeros'un ancak Latince bir özetini okumuştu: Yaşı da on sekizdi.

*

Dante, *sonnet*'lerin anlaşılmayacağı korkusunu taşıyor hep.

İkide bir anlamını açıklama gereğini duyuyor. Yalnız bu da değil; kendi durumunu da anlatıyor.

Yazdığı *sonnet*'nin ne anlama geldiğini, gerekçesini de belirtiyor garip!

Sonnet'ler İtalyancadan okunmalı elbet, Türkçede yoğunluğu yitiyor. Sıradan şeyler olmaktan pek öteye gitmiyor.

Yeni Hayat, yazmayı düşündüğü bir kitabın notları gibi sanki.

Büyük yapıtına bir giriş diye bakılmalı, ona.

Düzyazıyla çektiği acıları anlatırken birden büyük bir duyarlık imgesi:

I have set my feet on that past of life from which there is no return.

(*Ötesine, ancak dönülmemek üzere gidilen o bölgesine ayak bastım ben hayatın.*)

*

"Ey Kadınlar, kavrayın aşkı."

Dante'nin *Yeni Hayat*'ına: Duygular Nasıl Şiire Dönüşür? Nasıl Şiir yazılır? demeli. Öyle bakmalı. Şiirler de buna örnektir: 'Bir balad kurmaya karar verdim, ve *Ey balad isterim bulasın* diye başlayan şu baladı yazdım' diye başlıyor söze ve baladı yazıyor. *Sonnet*'ler de öyle. *Yeni Hayat* bugün yazılmış gibi.

XXII. *Sonnet*'den:

Nereden gelirsiniz renginiz
Acımanın rengine dönüşmüş böyle?

*

XXIII. *Sonnet*'den:

Sizler ki hüzün var yüzünüzde

Mitler

'Yazarın görevi mitleri ölümden kurtarmaktır' der ya Michel Tournier, şairlerin bu sevgili lokomotifleridir mitler.

*

Gökyüzünü her sabah beni beklerken bulurum.

Şeyler

Borges'in "Şeyler" şiiriyle bir buçuk saat (Türkçe, İngilizce, Fransızcayla karşılaştırarak okuyorum).

İşte Borges'ten altın bir dize:

(*The indecipherable dust, once Shakespeare.*
Eskiden Shakespeare olan o çözülmez toz)

(Çeviren: Selahattin Özpalabıyıklar)

Tümceler

Kırlangıcın geveze bir kuş olduğunu öğrendim.

*

Bir ev gördüm, korkunç sıkılıyordu. (Sıkıntı şeylerin de sorunudur.)

*

Kuşlar

Kuşların nasıl uçtuğunu soruyorsun. Uçtuklarını bilmek yetmeli bize. Bu büyüyü bozmamalıyız.

*

L'ombre de la mort est blanche.

(E. Jabès)

Tournier

Michel Tournier 76 yaşında ölmek ister. Sonra da ekler: "Ölmek için güzel bir yaş." Ve sürdürür: "Bu kadar yaşamak yetmez mi?" diye.

Michel Tournier'nin 76 yaşına (2000 yılı) gelmesini beklemeli. O zaman ne diyeceği için...

*

Stravinski

Stravinski'nin müziği bugün de çarpıcılığını koruyor.

Ateş kuşu, Askerin Türküsü beni yeniden allak bullak etti.

*

'Aristoteles sabahları seçkin öğrencilerine, akşamları halka ders verirdi' diye okudum. Şaşırmadım.

*

"*Susmuş denizi düşünmek güç*"

(Anday)

Dörtlükler

İki ayı geçiyor. Dörtlükleri sürdürmeyi bıraktım. Hem isteyerek hem de istemeyerek oldu bu erteleme.

Her sabah dörtlüklere çalıştım ta 1990'dan beri.

Sürsün sürmesin masaya onun için oturuyorum. Ta baştan 100 olsun istedim. Bilmem bunu yapabilecek miyim? Hem niye 100?

*

O bedene baktım.

(Kavafis)

*

Yol

Belleği yok yolun!

Dize

Çünkü at yaşlı bir pıtraktı.

Foucault

Parlaklık güle içkindir.

Foucault, bunu hangi anlamda kullanıyordu?

*

Şiir, dilin belleğidir sözü de onun.

*

Dünya, şeylerin evrensel yakınlığıdır sözü de.

Locke

Sözcükler konuşan kişinin fikirlerinin işaretleridir. Hiçbir biçimde de bunun dışında yerlerini almazlar.

(Locke)

*

Tümceler

Yedi sayısı yaşamı imler.

*

Şeylerin geleceği yok.

*

Yolu dönünce eflatun bir rüzgâr.

*

Kelebek ve Koku:

Dişi bir dev pervanenin (gece kelebeği) uçtuğu eve peşinden 125 erkek kelebeğin girdiğini okudum. Dişinin saçtığı koku 1 mil öteden bile erkeği kendine çekiyor.

*

Tümceler

Şiire pencere açmalı, hava delikleri bırakmalı. Buna gereksinimi vardır hep.

*

Dünya, dünyanın zorunlu sonucudur.

Dize

Ey, suçlu ırmak!
Eğil!

Anlam

Kimi şiirlerde anlam kâğıdın iki yüzüne birden yazılmış, çakılı kalmıştır. Kıpırdamaz. Bu yüzden de büyümez.

Ölü doğmuştur çünkü.

*

Dil

Şiir, söz olmayan bir dilin varlığını her zaman gündeme getirir.

Doğası gereği sözü dışlar şiir.

Hayvanlarla Ağaçlar

Aristoteles, Hypanis ırmağının suları üstünde bir tek gün yaşayan hayvanlardan, sabahın saat sekizinde ölenin genç, akşamın beşinde öleninse ihtiyar ölmüş sayıldığını söyler.

İstanbul'da beş yüz yıl yaşayan çınarlar var. Ne kadar yaşadıklarını hiç bilmeyecekler.

İyisi de bu olsa gerek. Bilmek bir şey değiştirmeyecektir.

Anlam

Eski Japon şiirinde şiirin amacı anlam değildi. Haiku'ları herkes kendine göre anlardı.

Böylece anlam tartışmaya açılır, tartışma gereği duyulurdu. Çayhaneler biraz da bunun içindi.

Japon şiirinin tek anlama karşı olduğu çıkarılmalı bundan. Asıl da çokanlamlılığa açık olduğu.

Su Sinekleri

Su sineklerinin kanatları bir harika! Pırıl pırıl ve durmadan dalgalanıyorlar. İki su sineği suyun kıyısına gelip durdu. Suya bakıyorlar. Biri yer değiştirdi. Suyun uzun yüzünde gidip geliyor. Gölgeleri düşüyor suya. Öbürü suyun yüzüne konmaya çalışıyor. Su tınmıyor.

Göçebe

Gece kılıklı, donuk, göçebelik ilerliyor. (Labirente bir giriş mi?)

*

Gece

İşit beni, diyordu gece.

*

Tamamlanmamıştı hiçbir şey ben bakmadan önce.

(Rilke)

*

Yaşam bir düş değil, ama düşe dönüşebilir.

(Novalis)

Novalis

Novalis için gerçek şiir bu demektir. Bunda hiç de yanılmadı. Hem yanıltmaz şiir. Bunu biliyordu. Öyle yaşadı, öyle öldü. Şiirin dönüştürme gücünü ta baştan anlamıştı. Değişimdi şiir onun için.

Kapı

'*Kapımız kendi kendine kapandı ne yapsak açılmıyor' dedi*.

(Sadık Yalsızuçanlar)

Helena

Helena, bir buluttur, Euripides de! Söylenin gücü de burdadır: Büyük başkalaşım!

*

Varlığın üçler korosu.

Herakleitos = Logos
Platon = İdea
Leibniz = Monad

Mandelştam

Mandelştam'la iki saat geçirdim. Ne zaman elime alsam sarsıyor beni:

Karaborsa tütünümüz ufalanıyor

*

Gel seninle mutfakta oturalım biraz mis gibi gaz kokusunda.

*

Yenisey'in aktığı geceye götürün beni.

Mandelştam'ı üçüncü kez okuyorum (hep arayla). Çapan'ın çevirileriyle. Bir yakınım gibi duydum. Bu yakınlığı Ahmatova (o yarı rahibe, yarı fahişe), Pasternak, Blok hiç duyurmadılar bana. Suçlu ben olmak isterdim.

Ortega

'Yaşam kökten yalnızlıktır' diyor Ortega. Yalnızlığın işi de bu. Bunu hiç de aksatmadan sürdürür. Yalnızlıktan kurtuluş da yoktur. Ama asıl yıkım, yalnızlığımızın elimizden alınmasıdır.

*

Bir yapıt ne bitmiş ne de bitmemiş düşüncesini verir.

(M. Blanchot)

Ölüme Karşı Dilin Gücü

Blanchot, ölüme karşı yazmayı önerir ya, Foucault bunu dilin doğasının, yapısının sonucu olarak görür.

Böylece dil (sonsuza giden bu yol) ölümü silahsızlandırır. Ona göre, konuşma da bir çeşit ölüme meydan okumadır, mırıldanmadır.

Dilin içine yerleşen, güçlenip yoğunlaşan odur. Gerçekten

de yazma eylemi ölümü dışlar.

*

Modern Olmak

Modern olmak bir çeşit kabul edilmez olmaktır. Bunu hep yaşadım ben. Kim yaşamamıştır ki?

Öte yandan, bunun tersi de düşünülemez. Modern olmak çünkü şiirin doğası gereğidir nerdeyse. Şiir böyle bir savaşa kendiliğinden varır.

Kendini ancak bu yoldan doğrulayacağının da ayrımındadır.

Çıkmaza ayarlı doğar; toplumla anlaşmaz.

*

Artık uyuyamıyorum, dedi, bir uğurböceği.

*

Yeryüzünün bir çehresi yoktur. Görüldüğü de çok su götürür: Görülmeyen de görülmez.

Akdiken

Akdikeni düşledim yeniden. Bir kıyıya atılmışlık hep yaralar beni. Akdikeni biliyor musunuz?

Hiçbir bitki atılmışlığı akdiken gibi elle tutulur gösteremez.

Yalnız doğmuştur akdiken. Yeri de hep kapı ağızlarındadır.

Tümceler

Suyun adı en uzundur.

*

Gövdenin gördüklerini yazmalı. Hep baktım gövdeye, ama konuşma sırası onda şimdi.

Husserl

Husserl'le iki saat. Her seferinde yeni okuyormuşum duygusunu verir bana Husserl. *Şenlikname*'yi ben ona borçluyum. Nesneyle ilişkimi de. Yalnız nesneyle mi? Dünyayla olan ilişkimi de.

Husserl'in felsefesini tüm önbilgileri askıya almak, diye özetlemeli.

*

Tırtıl

Bir tırtıl geçti. Uzun uzun ona baktım. Tırtılı çizmek isterdim. Bütün böceklerin yapıları güzeldir.

Dengenin, yapının, görkemin ta kendisidir. Hiçbir böceği görmemezlikten gelemem, uzun uzun bakarım hep, yazmak isterim özellikle de.

*

Dizeler

Belki saçlar taranırdı bir sevişmeden sonra

*

d harfi bak dedim, nasıl da soylu duruyor sonunda kelimenin.

(İsmet Özel)

A, A1 değildir.

*

Çıplak sözcük ! (o haliyle yakalamak sözcüğü.)

Toplama

Sözcükler/kuşlar/sayrılı bir adam/bir çuval pirinç/günbatımları/aşk ve tuz ve peynir ve de Ren nehri toplanmayız diyorlardı: Hepsini topladım.

*

Gece

Gecikmiş bir şimdidir gece.

*

Benjamin

Bugün bile hâlâ bir fincan kahve yapabilmekten âcizim. Korkunç bir tümce. Dayanılır şey değil.

Bunu kim mi söylüyor?

Sevgili W. Benjamin.

*

Her yazı yeniden yazımdır.

(Derrida)

Bilen kişi, bilinen bir ufkun ötesine geçmez.

(Georges Bataille)

Barthes

Barthes okumak her zaman yeni diyarlar görmektir:

1) Konusu ölüm olan metinden kim etkilenmez.

*

2) Biçem her zaman gizdir.

*

3) Biçim toplumla anlaşmaya girmez.

*

4) Yazı, kişinin (yaratıcının) değil de dilin (dil yetisinin) gerçeğidir.

*

cummings

Birden e. e. cummings'in çok sevdiğim dizesi geldi usuma durup dururken:

All in green went my love riding on a great horse of god into the silver dawn.

Mallermé

Yeniden Mallarmé ile günler. Hiç unutmadığım iki tümcesi vardır ki aklımdan hiç çıkmaz:

1. Her ustalık bir soğukluk yaratır.

2. Doğal gerçekler yadsınmalı!

Mallarmé karın doğayı örtmesine dayanamazdı.

Mallarmé, "Bir Zar Atımı" adlı şiiri için: 'Tahrip benim Beatrice'im oldu' der.

"Un coup de dés jamais n'abolira le hasard" şiiri gerçekleri topa tutmadır. Yapıyı da paramparça etmek, yok etmektir; ama hep başlayıp hep yok ederek ve de hiç sonu gelmeden bir yokoluştur bu.

Bitmez çünkü şiir. Görüneni imgeselleştirip sıfırlaştırır.

Octavio Paz bunu şöyle niteleyecektir: Yazma eyleminin yadsınışı ve özün sıfırlanışı. Ve ekler: Kelamın iktidarsızlığına adanmış bir şiirdir "Bir Zar Atımı."

Mallarmé gene "Bir Zar Atımı" ile nesneleri yerinden oynatır, buharlaştırır, siler, öyle bakar. Öyle nesnedir onlar ancak.

Yazmak

Yazmak eylemi doğası gereği bir öldürme girişimi olduğu değin, bir aşk eylemidir de. Zaten ikisi de aynıdır.

Tinin Halleri

Tin dünyadan beklediğini bulamamıştır. Umutsuz dönmüştür. Tin olanaksızı mı ister? Ölü urbasıyla dolaşır tin.

Kılıktan kılığa da girer. Rengi, kokusu yoktur.

Tini adıyla biliriz. Başkaca bilmeyiz. Bu böyledir ama. Pek az sözcük tinleyin imgelemi bitimsizce sürür. Peşini bırakmaz.

Ungaretti

Ungaretti'nin "Çölde Lindoro" şiirinin bazı dizelerinin büyüklüğünün tadına nice zaman sonra vardım.

Fransızcasıyla Türkçesini karşılaştırdım. Yabancı bir şairi yine yabancı bir dil yardımıyla mı okumalı?

Ungaretti dilde ekonomiyi başa alıp yazıyor; yoğunluğu öyle sağlıyor. Büyük bir şair kuşkusuz. Etkisini hiç kapatmadı bende, esinledi hep.

*

Kendi ölümünü gören biriyim ben.

(Ali Cengizkan)

İdea

Gece Platon'a armağandır. İdeaları başka türlü anlayamayız. İdea ve şiir: İç içe iki kaşık gibidir.

*

La poésie vit d'insomnie perpetuelle.

(René Char)

Dil, sözün hem ürünü, hem aracıdır.

(Barthes)

*

Ormandınız, içinizde buluşurduk.

(H. Ergülen)

Nesne

Eğer nesne kendini sevdirmeyi bilmiyorsa bu, nesnenin kendi suçu.

(Şklovski)

Böyle diyor Şklovski.
Haksız değil, ama haklı da değil.

*

"Dünya kadınlara ait, yani ölüme..."

(Philippe Sollers)

*

Ritim

Ritim, bir anlatım biçiminin ertelenmesidir.

*

Hem Guillevic de:

"Şiirde duraklar sözün, sessizliğin ertelenmesidir." demez mi?

Guillevic'in bu sözleri ritmin ne olduğunun, ne işe yaradığının açık göstergesi elbet. Biçim dediğimiz büyük ölçüde de bu.

Dizeler

Ölülerin anlatacak öyküleri yoktur.

*

Şanlı, beden! Sevgili yaratık!

*

Gece anımsıyor musun geceyi?

*

Sanat yapıtı bir duyum varlığından başka bir şey değildir. Kendi kendisinde var olur.

(Deleuze-Guattari)

Gövdem korkunç pusulam benim.

(Dıranas)

Solucan

Bütün zamanların tarihçisi bir solucandı.
Suya bıraktı kendini.

Dil

Bir ilkokul dili bulmak... Bir ilkokul diliyle dolaşmak, yaşamak... Düşündüm bunu.

*

Kuş, ilkokula gidiyordu.

*

Asit/Afiş (Kim buldu bunu?)

*

Haziranda gül ve Fanny, sonra yine haziranda gül ve Fanny.

*

Her şey değişiyor.
Timsahın değişmemesi, hızlı yaşamasıdır.

(Thomas de Quincey)

*

Bir rüzgâr odası.

*

Ekmek sözcüğündeki sesler anlamlandırdıkları nesnenin sesli işaretleridir.

(Octavio Paz)

Sesli bir ölümle korkulu bir eşya birlikte gidip geliyorlardı.

*

Bireyci Bir Karınca

Bir karınca yuvasından bir başına çıktı. Bir taşın üstüne çıkıp durdu. Güneşleniyor: Yalnız.

Karıncalar bir başlarına yaşamazlar, yalnızlığı bilmezler diye düşünürdüm hep. Değilmiş!

Bir karınca da tek başına yaşamaya özlem duyabiliyor.

Yazmak

Bir ay oluyor bir dize yazmıştım bir kâğıda. Yeni bir dört-

lüğe onunla başlayacakmışım gibi geldi.

Üzerine üzerine gittiğim oldu, ama yürümüyor işte. Masanın bir kıyısında duruyor:

— Sesi duydum, diye bir dize bu.

Dickinson

Dickinson'ın kısacık şiirlerini okudum, sonuncusu: "1763" idi.

Yıllarca hiçbir şey beklemeden, yalnız kendisi için yazmış. Kendisi için yazmak diye buna denir ancak.

Büyük bir şey bu.

Rilke, Dickinson'ı okumuş mudur?

Şöhret bir arıdır.	*Fame is a bee.*
Bir şarkısı var —	*It has a song* —
Bir iğnesi var —	*It has a sting* —
Ah, bir de, bir de kanadı var.	*Ah, too, it has a wing.*

(Çeviren: Selahattin Özpalabıyıklar)

Sessizlik

Sessizlik, varlığını bilmez.

*

Büyük sessizlik!

*

Ağaçlar gökyüzünü soru yağmuruna tutuyorlar.

Daktilo

Bir şeyin birden ayırdına vardım. Daktilomu (Hermes) kucağıma almadan bir şiiri, bir yazıyı tape edemiyorum.

Benim olan bir metni değil de, birinin bir yazısını daktilo ediyormuşum gibi yabancılaşıyorum (makineyi ne zaman masaya koyup yazmaya kalksam).

Daktilomu kucağıma aldığımda arama başka bir şey sokmamışım, yazı, makine, ben birleşmişiz (tek vücut olmuşuz) duygusunu (bu mutluluğu) yaşıyorum.

*

İmge

Özerk iki imgenin benzerlik ilişkisiyle karşılaştırılması eğretilemeyi doğurmuştur.

(Pierre Geiraud)

*

Ve sanırım nehir Karayağız Kunt bir tanrıdır.

(T. S. Eliot)

Rilke

Malte L. Brigge'nin notlarını üçüncü kez okuyorum. Ama on yıl boyunca aralarda da hep orasından burasından okudum. Şimdi baştan başladım. Büyük, çok büyük bir kitap, her tümce insanın içine işliyor.

Her sayfada ölüm elli ayaklı dolaşıyor. Her sözcük ölümü, bir onu yüklenip geliyor. Sözcükler ölümün, ölü odasının kendisi kesiliyorlar.

*

Üç sayısı sıkılgandır.

*

'Remember I was Carbon Dioxide!'

(?)

Erotizm

Erotizm, ancak tensel bir ölümü anımsatan çöküntü dehşetine yol açtığı ölçüde bütünlüğe kavuşur.

Erotizm dinsel bir yöne çekildiğinde bu daha doğrulanabilir. Hem orgazma o zaman, küçük ölüm gözüyle bakılmalı.

*

Erotizm için, ölüme kadar yaşamın olumlanmasıdır, diyebiliriz.

(G. Bataille)

Dizeler

Orgazm, o küçük ölüm!

*

Ölmekten ölüyorum!

(Azize Thérèse)

*

Hayvanların ruhu tanrıdır.

(?)

Küçük Dörtlükler

Dörtlüklere "Sözcükler" demeye karar verdim. "Kakmalar"dan vazgeçtim.

Uzun bir aradan sonra "Sözcükler"i sürdürmek istiyorum. Ama yürümüyor.

Beklemeli.

Kediler

Mızmız ile Nazlı camın önünde gene birbirlerini yalamaya başladılar. Cihat Burak:

"Kediler kadınlar gibi tuvalete düşkündürler" der, doğru. Kadınlar gibi de özenle, keyifle yapıyorlar bunu. Hiç de bıkmıyorlar.

Uykuyla, yalanma yaşamları. Ben umurlarında değilim. Ellerimi hâlâ üstlerinde gezdiremiyorum. En yakın olduğum zamanlar yiyeceklerini verirken, yan yana geliyoruz, o kadar.

*

Ölümün korkunçluğu bizi tek başına yakalamasındadır.

(Anday)

*

Güneş, akşamı sezer.

Çocukluk

Çocukluğumda günler çok uzundu. Öyle uzun günler bir daha yaşamamışım gibi gelir bana.

Artık gece uzun geliyor.

Günlerse kısa.

Ben gündüzlerin adamıyım.

Çilli Çocuk

Ölüm, elinden kaçırdığı çilli bir çocuğu arıyordu.

Bulamıyordu.

*

Ruhun parçası bedenin parçasıdır.

(Aristoteles)

Sıkıntı

Saul Steinberg can sıkıntısının yaratıcının panzehiri olduğunu söyler. Yaratıcının elini onun tuttuğuna, büyüttüğüne inanır. Sıkıntı bizim ağababamızdır. Hiç değilse benim için.

Bir gerçek bu.

*

Ben, bir zencidir.

(Marcelin Pleynet)

Paul Klee

Paul Klee'nin resimlerinin adları beni şaşırtmıştır. *Siyah, Hâlâ Yerinde, Artık Gün Üstüne Natürmort* ya da *Sonbahar Elçisi*. Korkunç şiirsel. Renklerle biçimlerle şiir yazar o. Zaten tabloları şiirin kendisidir. Usu yıkar. Dağıtır, parçalar. Usta-usdışı alanlar yaratır.

Gizli birer öyküleri vardır resimlerinin. Resimlerinde hep sessizliğin dili gezer, vurur.

Sonbahar Elçisi gizem yumağıdır. Gizemin elinden tutmayı unutmaz Klee.

Mızmız

Mızmız sayrılı. Özellikle uzun süredir gözünün birini açamıyordu. Göz damlası damlattım bir hafta süreyle (bana iyi gelen ona da iyi gelir diye düşündüm), iyileşti gözü.

Beş gündür de ağzına bir şey koymuyor, zorlukla da yürüyor. Ama şimdilerde düzelir gibi oldu.

Edibe, 'kediler kendi kendilerini sağaltmayı bilirler,' diyor. Ne zaman gözden yitse, o zaman da ölmesinden korkuyor, sonra da ekliyor:

— Kediler ölüsünü göstermezler, kaybolurlar, kendilerini gizlerler, diyor.

*

Şiir

Şiir sanal haritalar çizer, yurdu da oralardadır, oraları yurt bilir.

Sayılar

Sayıların çok renkli yaşamları vardır.
Hem en bireyseli hem en çoğulu yaşarlar.

Kitap

Oktay Rifat *Koca Bir Yaz*'ı "son kitap" olarak düşündü, biliyoruz. Ölümünü kestirmiş, görmüştü demek. Aksal'da bana bir gün: "son kitap"a çalıştığını söylemişti.

"Nerden çıkarıyorsun bunu" dediğimde de, ölümünü görmüş gibi "Öyle" demişti.

Öyle de oldu. Son Kitap'ı bilmek, bilinmez gibi geliyor bana. Ölüm düşüncesi de bunu çözemez diye düşünüyorum.

Derrida, bu konuda şöyle der:

'Biz bilmiyor muyduk kitabın kapanışının sınırlar içinde bir başka sınır olduğunu?'

*

Kitap labirenttir. (...) yapıtı yıkman gerek.

*

Dizeler

Le malheur des juifs désarmera le malheur.

*

Bulutların kapladığı göğü seziyor gök.

(E. Jabès)

DEFTER KAPAKLARI

— Suyu yıkamak —

Bindiğim ATLAS

1. Sıçrama (mutation, değişim);
2. Kakışma (dissonance, tenazursuzluk, ses kakışması);
3. Bakışımsızlık, (dissymétrie);
4. Batinilik (esotérisme, ya da hermesçilik)

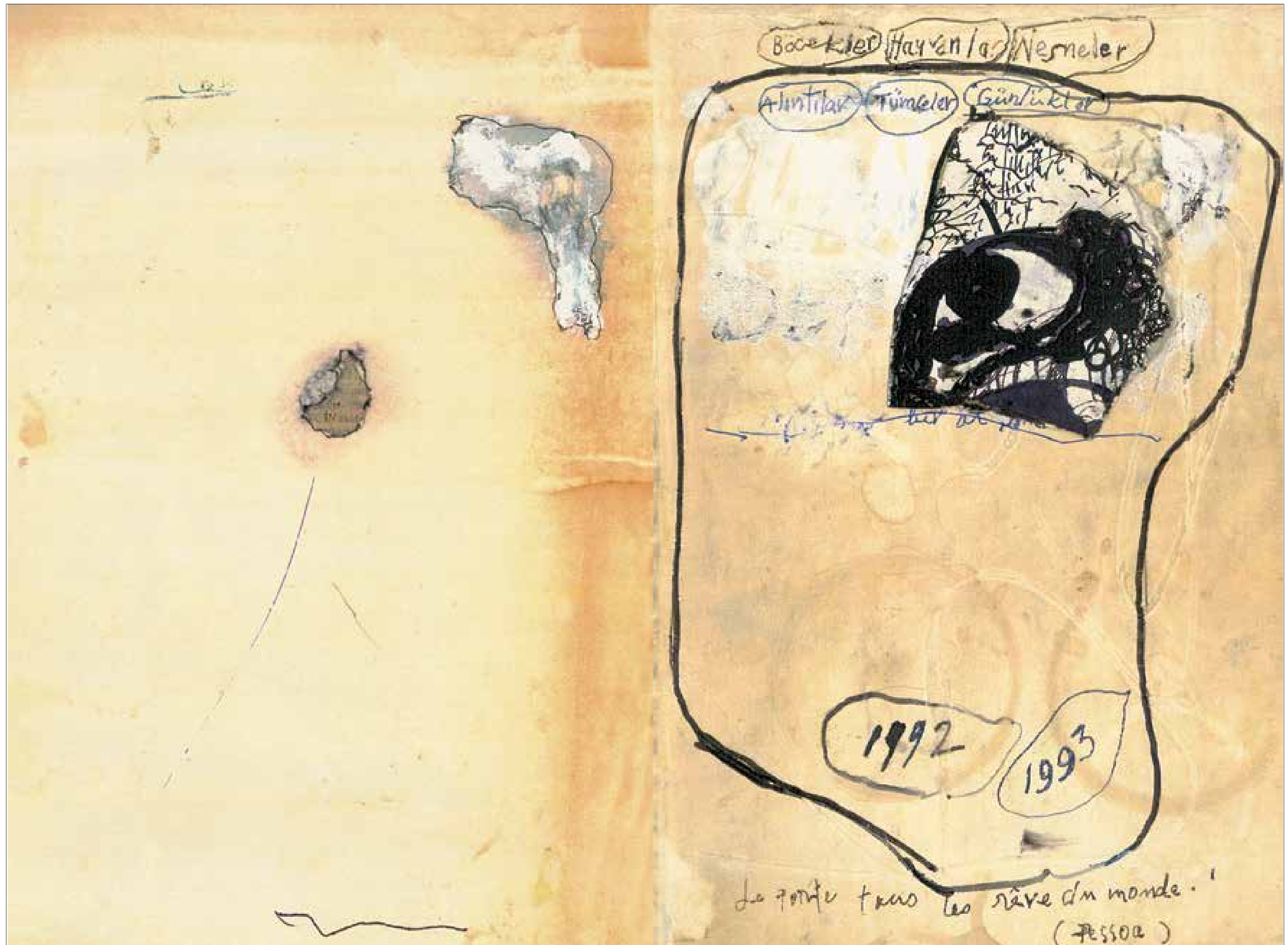
İlhan Berk 84

Güneşten yırtılmış caz, kavaldan dökülen gökyüzü. (C. Süreya)

Mısırkalyoniğne

İlhan Berk

Böcekler
Hayvanlar
Nesneler
Alıntılar
Günlükler
1992
1993
(Pessoa)

BEN İLHAN BERK'İN DEFTERİYİM
Berk, 91

2

(9

"...sında ev dağınıklığı var." 88-90

"Gömmeden önce biraz gezdirin beni."
(Cemal Süreya)

89-90

Atlas

Simurg • ANKA
• Hüma •
• Ebabil •

Kendini sulıyordun bir tarla.

İlhan Berk

1) [redacted]
2) Kendini sulıyordun bir tarla

Şiir Her Yerdedir

İpekböceği 2186 kaslıdır.

Korkulu rüyamız: Dilbilgisi!

Uzun güzel boyludur, pazardan kuşlar satın alır.
Sonra onları salardı.

Sabah gibiydi.

Sesler hep bir yolculuktur.

Antikacı dükkânlarından çıkmadı.
Yolculuklarında yanına tarak, ağız mızıkası, söğüş tavuk almayı unutmazdı.
Varoşlarda yattı kalktı.

(Elinin altındaki her nesne kaybolur diye bilinir.)

Ve ağız mızıkası, ağzın...

Orada dururdu güzelliğin ben gelemezdim.

Çok yaşlı bir ‘evet’ ve sessiz ‘çünküler’.

Zeplinsiz gökler! Durmuş denizi ölçmüştük.

Kırlangıcım! Hava gazı musluğum.
Öperdim.
(Mor bir leke ağzı.)

Aşk, bir yaprak.

Ey, suça duran güzellik!

DEFTER 1992

LİZBON

Beyazın ve bilinçaltının kentidir Lizbon. Buna sessizliği de eklemeli. Hem beyaz sözcüğü sessizlikle örtüşür. Beyaz gibi ilkin bu sessizlik vurur. Lizbon'da çok eskiden tanıdığınız biriyle karşılaşacakmışsınız gibi dolaşılır. Kentin kendisi de ulaşılması olanaksız bir sevgili gibidir: Önümüzden geçer, arkasından izlemeye kalktığınızda yiter. Pek az kent duyurur bunu. Bir sanrı görmüşsünüzdür sanki. Her şey bir şiirden düşmüş gibidir. Her şey Lizbon'da. Bu yüzden de hiçbir şey ele gelmez: Bir avuç gizil, benzersiz, 'kırık imge!' Ama bu imgeler yapar kenti. Benzersizliği de burdan gelir. Yalnız ele gelmekle de kalmaz: Usa da vurmaz. Bir sanrı kent: Pessoa'nın varlığıyla da özdeşleşmiştir sanki. İkisinin varlığı birbirine karışarak nerdeyse görünmez olmuşlardır. Bir yazımda mistik bir kent olduğunu söylemiştim Lizbon'un. Pessoa'ya, sevgili şairine ters düşmek istememesinden geliyor bu elbet. Dünyada gördüğümüz, sonrada usta hiç mi hiç yer etmeyen Lizbon gibi başka kentler var mıdır, bilmem. Varsa Lizbon bunların başında gelir. Düşte gördüğümüz, uyanınca da bir türlü tam gözümüzün önüne getiremediğimiz o 'düş kent'tir, işte Lizbon. Varlığıyla değil, yokluğuyla vardır. Bunun için şiirlerden düşmüştür dedim. Bu yokluk yalnız kentin simgesi de değildir. İnsanlara da uzanmış, insanlar da yokluğuyla vardır. Onlardan da bir şey alıp götüremezsiniz. Sanki sokaklarda kimseye rastlamamışsınızdır. Her şey bir imden öteye

gitmez. Her şey bir avuç kırık dökük hayalettir, görünür, görünmez şeylerdir. Lizbon, 'idealar'dır. Daha çok böyle vardır, böyle duyulur, kavranır. Bir ılgımdır. Bir kadın kılığında bir ılgım. Böyle anımsanır Lizbon: Bir dişi/kent. Gizil.

Ve de hemen de yiten.

LİZBON'DAN YAZIYORUM SANA

Lizbon, 1 Eylül 92

Anakaranın bir ucundan, Lizbon'dan, bu dişi kentten yazıyorum sana.

Bunca uzaktan. Uzaklık, yakınlık var mıdır? Sanmıyorum. Sevdiğimiz yerlerden ne denli uzaklaşırsak uzaklaşalım, o denli yaklaşırız onlara. Nerde olursak olalım bunu hep yaşamışızdır. Kentler, insanlar her yerde aynı. Nerden geliyoruz, nereye gidiyoruz bunu kim bilebilir? Rossio alanında şimdi saat beşe yirmi var. Sen kim bilir bu alanı ne denli severdin. Sen ki dünyayı evin bildin, orda öyle gidip geldin, ben burda belki de bunun için yalnız değilim. Evler, sokaklar, insanlar gidip geliyor işte. Şunu anladım: Kentlerin bir dili var: Bizi konuşuyorlar. Biziz onlarda konuşan! İşte önünde durduğum bu sokak seni konuşuyor, kendi kendine (kendi kendine konuşur bıraktım onu). Bir Çinli, bir adamı önüne oturtmuş masaj yapıyor. Duvarda bir kartona yazılıp asılmış bir yazı: *Chinese massage.* Herkes bakıyor, ben de bakıyorum. Bu dünya düşünemeyeceğimiz denli renkli, kokulu, büyük, güzel. İnsanoğlunun uğraşları bitip tükenmek bilmiyor. Her gün bir yenisi başveriyor. Kaplumbağa evini sırtında taşımayı iyice öğrendi. Önümden dağınık bir rüzgâr geçti, neden sonra kendini düzeltti. Rossio alanı beni denize götürüp bıraktı. Bilmem biliyor musun? Denizle buluşan kentler dişidir hep. Taşkın, çılgındırlar. Evet'in kentleridir.

Ben hep böyle kentleri sevdim. Orda kendini, sevdalandığın insanla dolaşıyor sanırsın, yabancılık çekmezsin!

Aynı gün.

Bir tramvaya atladım, beni nereye götüreceğini hiç düşünmeden. Neden düşüneyim? Değil mi ki Lizbon'u keşfe çıktım, öyleyse bırakmalıyım kendimi. Önümdeki kız arkasını uzun uzun kaşıdı, bıraktı. Tramvay bütün kenti tepiyor. Çelik bir dünyadan geçiyoruz. Birden bir yerde kent bitti. Tramvaydan herkes indi, sürücüyle bir ben kaldım. Bileti yeniledim, dönüyoruz. Bu kez sokakları, tepeleri, ovaları, döne döne ineceğiz. Küçük fukara evleri, insanları, ağaçları, kimi kuşları, böcekleri, çocukları, küçük kiliseleri, antenleri, boylu boyunca uzanmış bir adamı, bir köpeği bir kediyi önümüze kattık gidiyoruz. Dünyada olduğumu bir daha anladım. Daha ne isterdim. Bir rüzgâr tramvaya hızla girdi, dolaştı çıktı. Bir dünya turu yapmış gibiyim. Börtü böcekle yıkandım. Omuzunda bir kuşla geçiyor bir çocuk. Kuş ne diyor? Çocuk saçlarını topladı, bıraktı.

Her yanı dökülen, her yanıyla konuşan bir adam köpeğine bir şeyler anlatıyor. Bağırıyor, köpeği yerinden kımıldamasın diye. Bir kapağı yok bir bavul içinde dökülen küçük bir kuş dönüp duruyor. Yerde adamın çulu, şapkası, tası tarağı duruyor. Bir de para kutusu. Kuşa bakanlar arada tasa bir şeyler atıyor. Kuş her haliyle sahibine benziyor: Onun gibi öfkeli, berduş, çıplak. Adam arada köpeğe komutlar veriyor, kuşa sahip çıksın diye. Kendisi ikide bir oraya buraya gidiyor geliyor, bağırıyor. Gece düşmüyor.

Eski bir araba gibi yürüdüm geceyi.

Eski bir kahveye girdim, yanımda buldum yüzünü.

(Yüz ki hep bir anlamdır. Hep 'varım' der.)

Yüzün bir ikon. Her yerde bir bakma bırakan!

Hep ilktir yüz, ve bizi yaşatan büyülemedir.

Yüz ki her şeyi bölüşmeye çağrıdır.

Sonsuza içkindir.

'Sonsuz ötekinin yüzüdür.'

Dokunduğu her şeyi değiştirir.

Bir zamanlar dünyanın her yerinde gördüğüm kadınları sana benzetirdim. Burda her şey sana benziyor. Sensin. Burdan çıkmak istemiyorum.

Gece her şeyi tarihsizleştirip sıraya koyuyor.

Yüzün sessizliğin kazıbilimi: Yaralanarak tazelenecektir çünkü.

Yaşam ki suçsuzdur. Ve dile gelen şeyler azdır.

Gece.

Etin çığlıklarıyla uyandım.
Arkan bana dönüktü.

Saçlarından bir orman başlıyordu; önce bir iki saç teli halka halka, sonra gittikçe sıklaşan kayalar, ağaçlar (gür, deli, kırılgan) dalgalar halinde; şurda yabanıl, burda kösnül, çılgın bir iniş; aşağılarda derinin bitimsiz korkunç beyazlığı durmadan belirip belirip kaybolan; sanki hem suçlu hem suçsuz(du), esmer mi esmer bir leke gibi düşüyor(du), sonra yukarılara uzanıyor, koylar, burunlar, adalar, takımadalar kuruyor(du).

Gece böyle ağırlıyordu seni.

Ertesi gün.

Üçüncü sınıf bir lokantaya girdim, tavuk, pilav söyledim. Portekizli kara bir işçiyle yan yana yiyoruz yemeğimizi. Aynı yemekleri yedi benimle, aynı şarabı içti, kalktı. Korkunç sevindim buna. Dünyanın her yerinde insanlığın akı olan sıradan insanların demlendikleri, yiyip içtikleri, insanı

insan eden yerler var, Lizbon'da bu, adım başına var. Bilemeyeceğim bir insanlık kokusu var Lizbon'un. Bir o kadar da cinsellik! Kendiyle, insanlarıyla yaşamayı öğrenmiş bir kent Lizbon. Kokular bunu gösteriyor. ('Bütün kokular yönlendirir yaşamımızı.') Sabahleyin kent uyurken, kenti dolaşıyoruz seninle. Hem ben ne zaman seni düşünsem yanımda yürür bulurum seni. Bir kuş nerdeyse sürünerek geçti bana. Kutu kutu Lizbon. Eskiyle yeni yan yana. Şu açık: Hiçbir şey geçmişini koruyamayacaktır. Dünya yeni bir dile doğru gidiyor. Eski dünyanın üstüne bu yüzden kusuyordun sen. Şimdi bir kahvede (A Bresilieria) güneşler içinde Pessoa'yla yan yana oturuyoruz, Larga Carres alanında. Buraya gelmek için nice eski mi eski sokaklar teptim; tepeleri, vadileri sırtlandım, öyle geldim. Pessoa'nın yontusu iki adım ötemde, ayak ayak üstüne atmış şapkasının altından bakıyor. Pessoa'yı seninle hiç konuşmadık. Yaşarken adıyla hiçbir kitap yayımlamadı, takma adlarla yetindi. Otelden otele taşındı durdu, içi el yazılarıyla dolu koca bavullarıyla. Şimdi işte burda oturuyor, her zaman oturduğu yerde. Ve aynı boyda, posta: Dünyada ne idiyse öyle. Benim kendime dayanılmazlığım biter tükenir şey değildir. Ben kentleri şairleriyle severim, öyle var olurlar bende. Paris, Lautréamont'du, Sade'dı. Roma, Dante'nin el yazıları; Venedik Ezra Pound, saymaya kalkmayayım. *Bağışla, ey boynu vurulmuşum!*

Yüzün, büyük gözlerin, sarı ağzınla yürüyorum Lizbon'u.

Her yerde kirpiklerinin gölgesi. Biliyorsun kalemi elime almasam delirirdim ben. Ben kendimle yaşamayı öğrenmedim. Bundan yazıyorum. Bundan yaşamım yazı. Yazmak edimi, yazarak gerçekleştirir kendini. Ben de öyle yazarak gerçekleştirmek istedim kendimi.

Gecenin içinden bir pencere açıldı.
Buğulu, ağulu bir ses.
'Voice, come out of the silence.'
Sanki bir yokluğun eşiğindeyiz.
— *Mutfağın penceresinde cam yokmuş, bunu biliyor muydun?*

Kara yakama takılmış gidiyorum. Yoksun. Bende kalan suretinle nöbetleşe bir suyu çeviriyoruz.

Suyun biliyoruz geleceği yoktur.
(Geleceği yok etmek: Hep yaşadım ben bunu.)
Elimden tut
giyotin!
Arsenik!

BRUGGE / LIÈGE

20 Temmuz 92

Dünyada gördüğüm, yazmak istediğim kentlerin başında Brugge gelir. Yirmi yıl önce onu ilk gördüğümde 'bunu yazmalıyım' dedim. Yirmi yıl boyunca onu hep kafamda taşıdım ve yazmak istedim. XII. yüzyılın surlarıyla çevrili bu kenti gördüğümde birden kendimi orda doğmuş, büyümüş bir Brugge'li gibi buldum. Ortaçağ düşlerim de böylece gerçekleşmiş oldu. Ortaçağ bende büyü yumağıdır, hiçbir yere takılıp kalmadan da açılır, saçılır. Ortaçağı kafamda niçin bu denli büyüttüğümü de bilmem: Kendimi orda bulmuşumdur. Hiç de yabancılık çekmeden dolaştığım da bugün gibi usumda. Bu böyle ama ilk büyük korkuyu da onda yaşadım. Önümde birden Saint-Sau-veur Katedrali'ni buldum ve Brugge dediğim de o oldu. Bir de Saint-Sang Kilisesi. Kuzeyin koca limanını, dokları, birbiri içine girmiş küçük, dar sokakları, hâlâ XI. yüzden kalmış gibi duran eski köprüleri, çarşıları, üst üste binmiş evleri, Bruegel'in resimlerinden tanıdığım kısa boylu, tıknaz insanları, nice nice görünümleri bir yana atıp Saint-Sauveur Katedrali'ne diktim gözlerimi. Gotik bir başyapıttı ve bana yalnızca korku veriyordu. Elimi duvarlarının üzerinde gezdirdiğimde korkumu gene yenemedim. Kulenin ancak üç merdivenini çıkabildiğim usumda. Döndüm. Ama yirmi yıl boyunca yazmayı hep düşünerek döndüm.

İşte yirmi yıl sonra yalnız yazmak için, bu 1992 yılında, yine Brugge'deyim. Bunca yolu da onun için teptim: Onu yazmak için. Ama daha ayağımın tozuyla birden hiç ilgilendirmeyiverdi Brugge beni. İlk gördüğüm, kafamda da öyle sakladığım, büyüttüğüm Brugge, Brugge değildi artık.

Turizm (bu canavar), onun bütün kişiliğinin altından girmiş üstünden çıkmış, silip süpürmüş; bu büyük Ortaçağ kentini kendi dışına atmış, değiştirmiş, yok etmişti.

Gene de yazmak istedim. Ama yazamadım. Bu yıkımı bu bozgunu olsun yazabilirdim.

Birden yazma eylemi bende yer değiştirdi: Yazarsam benden uzaklaşacak, bütün bütün silinip gidecekmiş gibi bir duyguya kapıldım. Giderek de buna bağlanır oldum. Dahası bu bir gize, büyüye bile dönüştü. Büyük bir güzellik buldum bunda. Brugge'ü böylece korudum: Yazmayarak! Yazarak, öldürmek istemedim. İlk korkumu da böyle sakladım.

21 Temmuz 1992

Brüksel'e iki kez Kültür Bakanlığı'nın çağrılısı olarak gittim. Toplantıların ilki Knoke'de yapıldı (1975). İkincisi de Liège'de (1992). Frankofon Şairler Kongresi denebilir buna. Dünyanın birçok ülkesinde biraz Fransızca bilen ve de biraz şiir yazan herkes ya kendi paralarıyla ya da çağrılı olarak katılıyorlar. Ben birinci gidişimden sonra bu toplantıya katılmanın gereksizliğini Dışişlerimize bildirmiştim. Devletin boşuna para harcadığını da eklemiştim. Yıllar sonra ikinci kez gittiğimde de bir şey değişmemişti. Toplantıların bir ikisine katıldıktan sonra Brüksel'le Liège'in, özellikle de Ourte ırmağı ile güzelim Moselle'in keşfine çıkmayı daha doğru buldum. Koca Brüksel'den bende 'Grand–Place' alanı kaldı. Brüksel'e gidenin de usunda bundan başka bir şeyin kalacağını da sanmam. Alanın öylesine büyük bir karizması var ki başka bir şey hemen hemen anımsanmazmış gibi geliyor bana. Brüksel'i bir kent olarak yalnızlığa terk edilmiş buldum. Bu kanım ikinci kez gördüğümde daha da arttı, kesinleşti. Kent uluslararası tecimin kölesiydi. Başka bir şey görmüyordu. Her şey yerlerde sürünüyordu. Bozulmuş, parçaları da dağılmış bir saatti. Anamal (bu çamur,

bu pislik, bu savaş, bu ölüm, bu sömürü demek olan anamal) her yere girip çıkıyor, her yerde yalnız o görünüyordu. Dünyada Brüksel gibi kendini anamala kaptırmış başka bir kentin olabileceğini düşünemiyorum. Öte yandan, Brüksel'i bununla da yetinmemiş, kolunu Liège'e de uzatmış buldum. Kömür, demir-çelik, metalurji, otomobil, lokomotif, bisiklet, silah, tekstil, elektrik yatağıydı Liège! Başkaca da hiçbir şey değildi. Elbet Moselle, o sevgili kurtarıcı dışında. Benim için de elini tutup yürüyeceğim ondan başka bir şey de yoktu. Ben de öyle yaptım: Gecelerimi, gündüzlerimi onunla geçirdim; nereye gidersem orda onu bulduğum için de, onu elime yüzüme çırparak, cebime doldurarak, onunla gittim geldim, gideceğim her yere.

Şiirin Gizli Tarihi

25 Temmuz 92

Şiirin Gizli Tarihi'ne (*Histoire de la Poésie Secrète*) Liège'de bir kitapçıda rastlayınca çok sevindim. Sevincimin büyük bölümü de Rilke'nin kitabının da aynı yayınevinden çıkmış olması, sonra da vitrinde yan yana durmasıydı.

Kapakta da her ikimizin fotoğrafı vardı. Dünyanın bir ucunda ben Rilke ile buluşmuştum, bu düş değildi, fotoğraf olması da bir şey değiştiremezdi: Vardı ve yan yana duruyorduk.

Bu sevinçle çıktım, kendimi yine Moselle'e bıraktım.

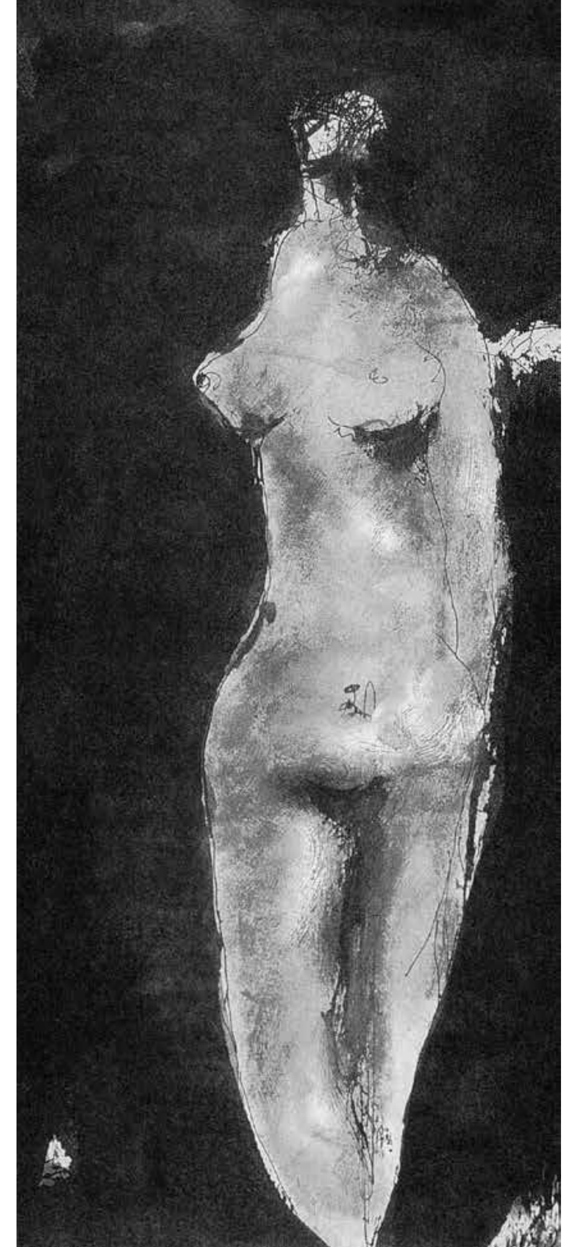
Kediler

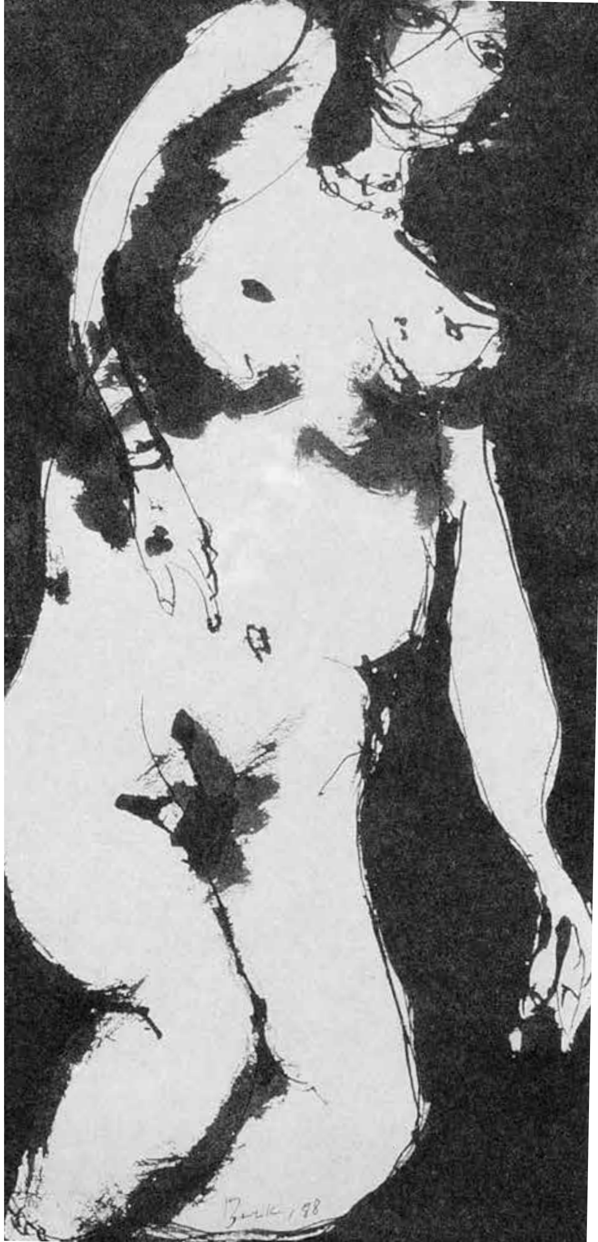
Kediler, köpekler gibi değil. Bütün gün miyavlıyorlar. Açız diyorlar. Doymak da bilmiyorlar.

Kediler kapaklanmak için çırpınıyorlar. Köpek, tersidir bunun. İlgiyi sizden bekler.

Köpeklerin böyle bir direnmeleri yoktur. Yılışık da değildirler. Bir şey daha var; kediler aptal. Bu aptallık seviliyor! Kedilerin gece uyumadığı, gündüz uyuduğu doğru mu?

Orhan Alkaya bizim kedilerin pencere camlarına gelip yaslanışlarını sevdi. Benekli, siyah beyaz iki kedi için "dişi bunlar" dedi. Edibe, nasıl anlıyorsunuz, dediğinde de, erkek kedilerin tek renkli olduğunu söyledi.

Şiir Her Yerdedir

Kırlangıçlar: Ey zaman vakumcuları!

Gökyüzü, gökyüzü üstüne yazılarla kararmakta.

Sandal evlerde yaşadı.
Milyonlarca düğüm bağlamıştır.

Keşmiri gördü.

Öfkeli göçebe. Çocuksu, tozlu bir gökyüzü.

Bir rüzgâr kendini düzeltiyor.

Otları okşadım diyordu rüzgâr
Gülüyordu otlar.

Şu alıngan, sayrılı gül.

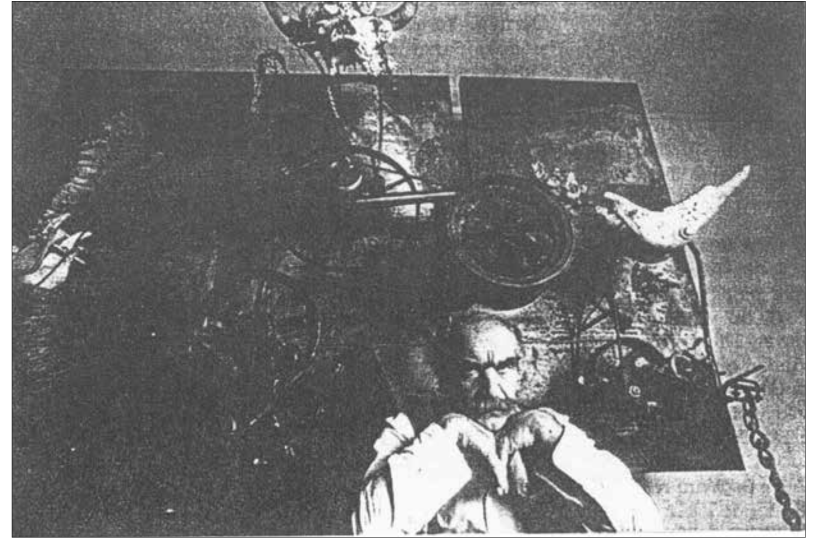
Bir çöl devecisi (tarihin çöllerine el attı).

Defter 1993-1994

KARALAMALAR, VII

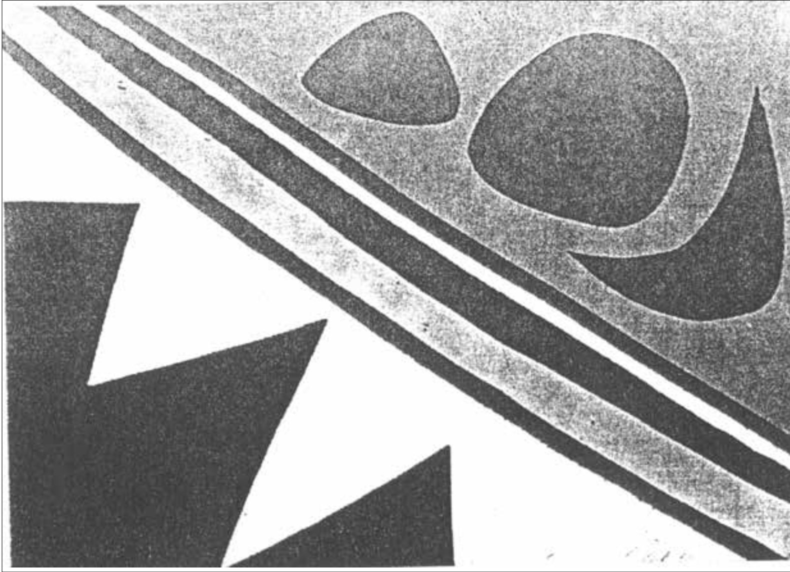
İnformel

Biçimsiz, biçimdışı (informel) resmin sonsuz olanaklar sağladığı bir gerçek. Böyle bir resim yalnız dikey, yatay okumaya değil, her yönden okumaya açıktır. Dahası herkese, kendine göre bir okuma olanağı sunması da bir özgürlüktür. Öte yandan, tekanlamlılıktan çokanlamlılığa bir sıçrayıştır da bu. Asıl da okuyana yaratma, yaratmanın ta içine atılma, orda kendisi katkısını görme olanağı sağlar. Biçimdışı resimin yapısının bu

"Jean Tinguely'nin yapıtlarını seyircinin katkısı olmadan anlamlandırmak olanaksızdır"

dinamiği, değişkenliği bir bakıma Eco'nun da dediği gibi Weberienne-ötesi (post-Weberienne) bir müzik yapısını da anıştırır. Devimsel ve çokanlamlıdır. Gene devinimi (bu boyuna anlamlar üreten dinamo) başa aldığı için, durup dinlenmeyen bir anlam deposu oluşturur. Hem böyle bir yaratı seyircinin doğrudan katkısını ister. Nitekim Jean Tinguely'nin yapıtlarını (bu endüstri artıkları) seyircinin katkısı olmadan anlamlandırmak hemen hemen olanaksızdır. Tinguely sanki yapıtlarını yarım bırakmıştır da seyircinin gelip tamamlamasını bekliyordur. Yapıt, usavurumu nerdeyse koşullandırır. Georges Pompidou Kültür Merkezi'nde dolaşırken Tinguely'nin yapıtının benden bunu istediğine de tanık oldum. Bensiz tamamlanmayacaktı sanki. Usumda her şeyi yerli yerine koyduğumda, ancak o zaman, yapıt tamamlanmıştı. Aynı şeyi Calder'in yapıtları için de söyleyebiliriz. Gözümüzün önünde onların türlü anlamlara büründüğünü görürüz. Devinim tekanlamlılığı yadsır, çokanlamlılığı kuşanmıştır çünkü. Orda vardır.

"Calder'in yapıtları gözümüzün önünde türlü biçimlere girer"

Pierre Reverdy

"Eğer yazmıyor olsaydım, şimdiye kadar çoktan delirmiştim. Emin olduğum tek bir şey var, o da varolmayışım. Varolmadığımı hissediyorum... Bundan kendimi çekip koparmak için yazdım." Pierre Reverdy'nin bu sözleri yeniden şiirlerine eğdi beni. Reverdy'nin yapıtlarına hep korkuyla, hep çekine çekine, pek de istemeyerek yaklaştım. Bunda kendimce nedenler de var: Dil onda neredeyse şiirin kendisidir. Söz sıfıra inmiştir. Önce bu zorluk var, neredeyse de aşılmazdır bu; böylesine çetin ve soyut. Bu aşıldığında da Reverdy görülmez, gizler kendini. Bense şiirlerinden şairin kendisi çıksın isterim. Yaklaşmamı engelleyen asıl neden de bu elbet. Ama bu yüzden onu bir yana atamam. Anlamakla anlamamak arasında bir yere getirip bırakır ki beni, bu da büyük bir şeydir. Her şair bir yolculuğa çağırır bizi. Yolun güzelliği de önce bu çağrıdır, sonrası kapalılık da olabilir, ama yol yoldur. Bu göze alınmalıdır elbet.

Kuşlar

Kanaryalara (neden yalnız onlara, bilmiyorum) ayrı bir eğilimim var. Onlar üstüne hiçbir şey bilmiyorum. Komşumuz üç gün için kanaryasını bize bıraktı. Kanarya ile bu denli ilk kez ilgileniyorum. Geceleri bir bez örtüyoruz kafesin üstüne. Kafeste yiyip içmek için her şey var; bu böyle ama her halinden sıkıldığı belli oluyor. (Sıkıntı hemen belli eder kendini.) Aralarda ötüyor. Keyiften diyorum ben; bir kuş böyle mutlu olabilir mi bilmiyorum. Bilmek zor bunu. Sabahları örtüyü kaldırıp: Merhaba! diyorum. Sonra da onun göremeyeceği bir yer seçip, ordan onun sesine öykünüyorum. Karşılık veriyor. Bir süre böyle göneniyoruz, sonra onu kendi halinde bırakıyorum. Kanaryalar nasıl mutlu olur? Bilmek isterdim.

*

Gerçeküstücüler

Beni hep ilgilendirmiştir; ne zaman bir tekdüzeliğe düşsem onlara sarılırım. O ilkel, barbar, balta girmemiş ormanlara dalar, dolaşırım. Dilin yabanıl ana rahmine öyle inerim. Bu

dili bulunca da dünyaya yeniden gelmiş gibi olurum. Daha ne istenir ki? Gerçeküstücülerin geri hizmetlilerinden olan Benjamin Péret'yi şimdiye değin hep antolojilerden okudum. İlk kez *Toplu Şiirleri*'ni okuyorum. Péret şiirlerini hiç düzeltmez, öyle yayımlarmış (benim tam tersim). Bir şiir yazılıp bitti mi de, tek satır kalmazmış usunda. Dostları bazı dizelerini okuduklarında: Kimden? diye sorarmış. Kendisinin olduğunu bilmezmiş. Péret şiirlerini de bir bardak Bordo şarabı içer gibi keyifle yazarmış. Péret'nin bence önemli yönü: Yakın arkadaşlarının (Aragon, Breton, Eluard) ünlenip, onun şairliğinin ise sıkışıp kalmasının, onu hiç mi hiç ilgilendirmemiş olmasıdır. Péret'nin şiirlerinde eski bir çanta, bir çift kısa çorap, bir yabanihindiba, iki tutam ot bir gün buluşup görüşmek için söz verirler hep. Ayının biri meme yer, postacılar merdivene döner, tanrıların kulağına şarkılar söylerler. Kökten bir protestodur Péret'nin şiiri.

Ay

Ayın tutulmasına bakıyorum. Karalar ayın çevresini sardı saracak. Dünya kararacak. Dünyanın kararması kesinleşti de sonunda. Ama hepsi bu! Değişen ne ki? Yeni bir şey değil bu. Hem dünya çoktan şaşırtıcılığını yitirdi. Korkunçluk bunda!

Hopper ile

E. Hopper yalnızlığın, yalnız onun elini tutar; dünya onun için böyle bir yerdir. Aydınlığı da yadsır, karanlığın yanında alır yerini. Evler, sokaklar, dükkânlar çıplak yalnızlığı kuşanmakla kalmaz, karanlığı da bölüşürler, paylaşırlar. "Demiryolu Kıyısındaki Otel", "New York'ta Sinema", "Gece Konferansı", "Pazar Sabahı", "Geceleyin Pencereler", "Küçük Şehrin Ofisinden" v.b. hep birlikte karanlığı yüklenirler. *Gece, işte gece!* der gibidir. Her yerde de geceyi görür. Onu, sanki bir onu solur. Fırçasını simgeci bir şair tutuyordur. Her şey onda som yalnızlığın anlatılmaz diliyle konuşur. Hayır, duyulur.

*

Matisse

Matisse, çıplak modelin önünde 'tecavüze varan bir duygu yaşadığını söyler.

Gövde bu kışkırtıcılığı hep korur. Budur gövde, bile diyebiliriz.

Büyük, güzel hayvan!

Nesneler

Nesneleri, nesnelerin babalarını düşünüyorum:

Yani Lucretius'u Hesiodos'u, Ponge'u, Rilke'yi, baba Cézanne'ı, Chardin'i, Braque'ı, Guillevic'i, Morandi'yi yani. Şunu da söylemeden etmeyeceğim:

Onlar yüzünden uzun bir süre usun hücumuna uğradı şiirim!

Ama yanıltmadı nesneler beni.

*

Dali

Bu büyülü bozguncu günlüğünde 9 sayısını kübik resmin kusursuz bir örneği diye görür. Evreni sayılarsız anlatmak olanaksız. Bu sessiz dünyada taban tepmeli biraz olsun. Yalnız akıllı değil, güzeldir de sayılar.

Samuel Beckett

Beckett

Beckett, Bram von Valde'nin resimlerini başarısızlığın örnekleri olarak gösterir. Onun, kimsenin başarısızlığa cesaret edemeyeceği değin, başarısızlığı seçtiğini de ekler. "Aslında başarısızlık Valde'nin dünyasıdır" diye de bitirir sözlerini. Bunda büyük bir gerçek gizli gibi geldi bana. Başarısızlığın tarihi, başarının tarihi değin ilginçtir. Kafka yapıtlarına böyle bakmıyor muydu? Hem yalnız o mu? Gerçek bir sanat yapıtı her zaman aksayan bir şey varmış izlenimini verir. Ancak böyle bir yapıta büyüktür bile diyebiliriz. Bataille da Genet'nin yapıtlarına öyle bakmaz mı? 'Genet'nin yapıtındaki özgünlük yapıtın şiirsel gücünden değil, zaaflarının gösterilmesinden kaynaklanır.' Ekleyelim: Bataille'ın yapıtları da büyüklüğünü onlara borçludur.

Kant

'Ancak görünen anlaşılır, öz anlaşılmaz.' Böyle diyor, Kant.

*

Yenileyin bitirdiğim bir şiirin son dizesi:
Gördüm, görünmeyen yoktur, diye bitiyor.

Sessizlik ve Rikiu

XVI. yüzyılda Japonya'da çay nerdeyse dindir. Sessizlik (sessizliğin dinle ilişkisinde açıklanmayan büyük bir şey vardır) de öyle: Bir din kişiliğindedir. Çayhane sahiplerinin yeri de bir başkadır, saygı duyulur, saygıyla anılır. Japonya'da ilk çayhane sahibinin adı da Rikiu idi. Ne güzel bir ad! 'K'nın girdiği her sözcük gürültücüdür, batar, oysa bu batmıyor. Çayhaneler ibadet yerleri gibi bir konumdadır: felsefe, şiir, resim tartışmaya açılır. Çiçekler de çayhanenin en büyük süsüdür. Sonra da herkes eşittir çayhanede, üniforma da giyilmez. Sessizlik içinde içilir çay, öyle de dağılınır. Konuşmaları da çayhane sahibi yönetir. İlk çaycımız Rikiu nasıl bir adamdı acaba?

Tin

Pythagoras tinin göçebe olduğunu söyler dururmuş. Tin, onu sık sık yalnız bırakıyordu demek!

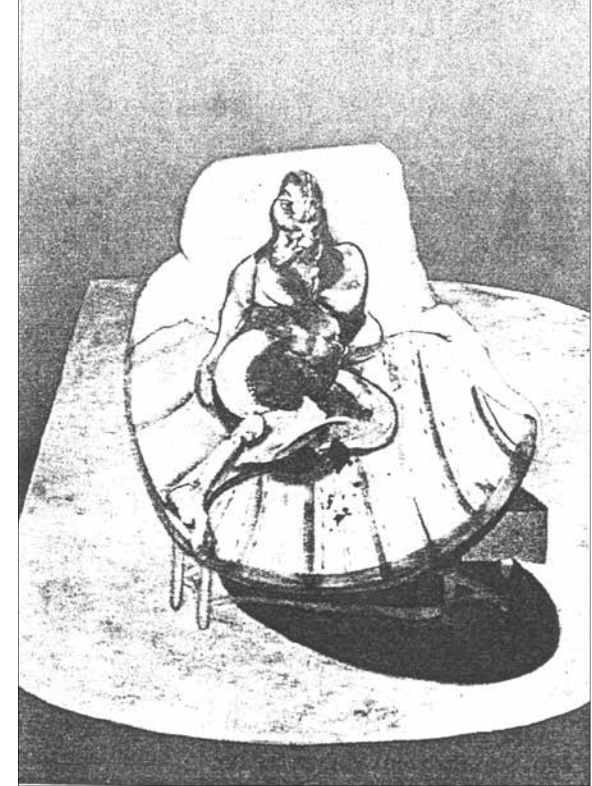
Fernando Pessoa

Pessoa

'Dumanım ben özenli bir yolculuk için.'

(Pessoa)

Pessoa şiirlerinde sık sık: Kimim *ben?* diye sorar. 'Bir hiç' diye de yanıtladığı olur. Dünya için de ileri geri konuşur: 'Dünya biz onu düşünelim diye kurulmadı, bakalım diye var.' Benim 'Dünya yalnızca vardır' diye, yayımlanmamış bir dizem var. Ben çoğun dizelere de bir şiir diye bakarım. Bir şiirde bir dize bulmak bile bana yeter, ne de olsa ben şah dizeler çağında yetiştim.

Francis Bacon, *Henrieatta Moraes*, 1964

Bacon

Bacon'ın resim üstüne düşünceleri içinde deformasyon konusunda söyledikleri çok anlamlıdır. Bunu bir yerde gene yazmıştım, yinelemem bağışlansın: 'Deformasyon gerçeğin kendisinden daha gerçektir.' Ben resim yapıyorsam, bana verdiği mutluluk bir yana (ki bir orgazmdan bir orgazma götürür beni) biraz da elimin altındakini yıka yıka yaptığım için yapıyorum. Başka niçin yapılır resim? Bacon'ın dünyayı algılayışı bir mezbahadan ayrı değildir. (Philippe Sollers'in kulakları çınlasın!) Tam bir işkence makinasıdır resim onun için. Dünya boğazlananlar, öldürülenler, kıyılanların yeridir.

Giacometti'nin dünyasından ayrılsa ayrılsa kanla ayrılır. O kadar.

İnsan gövdesi (o ifrit) Bacon'ın vazgeçilmez dünyasıdır. Her şey oraya vurur, ama daha çok da: Şiddet, kıyım, amansızlık. Bu da dönüp dolaşıp gövdeye çarpacaktır, söylemi yalnız odur. Yüz de bu kıyımın tek göstergesidir.

*

Us

Şiirde us, bir karıncayiyenin ağzı gibi açık kaldıkça imgeleme kapı aralanmayacak demektir.

*

Dil

Dil doğası gereği, (yolculuğunda) hem bilineni, hem bilinmezi yüklenir.

Bilinmezi bulgulaması ise asıl özgürlüğüdür.

Dil, orda kendini daha bir bulur (doğası gereği).

*

Tümceler

1. Şiir dilin hafızasıdır.

*

2. Hangisi senin kimliğin olacak, ölümünün?

*

3. İmkânsız, hiçbir dünyada söz konusu değildir.

*

4. *Şiirin dediğini diyemeyiz. Onu açımlayamayız.*

(Jacques Roubaud)

*

Benjamin

Walter Benjamin Paris pasajlarını anlatırken cam ve demiri kentsoylunun bulduğunu, onun lüksüne bir yanıt olarak ele alır. Öyledir elbet.

Pasajlar! XIX. yüzyılın, kentsoylunun görkemli anıtlarıdır.

Pera da pasajlarsız düşünülemez. Pasajlar! sevgili harika çocuklar.

Dize

Kuşlar uyuyor, diyor, bir ses.

Breton

'Her dolu dakika, içinde yüzyılların kör topal, kırık dökük tarihinin yadsımasını taşır. Yürürlükteki bütün dizgeler bir marangozun tezgâhı üzerindeki aletlerden başka bir şey değildir'. Böyle diyor André Breton, "*O Güzelim Sokak Rastlantıları*"nın şairi.

Dize

Orda çocuklara gökyüzü okutulmuyor, orda ölüm ders.

*

('Yazmak öldürmektir.' Birden bu yazımı anımsadım, bulmalı onu.)

Mahler

Mahler için ayrı bir ayraç açmalı, ordan bakmalı. Bunun yürüyüşümüzü değiştireceğine inanıyorum. Yalnız *5. Senfoni*si değil, öbürleri için de söylenebilir şu: Hem bitmiş, hem bitmemiş. Baş, son yok. Biçimsizin biçimi! Beni ona bağlayan da bu.

Kadınlar

'Evet, yaşam kadındır. Kadınların en güçlü çekiciliği onu uzaktan duyurmaktır. Her şeyden önce uzaklık gerekmektedir.'

(?)

Ponge

Ponge'un (Francis) dünyası sessiz dünya: "Bizim asıl dünyamız sessiz dünyadır. Dünyayı açıklayamam (anlayamam), bana öyle pek trajik gelmiyor. Değil mi ki onun karşısında şiirim sayesinde bir ezilme, alçaklık duygusu taşımıyorum. Değil mi ki onu yeniden yaratabiliyor, kurabiliyorum". 'Ponge'a göre yazın dünyası insanla, onun halleriyle doludur. Bu yüzden, o, bu dünyanın sıradan nesnelerine sahip çıkmak ister. Şairin bir düşünce ileri sürmesinden çok, bir nesne önermesinden yanadır. Bu yüzden de sözcükler onda nesnelerdir, canlı özdeklerdir. Dünyaya, Husserl gibi, her şeyi ayraç içine alarak bakar. Gerçeğin de ancak bu yoldan künhüne varılacağına inanır.

Ponge, şairden çok da kendini bir bilim adamına benzetir. Bu yüzden de sözcükleri seçerken çok zorluk çektiğini söyler. Adının baş harfleri de [*fenouil* (bitki adı), *prêle* (ot)] özdeksel dünyadan değil midir? Şiir onun için bir metin üretimidir, biçimini de kendi seçer. Bütün kalıpların şiire ters düştüğünü öne sürer. Her nesne şiire öznel bir biçim verir. Böylece şiirin biçimi, öznesince belirir. İçeriği de sunan nesnenin ta kendisidir: Şiir gene bir yapı gibi özdekseldir. Şeyler, onun için sözcükler olduğu değin, karşılıklı olarak sözcükler de bir o kadar şeylerdir. Bütün önbilgilerden uzak durur. Böylece de şiir kendi kendinin yaratıcısı, yapıcısıdır. *Evet ey şairler! Bir kez olsun sıradan nesnelere sahip çıkalım!*

Dizeler

Şimdi gözlerini sessizce ört
Diplerde yer göster ölüme, sessizce ilişsin.
(Sami Baydar)

*

Görünmeyen, görünenin gizlediği bir görünendir.
(Magritte)

Dil

Blanchot, Mallarmé'de kendisinin değil, onda dilin konuştuğunu söyler. Bu, öte yandan şiir, şairin öne çıkmasını onamak istemez demektir. Bunu kendine saldırı sayar. Bir gereksinim olarak doğmuştur, bir hak bilir bunu. Tıpkı marangozun sandalye formunun dışına çıkmasına, sandalyenin kendisinin karışması, engel olması gibi...

Ölüm ve Rilke

Rilke değin ölümle uğraşan pek az şair vardır. Ölümü şiirin başyapıtı yapmıştır Rilke. Blanchot, Rilke'nin ölüm düşüncesinden kalkarak ölümü kişileştirdiğini söyler. '*Ô, seigneur, donne à chacun sa propre mort!*' dizesini de buna örnek gösterir. Böylece de *anonyme* ölümden ayrılarak bir kişilik biçer ölüme. Rilke ölümü yapıtının öznesi yaparken başka bir gerekçe düşünmeyecektir. Sonunda da ölüm her yerde onun adına parmağını kaldıracak, onu kendinin bir parçası yapacaktır. Giderek de Rilke ölüme bağlılığını koşullaştıracak, dışlamayı horlayacak, dahası ona layık olmaya çalışacaktır. Bu yüzden de bir sinek gibi ölmeye karşı çıkacak, kişisel bir ölümü her yerde arayacaktır (değil mi ki biricik yapıtıdır ölüm). Ölümü yadsımayı nerdeyse anlamaz da. Büyük yapıtı *Malt*'a –ölümün el yazısı– on yıl süren bir bunalımla başlayacaktır. Bu bunalımı da bir yaprak gibi ordan oraya taşıyacaktır. Blanchot'nun dediğine göre de, dört buçuk yılda da elli yer değiştirecektir. (Biliyoruz bir yerde durmak bilmezdi, dünyaya da ayakta geldi!) Ölüme bunca çalışma Rilke için, ölümü öğrenmek ve buyur etmedir de. Buna şaşmamalı: Değil mi ki bizler ölümün çağdaşlarıyız! Tanrıya gelince, yanıtı da yalındır: *Biz istesek de, istemesek de Tanrı olgunlaşacak.*

Ölüm:
Taşın sessizliğinde
Saklı duran ırmak.

Ölümüne yakın hepsi de doğrudan Fransızca yazdığı şiirler (*Vergers*) ölümünden sonra yayımlanacaktır. Anlatıya, söze gelmeyen şiirlerdir bunlar, daha çok da büyük incelikler, duyarlıklar... İncelikler, Rilke'nin şiirini başka hiçbir şey bu denli anlatamaz. Akıp giden bir suyun, bir ışığın, gökyüzlerinin o ele avuca gelmeyen dünyanın sesi, soluğu... Dünya bir büyü, ordan sesleniyordur: Her şey de dokunulunca uçup gidecektir. Nesneler için açtığı ayraçlar da bir yitişin ayraçlarıdır. Her şey görünüp, çekilir. Her şey anlatılmayanın, yalnız onun sesidir. Bir çeşit yokoluşun şiiri. Hem Rilke'ye görünmezin şairi diye bakılmalı. P. Valéry de: 'Benim görmediklerimi görüyordu' diyecektir. Hem hep ordan oraya gide gele yaşamadı mı?

Ev kurmaz, evsiz olan, bundan böyle
Yalnız olan yalnız kalır uzun zaman.

Bu yüzden her yere de yalnızlığını –o bereketli kambur– taşımayacak mıdır?

Ta baştan: *Bizim yapmakta olduğumuz, görünürü görünmeze çevirmektir*, diyecektir. Sanki *Duino Ağıtları*, ona gaipten sesler yağdırıyordur:

... Nice yıldız
bekler dururdu sen göresin diye.

Yalnız bir kez de olsa
bulunmuş olmak yeryüzünde...

'Militan yalnızlığım' dediği yalnızlığını böyle her yere taşıyacak, ondan bir türlü de kurtulamayacaktır. Ölüm düşüncesini de besleyen bu büyük yalnızlıktır elbet.

Renkler

Renkleri, tarih, söylen yapılarından yakalamalı. Adları olanların tarihleri de vardır.

*

Varlık=yazı

*

Derrida ve Adorno Tavrı:

1. Sen kitapta mısın? Eşikte duruyorum.
2. Olanaksız bir olanak.
3. Kendi söylemimizi sürekli silmek.
4. Havada asılı, tam karar verilemeyiş.
5. Karşıtların sınırlarının açılışı.
6. Var ile yok olan metin.
7. Hem reddediş hem onaylama.
8. Tek hakikat ölçütü olmayacağı.
9. Farklılıkları yakalamak.

*

Freud ya da tinlerimizin prensi!..

*

"Bakın, bakın kapınızın önünde dua ediyor gölgesi, Hafız'ın."

(Lale Müldür)

*

Dizeler/Tümceler

Sokakta bir körün gülüşüne rastladım.

*

Şiir hiçle yaşar, ya da ölümle arzuyla.

(Jacques Dupin)

Ben bir anıyı ağırlamakla geçen hayatlardanım.

(H. Ergülen)

Sonsuzluk çok uzun bir zaman.

(F. Mitterrand)

*

Her anlamın arkasında, anlamsızlık (saçma) vardır.

(C. Lévi- Strauss)

Resim Sergisi

Yıllar sonra resim sergimin açılışına yine gitmedim. (Milli Reasürans, Maçka İstanbul, 2 Aralık).

Bir şey ilgimi çekti; dergilerde, gazetelerdeki resimlerin fotoğraflarını pek tanıyamadım; asıllarından daha güzel geldi bana. Sevindim buna.

Bu sergiyi katalog için kabul etmiştim. Kataloğu da çok sevdim. Böyle bir şeyi uzun zamandır istiyordum: Kendim için. Resmi hep kendim için yaptım. Kimseyle de paylaşmak istemedim. Mutluluğum benim.

Dil

Dil, pek çok bakımdan ideolojiktir. Şair verili dile karşı çıkarak (onu yıkarak) şiir dilini bulur.

*

Dün bazı ölümlere eğildim.

*

Ben belki de öldüm.

*

Foucault

Foucault'nun *Cinselliğin Tarihi*'nin III. cildini okurken her zamanki gibi "uyuyan özne", "bir özne etiği" gibi şiirsel sözlerin altını çizdim gene. Foucault'nun şimdiden 3.000.000 sayfayı bulan yazıları (*Le Monde*) şiirselliği hep korudu bende. Bulutsu tat!

Deola

Pavese ünlü şiiri 'Deola'dan pek kurtulamadığını, "Deola' ya Dönüş" şiiriyle de bunu sürdürdüğünü söylüyor. Metindeki çıkmaların bolluğu karşısında da, bu şiirin kişisini başkişi olarak almasından çekindiğini çıkarıyor. Bu yüzden de daha çok kendine dönüş diye yorumluyor Deola'ya dönüşü.

Doğruya yakın bir yorum görünüyor.

Çorap ile Eldiven

Kadınların kullandığı nesneler içinde, en çok ilgimi çeken sutyen ile çorap.

Özellikle çorap. Çorap değin kadını hemen ele veren pek az sözcük vardır. Çorap kadının bütün gövdesini soyar, sonra da kuşanır.

Çorabı ya da sutyeni yazmalıyım. Hayır, yalnız çorabı.

Ya eldiven? O nasıl unutulur. Eldiven gizemseldir.

Haiku

Haiku'nun yapısının karmaşık olduğunu yazıyor Şigehisa. Karmaşıklık haiku'nun "kesme tekniği"yle ilgili daha çok. Haiku bu yöntemle ikiye bölünerek, iki imgesel uzaklık sağlanıyor. İşin bamteli bu uzaklıkta. Bu ya ilk dizede, (kesmeyle) gerçekleşiyor ki bu çakışmada (imgesel işler) her şey işte. Şiir dediğimiz de bu çakışma elbet.

Şigehisa, haiku'nun konuları üstüne "mevsim izlek sözcük" olduğunu da yazıyor ki bu şaşırtıcı mı şaşırtıcı. Sivrisinek sözcüğü yazı imliyor, kasımpatı sözcüğü de güz ile kışı.

Blake

Blake'in *Masumiyet Şarkıları*'nı okuyorum.

"Kutsal Perşembe" (Holy Thursday) bütün kitabın en vurucu şiiri gibi bir izlenim bıraktı bende; her haliyle bugün yazılmış gibi.

*

O what a multitude they seemed, these flowers of London town;
(*Ah, Londra şehrinin bu çiçekleri ne bol görünüyorlardı;*)
(Çeviren: Selahattin Özpalabıyıklar)

Saf, temiz şiirler; su içer, konuşur gibi yazıyor Blake; dua eder gibi de içten, sıcak.

*

Dizeler

Gazali'de yapraklar yere düşmüyor.
Yaprakların yaratılışını okudum, Gazali'de.

*

Ölüm, kolun yerini değiştirdi çekildi.

*

Bir ardıç gölgesi süzüldü geldi.

*

Eğri, Eukleides'lidir.

*

Dicle kıyılarını niçin bekliyordum?

Öteki ve Levinas

Öteki, Levinas hep bu "öteki"yi (insan) işler. Öteki'ye sorumluyuzdur hep.

'Ben'in varlığından da ancak o zaman söz edilebilir.

*

Dizeler

Çocuklar gibi büyür ırmaklar.

*

Ceset, o yakışıklı köstebek!

*

Çamurdan giysili...
Gökyüzünden yaşlı...

Watt

"O akşam Watt'ın burnunda sümük yoktu."

Karamizahın karizması, en ucu, ucun ucu bir tümce.

Karamizah Kafka ile Beckett'te bütün çıplaklığıyla soyunup dökünüyor.

Beckett, Tanrının ayrıntılarda olduğunu görmüştür.

Tümceler

Yetişemedim sese.

*

Her şiir kendinden öncekilerle hesaplaşır, öyle var olur.

Sade

Sade, bir Cinsellik Çavuşu.

Foucault'nun Sade'ı böyle yorumlaması beni hiç şaşırtmadı. Erotizmi hapiste tutar.

Özgürleştirmez onu, kendi içinde de öldürür. Bundan da büyük tatlar alır Sade.

Dizeler

Bir gün görmüştüm, yer değiştiriyordu bir böcek.

*

Kimi sözcükler ölümü ilk ağızda yakalayıverirler.

*

Küçük tenha bir çekirdek: Donmuşu kurcalayan!

Dil

Dil kendi halinde iken (çalıştırılmadığında) yansız, masumdur. Bir şey anlatmaz, serseri, esrik, haytacı durumdadır. Kendini bırakmıştır, bilinçaltıyla kakışıyordur.

Çizgi

Düz çizgi uzaklığı imler.

*

Stand with your lover on the ending earth

(e. e. cummings)

Kır

Felçli kır bakıyor.

Gölge

Gölgen, kalsın!

El

Masum eşyalarda gidip geliyor eli.

Yaprak

Yaprak yapraksa Gazali'de, duru bir su gibi düşer.

Tümceler

Borges=Kâbusun vak'anüvisi.

*

Bu dünyada yüz binlerce şiir okudum.

*

Sözcük dağları vardır. Hem belki de yalnız onlar vardır.

*

Kuru bir çalılıktı kadın. Ve hüzünlü bir komünizm.

Yol

Yol kendi yokuşunu kuruyor.

*

Öfkenin yeraltı hazırlıkları!

Ben

Ben'in yapımı = İsa'cı içdökmedir.

Aşk

'Bana önerdiği şey neydi?' Aşktı. Gizemli, mümkün olmayan; akıllara durgunluk veren aşk. Öylesine bir arzu içindeydi ki birbirimiz için sanki var olmayalım, hatta ebediyen var olmamalıydık.'

(A. Breton)

Dizeler / Tümceler

Yaşlanıyoruz günün bu saatında

(İzzet Yasar)

Eros'u ölüm içgüdüsü ile bağlayan bir bağ vardır.
Eros, kendini 'sonsuzlaştırmaya' çalışır.

(H. Marcuse)

*

Dil, usun ve vahyin anası, onun alfası ve omegasıdır.

(J. G. Hamann)

*

Borges=düşlerin yazarı. Sonuç, sonuçsuzluktur.

*

Yaralarımız aynı yaralar, ama benzemiyorlar birbirlerine.

*

Kuşlar bizden daha mümin.

(Arif Ay)

Anlık ama bakışık gül.

(?)

Ağaçlar

– Benim 20 elma ağacım, 2 kayısı, 1 incir, 2 dut, 3 kirazım var.

– Benim yalnız bir ayvam var.

(İki ağaç kurdunun konuşması)

İmge

İmge varlığın gölgesidir, bir 'varlıktır.' Varlığın gerisinde duruyordur.

(Levinas)

Şiir dili musiki ile söz arasında, sözden fazla musikiye yakın iki arada bir dildir.

(Ahmet Haşim)

Su içerken eşitiz.

(T. Fişekçi)

Gel Luke! Hayal etimi tut!

(küçük İskender)

Ölüm

Yazmak ölümle burun buruna gelmektir.

*

Ölüm otlar kurutuyor, sular seyrediyor.

*

İnanç, doğruyu bilmeme isteğidir.

(Nietzsche)

*

Meseller

I

Yolcu

Yol soruyordum.
Bir karınca: "Yürü, dünya bizden sorulur, dedi."

*

II

Dönen Tinle Ölü Tin

Ölü: "Sen benim tinim değilsin, çok pis kokuyorsun" diyor.

*

Tümceler

En küçük bir sıfat oluşturmak için ne kadar çok metafizik gerekir.

(Adam Smith)

*

Polisin gerçek nesnesi insandır.

(Louis Turquet)

Su, Herakleitos'undur.

*

Ölüm bir buluntudur. Dar alınlı, uzun bıyıklı. Akşamları sokaklarda yürür.

*

Böceklerin en huzursuzu mu?
– Nil böceği.

*

Bir yerlerde yazılı adım. Bul onu.

*

Oda

Ortaçağda bir Mağriplinin çöle bakan odası gözünü bir süredir yer yataklarından ayırmıyordur.

Yataklar boştur çünkü, ve avluda yatıyordur oğlanlar.

Oda, 'Avluya nasıl dönüşürüm?' diye düşünüyordur.

Şeyler

Yalnızca kulakla algılanan şeyleri kaydetmek, adlandırmak, bırakmak...

Böylece tınıların evreninde dolaşmak.

*

Wittgenstein

Ev ölünen yerdir: Ölümü, görür.

Wittgenstein hastanede ölümünün yaklaştığını anlayınca bir evde ölmek ister.

*

Bir sözcüğün anlamı onun gösterimidir.

(Wittgenstein)

*

Renkler bir resimde şeyin kendisini canlandırdığında, şeyin yerine geçtiğinde renktir.

*

Devlet: gelmiş geçmiş en soğuk canavar.

(Foucault)

*

Dizeler

Gece, tek gerçek!

*

Ey gök!

Daha başlanmamış bir zamandansın!

*

Kayalar! O çok zamanlar...

Tümceler

Thales suyu bulguladığında (suyla gidip gelmeye başladığında) zeytinyağı üreticisi idi.

*

Ey sarıasmakuşu! Ey uzun yaz günü!

*

Bütün bir yaşamı tek bir imgede yoğunlaştırmak: Hölderlin!

*

Dize

En iyisi konuşmak. Böyle dedim duvardaki böceğe.

(Sina Akyol)

"Asıl felsefe dünyayı görmeyi yeniden öğrenmektir."

*

Dünya düşündüğüm şey değil, yaşadığım şeydir.

(Merleau-Ponty)

*

Farklılık

Farklılık her şeydir. Farklılıkla, farklılık noktalarını depreştire depreştire yürümek...

*

Görüngübilim'i André Robinet'nin tanımı ilginç: *Zamanda felsefe, dünyayı görmeyi yeniden öğrenmek, şeylerin kendilerine yeniden varmak.*

Tümceler

Dünya, ölüm adına çalışır, ona açılır, onu görür.

*

Her sözcük bir tarih oluşturur.

Tarihin rengi, kokusu, sesi bütün sözcüklere siner, çıkmaz.

Sade

M. Blanchot, Sade'ın düşüncesinin 'insanın' kendisini tanı-

masına yardımcı olduğunu söyleyerek Sade'ın düşünce tarihindeki yerini bu yoldan saptar.

Böylece Sade adı korku saçmayacaktır artık, insan onda kendini tanıyacaktır çünkü. Bütün işkence sahneleri, kanlı cesetler, çocuklar, boğazlanmış, dövülmüş, bir deri bir kemik kalmış genç kızlar, kan dolu kafalar, derileri yüzülenler, kafatasları, bunu öğreniriz bir. Uç insandır Sade.

Erotizm

Erotizm biraz da gizliliği yazar, onu kazar ve de yasak kokar erotizm, yasağın sandukasında beslenir. Yalnızlık, ermişlik, gizlilik, bir de sessizlik kokar. Büyü ile de pekişir.

*

Kış ihtiyarlıyordu.

*

Her yeni şiir kendinden öncekinin yapısını (teknik) değiştirerek gelir. Kendinden sonraki onu değiştirerek...

*

Piramitlerin gölgesi kısalıyor.

(Thomas de Quincey)

Resim

Derrida resim için 'kötü yazılmış yazı' der.

Gerçekten de resim, düzyazı gibi, betime, öyküye yaslanır. 'Dilin eğretilemeli' yanında yer alır.

Öte yandan, resmi sözcüklerin karşılamadığı da bir gerçektir. Resmin elinden tutmaz sözcükler. İmlemekle yetinir, daha çok: Betimler.

'Masa masadır, sandalye sandalyedir.' Dil, bir resmi anlatırken bununla yetinmek zorundadır.

Tarih

Tarihi, kokulardan, tozlardan, kırık dökük şeylerden, adsız sansız nesnelerden okumak, düşlemek, adlandırmak, öğrenmek...

Bir de böyle bakmalı tarihe diyordur sanki Benjamin.

Benjamin XIX. yüzyıl Paris'ini nesneler yumağı gibi görür. Her şeyi de ona başvurarak açıklar.

Pasajlar, sokaklar, evler, her türlü nesneler Benjamin için bir 'toplumbilimci'dir sanki.

Su

Suyu uyurken gördüm. Yaşamıyordu su uyurken. Ölümün kendisiydi sanki.

Sözcükler

Sözcükler kendi coğrafyalarını tanımak, algılamak için çokanlamlılığa açılırlar. Sürekli yolculuklarının amacı budur. Bunun için demir alırlar.

Bazı sözcükler için durmak, yerine bağlanıp kalmak, kemikleşme, ölümdür.

Bütün sözcükler yeni anlamlara açıktır. Yeter ki ellerinden tutalım.

Benjamin

Her çağın düşlere dönük bir yanı, çocuksu bir yanı vardır.

(Benjamin)

Benjamin bir düş yorumcusudur. Değişik bir habercisi o çağımızın.

Bukowski

Lağım düşleri görür Bukowski. Bok içinde yüze yüze yazar; yazmayı öyle öğrenmiştir.

Her yerden de boku (dünya başka nedir ki) sırtlanır çıkar.

*

Le vent te pénètre, Douve...
(Rüzgâr sana işliyor Douve...)

(Yves Bonnefoy)

Sümüklüböcek

Artık sümüklüböcekler pek görünmüyor, sardunyaların arasında kimi sabahlar ancak bir iki tanesine rastlıyorum. Sıcaklar sümüklüböcekler için değil. Yalnız onlar için mi? Kur-

bağalar da öyle, yolumu kesmiyorlar artık. Hemen hemen görmüyorum onları da. Yazık!

Kertenkele

Kertenkelenin Ölümü. Yıllarca gözledim birini bahçenin taşları arasında. Ne zamandır yok. Ölüsünü de görmedim. Nerde öldü ki?

Dün, bilmeden bir kertenkele yavrusuna bastım yalınayak: Kuyruğu koptu. Kuyruk uzun süre yaşadı: Süründü, kımıldadı, çırpındı durdu.

Kertenkele gözleriyle kuyruğun yerdeki devimlerini izledi benimle o da.

Neden sonra karşılıklı can verdiler. Ben daha çok kıvranan kuyruğu ve ölümünü düşündüm.

Korku

Kırk yıl sonra, çalışma masam oluyordu diyor Bukowski ve de ekliyor:

Korkuyordum, diğerleri gibi olmaktan korkuyordum.

Her iyi yazar (böyle durumlarda) 'diğerleri' gibi olmaktan korkar.

Haklı bir korku bu.

Mozart

Mozart mı?

Flüt ve Arp Konçertosu elbet.

Rüzgâr

Rüzgâr kıyafet değiştirerek yürür.

Hayat Felsefeniz Nedir?

Bukowski 'mümkün olduğunca az düşünmek' diye yanıtlar bu soruyu.

Olanaksızdır bu, kuşkusuz. Ama Bukowski söz konusu olunca, bu yadırgatmıyor kişiyi.

Bukowski *Hollywood* adlı yapıtında daktiloyu sevdiğini söyler, heyecan verdiğini de...

Dünyaya onun sayesinde dayandığını da...

Beni daktilo deli eder, evden atılacak tek şeymiş gibi gelir bana. Bukowski için yazmanın tek anlamı kendisi, kendini anlatmak. Bundan haklı ne olabilir ki?

Dil

Dil, hiçbir zaman kendi başına bir anlam üretmez ve de kendi değildir. Hep dünyadadır, o dünyanın bakışıyla vardır. Onun çemberi içinde var olmuştur. Bir başına ne suçlu, ne suçsuzdur dil.

An

Yontucunun dondurup bıraktığı 'an' ölümün kendisidir.

*

Sen çıplak olasın diye boynu vurulmuş bir cümle...

(Jacques Dupin)

*

Kavafis

Ben bir Yunanlı değilim, bir Helenim. Kavafis'in poetikasını başka hiçbir şey bu denli belirgin kılamaz.

Geçmişi (Helenizmi) canlı tutmak adına tek girişimdir bu onun için.

Kendisini de böyle yaratacaktır Kavafis.

Kitap

La loi au livre est la loi d'abîme.

(Edmond Jabès)

"On ne sait pas ce qu'est la loi du livre, parce que nul ne peut dire ce qu'est le bien, mais on la pratique en toute innocence, en écrivant."

*

La main écrit ainsi l'invisible.

(Edmond Jabès)

*

Haşim'lik bir akşam iniyor.

(A. A. Barut)

Tümceler

Gölgelerdir yeryüzü dediğimiz.

*

Ses görülmez. (Bunu bilir ses.)

*

İnsan daha sözcüklerin gizine varmış değildir.

(Anday)

*

Beuys, *Keçe Kostüm*

Beuys

Beuys, keçeden kostüm.
Beuys'un yontularına yontudan çok "enerjik aygıtlar" diyor Harold Szeemann.
İyi bir saptama.
Devim, mit ve uzam, ağır basar hep Beuys'ta.
'Enerjik aygıtlara' en iyi örnek de 'Tramvay yolu'dur belki de.
'Keçeden Kostüm' de duran, değildir: Yürüyendir, devim halindedir.
Beuys'ın üstünde elini gezdirdiği her şeyin çok işi vardır: Dur durak bilmezler. Yürürler, konuşurlar; ve de hep yoldadırlar. Beuys, o büyük yolcu.

Çocuklar

Çocuklar en çok güneş tutulmasına gülerler.
Bunda haklıdırlar da.

*

Şair her şiirde doğar ve ölür.

(Anday)

Dupin

L'embrasure'ünü Jacques Dupin'in, onu okuyorum. Parçalanmış, paramparça halde yazmak, bozgun şiiri. Duyguların, yıkım yığını...

L'embrasure, sözlükte, kapı, pencere aralığı, lombar deliği diye geçiyor. Kesik, aralıklı, kopuk kopuk yazıyor Dupin. Bir yıkıntı şiiri.

Su

Seni seviyorum, seni seviyorum diyor, su.

*

Şiir, yaşlı çocuk.

(Dağlarca)

Tümceler

Gecenin adı en uzundur.

*

Ağaçlar tindir, diye bağırıyordu bir ses.

*

Atlas

Atlas'ta Borges'in Süleymaniye'ye (daha çok da minarelerine) bakarken bir fotoğrafı var, bakmıyor da kutsuyor gibi.

Kartaca ile İstanbul'u karşılaştırırken "Acımasız bir ülke düşünürüz" diyor.

Yadırgamadım bunu. Hıristiyan nefreti gibi "Fanatik İslami nefret" bu da.

Ne zaman Borges'i düşünsem, görülmeyeni, yalnız onun gördüğüne inanırım.

Bir fotoğrafta Borges Paris'te. Yanında güzeller güzeli Maria Kodoma.

Konuşmalar, boy boy fotoğrafları aklımda. Şimdi *Atlas*'ı okurken gene Maria ile dolaştıkları yerlerin fotoğraflarına bakıyorum da. Bu kez Maria Kodoma'yı (o hep önüne bakan gülmekle gülmemek arası) o denli güzel bulmuyorum.

Ama afsunlu bir yüzü gene vuruyor. Gene güzel: uzak güzel.

Kör Borges'le dolaşıyor kentleri, incecik yüzü kâğıtlar güzelliğinde. Korkunç bir güzellik buluyorum bu ikili dolaşışta. Birinde balonla uçuyorlar, ikisinin elleri sepetin kıyısında duruyor: Kımıltısız, yazık!

Borges'in ilk anda "İrlanda Üstüne", "Başlangıç", "Gemi", "Cenova", "Briach" adlı yazılarını sevdim.

*

Delvaux

Gizemli zaman ve uzam: Paul Delvaux! Delvaux'da her şey: Trenler, çıplaklar, yollar, adamlar, sokaklar, odalar, ay, gece, ağaçlar, her şey bir bekleyiş içindedir.

Bu durumda zaman ve uzamı da beklerken buluruz.

Dünyayı durdura durdura çalışır Delvaux. Dünyayı taşlaştırdığında, o zaman, bırakır fırçasını.

Blanchot

Yıllar sonra, Maurice Blanchot'nun *L'Espace Littéraire*'ini (*Yazınsal Uzam*) bu kez Türkçe çevirisinden okuyorum. Blanchot, Barthes beni hep beslemiştir. Dili onlarla anladım, gördüm ben.

Dil

Bir sözcük bir şiire girip çıkmışsa, artık o değişmiştir. Yeniden yaratılmıştır çünkü.

Şiirin bütün çabası dilin yeniden yaratılması adınadır.

*

Sinemanın 'Rüya fabrikası' olduğunu kim söylemişti?

Cennet

"Cennet" sözcüğü belki de insanoğlunun belleğini hiç bırakmamış bir sözcüktür.

Cennet imgesi başka hiçbir sözcüğün yüklenmeyeceğini yüklenir: Umut imgesini.

Öte yandan, 'cennet' sözcüğünün asıl gücü de somut bir imgesi olmamasındandır. Belirsizlik, imgelemi baştan aşağı kuşanır, büyütür, zenginleştirir.

*

Tarih usdışıdır, bu bir olgu. Bütün uluslarda usdışıdır; sonra da çok sayıda usdışı öğeyi içerir.

(Claude Lévi Strauss)

Hangi Harfler Hangi Şairlere Benzer?

Ahmet Haşim, a'ya (a gibi içine dönük, içrek); Yahya Kemal, e'ye (ama neden onu e'ye benzettiğimi bilmem, belki alfabenin altıncı harfine olan sevgimden böyle diyorum); Nâzım, s'ye (s çünkü resim güzelliğindedir); Ahmet Hamdi, o'ya (o kapalılığın adamıdır); Necip Fazıl için alfabe yeniden kurulmalıdır ve de harf dışı düşünülmelidir derim; Asaf Halet Çelebi, eski harflerle f'ye (f alfabenin en kara kaşlı, kara gözlü harfidir); Dıranas, kar sözcüğünün k'sına (k beyazdır); Dağlarca, ü'ye (ü'yü kim sevmez.) Orhan Veli i'ye (i gibi güzeldir); Oktay Rifat, p'ye (p en gerçeküstücü harfidir abc'nin); Anday, d'ye (d, ussaldır, sevgili ussallık); Necatigil, j'ye (j alfabenin en özel harfidir); Külebi (Külebi mi? b'ye, sevgili b'ye).

Japon Şairleri

Süsen çiçekleri açtı.
Ayaklarımdaki sanki
Sandallarımın mavi bağları.

Japon şairleri görüp geçtikleri manzaraları yazmamazlık edemiyorlar. İlle de yazacaklar.

*

Thomas oturdu ve denize baktı.

(Beckett)

Tümceler

De Kooning, *soyut biçimler bile bir şeye benzemeliler* der.

*

Kuşlar hiçliğe uçtular.

*

Kızböcekleri uçmayı çok geç denediler.

*

Büyük ozan olmak için büyük filozof olmak gerekir sözünün Coleridge'in olduğu bilinir.

Ben çok geç öğrendim onun bu sözünü. Hem doğru, hem değil.

*

Çarpıcılık

Morandi, Carlo Carra, de Chirico'nun resimleri biraz da çarpıcılıktan kaynaklanır.

Çarpıcılık, de Chirico'da metafizik boyuttadır. Gizemin, düşün, büyünün alanına dalar, orda başverir.

Öte yandan şiirsel bir duyarlığı da kuşanır.

Su

Su, rüzgâr, güneş, özellikle de su deliliğin doğasıyla özdeştir.

Hiç değilse suyun usla uyuşmazlığı açıktır.

Nesneler

Le Clézio'ya göre nesneler korkuyu, acıyı, ölümü bilmezler. Sonra da zaman ve uzam dışıdırlar. Yaralanırlar, ama yara acıtmaz. İstediğimiz kadar kıralım dökelim, paramparça edelim: Duyuma kapalıdırlar.

*

Bir yalnızlık yasası düşünüyorum.

Böcek

Beckett'i okurken (o labirenti, yokuşu) dünya güzeli bir böcek kondu kitaba. Gövdesinin üç katı kanatlarıyla bir süre öyle durdu. Bir böcek değil de bir dünyaydı sanki. Uzun uzun baktım ona. Çekip gitti sonra. Yazık!

*

Dil, günbatımına benziyor.

*

Kurosawa

Ben 77 yaşındayım ve gerçek çalışmalarımın yeni başlamakta olduğuna inanıyorum. İnsan yaşamı sona ermeden yeniden bebekliğe döner.

(Akira Kurosawa)

Her kitapta bu duyguyu yaşadım ben.

Düş

Düş öte yolculuktur.

Ağustosböceği

Beethoven'in *7. Senfoni*'sini kızgın öğlede dinliyorum, evin küçük avlusunda. Birden ağustosböceğinin çırtlak sesi girdi araya ve kesilmedi uzun süre. Ama Beethoven onu dışlamasını bildi, sildi süpürdü geçti. Bunda şaşılacak bir şey yok, elbet.

Dizeler

... Âşık oluyorsun yine. Bu defa
Güney Amerikalı bir generalin kızına

(R.C.)

*

Gelir ateşime sokulurdun benim.

Şiir Her Yerdedir

Bıçak sırtında bir sabah ya da cehennem!

Güzel mağripli çocuk!

Her akşam bir yahudi, çil yüzlü.

Sakin bir bisiklet ve zerrin ve kum saati.

Bir ucube benzersiz! Lanetli bir zaman tanığı.
Ve saçları taraz gitti geldi.

Ve incecik bir soru: Kılaptan.

*

Coğrafya, yüzeyin dili. (Betimlediği biçim üstüne bir şey söylemez.)

Hoşça kalın, cellatlar! Hoşça kalın!

Ağaçlar gibi yeşil, diriydi.
('Shine on you crazy diamond')

Sıfır konu diye baktı aşka.
(Asitin bütün huylarını topladı.)

Bu hırçın coğrafyada mis gibi çocukken
Gitti geldi.

Yüzü Doğu’nun postacısı.

Boşlukları hem yazan, hem çalan, ve de söyleyendir.
Ekim ayında gökyüzüne bakardı.
Safari de öldü.

Defter 1995

KARALAMALAR, VIII

Londra

Hell is a city much like London
A populous and a smoky city.

'Bir kenttir cehennem Londra'ya çok benzer
kalabalık ve dumanlı bir kent'

(Shelley)

15 Temmuz

Bu dizeleri içimden mırıldana mırıldana adım attım Londra'ya. Bu üçüncü gidişimdi, ilkinde (1962) B. C.'ın çağrılısı olarak Londra'daydım; ama çağrılı olmak yetmiyordu, cebimde kaç param vardı, bu soruluyordu. 150 pound'um olduğunu söyledim ama yetmedi bu, göstermemi istediler gümrükten, göstererek cehenneme adımımı attım. Bugün gibi usumda, korkunç sıkılmıştım. İkincisi şenlikliydi. Gümrük sorun olmadı: Çağrılıydım, karşılandım.

Kafamda bu üçüncü kez Londra'yı yazmak vardı. Bu düşünceyle doluydum. Her yerde notlar tutuyordum. Birçok yeri de bir başıma dolaşıyordum. Özellikle de halkın çoğunlukta olduğu yerleri dolaşıyor, onları seyrediyordum. Her şey tıkır tıkır işliyordu Londra'da (otobüsler bir yana). Onların oldu-

ğu mahalleler, yollar, sokaklar tam bir cehennemdi. Zaten otobüsleri de başka yere sokmuyorlardı. Zenciler, özellikle de bir zamanlar dünyanın her yerinden çalışmak için gelmiş olanlar, Afrikalılar, Avrupalılar, çoluk çocuk dolduruyordu ortalığı. Londra'da her türlü halk ancak sarhoşsa gülüyordu. Bunlara da ancak buralarda rastlanıyordu. İngilizleri gülerken görmenin kolay olmadığını yeniden anladım. Yalnız güleni görmenin zorluğu değil, ayrıca önlerinden başka bir yeri görmediklerinin, görmek de istemediklerinin ayrımına vardım. Ben Ana Kraliçe'nin sayrılar içinde yattığı bir zamana rastlamıştım, onun için de gittiğim her yerde onun döviziyle karşılaşıyordum. Londra'da sanki karartma ilan edilmişti.

Geceleri *pub*'ların altını üstüne getiriyordum. İçen, eğlenen yalnız gençlerdi sanki, yaşlılar görünmüyordu. Caddelerde bağıra bağıra dolaşanlar, gülenler daha çok turistlerdi.

Çoğun da İtalyanlar, Akdenizlilerdi. İngilizler, bu bağıra bağıra konuşan gülen insanlara şaşkınlıkla bakıyorlardı. Üçüncü gün Londra'yı yazamayacağımı anladım, o zaman da yeniden sıkıntılar bastı.

Ancak yazınca mı yaşıyorum?

17 Temmuz

Londra'nın ikliminin insanlar üstünde büyük bir ağırlığı var. Bütün yaşamlarına da egemen oluyor bu: İçlerine kapanıyorlar.

Ev her şey sanki onlar için: Hemen eve kapanmak dünyaya da ordan bakmak. Asıl da, işlerinin dışında yaşamları yok gibi; bütün yaşamları da evin penceresinden bakmak.

Evlerin ön bahçelerinde kimse görülmüyor. Pencereden bakılıyor bahçelere. Arka bahçeyi yeğleyişlerinin anlamı bu olmalı.

Londralıyı içine kapamış iklim ve de iliklerine dek işlemiş bu.

18-19-20 Temmuz 95

Tuttuğum notlara bakıyorum, Londra'yı yazamayacağımı bir daha anlıyorum. Bu zaman da sıkıntılar başlıyor. Sanki dünya yalnız ve yalnız yazılmak için varmış gibi: Bundan kurtulamıyorum!

Salı, 21 Temmuz

Piccadilly Circus, Tottenham, Covent Garden, Westminster'da dolaşma, 159'la eve dönme. Gece yolda sarhoş bir siyah bana çarptı ve özür diledi. Ben hiçbir şey olmamış gibi yoluma devam etmek istedim. Arkamdan koştu, kolumdan tuttu. Niçin ben de özür dilemedim diye sordu. Bir yabancı olduğumu söyledim. Kolumu öyle bıraktı. Beni bir İngiliz sandı, hesap soruyordu. Zenciler Londra'da geceleri hep sarhoş. İngilizlerin onlara bakışlarından da hep alınıyorlar. Oysa onlar da İngiliz vatandaşı. Bunun için içerliyorlar. Haklılar. Ama ben zencinin benim yabancı olduğumu anlayınca kolumu bırakışını anlamadım. Suçluydum ben. Yabancı olmam yetmemeliydi: İngilizceydi derdi yalnız.

22 Temmuz

10 gündür Londra'dayım, sokakta öpüşene rastlamadım. Bu onuncu günde de...

Londra gotikle var. Gotiğin kenti Londra ve korkunç baskıcı, gotik!

Gürültünün adı: Londra! Korkunç gürültülü Londra. Dayanılır gibi değil.

Geceleri hep *pub*'lar dolu. Sokaklar boş. Ben de publardan çıkmıyorum.

25 Temmuz

Dünya'da Londra gibi yorgun başka bir kent düşünemiyorum. Yalnız yorgun mu? Hayır: İhtiyar da.

Fallus

Fallus, yani arzunun yere göğe konulmaz nesnesi, Lacan'a göre hep de 'bir imleyendir. 'İmleyendir çünkü, o imleyen ağırlığıyla imlenen etkilerini koşullandırmasından dolayı bu etkileri bütünlükleri içinde adlandırmaya adanmış imleyendir.'

Paz'ın 'boynu vurulmuş falluslar' dediğine bir de gürültülü, acemi fallusları da eklemeli.

Değil mi ki: 'İnsani arzu öteki'nin arzusunun arzusudur.'

Perec

Bir süredir Perec'in *La vie mode d'emploi'*sını okuyorum. Bu üçüncü kez. *Ulysses* gibi bu da herhangi bir yerinden başlayıp okunabiliyor. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı da öyle okumuyor muyum; zaman zaman hep yaptığım bu değil mi? Bu üç roman bir olayı alıp anlatmaktan çok, anlatıyı öne alıp onu anlatıyor, anlatının büyülü yöresinde dönüyor. Bu da beni enikonu ilgilendiriyor. Büyük bir kara mizah ustası Perec. Eşine pek rastlanmaz (Cervantes'i, Erasmus'u bir yana bırakırsak). Perec, anlatı tekniği üreticisidir hep. Üstüne eğildiği her şeyde bu vurur. Yazmak nerdeyse anlatı biçiminde yatar onda.

*

Dizeler

Yine o kadın geçiyor, sesi
.....

(Behçet Necatigil)

Sam yeli de dalgınlıklarla bir
çocukmuş
İğilip barışıklar çizermiş evler
üzerinde.

(Ece Ayhan)

Şurada bir gündüz kımıldamakta.

(Edip Cansever)

Susamuru

Susamurunun gürültüyle seviştiğini okudum.

*

Aristoteles

Aristoteles'in derslerini yürüyerek verdiği söylenir. Oturmuyor Aristoteles. Her işi ayakta. Oysa, *Oluş ve Bozuluş* bir kurgu örneği, bir sanat yapıtı gibi işlenmiş, kurulmuş: Aydınlık ve yalın. Her tümce bir yapı örneği: *Oluş bir yokluğun yokoluşu ve yokoluş bir yokluğun varoluşudur*. Eğretilemeler, imgelerle yazmaktan da kaçınmaz: *Ağaçlar düş gören kişilerdir* sözü onundur.

*

Nokta

İki nokta ancak yan yana gelir (noktanın doğası gereği).

*

Tümceler

Su da yaşlanır.

*

Bir kadınla birlikte olunduğunda, insan varlığının bütünü ortadadır.

(J. P. Sartre)

*

Derrida'ya göre: yapıbozum (*deconstruction*) konuşma ile yazı arasındaki karşıtlıktır. Bu karşıtlık metni yapıbozuma uğratır.

*

Red Kit

Red Kit okumak... Red Kit okumayı zaman zaman hep sürdürürdüm. Red Kit'in en çok atıyla konuşmalarını seviyorum. Uzun yolculuklarının birinde suyu gördüklerinde, Red Kit:

— Şurda bir banyo alalım, der.

Düldül'ün yanıtı:

— Ben banyoyu yalnız almayı severim, olur.

Red Kit yeni karagüldürünün doruklarından biridir.

*

Gizem

Borges, dünyada gizemi olmayan hiçbir şeyin olmadığına

inanır. Ama en çok da gizemin varlığının denizde, sarı renkte (neden sarı?) yaşlıların gözlerinde, sonra da müzikte olduğunu söyler. Dünya (bu anlamlar ormanı) gizemle büyük, anlamlı elbet.

*

Atlas

Sabahları bir buçuk saat boyunca Borges'in *Atlas*'ını okuyorum. Bu sürede en çok üç kısa parça okuyabiliyorum. Sürekli not aldırmaya zorluyor beni kitap. Her parça yoğun.

Yorulduğumun ayırdına vardığım oluyor.

Kitap bir haftada bitmedi, bitmiyor. Derin bir ırmak Borges.

İnsanı içine çekiyor. Yirmi yıldır Borges'in hayaletini üstümden atamadım.

*

Gördüm kımıldadığını taşın
Taş olmadan önceki yerini.

(Leyla Şahin)

Şemsiye

İlk şemsiye kullananın II. Mahmut olduğu söylenir. Vapurla Gelibolu'ya giderken şemsiyesini denize düşürecektir.

Murassa saplı, çok sevdiği bir şemsiyedir bu. Her zaman da yanında taşıyacaktır.

Bir elde şemsiye değin hiçbir şey güzel durmaz.

Liriktir şemsiye. Kullananı şiirle donatır.

*

Solgun çayırlar üstünde
Yürür gider yolcunun biri
Portakal yiye yiye.

(Masaoka Shiki)

Böcekler

Japon şiirinde böceklerin yeri ağır basar. En başta da kelebek, yusufçuk, ateşböceği, çekirge baş tacıdır. Özellikle de kelebek ile yusufçuktan geçilmez Japon şiirinde. Türlü anlam katlarında döner dururlar. Yusufçuklar akşamları 'romantik', gündüzleri 'işgüzar'dır. Ateşböcekleri de 'fenerler'dir. Sivrisinekler, pireler, pervaneler de yerlerini almakta gecikmezler.

Şairler biraz da böcekbilimcidir! Buna da şaşmamalı.

*

I am grass that has taken the form
Of your body.

(Grace Schuman)

Rilke

Rilke ölümle gide gele, onunla oynaya oynaya, ölüm sözcüğünü büyü yumağı yapmıştır. Bu, ölümün o korkunç içeriğini hiçe saymak değildir. 'Ölümü yaşamın parçası bilmektir. Ölüm, bizim aydınlatamadığımız yüzüdür yaşamın' diyerek de yaşamın göbeğine getirip koymuştur onu:

"... ölüm, bizden öteye dönük olan, bizim aydınlatamadığımız yüzüdür yaşamın... Gerçek yaşam biçimi her iki bölgeye uzanır, en büyük kan dolaşımı her ikisi boyunca... (...) Yapılması gereken, burada bakılmış, dokunulmuş olanı, o da geniş, o en geniş çemberin içine almak. Gölgesiyle yeryüzünü karartan bir öbür dünyaya değil, bir bütüne, bütünün kendisine... Evet, bizim ödevimiz bu gidici, dayanıksız yeryüzünü öyle derin, öyle acıyla, tutkuyla kavramak ki, onun özü 'görünmez olarak' bizde yeniden dirilsin. Bizler görünmezin arılarıyız."

M. Blanchot, Rilke'nin çabasını ölüme sahip çıkma diye görecektir. Sanki ölüme sadık kalarak da ölmek ister Rilke. Böyle bir içlidışlılık.

Ağaç Adları

Türkçede ağaç adlarının azlığını gördüm. Bizim ağaçlarımız yoksa gerçekten az mıdır? Öyleyse bunu anlamak zor. Fahir İz'in sözlüğünden çıkardım bunu. Ağaçlar söz konusu olunca her insana bir ağaç adı düşmeli. Bizi aşmalı, bizi geçmeli ağaçlar!

Karınca

Bir karınca bütün hızıyla bir duvara tırmanıyor. Duvarın evine gitmediğini de biliyor. Yuvasından çok uzakta olduğunu

da elbette düşünüyor. Bir yere gidiyor, evet. Ama bunu bildiğini sanmıyorum. 'Ev yoktur' mu diyor?

Özne

'Var olanın belirli bir yorumu.' Heidegger'in bir öznesi diye bakabiliriz buna. (Budalaca konuştum.)

Şeyler

Bütün şeyleri (nesneleri) bir kitapta toplamak... Dryden'in *Canterbury Hikâyeleri* için dediği gibi: *Burada Tanrının bütün kulları var.*

Uzun bir süredir *Şeyler Kitabı*'na çalışıyorum. (Kocamış bir akarsu gibi.)

*

Sylvia Plath

Korkuyorum. Dayanıklı değilim, çürüğüm. Kıpırdaşan bir hiçlik duyuyorum. Kendimi öldürmek istiyorum.

Her şey kısacık bir beyazlık içinde olup bitti. Annemin açtığı o kötücül çarşaf gibi.

Kepaze bir intiharın hayaletiyim, paslanır durur boğazımda kendi mavi jiletim.

Uyuşturuldum, ırzıma geçildi.

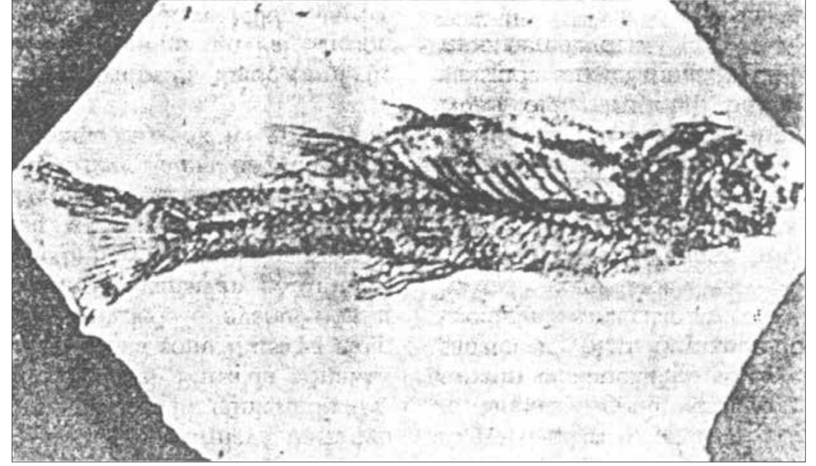
(Çeviren: Yusuf Eradam)

Plath her şeyden önce kendi varlığına dayanamıyor. İntiharına da bundan iyi neden olamazdı. Bu dayanılmazlığa annesine karşı duyduğu cinsel ilgiyi de katmalı (bu biliniyor çünkü). Ayrıca babasıyla kurduğu zihinsel ilişkiyi de yabana atmamalı.

Postmodernizm

Jean Dubuffet, 1951'de şöyle diyecektir: 1) İnsanın özel konuma yerleştirilmesinden uzaklaşmalı; 2) aklın ve mantığın üstünlüğünden uzaklaşmalı, 3) görmenin, görünen üstünlüğünden uzaklaşmalı, 4) son olarak da tek anlamlılıktan uzaklaşmalı.

Wolfgang Welsch, Dubuffet'nin bu sözlerinin postmo-

Pennsylvania'da bulunan 380 milyon yıllık balık fosili sanki bir Michaux resmi

dernizmin doğmasına neden olduğunu söyler. Doğrudur da. Lyotard'ın yaklaşımı da buna uzak değildir: Çözülme (biçimsizlik), yansıma (gerçeğin patlaması, iç sorgulama), yücenin, yüce anlayışının değişimi, deney alanı (yani gösterilmeyen yalnızca ima edilebilen; çoğulluk (tek anlam yerine). Ama asıl da şu sözü altın değerindedir: *Benim gözümde gösterilmeyenin sorunu, gelecek yüzyılda düşünceyi ve yaşamı kullanmaya değecek tek sorundur.*

Var olmayan görüntü. Kısaca: Köksüzlük, kimliksizlik. Yeni varlık.

*

Fosil

Pennsylvania'da bulunan 380 milyon yıl önceki bir eğreltiotunun fosili ile bir balığın fosilinin fotoğrafları anıtsal güzellikte. Jean Fautrier'nin, Henri Michaux'nun resimleri sanki. Daha çok da Michaux'nun meskalin kullanarak yaptığı resimlere benziyor. Özellikle de *Misérable Miracle*'da çizdiklerine: O ölümcül cehenneme.

*

Ölüm

Ölümü soruyorlar.
Dağlar biliyor bunu.

*

Yapıtta boşluk bir duyumdur.

(Deleuze-Guattari)

Ot

Dedim, ota: Bir taş fazla karmaşıktır.

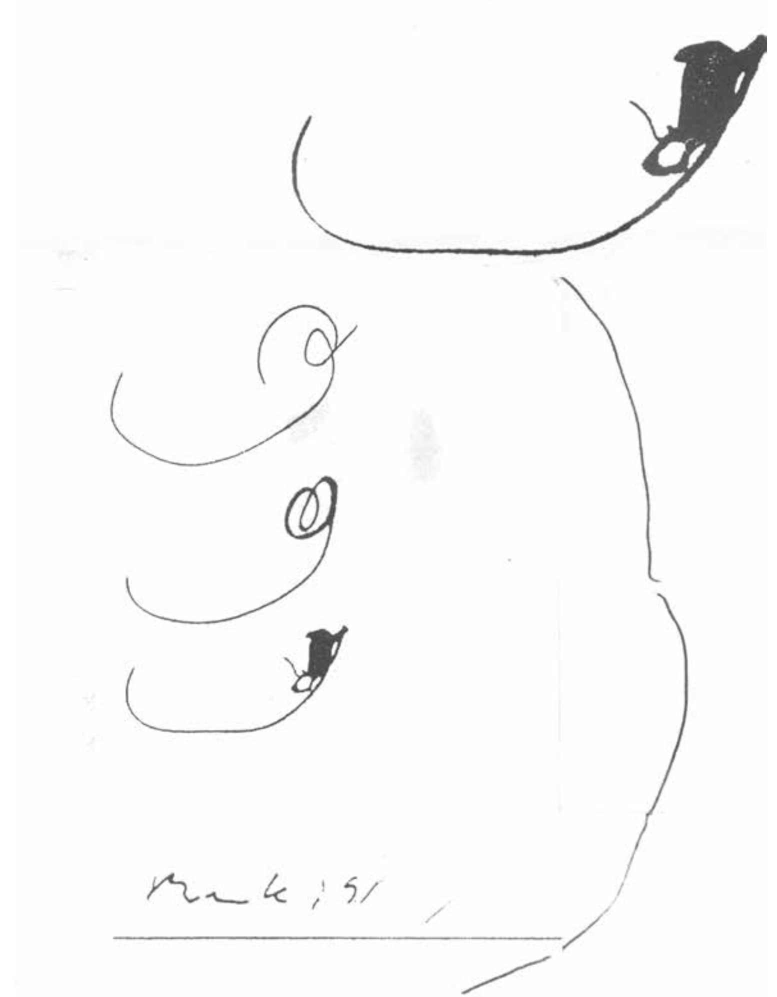
*

Kedilerin yuvarlak gördüklerini okudum.

Arap Alfabesi

Arap alfabesinin harflerinin güzelliğini başka ulusların alfabelerinde bulamadım diyebilirim. Arap alfabesinde her harf şeylik kimliğinden sıyrılmış, varlık olmuştur. Yoğun içeriktir. Varlığın kendisidir sanki. Aynı şeyi biçimleri için de söyleyebiliriz. Başlıbaşına bir plastik güzelliktir. Usun bütün egemenliğini siler Arap harfleri, nerdeyse rastlantısalın alanına gidip uzanır. Nerdeyse de düz çizgiyi yadsır, eğrinin yeni bir yorumunu, tarihini getirir. (Eğrinin tarihi derindedir, yeri orasıdır.) Devimin ta kendisidir. Bütünüyle de imgesel. Arapların elinde bir alfabenin harfleri olmaktan çok, bir yaratının gerçek izleridir. Geneli aşar, bireysel yaratının alanına kurar çadırını. Tanrının yazısına bürünür. Her harf kımıldamadan yapamaz, donmak bilmez. İliklerine değin dinseldir de. Tanrının elyazısı olmak ister sanki, imgelemiyle.

Arap alfabesinin ben en çok F harfini severim, kolayca da yazarım onu:

*

Us, topaldır. Bunu da bilmez.

*

Dil

Dilimin sınırları dünyamın sınırlarıdır der Wittgenstein.

Dil, zaten varlığın evi değil midir?

*

Ev, I

Masanın doğası nedir?

Böyle sorar, B. Russell, açık seçik. Özdeğin tarihine de böyle girer. Evet, her şeye böyle başlamalı. "Ev" düzyazı şiirimi böyle sorularla, gide gele yazıyorum.

*

Çocuk/Güneş!

*

Yalnız uyunur.

*

Görünmez

Görünür gibi 'görünmez'in de bir biçimi vardır. Bu da görünmezin, görünür biçimidir.

*

İç cebinde kuş sesleri...

*

Tatar, sarı olur.

*

Benim babam bir kuştur.

(?)

İmge

İmgenin gücü belirsizliğindedir. Belirsizliği kışkırtarak çoğaltarak bir başka belirsiz-belirlilik önermesindedir.

Bunu her seferinde yeniler de. Bitimsiz bir gidip gelme, koşuşma, bir devim makinesidir imge.

*

Dizeler

Ve böylece tırmanır merdiveni kahvenin kokusu.

(Saint-John Perse)

*

Çok daha ağırdır yaşamak, her şeyin ağırlığından.

(Rilke)

*

Herakleitos'u düşünür ağaçlar. Sevgilim, demir alalım!

*

Eğretileme: Sonsuzluk sarmalı!

Sessizlik

Şiirin boşluklarında yaşayan sessizlik... Sessizlikte, hiçbir şey olmanın gizemi...

"Bir Zar Atımı" için Mallarmé'nin sözleri bunlar.

Sözcüklerin sayfaya dizilişi sonucu sağlanan boşluklar... bu kopukluk, bu parçalanış... soluğu kesme...

Mallarmé bir büyü buldu bunda.

*

Müzik

Şiir'de müzik (sözün atılmasıyla), anlamın yerine geçer.

Kâğıt

Kâğıt, yazılmamış kalmak ister. 'Kirlenmemeliyim' der.

*

Tümceler

Drakula \
Şeytan ayrıntıda gizlidir.\
Vampir /

*

Harfleri okudum: Konuşkan açık bahçeleri...

Ağaçlar

Ağaçlar içinde bir ağaçtık!..
Gecenin diliyle yürüyorduk.

*

Ev

Evi soruyordum. Eve geldiğimde bir su birinkintisi olarak buldum onu.

*

Kitap

İyi bir kitabın kendisinden başka kimseye gereksinimi yoktur. Böyle bir kitap yerçekiminden etkilenmez.

*

Mutlu olmak kendi kendinin farkına varmaktır. Böyle diyor, Benjamin.

Eco

U. Eco, yapıtlarının bir mesajı olmadığını söyleyenlere karşı:

Kafka'nın mesajı nedir? Her şeye siyah, der Kafka. Joyce da her şeye gri, der diye yanıtlıyor.

Böylece belirsizliği (ki *Açık Yapıt* kitabında Eco bu konuyu enine boyuna işleyecektir) savunur.

Aslında 'belirsizlik' çokanlamlılıktır, mesajı da aşar. 'Siyah', 'Gri', görmek de öyle bir anlamdır: Bir anlamı vardır bunların. Mesaj da bu 'belirsizlik', anlamdır.

*

Şiir

Şair Saygyo öldü,
İşte aynı günde
Yola çıkıyorum ben de.

*

Enjo ne oldu
Ömrünü tamamladı: Şimdi o
Bir yaz denizi gibidir.

(KiKaKu)

*

Tümceler

Türkün topalını Çin'de dolaşırken görmüşler, diyor bir özsöz. Bir zamanlar gezgin bir toplumduk demek.

*

Love is not all!

(Vincent Millay)

*

Quincey

İngiliz Posta Arabası'nı okudum.

Thomas de Quincey'ye devimin görkeminin ilk bulucusu diye bakmalı.

Araba ve hız, insan kılığına girerek yol alıyorlar onda. Büyük bir yapıt.

*

Tümceler

Nesnelerin yalnız adı var.

*

Sultan Vahdettin kurşunkalem kullanırdı. Sık sık da aspirin içerdi ve de romatizmaları vardı.

*

Ölüm, ilerlemez, gerilemez.

*

Kuşlar uçtukları yeri hep aynı sanırlar.

*

Sonsuzluk

Sonsuzluk diye bir şey yoktur. Şairlerin buluşudur sonsuzluk. (Çocuklar bilir bunu). Bazı nesnelerin yalnız adlarını bilmeliydik. Bununla yetinmeliydik.

*

Şeyler

Şeyler, Guillevic'in yakasını bir türlü bırakmaz. Her yerde de onları görür:

Choses

L'armoire était de chêne
Et n'était pas ouverte.

Peut être il en serait tombé de morts,
Peut être il en serait tombé du pain.

Beaucoup de morts
Beaucoup de pain

Ben çok yaşlı yaşamayı severim sözü Guillevic'indir. Bunun zorluğunu da bilir: *Bilinç içinde yok olmak isterim. Olanaksızdır bu, ama yaşamak isterim.*

*

Us

Us, Sokrates'le yerinden oynatılıp sorgulandı, bulundu. Böylece her şey de yerini aldı. Anlam kazandı.

Sorgulamayı öğrendik böylece.

Descartes'la da ona tümden sahip çıktık. O zamandan beri de üstümüz başımız us kokar oldu, onsuz adım atamaz olduk.

Fransız da daha Fransız oldu. Us, Fransız için her şeydir. En başta da biftektir.

*

Gece

Gece çocuklarındır. Çocuklar geceyi kendilerinin bulduğuna inanırlar.

Bunda haksız da değildirler.

*

Çakıltaşı

Eukleides çağında matematikçilerin çakıl taşlarıyla hesap yaptıklarını okudum. Bütün işlemlerde çakıl taşı kullanılıyor. Daire de öyle bulunmuş.

Sözcükler

Seninle ilişkiye girer gibi olan sözcükler bir süre sonra edilgin bir havaya bürünürler.

Seninle konuşmuyorlarsa, ilgisiz kalıyorlarsa, bırak at onları. Şaşırmak insana özgü bir yüceliktir. Doğayı hiçbir şey şaşırtmaz. Doğa gözlerini kendi içine çevirerek yaşar; sözcükler kendi dışındaki dünyayı da dünya olarak görmez.

Frida

Frida Kahlo'yu (bu sevgili çılgın) dünyaya gelişi çok güldürecektir düşündükçe:

'Ah ne çok gülmüşümdür bu olaya.'

Frida'nın yüz resimleri için söylenenler ilginçtir:

'Hiçbirimiz onun gibi yüz resimleri yapmadık.' Gerçekten ilk vuran onda, yüzlerdir. Bir fotoğrafta Frida tekerlekli sandalyesinde. Frida bende hep o fotoğrafla var. Hep de kendi yüzünü koymuş gibi gelir bana resimlerine. Hem Frida'nın kendinden kurtulması olanaksızdır. Kimin değildir?

Delvaux

Paul Delvaux ölmüş. Bir konuşmasında: *Şehvet düşkünlüğü ile saygınlık arasında gidip gelen, Havva ile Meryem Ana'nın bir tür birleşimi benim çizdiğim kadınlar*, diyor.

Daha çok masum, soğuk, karasevdalı, ama o denli de ayartıcıdır resimleri Delvaux'nın.

Havva, uzaktan çok uzaktan gösterir kendini, soyunuk karasevdalı bir Meryem Ana daha bir yakın gibi gelir bana.

Delvaux'nun çıplakları hep büyülemiştir beni. Bir evde oturmazlar, yiyip içmezler, konuşmazlar, yaşamazlar, yalnız bakarlar sanki.

Büyük etkisi de uzaklıktan, ölümcül uzaklıktan (erotizm) gelir. Soğukluk da (insanı yerden yere vuran soğukluk) korku aşılar: Dokunmak yasaktır. Ölümle eşdeğerdir nerdeyse.

Bir resim değil de, uzaklıkla soğukluğun ölümcül felsefesini yapıyordur sanki Delvaux.

Tümce

Dünya yolumuzu yitirmemizdir.

(Kafka)

Beuys

Düşünce biçimdir.

Beuys'ın New York sergisinin adı böyleymiş. Şaşırtıcı bir başlık; o ölçüde de düşündürücü.

Ama sergilenen nesneleri şöyle bir gözden geçirince, 'düşüncenin' yerini niçin 'biçim'in aldığını kavrayıveriyoruz.

Beuys, bir işyerini, işyerinin araç gereçlerini resmetmek istiyor. Onları da bir bir getirip bir yere koyuyor. Düşünce bu.

Bu 'düşüncenin' gerçekleşmesi de 'biçimi' yaratıyor. Beuys yapmıyor, gösteriyor.

Tümceler

Düşümde bir tümce benim kılığımı kuşanmış çıkageldi.

*

Ev uçurumu yeniden düzenledi, gitti.

*

Konuşan evleri, ağaçları geçince gördüm seni.

*

Balıklar

En meraklı balık mı?

Levrek. Levrek önünüzde ardınızda dolaşır durur. Bir rastlantı diye bakar dünyada oluşuna da.

Kefal, ürkektir. İçinde yüzdüğü suya bile güvenmez. Her şeyden nem kapar. Ölümle burun buruna yaşıyormuş sanır kendini.

*

Yürüyen bir ev.

İstanbul

Bütün dünyanın başkenti burası mı?

(Ogier Ghisen 1550'de İstanbul'u gördüğünde bu soruyu soracaktır kendine.:

Lamartine de;

Doğu burasını dünyanın başkenti olmak için yaratmışa benziyor diyecektir.

Ya Giovanni Scognamillo ne diyecektir Ortaçağ İstanbulu için? *İstanbul kendi başına bir gizemdir. Bolca şeytanlık ve büyücülük kokan.*

*

Unutma, cehennemde yürüyoruz.

(?)

*

Güneş doğuşun ve batışın büyük eğretilemesidir.

*

Düş

Düşümde ellerimin üstünde gidip gelen bir tırtılla bir solucan beni kendileri gibi olduğuma inandırmak istedi.

Philip Larkin

This is the first thing
I have understood:
Time is the echo of an axe
With in a wood.

Philip Larkin'in bu dizelerini okuyunca 1962 Londra'sına uzandım. Ama Larkin'in yüzünü bir türlü gözümün önüne getiremedim. Ama boyu kalmış usumda.

Kısa şiirler

Kısa şiirler yazmak istiyorum... Kolları sıvamalı mı?

Sözü, silerek.

*

Evreni tostoparlak uyur böcek

(Anday)

Gün, Guillevic'in *Requis*'siyle geçti.
La nuit s'y met
à être nuit.

*

Mahler

Mahler dinlemek bir ormanda yitmek demektir. Yerinden eder insanı Mahler.

*

Nesneler yanıltmadı beni. Somut sözcüklere düşkünlüğüm bundan diyorum.

*

Bir karınca bir danaburnunu sirkten çıkarıyor.

*

Sen elmayı güldürürsün.

Haydar Ergülen.

Karıncalar

Karıncaların yaşamını okuyorum. Bizim küçük avluda yıllardır onları izliyorum. Hepsi çalışkan. Hepsi çalışıyor. Kaytaranını daha görmedim. Ama bir aptalına rastladım, olduğu yerde dönüyor. Önüne koyduğum ekmek kırıntılarını görmüyor.

Rilke

Bizler duydukça azalıyoruz.

*

Bizler görünmezin arılarıyız.

*

Bizim olan gidiyor bizden.

*

Kaçıncı kezdir *Ağıtlar*'ı okuduğumu unuttum. Rilke'nin bu üç dizesi yaraladı beni, derinden...

*

Yağmur

"Yağmur"a çalışıyorum. Ne zamandır yağmuru yazmak istiyorum.

Hep üç beş dizeyi geçmiyor. Hep başlamakla kalıyorum.

Gene de öyle oldu.

*

'Ashes and end' Bu dizeyi seviyorum. Kitaplarımın bir adı olur mu bilmem.

*

Ben ki uykusuzluğundum.

(Ahmatova)

Sanatların hepsi, kişinin nesnelerin yüreğinden kendi yüreğine çevirdiklerinde oluşur.

(Şinkei)

Yanlış ya elle, ya dille düzeltilir.

(Muhammed)

They fingers make early flowers of all things.
(Parmaklar turfanda çiçekleri olur her şeyin.)

(e. e. cummings)

Berkeley

Berkeley'in tini uzun süredir yurtsuz, yoksul, evsiz barksız dolaşıyor. Belki kimi genç bedenleri görmek istemiştir. Ama asıl eski bedenleri aradığı kesin.

*

Borges

Borges'i üç dilde okumayı sürdürüyorum.
I think of the stark and puritanical sky
(*O katı ve sofu göğü düşünüyorum*)

(Çeviren: Selahattin Özpalabıyıklar)

(*Je pense au ciel modique et puritain.*)

*

Bir yazgıdır saçlarının durmadan uzaması.

(?)

*

Magritte

Benzer olmak sadece düşüncenin özelliğidir, der Magritte.

Böyle diyerek plastik öğelerle sözsel göstergeleri birbirine bağlamak ister.

Yaprak

Bir yaprağın üstündeki yaşamları inceliyorum.

Deliliği şairlerin şanı sayan kaç şair vardır?

Başta, Theodore Roethke var, elbet. Roethke'ye olan sevgim hep büyüyerek sürdü. Yıllar sonra yine onu okuyorum.

*

Şiir çevrilmeyen şeydir.

(e. e. cummings)

Şair Başô

Şair Başô, yıllar süren yolculuklarını anlatırken dolunayı hiç unutmuyor, her seferinde de sözü ona getiriyor.

Başô bütün yolculuklarını bir iki şiir yazmak için yüklendiğini anlatır.

Başô, Budacı kimliğini doğada buluyor. Geceleri yolculuğa ara verince de lambasını yakıp, kalemini, defterini, mürekkebini çıkarıp şiir yazıyor. Sevinilir buna.

Bir yerde: *Günler, aylar (yıllar da) yolcularıdır sonsuzluğun* diyor.

Şiir yazmak konusunda da öğüdü unutulacak gibi de değil:

Çam ağacını öğrenmek istiyorsanız çam ağacına, bambuyu öğrenmek istiyorsanız bambuya gidin. Bunu yaparken de kendi kanılarınızı bir kenara bırakınız, diyor.

Bir de şiire çırılçıplak yanaşmayı öneriyor ki bunda da büyük bir gerçeklik payı var kuşkusuz.

KARALAMALAR, IX

Brodsky

Brodsky adını Nobel ile duyurdu. *Tepeler ve Öteki Şiirler* (Collines et autres Poèmes) gözümde büyüdü birden. Yeniden ne zaman elime alsam, ilk karşılaşıyormuşum gibi etkisi sürdü. Derinden bir anlamı var. Bir labirent şairi. Gizem, karanlık arkadaşı. Ordan bakıyor, ordan sesleniyor; ama doğrudan, oyalanmadan, sapmadan. Nerden bakarsak bakalım, büyük bir şairle karşılaşıyoruz. Bir gökkuşağı, silinmeyen. Sovyetler Birliği'nde 'toplumsal asalaklık ve tembellik suçundan' tutuklanmıştı, bir edebiyat asalağı olarak!

Şiirinde 17. yüzyıl İngiliz, 18. yüzyıl Rus metafizik şiirinin soluğu olduğu söyleniyor.

Karanlıklar geri veriyor bize
Işığın paramparça ettiği her şeyi.

Kendini: *Ben, çoksesli ozanlar korosunun bir parçasıyım* diye tanıtıyor. Brodsky'yi ne kadar okursak, o kadar büyüyor. 'İnsanın temelde iyi olduğu' *dinginci* inanışına karşı çıkan bir yalvaç, bir iblis!

*

Morandi

Kendimi bildim bileli bir Morandi tutkunu olmaktan kurtulamamışımdır. Nesne sevgimin elinden –F. Ponge'la– o tut-

muştur. Morandi'yi şeyler dışında hemen hemen hiçbir şey etkilememiş gibidir. Giotto, Chardin, Cézanne, Braque gibi, nesnelerden büyülenmiştir. Kutular, vazolar, sürahiler, çömlekler, özellikle de şişelerden başka bir şey bilmek istemez. Gizemsel soyutlamanın ağababasıdır Morandi. Kahverengiler, beyazlar, sarılar, maviler, griler de bundan kurtulamaz. Bir bağımsız olarak yaşadı. Elinden geldiğince günüyle diyaloğa girmedi. Onda 'ben' nerdeyse bir ada olarak kaldı. Giotto, Pierro della Francesca tutkunuydu. Chirico, Savinio, Carra gibi metafizikle beslendi. '*Fondazza Caddesi'nin Yalnız Adamı*' diye de anıldı hep. Bir Morandi desenim olsun isterdim.

*

Şair bir anımsama ökesidir.

(Kierkegaard)

*

Duymuyorsun artık
alacakaranlığın gizlediği
sesini kuşun. Bahçende
dolaşıyorsun. Biliyorum
bir şeylerin yokluğuna yanıyorsun

(J. L. Borges)

Anlam bencildir.

Aspirin

Yüzyıllık bir megastar: Aspirin! Gazeteler aspirinin yüz yıllık üretiminin 38 milyon ton olduğunu yazıyor. Her yere girip çıkan bir yeryüzü vatandaşı diye bakılmalı ona. Her yerde de sevgi saygı görüyor.

Bir süredir baş tacım benim.

*

Le mot est beaucoup mais la phrase porte l'émotion.

(Max Jacob)

*

Derinlikler, kalabalıklardır.

(V. Hugo)

Hugo

Hugo, kalabalıklara hep bir anlam yüklemiştir. İçinden, ta içinden bakmıştır kalabalıklara. Onlar için yazdığını söylemek bile gerekmez: Kalabalık o!

*

Hell is a city much like London
a populous and a smoky city.
(Bir kenttir cehennem, Londra'ya çok benzer
kalabalık ve dumanlı bir kent.)

(Shelley)

*

Otlar

Yanından geçtik,
Uyurken otlar(ın)...

*

Ingeborg Bachmann'ın şiirleriyle saatler

'Ertelenmiş zaman' ile yakarmalar, acılar, acılar ve kavuşamamakların şiiri diyebiliriz şiirine:

'Her şey söylenmeden kaldı.'

*

Zaman sonbahara talim etmekte.

*

SESSİZ TENHA BİR ÇEKİRDEK

'Ben yabanılların değerlerine inanıyorum. Bu demektir ki ben içgüdüye, tutkuya, ruhsal hallere, şiddete ve çılgınlığa bel bağlıyorum.'
(Jean Dubuffet)

Ne zaman Suat Yurtalan'ın resimlerine baksam, Jean Dubuffet'nin yukardaki sözlerini anımsarım. Yaban düşüncenin bu büyük ustası gibi o da kendince, görünür dünyayı yeniden resmetmeye çıkmış gibidir. İnsana, insan gövdelerine bakışındaki vahşi ve ilkel anlatının başkaca bir anlamı yoktur elbet. Her şeyi, gövdenin, o cehennemin merkezi bildiği de açıktır. Bu da doğaldır: Ondan başka nereye bakacağız? Ressam dünyayı gövdesiyle görmüyor, kavramıyor mu? Hem asıl tarihsel olanın o olduğundan kimin kuşkusu var? Bunun için ilkin ayraç içine onu alıyor o da. Ordan bakacaktır dünyaya. Onu okuyacaktır. Anlam odağıdır çünkü gövde. Onun için boyuna onun üstüne üstüne yürümüyor mudur? Hem yazmak, çizmek dünyaya bir anlam vermekten başka nedir ki? Onun yaptığı da elbet budur. Ama bilinenin, alışılanın dışından bakarak: Yabanca. Onun resimlerinde beni ilgilendirenin de bu olduğunu söylemeliyim. Resimlerinin şaşırtıcılığı, kütleselliği, dünyaya yeni gelmişler gibi ürkütücülüğü, hamlığı, hep bu yabanlıktan geliyor. Tıpkı şiddet, çılgınlık olan yabanlıktan! İlkel ve çağdaş duyarlığın kurduğu bu derin yakınlıktan... Yalnız ondan. Boğucu kültürün üstünün çizilmesinden. Her şeyin, her şeyin yalın, sade, ham olmasından. Onlara kolaylıkla yaklaşmamız, sevmemiz, dokunmak, koklamak istememizin de nedeni bu. İnsana, insan figürlerine uygulanan bu aslına dönüş eylemi giderek canlı cansız varlıkları da içine alır. Böylece hayvanlar, nesneler, şeyler daha sahi, daha köklerine bağlı, daha kendi olma olanaklarını kazanıyorlar. Hem sahilik, kimlik yalnız bizim aradığımız değerler değildir: Buna nesnelerin de gereksinimleri vardır. Var olduklarını da ancak böyle anlarlar. Hem resim dediğimiz de bu varoluşu kuşanmıştır. Bu gözüpekliğe sahip çıkmaktır. Bunun için: 'Ben resimde tehlikenin içine girmek istiyorum' demeyecek midir?

Suat Yurtalan'ın resmine tıpkı Jean Dubuffet'nin tavrı gibi bakmalıyız. O zaman resimlerin daha bir ışıdığını göreceğiz.

GELENEK YA DA ASIL BATAKLIK

Bir konuşmasında (*Gösteri*, Aralık 1996) Hilmi Yavuz, Ece Ayhan'ın şiirinin onu izleyenlere başka bir şiir yazma olanağı vermeyeceğini, yolunu da kapayacağını söylüyor. Yahya Kemal'i de açık yol şairi olarak gösteriyor. Bunu anlamadığımı söylemeliyim. Modernist şiirin (elbet modernist şiirden söz ediyorsak, eskiden zırnık taşımıyorsak) doğası gereğidir bu. Nedeni de modernist şairin bir örneği yoktur ve de tektir. Rimbaud, Lautrémont, Mayakovski, e. e. cummings, Celan vb. tepeden tırnağa en uç noktada öykünülmez, yanına yaklaşılmaz, örneksizdir çünkü. Yol iz de bırakmamıştır. Bir adadırlar. Ta baştan da öyle doğmuşlardır. Kendilerine gelen yolları kapatmak, yaklaşanları batağa sürüklemek, orada da boğmak haklarıdır. Bu hakkı tanıyalım onlara. Tek örneklik onurudur onların.

Yahya Kemal'in yolunun açıklığına gelince: Ben bunda kuşkulu olduğumu birçok kez yazdım (bugünkü şiirimiz söz konusu olduğunda). Bugünkü şiirimize açık bir yol aranıyorsa Ahmet Haşim belki de tek örnektir. Ya gelenek mi? Her şair kendi geleneğini de getirir (eğer şairse).

Asıl bataklık mı? Gelenektir, gelenekten yola çıkmaktır. Teklik (örneksizlik) çağımızın sorunsalıdır. Hilmi Yavuz, Ece Ayhan şiirinin İzzet Yasar ile Mustafa Irgat'ın şiirini kapadığını söylüyor. Başlangıçta ben de İzzet Yasar için Hilmi Yavuz gibi düşünüyordum. Yıllar sonra *Kanama* ile *Yeni Kuşbakışı* Oğlak Yayınları'ndan çıkınca bu kanım değişti; değişti çünkü Ece'nin şiiriyle bir ilgi kuramadım. Bunun daha çok Ece ile içlidışlı yaşamasından, birlikteliğinden geldiğini anladım (hele Irgat için ne içlidışlı, 'bitişik'). Hiç etkilenmemiştir demiyorum elbet, etkilenmiştir ama bu onun şiirini bırakmasına neden olmamıştır. Çok kendisiyle ilgilidir. Ayrıca İzzet'in şiiri bıraktığını da söyleyemeyiz; yazıyor, ama yayımlamıyor.

Mustafa Irgat'a gelince: Bu bütünüyle Irgat'ın şiirinin bilinmemesinden gelmiştir. Önce *Aitsiz Kimlik Kitabı* ölümüne yakın yayımlanmıştır; yaşarken pek az şiiri çıkmıştır. Irgat'ın şiiri nerdeyse Ece şiirinin tersidir. Doğrudan şiire bir protestodur onun şiiri. Türk şiirinde de bir benzeri yoktur. Ne şiirinin yapısı, ne dize kurgusu, ne de söyleyiş (eda) benzerliği vardır. Her şeyiyle yazılmamış, dahası yazılmayacak (yazılsa bile sanki bir rastlantıdan öteye gitmemiş) hele okunmayacak, gizlenecek, ancak yeraltlarının fayları gibi görünüp kaybolacak bir şiirdir. (Irgat, şiirinin yayınlanmasını hiç istememiştir, sanki yalnız kendisi için yazmış gibidir, yayımlamak için ben biri dışında hiçbir şiirini elinden alamamışımdır. Enis Batur da kitabını yayımlamak için duvardan bir taş söker gibi sökerek ancak almıştır.) Tamamen başka bir şiir yazdığı için de Ece şiiri onu kapamamıştır, belki de tersi (değil mi ki bir yol benzerliği vardır) olmuştur. Irgat'ın şiiri, sanki, kapalılığı her şeyi bilmenin (tam bir demir leblebidir çünkü), açıklığı ise ('Korkulur (bilgeler bile) açıklık dediğin' - Hölderlin) yıkım bilmenin şiiridir. Baudrillard gibi de söylersek: *Bir kitap anlamsızın (non-sense) taşıyıcısı da olabilir. Kitaplar belki de bunun için yazılıyor*.

Ya baştan beri söylediklerimize dönersek, buna Memet Fuat'ın yanıtı yetecek de artacaktır: *Şöyle bir bakıp geçenlere Irgat'ın şiiri Ece'ye benzer görünebilir, ama o yalnızca bir yol benzerliğidir* (*Dağlarda Yüreğim*, s. 122-123, Adam Yay., 1996).

Şiir Her Yerdedir

Biz çocuklar, yani oğlanlar, kaşsızlar, fırlamalar, kopiller, külhanlar, ipsizler, çulsuzlar yani...

(Sonra bütün gün Çin çayı, Çinden gelmiş portakallar...)

Alçakgönüllü, gezgin bir susineği. 'Kimsenin gülü.'

Dağ adlarına meraklıydı, bir kitaplık dağ adı biliyordu. (Eğrinin tarihi karmaşıktır.)

Bir gri yol: Köy.

Bir ev içine benzerdi (geniş sofalı, karşılıklı odaları olan).

Yirmi iki yaşının donuk ışığında...

Günbatımı ille de bir şeye benzemelidir.

Haydut koynunda yatmış.
(Sayılarla kendinden geçer.)

Uçuk biri
Yirmisinde saçının büyümesi durmuş.

Şimdi gecede sesi böceklerin...

Kördü, onun için ıslıkla yılan oynatırdı.

Bir yolcu trenine benzetir kendini.
Aşka tekmil veriyor gibi ağırbaşlılığını hep korudu.

DEFTER 1996

KARALAMALAR, X

Tanrı

Tanrının hiçbir masrafı yoktur.

(Leibniz)

Var olmadığına, yiyip içmediğine göre elbette yoktur. Bu böyledir ama Leibniz böyle derken bir şah dize düştüğünü bilmem biliyor muydu? Hiç sanmıyorum.

*

Jabès

Edmond Jabès (yapıtları altı yıldır elimden düşmüyor) *Yukel*'in bir yerinde: *Sözcüklerin kitabın dışında ne sesleri ne de anlamları vardır*, der. *Kitap kitapta sürdürür yaşamını*, diye de ekler.

Kitap sorular trafosudur, Jabès'de. Onu nişangâh olarak seçmiştir. Bütün nişanını da ona çevirir. Kitap onun için her yerinden açılıp kapanabilen, bütün yazın türlerini içine alan, buna karşılık hiçbir tanıma gelmeyen, hiçbir sınırı da olmayan bir nesnedir.

Aely'de de: *Bilinmeyenin karşısında yalnızdır kitap ve yazar da kitabın yalnızlığında tek başına!* diye sürdürür bunu. Şöyle de sorar: *Yatırımım nereye mi gidiyor? Kitabın gereksinimine.*

Kitap onda varlığın kendisi olur.

*

Blanchot

Maurice Blanchot okumak biraz da dilin, yazmak eyleminin kılcal damarlarına inmektir. Bunu anlamak için de yapıtlarının birinden on sayfa okumak yeter. Yaratıcı eylem, dil, *L'Espace Littéraire, Le Livre à venir*'de de (bu yazınsal denemeler) sürer. Eleştiri onda bir yazın yapıtıdır. *La Folie du jour* küçük bir başyapıt. Blanchot anlatılandan kaçar, anlatılmazda kurar otağını. H. Hesse'yi doğrulamaya gelmiş gibidir: *Anlatıma kavuşmuş düşünceler her zaman için ölüdür. Bırakalım yaşasın onlar.*

*

Dilin Gerçeği

"Sözcüklerin nesnelere doğrudan uygun düşmedikleri de vardır. Bu durumda dilin insan ile dış dünya arasında bir ara-evren kazandığı olur. Burada dili dış dünya değil de, gerçek evren olarak düşünmek söz konusu olur."

Böylece de Wilhelm von Humboldt dilin bir varlık olduğunu vurgular. Heidegger de: *Dil, içinde varlığın su yüzüne çıktığı, kendini gösterdiği bir logos'tur* der. Hem dilin dışı diye bir şey yoktur, ancak içinden söz edilebilir. Bu yüzden Wittgenstein: *Sınır, yalnızca dilin içinde çizilebilir ve sınırın ötesinde kalan düpedüz saçmadır,* diyecektir. Böyle iken, dil, çalışmaya başladığında kendine kılıklar biçmeyi de elden bırakmaz. Yapısı gereği düzyazı dili hemen bağımlılığı kuşanır. Özgür değildir çünkü. Şiir dili, ta baştan yansızlığı, bağımsızlığı seçer. Tepeden tırnağa da özgürdür. Yeri de imge ve sözcükler üretmeye hazır 'türlü mekanizmayla dolu bilinçaltının' –zaman ve uzamdan uzak – yatağıdır. Dil zaten kendi içinde kıvrılıp bükülerek varlığını bulur. Dilin dışı sessizliktir, kaostur.

Borges de '*Benim derdim sonsuzluk*' derken dilin gerçeğinden başka bir yerden seslenmez, seslenemez.

Ölüm saçlarını ensesinde toplamayı sever derken ben de *dili* yazıyorum. Hepimiz onu yazıyoruz. *L'herbe sussi* derken Guillevic de aynı şeyi yapıyor.

Dilin gerçeğinden kurtuluş yoktur: Orada olmak vardır.

Topburnu

Topburnu'nda dolaşırken otlara baktım, pek tanımadığım yok. Ama bu, ot türlerinin ne denli az olduğunu gösterir. Bu böcekler için de söz konusu: Böceklerin hepsini tanıyorum, az çünkü. Birinin yokluğu, öbürünün yokluğunu hazırlıyor. Bilmediğim bir ota, böceğe rastlamayı isterdim. Sonra da onları görmeye giderdim. Yeni bir otla, börtü böcekle tanışmak az şey mi?

Bilinen, sıkıcı. Hemen de kapanıyor; yitip gidiyor.

Düğme

Gömleğimin bir düğmesi düştü: Bir yerim acıyor sanki.

Guillevic

Guillevic bir süredir başucu kitabım:

Dene anımsamayı
bir taşı
özellikle.

*

İs de
bizdendir.

*

Bir dize:
You have a taste of tempest on your lips.
(Odysseus Elitis)

Magritte ve Şeyler

Magritte'e göre şeyler hiçbir zaman göründükleri gibi değildir, bunun için de göründükleri gibi resmedilmez. Ağırlığı yadsır. Bir kaya havada durur onda. Sanat dediğimiz bir düşüncenin tanımlanmasıdır. Bir illüzyon yaratmaktır amacı. Öte yandan, her şey açık seçiktir resminde, adlandırmaktan da kaçmaz. Nerdeyse hep de bir düşünceden yola çıkar. Leibniz'i doğrular gibidir de. Şeyler hiçbir zaman bir andan fazla var olmazlar. Bir gözbağcıdır Magritte.

*

Yüz

Yüz hep anlamdır. Hep: 'Varım' der.

Yüz üstüne en çok düşünenlerden biri de Levinas'tır, sevgili Levinas!

Sonsuz, başkasının yüzüdür sözü Levinas'ındır.

*

Jabès

Sabahları anlam vakitsiz sayfadır.

*

Uzanıp kalalım aşkım. Ölümün hizasındayız.

*

Mavi ve Yves Klein

Yves Klein'ın Mavi'ye olan ilgisi sonsuzluğa duyduğu özlemden, orda yaşamak istemesinden gelir. Böylece mavi, bir renkten çok, sonsuzluk ülkesidir. O ülkenin sahibi olmak ister.

Mavi = sonsuzluk.

*

Pound

Pound'un *Kantolar*'ının ikinci baskısını okuyorum yıllar sonra yeniden.

Allen Tate'in Pound yargısı çok ilgimi çekti. *Pound, köksüzdür* diyor.

Gerçekten de köksüzlük onda kök yerine geçer, bir yere bağlanmak, bir yer edinmek istemez. Modern olmak sorunsalıdır onun. Rimbaud, "modern olmak, her şeyden önce modern olmak gerekir" diyecektir.

Kur'an

Kur'an kuş seslerini dinlemeyi buyurur. Hep öbür dünyayı övecek değil ya.

*

'Tanrının nekes' olmadığını yazar, Kâtip Çelebi. Güzel bir

dilek.

*

Hiçbir şey yaşam denli şaşırtıcı olamaz. Yazı hariç.

(İbn Zerhani)

*

Yazı

Yazı, korkunçtur. 'Kadındır' mı diyordu Derrida? Evet, kadındır yazı, daha çok odur.

Hölderlin

Üç saat Hölderlin'in "Yurda Varış" şiiri ve Heidegger'in bu şiir üzerine yorumuyla geçti:

Şiir: Yurda varanın gene de arayan olarak kalmasını imliyor.

René Char

Mourir, c'est devenir, mais nul part, vivant.

Ölüm ve yaşam düşüncesi hep ağır bastı René Char'da. Her şeye de ordan baktı.

*

Tümceler

Araç evreni kapalıdır.

*

Yakınlık, uzaklığı kuşanır, yakınlıkta uzaklık hep vardır.

*

Doğada ne soru, ne yanıt vardır.

*

Dizeler

Bir öğle sonrasıyla çıkıyor bahçe. Ağzında kuşlar.

*

Med vakti ya da sesleri yıkamak.*
Zamanı yadsır, Borges.

*

Küçük bir suydu kadın.

*

Bir ilçeydi ablam, loş.

*

Nesneler

Bizler sayısız kez var olduk, bizlerle birlikte bütün nesneler de...

(Nietzsche)

Tümceler

"Sümüklüböcek" şiirimi bitirdim. Nedensiz güldüm.

*

— Beni gördün mü? (diyor ayağımın dibinde can çekişen bir yıldızçiçeği).

Dünyayı okumak

Dünya doğası gereği anlamlandırılmaya açıktır. Elinden tutmak yeter.

Dünyayı okuyan yok.

Wittgenstein

Wittgenstein "matematiğin kendisinin de dil" olduğu kanısındadır. (Onun için ne dil değildir ki?)

Müziği de dille karşılaştırır. Günlüğünden öğrendim: Mahler'i sevmiyor. Bu beni şaşırttı.

Bağımsızlığını korumakta üstüne yoktur.

"İki tanrılık vardır: Dünya ve benim bağımsız Benim."

Wittgenstein'a kalırsa sayılar zaman ve uzamın özelliğini (yükünü) taşırlar:

Hesap zaman ve uzamda gerçekleşir çünkü, diyor.

*

Wittgenstein'ın bir tümcesi allak bullak etti beni. Felsefenin ereği nedir? diye sorar. Yanıt:

Sineğe, içinde bulunduğu şişeden çıkış yerini göstermek.

*

Ben herkes ve bütün zamanlarım

Çağırırım kendimi sizin adınızla daima.

(Pablo Neruda)

*

Yol Benim

Bütün şairlerin kitaplarından öğrendiğimiz belki de tek bir şey vardır, o da: 'Yol benim, benden başka yol yoktur.' Her şair eninde sonunda bunu der.

*

Beckett

Sözcüklerin başkentidir, Beckett. Ancak ordan bakıldığında görülür.

*

Pessoa

Fernando Pessoa'nın Alberto Caeiro'su kulakları ve gözleriyle düşünür ya, ben de öyle.

*

Dağın Eteği

Ölüsünü sürüyor dağın eteği.

*

Gökle konuşuyor konuşurdu,
Dönüşmek için ırmağa.

(Turgay Kantürk)

Ensor

Ostende'lı Fames Ensor'un *İsa'nın Brüksel'e Girişi* tablosu, yalnız o bile, onun ne denli değişik, büyük bir ressam olduğunu göstermeye yeter.

Haftalardır baktığım o. Tek başına bir dünya Ensor.

Karayergi ile ölüm atbaşı gidiyor. Korkunç renkli bir dünyayı çiziyor. Her şeye bakışı alaycı, sevecen. Acı ise bütün bu ışıklı dünyanın altına kazılmış, kendini göstermeden yalnız sezdirerek var. Ama gene de gülen bir resim onunki.

Brüksel'de Ensor'un yapıtlarını aramalıydım. Büyük bir sevinç olurmuş benim için.

*

Tragedya

Aiskhylos'un tragedya tanımı ürpertti beni: *Tragedyada her şey şüphe, korku, tehdit, sürgün... ve ölüm kokar.*

Oysa bütün bu sözcüklere hiç yabancı değilim.

Ölüm

Kendi kendimi hatırlayarak ölmek isterim; asla kendimden geçmek istemem, diyor Wittgenstein.

Kim istemez?

*

Karışımı eşit olmayan her şey ölmek zorunda.

(John Donne)

*

Ulysses

Ulysses'den "Proteus" bölümünü okuyorum.

Tam bir düşsel metin. Dilin uyku ile uyanıklık arası hali. Metin, bölüne bölüne, parçalana parçalana sürüyor.

Hep dikkatli bir okuma istiyor. Göz kapanıp açılıyor.

"Rahim. Her şeyi içine alan rahim; mezar."

Dikenli Tel

Bir rahibenin buluşuydu, dikenli tel.

Kuşlar

Ağaçlara çıkardık, ağaçlar bunu bilmezdi: Ekşi elma ağaçları!

Çayırkuşları geçerdi.

*

Kant'ın bir tümcesini ürpererek okudum: *Yeryüzünün ruhunu görüyorum.*

Bu bana sadece korku veriyor.

Warhol

Warhol resimlerinde hiçbir şey anlatmamayı yeğler, özel-

likle de öyküyü boğazlayıp, silip bırakır. Neyse onu gösterir, çekilir. Buraya varmak için onu bekledi dünya. Yanlış anlaşılmayı ta baştan istemiştir Warhol. Bir aynadır sanki (ayna o büyük kopyacı!) Yanlış anlaşılmak bazılarının da ereği olmuştur nerdeyse. Robert Rauschenberg bunun altını çizer: *Ben yanlış anlaşılan yapıtlar görmek isterim* der.

Şiirin amacı

Şiirin amacı, (bir amacı varsa, ona bir amaç yüklemeden, kendindenliği içindeki hali) dünyayı anlamlandırmaktır.

Bunu şiirin çıkış nedeni olarak görebiliriz de. Şiir kendini ancak bu yoldan sonsuzca katlar.

Şiir aslında dünyayı her seferinde yeniden görmek, bu yeniden görmenin şaşkınlığını yaşamak, bunu depreştirmek, vurgulamaktır.

Tümceler

Sayılara, ağırlıklara, ölçülere çalıştım.

*

*Şeyler*in kendilerine dönmelerine sağır kalmamalı.

*

Geçmiş = aptal!
Gelecek = yabanıl!

*

Gelecek bir başka çağın külleri... (Bir karıncayiyen olarak)

*

Uyuyan özne: Düş! (öznenin gri gölgesi!)

Pavese

Pavese, "La mort viendra et elle aura tes yeux"de ("Ölüm gelecek gözleri gözlerin olacak") birden öykü olaya (betimin üstünü çizip), sese, çığlığa, içsel söyleme girişiyor.

Bu şiir, ölümünden önce masasının üstünde bulunduğuna göre, yeni bir söylem yolunu muştuluyor diye bakabiliriz.

Renkler

Renkler üstüne yazmalıyım.

Renklerin dili çarpıcı, düşündürücü olmakla kalmıyor. Bunun da ötesinde imge tankerleri.

Gene yalnız bununla da yetinmiyor, söylen yumağı da.

Yeşil, hiçbir şeye karışmaz, dışlar cıva gibi karşısındakini. Başka yere de baktırmaz. Mavi de öyledir.

Yeşil ile mavi uzun yol yolcuları olarak doğmuşlardır. Bin türlü kılığa girerler.

Sarı, hırçın, baştan çıkarıcı kimliğindedir hep. Yerinde de duramaz.

Beyaz, soğuk, kışkırtıcı. Ölümcül!..

Kırmızı, aşkı, tutkuyu kuşanır.

Siyah'ın tarihi karışık. Bilmiyoruz. Ama suskuyu, ölümü yazdığı da açık.

Pembe, çılgın, sapkın.

Sator

Sator, arepo, tenet, opera, rotas sözcükleri bir kare oluşturacak biçimde sıralandığında her yönden okunuyor: İki anlamlı bir kare: Görsel yönü ağır basan. Bu kareye ilk Pomei'de rastlanmış.

*

Seneca

Seneca, kara kuru biriymiş. *Yaşam için değil, önce ölüm için hazırlanalım* sözü onundur.

Bu düşünceye nerden varılmış? Anlamak zor.

Stoacıydı Seneca.

Son nefesimde titremeyeceğim, şimdiden hazırım buna dediğine göre, ölümü, bir onu düşünerek yaşamışa benziyor.

*

Biçim, yapının olanağıdır.

(Wittgenstein)

*

Portrenin kaynağı ölümü yenme tutkusudur.

(Michel Tournier)

Portre

Portre aslında zamanı durdurmadır. Durdurup bırakma.

Portre dondurulmuş (yaşatılmış) bir anın kazıbilimidir.

O an yaşanan bir andır, onu ayraç için almıştır portre. Ama biz bir portreye bir ölüye bakar gibi bakmayı sürdürürüz. Ölümü görürüz onda.

'An' birden uzaklaşmıştır bizden, yitik bir zaman olmuştur. Ölümün resmidir bıraktığı bize. Hepsi bu.

Ölümü yenme bir güzel düştür ancak portrede.

Ölüm portrede yoğunluk ve derinlik demektir. Yoğunluğun ve de derinliğin adıdır.

*

Ben 77 yaşındayım ve gerçek çalışmalarımın yeni başlamakta olduğuna inanıyorum. İnsan yaşamı sona ermeden yeniden bebekliğe döner.

(Akira Kurosawa)

*

Gökyüzü

Çinliler yeryüzündeki her şeyin ilk örneklerini gökyüzünün yansıttığına inanırlar.

*

Dondurma

Dondurmayı üç bin yıl önce Çinliler bulmuş. XVII. yüzyılda Avrupa'da görülüyor.

İlk dondurmacılar da İtalyan asıllılar, dükkânlarını da Paris'te açıyorlar.

Dondurma bir şenliktir.

*

...Son söz gene sessizliğin.

(Charles Wright)

*

Eukleides

Eukleides'in en saf geometrik biçimleri: Küre, küp, silindir, piramit.

Eukleides okumak dünyanın ilk örnekleriyle karşılaşmak demektir.

Bütün ilk örnek biçimler güzeldir. Yalındır.

*

Su, I

Su, gerçek metafordur.

Su bütün çağlar boyunca değişik anlamlar yüklenmiştir. Zamanın da simgesidir ve en zengin imgelem kaynağı olmuştur. Sevgili su.

Böyle diyorum ama bütün yaşamım boyunca ancak elli bardak su içmişimdir: Ne eksik, ne fazla.

Su, II

Borges, 'su ile ilgili her şey şiirdir', diyor. Su üstüne bin sayfa yazabilirim gibi geliyor bana. Neden bugüne değin buna soyunmadığımı da anlamıyorum.

*

Dickinson

Dickinson'ın şiiri yeni duyarlıkların şiiridir. Dünden çok da bugüne yakın:

Presentiment—is that long Shadow—on the Lawn—
Indicative that Suns go down—

Dickinson'ın şiiri yeraltlarına, özellikle de labirentlere gire çıka kendini bulur. Sanki yazmamıştır Dickinson, onu kulağımıza fısıldamıştır. Öyle kendiliğinden:

Çimlerdeki — o uzun Gölge — önsezidir —
Güneşlerin batmakta olduğunu gösterir

Karanlığın — geçmek üzere olduğunu
Ürkmüş Otlara bildiren Duyuru —

For you know we do not mind our dress
When we are going home —

(Çünkü bilirsiniz dikkat etmeyiz giysimiz
Eve dönerken —)

(Çeviren: Selahattin Özpalabıyıklar)

Kavafis gibi Dickinson'ın da ününün ardından gelişi şaşırtıcı elbet.

İkisi de yalnız kendi dünyalarına dünya diye bakmışlar. Dünya diye de onu bilmişler.

Bir de şu: Günlük yaşamın elini hiç bırakmamışlar: Sıradan şeylere de yakınlık duymuşlar.

Çınar

Çukurca'da (Karadeniz) 700 yıllık bir çınarı gösterdi TV.

Kocamış bir çınar. Gövdesi delik deşik. Birkaç insan sığacak denli kara kavuklu.

Belki de kimilerine yuva bile olmuştur. Kim bilir? Kocamış ama çınarların kocamaları 'öbür' ağaçlara benzemiyor: Gür, incecik, dallar salmayı biliyorlar. Ağaçlar her yerde ağaç. Neyseler de o. Çınarın el büyüklüğünde yaprakları var. Sarı, yeşil. Bu çınarı görmek isterdim. Goethe'nin kayınını nasıl anımsamazsın?

Taşlar

Taşlara çalışıyorum. Üç sayfa yazdım (sessizlik dünyasından).

Şeylerle ilişkim 1960-1965'lerde başladı. Francis Ponge'un kitapları bu ilgimi en uç noktalara götürdü.

Taşlara olan sevgim beni nerelere götürür bilmem. 'Şeyler Kitabı' diye bir kitap yazmayı düşünmüyorum diyemem.

Nesneler

İçine kapalıdır nesneler. Asıl da üzgülü, elgindir, yalnızlık saçarlar. Ama bu hemen de görülmez. Okumak da zordur bunu.

*

Sayı varlığın ilkesidir.

(Pythagoras)

Kelebek

Kelebeklerin on gün, kimilerinin bir ay, en kabadayılarının da dokuz ay yaşadıklarını öğrendim. Yazık!

Yaşama derecelendirmektir bunun adı. Ama hangi ölçüye göre? Doğa adil değil.

Nabokov'un kelebek tutkusunu (ki giderek bilimsel bir tutkudur bu) düşününce kelebekler için ayrıcalıklara gerek olduğuna daha bir inandım. Nabokov kendisini kelebekbilimci diye tanıtır. Bir kelebek grubu için çalıştığı biliniyor. Dergilere kelebekler için yazılar yazdığı da...

*

Şeylerin gerçek doğası ancak bozukluklarda kendini ele verir, kusursuzlukta değil. Ayrıntısaldır kusursuzluk.

(Italo Calvino)

Şeyler

Şeylerin dünyasını sonsuz bir sınava tutmalı. Her anını yakalamalı. Bir bitki, bir böcekbilimci gibi. Mikroskop altına koymalı. Başka bir dünyanın perdesini öyle kaldırabiliriz.

Dün Dağlarda Dolaştım

'*Dün Dağlarda Dolaştım Evde Yoktum*' üstüne bir söyleşiyi yanıtlarken, hiçbir kitabım üstüne konuşurken bu kitabımda duyduğum zorluğu duymadım. Sözcük dağarcığımdaki değişiklikten geldiğini sanıyorum bunun. Yeni bir şey yaratmakta çektiğim sıkıntıyı da, gene bu kitabımı yazarkenki kadar çekmedim.

Düşüncelerin ağır bastığı da bir gerçek. Şiiri burdan çıkarmak da gerekti. Düşüncelerle çarpıştım bu yüzden.

Düşünceler yerine kavramlar demeli buna: Kavram yaratmak. Dilde öyle. Yeni bir dili gerektirdi bu çarpışma. Boğuşma bu dili kurmaktı aslında. Bu boğuşma bir kalıp (*moule*) adına da değildi, kalıpsızlık adına idi. Öyle de oldu: Kalıpsızlığın (biçimsizliğin) kalıbı böyle çıktı: Parçalanmış bir kalıp bu. Buna kalıp da dememeli : şiirin yapısı bu, şiirin bulduğu.

Kediler

Kedilerin arsız olduğunu okudum, ama Mızmız'ı tanıma-

dan önce arsızın ne anlama geldiğini kavrayamazdım.

Mızmız her zaman aç; doymak da bilmiyor. Beni görmeye-görsün hemen ağzını bir karış açıp bağırıyor.

Arsız Mızmız. Bu da sıkıcı bir şey. Yazık! (onun adına).

*

Déreglement de tous les sens

(Rimbaud)

Anlam

Anlama bağlı, ilk ağızda da anlaşılan şiirden daha da sıtkım sıyrıldı. Bu düşünce gittikçe yerleşiyor bende.

Anlaşılmak için düzyazı yazarlar şairler. Hiç olmazsa benim için böyle bu.

Gece

Gece için ayrı bir gökyüzü yaratılmaz mı?

Çokanlamlılık

Çokanlamlılık: Birden çok kavram göstermek diye tanımlamalı bunu.

Çokanlamlılığa yine düzanlamla yananlamlar birliği diyebiliriz. Mallarmé yananlamlarla yazardı. *Littré*'ye tutkunluğu bundandı. *Littré* çokanlam sözlüğüdür.

Yananlam

Yananlamların önemi, çağrışımsal etkiler yapısı gereği belirsizlik saçar. Belirsizlik ise şiirin atardamarlarını besler. Çokanlamlılığı sağlar. Devimseldir, yananlam.

Düzanlam yerinden kıpırdamaz, duruldur: Adlandırmakla yetinir, kapanır. Şiir yananlamlarla büyür.

Edibe

E. benim bazı şeyleri yeni öğrendiğimi gördükçe (benim ilkokula gitmediğimi bildiğinden):

"Seni ilkokula yazdıracağım." sözlerine, bir de: "Senin bazı şeyleri öğrenmen için yüz elli yıl yaşaman gerek!"i de ekledi.

Gündelik yaşamın pek çok şeyini her gün öğrendiğim bir gerçek. Haklı, E.

Hiçbir alfabeyi (bunda Türkçe de var) ezberden bilmememi, ilkokulu okumamama bağlıyorum.

Şu da var elbet: Hâlâ bana gerekli olan dünyaya bakıyorum, öbürünü dışlıyorum. İşime yarayanı alıyorum yalnız.

Benjamin, bir fincan kahve pişirmeyi bilmediğini söylemez mi?

*

Akşamdı, Kadın. Her kadın biraz akşamdır.

Redingot

Kitaplar redingotu XVIII. yüzyılda İngiliz aristokratlarının fakir sınıftan ödünç aldıklarını yazıyorlar. Bir at binicilik giysisiymiş. Eskiden baba-oğul aynı terzide diktirirlermiş elbiselerini.

Moda dediğimiz oğul-baba arasında giderek değişime uğramış. Terziler de buna öncülük etmiş.

1920'ye değin egemen sınıf modayı yönetirken, ondan sonra halktan insanlar modayı etkiler olmuş. Yeni moda kuruvaze ile alay ederek başvermiş.

Blucin ise 1950'lerin bir buluşu olarak kendini gösteriyor. Blucin, öte yandan kentsoyluların siyasal güçlerini yitirmeye başladıklarının bir simgesidir.

Ya Hazreti Ali'nin Aslana Dönüşü

Arapça yazının gelişmesine *Kur'an* büyük ölçüde öncü olmuştur.

Allah, Muhammed başka dillerde böylesine güzel yazılamazmış gibi geliyor bana. Büyük derinliklere erişmiştir böylece.

Yuvarlak

Yuvarlak sözcüğü üstüne üç sayfa bir yazı yazmamı istedi benden Enis. Bana poetikasız, kör, anlamsız görünmüştü bu sözcük.

'Yuvarlak' üzerine çalıştıkça zengin bir sözcük olduğunu gördüm.

*

Aslan İmgesi

Doğu'da aslan imgesi nerdeyse kutsal bir varlıktır. Eğretilemeler, alegoriler hep aslan imgesinin içinde soluk alırlar. İnsanı yüceltme imgesidir. Pek çok halk resminde Hazreti Ali aslan kılığında gösterilir. Aslan, mitos yaratıcıdır. Dahası Doğu'da aslan imgesi halk resmini geliştirmişti bile diyebiliriz. Yalnız resim değil, yazı da boyut kazanmıştır: Plastik bir boyut.

Kadınlarla Picasso

Picasso kadını ya tanrıça ya da paspas gibi gördü. Kadınlar resimlerine de öyle girdiler, deniyor.

Picasso kendini Kutsal Kitap gibi taşırdı.

Sıfır

Sıfırın "yutan eleman" olduğunu okudum.

Değiştirdiği, eksiltmediği, daha çok çoğalttığı bir gerçek.

Her şeye karşın bir yutma da var doğasında.

Sözlüklerde, ansiklopedilerde yeterli bilgi bulamadım. Yazık!

Bir kitap bile yazılır sıfır üstüne, enine boyuna.

Klee

Paul Klee'nin bir resminin başlığı: *Siyah, hâlâ yerinde.*

Kirli sarı üstüne eni boyunun üçte biri bir alanın en üstünde yuvarlak siyah bir leke (eni hemen hemen kaplıyor), altlarda kırmızı lekeler...

Resmin kendisinden çok, başlık ilgilendirdi beni.

Başlık öte yandan resmi büyütüyor, resim üzerinde düşündürüyor. Dahası, öne geçiyor.

İlk kez resimaltı bir yazının resmi aştığını görüyorum. Başlık, gücünü kuşkusuz şiirselliğinden alıyor: Bir dizeye dönmesinden. Klee'nin şiir elinden tutar hep, birlikte resim yaparlar zaten.

*

Ölüm

Felsefe yapmak, ölmesini öğrenmektir. Jaspers böyle diyor ölüm için. Bu büyük, yüce bir söz: Bir yalvaç konuşması gibi, yalvaççа.

*

Bir Resimaltı Yazısı

Ken Kiff'in resminin alt yazısı: *Şair Vladimir Mayakovski, Güneşi Çaya Davet Ediyor.*

Mayakovski'nin bir dizesinden alınmış olmalı bu. Her haliyle güzel bir dize!

Kiff'in resminin de elinden tutmuş, büyütmüş onu.

Birlikte yaratıyı yürütmüşler.

*

Postmodern'i doğanın insana, insanın doğasına karşı egemenliğini kaldırma eylemi olarak görmeli.

Tümceler

Tanıklık nesnelerce bilinmez.

*

Yokuş inişin gölgesidir.

*

Bir gölge de amaçsız yerini almaz.

*

Bir dal yalnızlığın elinde eğildi, büküldü.

Mesafe

Mesafeye, Sartre 'nesnenin mahrem doğası' diyor.

*

Beckett

Watt'ta Beckett hem kendi varlığını, hem de eşzamanlı olarak yaşadığı yerlerin varlığını sürdürmek için dolaşır. Görürüz onları.

*

Sina Akyol

Burda kal. Öğlen uykusunda.

Çocukların ön dişleriyle yazıyor Akyol. Dil onda dilin ucundadır. Dünya ile de ilk buluşuyordur.

Tàpies, Sevgili Çılgın

1/ Yaşamımın elli yılını 'kışkırtıcı' görüntüler arayarak geçirdim.

*

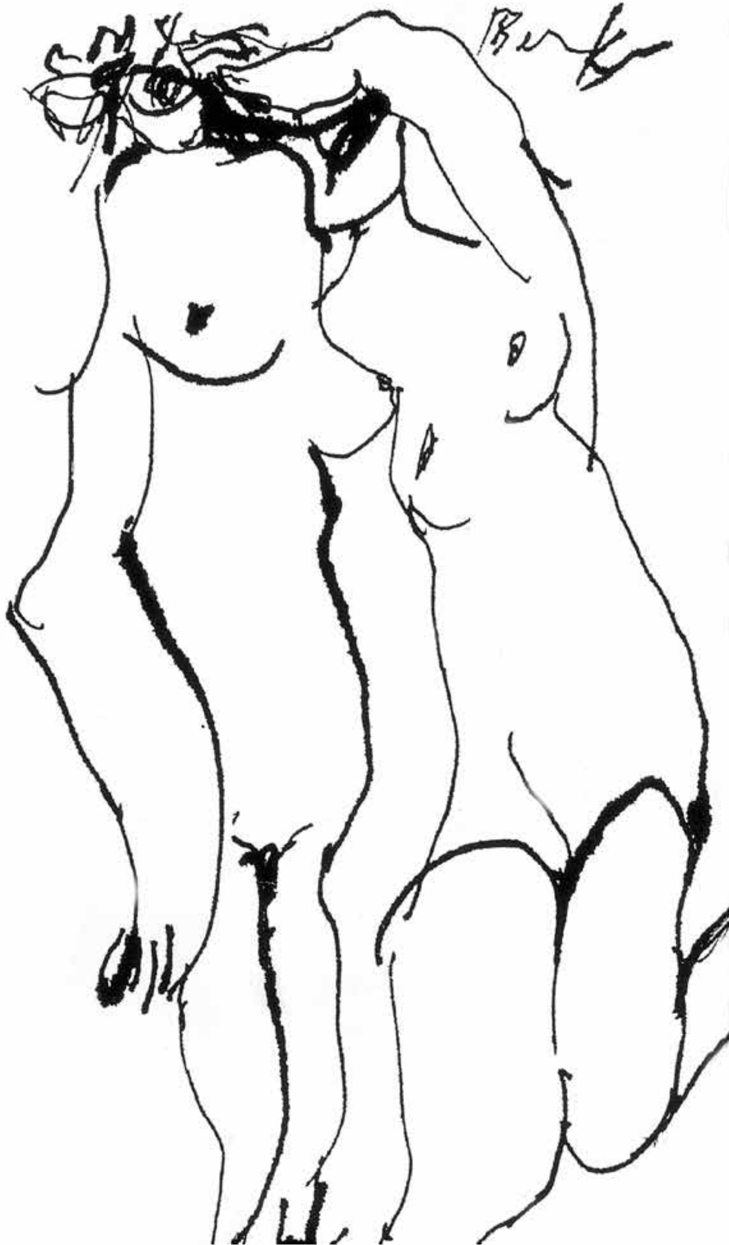
2/ *Sanat bizi evrenle bütünleştirecek bir içsel deneyim yaşatmalıdır.*

(A. Tàpies)

Ey sevgili çılgın Katalan! Yanıltmadın: *Ters Çevrilmiş Şapka*'nı, *Küvet*'ini çok seviyorum.

Antoni Tàpies, *Ters Çevrilmiş Şapka*, 1962

Yaşlı Gül

Beckett ya da simgesel labirentlerde kara mizah: Watt yaşlı bir güldü.

*

Fallus bir imleyendir.

(Lacan)

Görüngübilim

Görüngübilim, şiirin elinden tuttuğu patikadır. Yeniden doğuştur asıl da.

*

Uzun uzun okudum. Bu öğlen sonrasından beri.

(Rilke)

Yaşamak

Şimdi yaşadıklarım mı? Yaşadımdı daha önce.

Şiir

Şiir, düşlerin dilinin ayak izlerini izler. Orasını gezi alanı olarak seçer.

E. Dickinson

Emily Dickinson'ın şiirlerini okuyorum gene (aslıyla karşılaştırarak), uzunca şiirler bunlar. Ne zamandır uzun şiirlerini merak ediyordum.

Hayatım hep kıyı köşede dolu bir tabanca olarak durdu.

Uzun şiirlerinde daha bir var Dickinson. Yaşamına sokuluyor, kendi çıkıyor. İmgelerle, eğretilemelerle söylüyor söyleyeceğini. Dilin yalın haliyle konuşur oluyor.

Merleau Ponty

Merleau-Ponty için söz konusu 'ben'i çözümlemek ya da tanımlamak değildir; betimlemektir. Fenomenolojisi bir bakıma bu yoldan bilime karşı bir çıkıştır. Dondurulmuş akla bir ayaklanma da diyebiliriz buna.

Felsefe, doğrudan yaşama, yaşanılmış olana dönüştür onun için.

Descartes'a bir karşı çıkışı da imler, içten içe; nedeni de.

'Ben'in varlığının yanına "bir yabancı seyircinin varlığını" da koymak ister. Çünkü "Ben'den söz etmek için bir başkasına gerek vardır."

Yaşayanın, yaşanılanın ortaya çıkarılmasının adıdır fenomenoloji.

Böylece alışılagelmişi yıkmak, yeni bir ayraç açmak, ordan adlandırmak, bakmak; kısaca dünyayı görmeyi yeniden öğrenmektir.

Yalnızlık

'*Şu insan vücutlarının verdiği yalnızlık!*' Lorenzaccio'nun bu tümcesini okuduğumda tüylerim diken diken oldu. Deftere 'bunu bir kalabalığa karşı söyler Lorenzaccio diye de bir not düşmüşüm.

Yalnızlığı kim bilmez? Ama Lorenzaccio elli ayaklı kılmış yalnızlığı; gövdenin de motoru bilmiş. Proust: 'Herkes yalnızdır' deyip kesip atar. Robinson Crusoé da: 'Kimse beni anlamıyor' diye kaydırarak, üstüne bulaştırmadan anlatacaktır yalnızlığı. Frédéric Paulhan da: 'Tam olarak kimse kimseyi anlamaz' diyecektir. Benim için yalnızlık en insan yönümüzdür, onu kimseyle bölüşmek istemem.

Blucin

Umberto Eco, *La Guerre du Faux*'da blucinden (bir zamanlar çok giydiği, ayağından çıkaramadığı, bu çağdaş sürtük) söz ederken 'üstümde varlığını sürdürüyor, ağırlığını duyuyorum' der. Nesnelerin böyle azizlikleri vardır (bu nasıl azizlikse). Hem adlarının saygınlığına uyarlar nesneler. Bazıları varlıklarını hemen hemen hiç duyurmazlar, bazıları da tersine bar bar bağırırlar. Nesneler onlara göre yaşamamızı isterler nerdeyse. Bir kurşunkalem, bir silgi, bir tabaka kâğıt kendini duyurmadan bir masanın ucunda yaşamasını bilir. Ama biz onlara bağlı yaşayamayız. Bir koltuk, bir sandalye öyle değildir elbet. Kendimizi onlara uydurmak zorundayız. Oturup kalkmamız ona bağlıdır. Nesnelerin bir baskısıdır bu (bu sessiz dünyanın). Bir kurşunkalem için de söz konusu bu. Nasıl tutulması gerektiğini söyler bize. Bunu ister de. Bunu bağışlayalım onlara, onlar da öyle var oluyorlar. Ben hakları gibi düşünürüm bunu. Eco, bunun nesnelerin doğası gereği olduğunu kabul etmek istemiyor. Bir ayaklanma gibi görüyor, bu hakkı tanımıyor nesnelere.

Dizeler

Gömmeden önce biraz gezdirin beni.

(Cemal Süreya)

Bu yüz sizin gözünüzde
demin yüzdü.

*

Dil akarsa. Yırtarsa seni.
Mecrada kal.

(Mustafa Irgat)

Hayku/Haiku

Barthes'ın Hayku üstüne yazısını okuyorum, Tahsin Yücel çevirilerinden. *Hayku anlaşılır olmakla birlikte, hiçbir şey demek istemez.* Böyle tanımlar Barthes, Hayku'yu.

Yalnız göz
Yusufçuğun yüzü
Hemen hemen.

(Chisoku)

Daha da ileri gider. *Anlamın hiçliğinin altına çizgi çizer yalnızca.* Ona göre Hayku *boşluğu,* bir onu taşır. Belirtilmiş olan her şey donuktur. Açıklamaya da bir yorum getirecektir. 'Açıklamanın yoksunması' temeldir. Kısaca Hayku belirsizliktir. Dil sanki uykuya yatar, öyle çalışır. Anlam bütün boyutlarda bağışıklık kazanır:

Dağ yolundan geliyorum
Ah! işte bu çok hoş!
Bir menekşe!

Bir anlam öbürünün üstüne yürüyerek kurulur, böylece de ilk anlam değişikliğe uğrar.

Atın üstündeyim
Aşağıda gölgem
Tiril tiril soğuktan.
-
Süpürge
Bahçeyi temizlerken
Karları unuttu.

(Başo)

Hayku'yu Hayku yapan asıl da betime yer vermemesidir, diyebiliriz. Anlam, kesile kesile görür işini, hiçliğin doğasına sokularak, varla yok arası başını göstererek. Barthes'ın Hayku' ya getirdiği yorumların belki en önemlisi: *Gerçeğe bir anlam vermenin amaç olmaması*'dır. Çünkü: Ancak yazmak için yazılmıştır.

İlk karı gördüm
Unuttum bu sabah
Yüzümü yıkamayı.

*

Şiir

Bir sözcüğe ne denli yakın bakarsanız, o da size öylesine uzaktan bakar.

(W. Benjamin)

Şiir anlatılmaz olana takılır. Orda depreşir.

*

Sözcüklerin Sağır Çalışması

Güler yüzlü patika/Masaya yatan akşam/Benjamin ve haşhaş/

Yürüyen bir ağaç/Devrilmiş bir araba/uyuyan silahlar/ Whistle Stop Cafe/

Sayfa

Sayfa devimdir. Bir kışkırtıcıdır. Bir masa, bir sandalye gibi yerinde dingin durmaz sayfa. Nerdeyse de kendi başına bir varlıktır.

*

Yeni bir korse aldım. Onu görecek kimsenin bulunmaması ne üzücü. Katherine Mansfield böyle diyor. Acı ki acı!

*

'Ev idaresi', bu iki sözcüğü ilk Aristoteles'in kullandığı biliniyor.

Su

Suya bir maden gibi bakmak, onu bir maden gibi kullanmak Mısırlıların buluşuydu.

İpekböceği

"İpekböceği 2816 kaslıdır" diye yazar Lyonet.

Böyle daha bir yığın böceğin kıl damarlarıyla ilgilenir, onların kütüğünü tutar. İpekböceğinin kaslarının kaç tane olduğunu bulduktan sonra da kör olur.

Dali

Dali *Bir Dâhinin Güncesi*'nde ölüm ve kendim hakkında düşünmemin zamanı, diyerek ölmüş arkadaşlarını anımsar. Sonra da: 'Onların ölüm nedeni olduğuma inanıyorum' der. Kimler yoktur ki bunlar arasında: En başta da Lorca, René Crevel vardır. Crevel'in kendini 'Paris gazıyla' öldürdüğü biliniyor. Adı yazılı bir kartı da sol elinin yanına bırakır. Dali, yerde serili yatan Crevel'e 'Crevel, yeniden doğ!' diye bağırır. Sonra da Crevel'i 'balık göllerinin bir eğreltiotu' diye betimler ki bu da onu ne denli sevdiğini gösterecektir.

Bir çılgınlık örneğidir Dali'nin günlüğü. Neler neler yoktur ki: 'Uyanır uyanmaz Gala'nın kulağını öpüyorum.' Sonra da durup dururken: 'Gömleğime kahve döktüm' deyiverir.

*

Arada bir
Çalıyoncasının tıkırtısı
Pancurların üstünde.

(Sesshi)

Now all my teachers are dead except silence.

(W. S. Merwin)

Resuller

Muhammed ile tombul çüklü İsa çocukluğumun hayaletleridir.

Bendeki bir resminde Muhammed'in saçları kulaklarını aşıp ensesine düşüyor. Mekke fethinde saçlarını dört örgü halinde topladığı, gülmediği, ancak gülümsediği ve de hiç kahkaha atmadığı söyleniyor. Sonra da beyaz, geniş alınlı, ayakta iken otururken en uzun boylu olduğu biliniyor. Kalabalık arasında da en uzun boylu göründüğü. Çok sevdiğim: *Koyun çobanlığı yapmamış hiçbir peygamber yoktur,* sözü onundur.

Bazı Şiirler

Bazı şiirler aç doğar. Okunmayla da doyarlar her seferinde. Çoğun da sessizliktir panzehirleri! Sessizlik büyütür.

*

Ne çok görülecek şey var!

*

Rilke

Rilke'nin pek çok şiirini bir solukta yazdığı biliniyor.

Böyle bir şey elbet büyük bir birikim ister. 'Sancaktar" için de bu geçerli olmuş: Bir gecede yazmış: *... tek bir gecenin beklenmedik armağanıydı, bir güz gecesi, gece rüzgârında alevleri titreyen iki mum ışığında yazıldı* diye yazacaktır bir mektubunda.

Şiirin konusunu bazı aile evrakıyla karşılaşmasına borçludur.

Ağıtlar için, onları tamamlamak için ise yıllar, yıllar bekleyecektir ama.

Gövde

Çok uzun bir süre insan vücudu bir değer olarak kutsallaştırılmıştır. Bu süreçte "işlevsel vücut" ne din gözüyle görüldüğü gibi bir et parçası ne de sanayi mantığına göre bir işgücüdür. Vücut artık kendi maddiliği (ya da "görünüş" idealliği) içinde narsisist bir kült nesnesi ya da taktik eleman ve toplumsal ritüel nesnesi gibi yeniden ele alınmaktadır. Güzellik ve erotizm iki ana leitmotiv*dir.*

(Jean Baudrillard)

*

Böcekler adlarını bilmiyorlar. Gerekmiyor çünkü.

H. Pichette

Halk, dünyayı çıplak ayak katetti diyor Henri Pichette. Korkunç bir gerçek.

Henri Pichette için "yazdıklarını sürekli olarak yeniden gözden geçiriyor, düzeltiyordu" diyorlar. Buna şaşmadım. *Bir Uzun Adam* üçüncü baskıda da bundan kurtulamadı.

*

Tümceler

1/*Ad*, bir nesneyi imler, nesne onun imlemidir.

*

2/Özne, dünyanın değildir, dünyanın sınırlarından biridir.

(Wittgenstein)

*

Kırlangıçların adı neydi?

*

Her bir şey bana nasıl görünürse benim için böyledir, sana nasıl görünürse senin için de öyle!..

(Protagoras)

*

Harfler

Harflerin anlamlarını (anlam, üretilen bir şeydir) çözmeyi öğrendim diyebilirim (elbet bazılarını), ama seslerin yanına bile varamadım (o, dışında).

Asılı kaldı onlar!

Taşlar ve Neruda

İnsanda olanı insana vermesi gereken şairdir. (...) Ama taşları unutmayalım! (...) Varoluşumuzu süslerler.

*

Karada da onlar benimle kaba ve ıslak bir dille ve ilkel uyarılarla konuşuyorlardı.

La Poésie transforme tout en mots et en signes verbaux.

(Novalis)

Jabès Okumak

Kitap gizlilikten tiksinir.

*

Yosun ve kaya elde etmeye çalışıyor seni.

*

Ey aşkım, demir alalım.

(E. Jabès)

*

E. Jabès okumak, nerdeyse *Tevrat* okumaktır. Yapıtları *Tevrat*'a zeyllerdir. Tanrının yazıları, yazdıkları, diyorum.

Postmodern

Akılcılığı ve anlamı her şey saymama diye anlamalı postmodernizmi.

Anlamsızlığa ve karmaşıklığa bir çıkarma da diyebiliriz buna.

Kadınlarla Kitaplar

Yolun ağzında uzun saçlı, uzun yüzlü, uzun zülüflü kadınlarla aşkı öğreten kitaplar tek sıra olmuşlar, bekliyorlar.

*

Yaşadım, talihin bana yürüttüğü yol bitti.

(Vergilius)

Ev

Bir ev işe gidiyor.

*

Geveze Güneş

Geveze güneş, anlatma bana ölümü.

*

Ortaçağda yaşamak isterdim.
(Benim Ortaçağa olan sevgimi anlamıyorum.)

Evimizdeki At

Sanırım bizim evin bir yerlerinde bir at var. Geçenlerde mutfakta bir kovboya rastladım. O söyledi, atını buralarda kaybetmiş. Etrafa şöyle bir bakındıksa da çevrede at falan göremedik. Dün gece de biri beni uyandırarak nereden bir torba arpa bulabileceğini sordu. Evet evet, sanırım kovboyun atı oydu. Aslında kuyruğunu gördüğüm zaman kuşkulanmalıydım, fakat kuyruğu olan tek canlı at değildir ki.

Birkaç gündür ailece hepimizin keyfi kaçtı. Annem sürekli bir yerlerden çıkan at kıllarının kaynağını merak ediyor.

Babam geceleri duyulan kişnemeler yüzünden uyuyamamaktan şikâyetçi. Ben ise nasıl açıklayacağımı bir türlü kestiremiyorum. Sanırım o kovboyu bulup atını götürmesini istemem gerekecek. Sahi, bizim evin bir yerlerinde bir de kovboy var.

(Gökhan Tok)

Gökhan Tok adını ilk duyuyorum. Kafkacı bir yaklaşım buldum bunda. Çok sevdim.

Kafka'nın kısa öyküleri var böyle, onların arasına katılabilir gibi geldi bana. Onlardan etkilenmiş ama bir yaratıya da dönüşmüş.

*

Baktım yengeci saran sese.
(Sesleri açıklayamıyorum.)

*

Kediler

Evin içini bilmiyorlar. Üç öğünlük yiyeceklerini her gün veriyorum. Uzaktan uzağa bir yaşam benimkisi kedilerle.

Ama insanların kucağını özlemişlerdir gibi geliyor bana. Yalnız elimi üstlerinde gezdirmeme izin veriyorlar artık. O da çok kısa bir süre. Hemen fırlayıp kaçıyorlar.

Bu ilişkide bir tat bulmuyorum diyemem.

Metafizik

Metafizikle ilgim her gün daha bir büyüyor.

Tanrı, tin sözcüklerine kapalı büyüdüm.

Özdekçi dünyaya bir ona bakmakta direndim. Benim gençliğim biraz da yaşlılığım böyle geçti.

Tanrı, tin sözcüklerine ısınamayışımın nedeni Marksizme olan inancımdı. Öte yandan, Marksizm bunu bana yasaklamış değildi.

Bugün Tanrı, tin sözcüklerine başka türlü bakabiliyorum; bir sözcük gibi görebiliyorum onları.

Elbet Marksizme olan inancım sürüyor.

Şiirsel sözcükler olduğunu gördüm onların. Büyük, büyülü sözcükler olduklarını da...

Anlamın bütün boyutlarına açık sözcükler. Bol bol anlam üretiyorlar. Aslında açımlayıcı da. Öcüden kaçar gibi kaçmışım onlardan.

Metafiziğin konusu olan, şiirin de konusu oysa.

*

Kediler

Beş kedinin önce biri yitti. Bir süredir de ikisi görünmüyor. İki gündür de bir kediye kaldık. İstediğime eriştim: Büyüsünler, etlenip budaklansınlar diyordum. Oldu bu. Onlar da başını alıp gittiler.

Ama bu kalanın bizi bırakmasını istemiyorum.

*

Bir kitap ne başlar ne de biter, olsa olsa öyle gibi görünür.

(Mallarmé)

*

Wagner'in müziğinde Beethoven'in kokusunu duydum.

Calvino

Calvino'dan "Haritada Bir Yolcu"yu okudum. Bir deneme.

Haritayı bir resim gibi okuması ilgimi çekti. Bir deneme ama, okuma yöntemini şiirin ortasına getirip koyuyor.

Şiirsel bir yazı kuruyor.

Haritalara böyle bakmalı bir de.

Ev

Kedilerle yaşamım sürüyor. Ben onlara, onlar da bana biraz alıştılar. Ama hâlâ terasta süren bir yaşam bu. Ev, oda yok. Oysa kedi demek, ev demektir.

Ortaçağ

Ortaçağı niçin sevdiğimi anlıyorum: İdealar çağı olmasından seviyorum. Bu da yetiyor bana. Neden başka nedenler aramalıyım? Sonra da bireyin hem var, hem de yok olması da diyebilirim.

Leyla, Beatrice'dir, Elisa'dır.

Şunu da eklemeliyim: Uzaklıktır Ortaçağ: Bu uzaklığı seviyorum.

*

Tanrısal yaşamak için ölmek gerekir

(Peter Tesson)

Erotizm

Georges Bataille, erotizmi 'yaşamın onanması' diye tanımlar.

Karanlık bir tanım diye bakmalı buna. Erotizmin yöresinde dolaşma bu daha çok, içinde değil.

Bataille'ın erotizmi psikolojik bir araştırma gibi görmesi (insana aittir erotizm) belki de en doğru yaklaşımdır. Öte yandan, psikolojik yaşamın (erotizm) ölüme de uzak olmadığını söylemesi ilginçtir. Bir gerçeklik payı vardır bunda. Cinsel arzuyla ölüm arasında bir bağ vardır her zaman.

*

Peygamberdevesi

Peygamberdevesinin çiftleşme sırasında niçin erkeğinin kafasını yediğini okudum.

Erkek peygamberdevesinin beyni orgazma izin vermiyor, böylece boşalımı gerçekleşmiyor. Dişi orgazma giden yolu erkeğinin başını, beynini dişlerinin arasında yiyerek sağlıyor.

Michel Tournier 'cinsel güçsüzlüğü kökünden çözme' diyor buna.

Doğanın ortaya koyduğu bu yaşamsal çözüme şaşmamak elde değil.

*

Fotoğraf ölümle yüz yüze gelmektir.

*

Uzaklık

Uzaklıkta elegelmezlik vardır; ona bağlı yaşanır. Büyük bir şeydir bu.

Bir Dize

"Ben nereden toplayacağım
yüzümün parçalarını?"
(Gonca Özmen)

Şiir Her Yerdedir

Bir devini yoksa zaman da geçmemiştir.

Dükkânlar, pencereler öfkeyle uyurlar.

Bir bedevi.
Sofrasına atları alır.

Çocukluğunda demlediği çayı unutmadı.

Küçük bir Fenikeli
Eski bir dilbilgisi kitabıyla karıştırır kendini.

Gri Afrika papağanı gibi güzeldir.
(Bulaşık suyu gibi bir sabaha çıktı, bir daha dönmedi.)

Dolaşmaya çıkmış deniz kıyısı, kendine yeni yerler arıyor.

KARALAMALAR, XI

Özne

Nesne, öznesine karşı gelmesini bilmeli: Bir baş ağrısı, bir bulantı, bir söz boşluğu yaratmalıdır. Bir belirsizlik koymalı: Susmayı yeğlemelidir. Susma (sessizlik) şiirle düzyazı arasında kalın çizgidir, bir bıçağın iki yüzü gibidir. Belirlilik, her yönden sarılmak kuşatılmaktır: Özgürlüğün kalkmasıdır. Yazın dili düşte gibi sürekli anlam kayması yaşar. Dil araç olarak kullanıldığında farklılığı yitirir, ortak dil kılığına girer, kalıplaşır. Nesne de, özne de ortak dile karşı gelerek kurtulur bundan. Hem nesnenin öznesine karşı kullandığı bu tavrı, özne de yaşar. (Lacan'a göre dilin özneden bağımsız işleyen yapıları vardır). Kendisini silmeyi bilir. Başıboş, esrik dolaşır. Nesnesini dumura uğratır, varla yok arası yerini alır. Simgelerle resimli bir dil çizer. Yazmak, çizmek (ki bir çeşit yazmadır çizmek de) böyle bir şeydir.

Aslında bir metin gibi, çizmenin de gerçek bir anlamı yoktur. Öte yandan, belirsizlik, anlam karışıklığı, anlam kayması sonucudur. Bir gizlilik de diyebiliriz buna, gizlenmiş bir söylem de. Maurice Blanchot bu belirsizliğe, bu anlam karışıklığına, 'varlığın gizlenmiş durumu' der. Böylece varlığın gizlenerek çalıştığını vurgular. Şunu da ekler: *Tüm varlık gizlenme adına vardır.* Noktayı da şöyle koyar: *Şiir ozana yaklaşabileceği bir gerçeklik ve kesinlik olarak verilmemiştir.*

Kült

Ölüm kültü üstüne çalışmalı. Ölüm sözcüğü gibi büyülü başka ne olabilir ki?

Dizeler

Yanına uyanıyorum elinin: Şu yeryüzündeki buluşmamız durulmaz.

*

Hiçbir yere bakmayan bir pencere gördüm. Görmüyordu.

*

7 sayısı insanoğlunun çocukluğudur, diye okudum.

*

Başkalaşımları hep yaşadım ben. Yalnız farklılık dikkat istiyor.

*

Cortazar

Julio Cortázar'ın *Açıklayıcı Bilgiler Elkitabı*'ndan 10 sayfa. Böyle kitaplar ben de yazabilirim diyorum. 'Olgun bir karpuzu, kavunu nasıl seçersiniz?' olabilir bunlardan biri, örnekse.

Dizeler

Gri mistiktir, nesneler ise daha mistiktir.

*

Bir yokluk olarak kullanıyorum seni.

(C. Hakan Arslan)

Vakit işte ölümü düşünmeli.

(Anday)

Biz ölümündük.

*

Sadece ses kalıcıdır.

(Füruğ)

*

Karınca dedi ki: Bu dam işte görüp göreceğimiz!

*

Nesneler

Bir kibrit çöpü, ters dönmüş bir terlik, masadaki kitap, komşunun damını gören pencere, halının püskülü... Hadi üşenmeyin!... Şimdi başınızı kaldırıp ilk gördüğünüz nesneye dikkatle bakın. Size söyleyecek çok şeyi olduğunu göreceksiniz. Onun ve temsil ettiği her şeyin en az sizinki kadar geçmişi, belki sizinkinden daha fazla geleceği var.

(Orhan Cem Çetin)

*

Zaman

1) Zaman sürenin gerçekliğidir.
2) Anın gerçekliği yoktur.

*

3) *Zamanın asıl gerçekliği, andır.*

(Bergson)

4) Zaman şimdidir, *şimdide* yatar.
5) *Gelecek, derinliği olmayan bir perspektiftir.*

(G. Bachelard)

Her belirleme değillemedir.

(Spinoza)

Ağzım, ağzını bulamıyor!

Derrida

Pera peras poros = *Yabancının Uzamlaşması ve Zamanlaşması.*

Derrida'nın konuşmasının *konusu* buydu. Şairler zamana asılı yaşarlar. Düşünürler ölüme.

Zaman

Zamanın dışına çıkmak olanaksız. Her yerden sarıyor bizi.

Zamandan kurtuluş yok!

Gidiyorum, dönüyorum; oturuyorum, kalkıyorum, her yanım zaman. Hepsi de ayrı zamanlar. Birinden birine geçerken kesiklerde keskin. Sürekli bir kesiklikler yaşıyorum.

Yol

Yol ki yoktu,
Gidiyorduk.

Luzi'den Dizeler:

Mario Luzi ile dört saat: Sevdiğim dizeler mi?

Bizi bekler ova.

*

Uykusunun yastığını silkeliyor düzeltiyor.

*

Hüzünlü bir akşam iniyor Floransa'nın üzerine.

*

Bırak nasılsa öyle kalsın temmuzda bir sabah.

*

Kuşku götürmez somutluğu insanın.

*

Giriyor şeyler
Kendilerini düşünen düşünceye, giriyorlar kendilerine isim veren isme.
Patlıyor mucizevi kesişme!

*

Durduğum yer varamadığım.

*

Yaşar ve yazar
avare kesiş,
sürgünün, seferin defterini?

*

Seviyor olgunluğunu elma.

*

Belki zamansızdır zaman
ve insanın közü.

*

Kendisi de yazar hayat.

*

Ve ölüm,
ve bakilik sunmuştu odalara.

*

Zaman ki aynı kılar her şeyi.

*

Yaşanmış ve yaşanmamış birlikte eriyorlar.

*

Kaybolurum onun ve benim tarihimde.

*

Simone dönüşür her şeye,
Hareketsiz duran
Cehennemdir yalnız.

*

Simone bilir.

Fotoğrafta Luzi

Luzi, bir fotoğrafında sağ elinin şahadetparmağını uzatmış (bu uzunlukta bir parmağı dünyada ilk görüyorum) bakıyor.

Mario Luzi resullerin ağzıyla konuşan çağdaş mistik bir şair. Elime pek isteyerek aldığımı söyleyemem.

Bunda Ungaretti'ye Montale'ye olan sevgimin payı büyük: Yeni bir İtalyan şaire kolay kolay dayanmam diyordum.

Simone Martini'nin sayfalarını açarken böyle düşünüyordum. Hele hele resullerin ağzıyla konuşan çağdaş mistik bir şaire rastlayacağımı hiç mi hiç usuma getiremiyordum. Ama öyle oldu işte. Luzi, çağdaş bir mistik. Sesinde de resullerin rüzgârı esiyor. Sıcak, ince yalın bir ses. Onca kötü Osmanlıca çevirinin içinden bu sesi yakalamak kolay olmuyor elbet. Ama aşıyor çeviriyi, dipten dipten sesleniyor gene de.

Luzi bir başka fotoğrafında, elleri cebinde, ak saçlı, düşlere dalmış duruyor. Bakıyor. Nereye baktığını anlamak zor. Ama bakıyor.

Aleixandre

Vicente Aleixandre'den dizeler:
Rüzgâr senin ellerinde görülmeli.

*

Ben, geceyim.

*

Tedbirli sessizlik gibi gelmeliydim.
(Bunu kim söyledi bilmiyorum.)

*

Orada aşk bir suyosunudur.

*

Senin istekli bedenin, kükreyen su.

Gidip gelirim, deniz gibi ağırlıksız.

(Çeviri: Tuğrul Tanyol)
(Kılıçtan Keskin Dudaklar)

Ev sahibi olmamam, iyi talihimin bir parçası bile sayılabilir.

(Nietzsche)

Adorno ve Ev

1) Yanlış yaşam, doğru yaşanmaz.
2) Kendi evimizi ev olarak görmemek.
Orada kendimizi *evimizde* hissetmemek, ahlakın bir parçasıdır.
3) Ev, geçmişte kalmıştır.

Şeyler

"*Şeylerin* özünde yatan evrensel nitelik, *eidos* ya da biçim, o şeye somutluk ve sınır verir."

*Şeyler*de *öz* ile görüntü her zaman örtüşmektedir.

(?)

*

Yapıbozum

Aslında postmodernizm, modernizmin "içsel" sınırlarını genişleten bir kavramdır. Bunu Wellmer bir *yapıbozum* olarak görür ki, bunda haklıdır da.

*

1) Hiç kullanılmamış bir zamanın gözkapaklarını açıyorum.

*

2) *Ey tiksinç Aydınlık! Kusuluyor senin için bil!*

(Nilgün Marmara)

*

Dişi şempanzelerin on saatlik bir sürede tam 23 kere üç erkek şempanze ile çiftleştiklerini öğrendim.

Mabeyinci Pavlos ile Dört Saat

Söyle, kimin için öreceksin saçlarını!

*

Hippomenes'i öperken Leandros'u düşünürüm.

*

Güzelliğin gündüze benziyor parıltısıyla.

*

Galateia uzun uzun ve gürültüyle öpüşüyor.

*

.... zor okşarsın bir daha o memeleri, avcunun çukuruyla.

*

Yatmış, sarmış kolumu şakaklarına
Göze aldım her şeyi çıktım yatağa.

*

Ve o cetvel , yoldan çıkmamaları için
Çizgilere kılavuzluk eden.

(Çeviri: Samih Rifat)

Gizem

Gerçekten de sözcüklerle ifade edilmeyecek bazı şeyler vardır. Bunlar kendilerini belli eder ve gösterirler.

İşte bunlar gizemcidir.

(Wittgenstein)

Beckett

'Ben', 'sahip olmak', 'var olmak', olmayan kavramlardır. Yani özne, nesne, yüklem yok. Artık sürdürmek imkânsız.

*

Yürüyorum, önümdeki boşluğu boşluğa iterek.
(Özer Aykut)

Nesneler

Nesneler birbirleriyle hem ilişki içindedirler, hem değildirler, hem öyle görünürler, hem görünmezler.

*

Seks bütün zamanların en büyük hiçidir.
(Andy Warhol)

Ona kasırga gibi sahip ol, hoşlanacaktır.
(Ovidius)

Marjinal

Asıl risk sayfanın dışına taşmakta değil, sayfadan düşmekte: İntiharla, ultra fakirlik arasında *bir seçim yapmakta.*
(Godard)

Çin

Çin'de kimse uyumuyor.

*

Bach'ın do minör viyolonsel sonatı.

Su

Suyun etiği yazılmalı.

Çorap

Dişil, esrik ve de kösnül bir eğretileme: Çorap.

*

Sessizlik

Sessizliği duydumdu....

Giacometti

Je ne fais qu'en défaisant. Je n'avance qu'en tournant le dos au but.

Giacometti için resim, yontu, yalnız bozmak da değil, hedefe, ereğe de sırt çevirmektir. Orda konaklamaktır.

Bunu şiir için de söyleyebiliriz.

*

Bilinçsizlik, bilinçli yaşamdan daha şiirseldir.

*

Ağaçlar yapraklarıyla yürür,
Nerelere değer güzelliğin...... bilmem.
(Dağlarca)

Koku

Kadının kokusunun (*odor di femina*) iki büyük tutkunundan biri IV. Henri, öteki de Napolyon'dur.

IV. Henri için (bu kadın düşkünü kral) kadınlar kokularıyla vardır. Kokular onda varlıkların yerini almıştır. Kadın kılığına girmişlerdir. Öyle anımsar onları.

Napolyon da nerdeyse aynıdır. Josephine bir kokudur onun için. Onda aradığı doğal halindeki kokusudur.

"Yıkanma, geliyorum", diye haber uçuracaktır hep.

*

Sessizlik

Gördümdü sessizliği...

Şeyler

— Şeylerin yasası matematikseldir.
— Şeylerin özü sayıdır.
— Şeyler sayılarca belirlenir.
— Her şey sayıdır.

*

"Toi aussi tu es colline et sentier de Rochers."
(Cesare Pavese)

Kâğıt

Cervantes sokaklarda sürüklenen yırtık pırtık kâğıt parçalarına kadar ne bulursa okurmuş.

Buda

Düşünmeyi durdurmanın adı diye bakabiliriz Budacılığa.

Tanrı ile insanın arasına girmez Buda. *Dünya'da yapayalnızız: Öğrettiği bu Buda'nın.* Asıl da eylemsizlik, eylemi silme, eyleme yüz vermemektir.

*

Prokofiyef'in *6. Senfoni*'si gözümde büyüdü.

*

Yahudi olmak

— Yahudi olmak zor bir şeydir.

— Yahudi olmak kötü bir şey midir?

— Değil.

('*Ben İvan Sen Abraham*' Yolande Zambermen'in filminden)

*

Dünyayı bilmiyoruz, dedi bir kuş.

Mallarmé

Mallarmé'nin şiirinde bağımsız dizeler boldur.

Bazen bütün bir şiir de (*sonnet*'ler) tek dizeye dönerek tamamlanıyor. Bunu bir daha gördüm.

*

Bir su damlası öbürüne benzemez.

Kelebek

Küçük mü küçük, beyaz bir kelebek salonda, kımıltısız yerde duruyor. Düşünde belki de kendini duru bir denize benzetiyordu. Kanadının ucundan tutup dışarıya bırakayım dedim, başaramadım. Oysa şimdiye değin bunu yapmıştım. Her yeri aradım ama yok. Kim bilir nereye kondu gene. Bir gün sonra salondaki koltuğa konmuş buldum kelebeği. Bu kez yakaladım, bahçeye bıraktım. Hızla kendini boşluğa bıraktı, uçtu. Kelebekler için kanatlarından tutulursa uçamaz denir, uçuyorlar.

*

Kapı baca boyamakla geçti gün.

*

Bilgi iktidardır.

(Gramsci)

Her kim denizden geliyorsa, hırsızdır.

(İtalyan atasözü)

İnsanlar her yerde çok katlıdır. Bir kitap gibi.

Taşlar

Taşın arkadaşlığı vardır. Cansız değildir taş.

Kör hiç değildir.

Her şeyi görür.

Sağır da değildir.

Zaman duygusu taşırlar, başka zamanları yüklenirler.

Kayalara durmadan nerden geldiklerinden çok, nereye gittikleri sorulmalı.

*

Tümce

Senden önce, senden sonra diye bir şey yoktur: Seninle önce, seninle sonra vardır.

*

Çıplak

Gri gözlüydü.

El ele yürüyorduk

Şimdi çıplaktı.

E. Jabès:

Merkez, yastır.

*

Merkez, eşiktir.

*

Merkez, bozgundur.

Madrigal

Madrigalleri dinleye dinleye içimde madrigal yazmak isteği uyandı.

Sonra da şarkı yazmak demektir bu. Ama buna hazır değilim işte.

Hem yeni bir Ortaçağda, hem de yeni bir Rönesansta olmak işte bu.

*

İnsan Teninden Elarabası
(Dali'nin bir kitabının adı.)

*

Dionysos

Dionysos'u, esrimenin ve çılgınlığın tanrısı diye düşünüyorum.

Gül

Sordum: neydi ordaki adın?
Söyledin bana onu, adını:
Külden bir parıltı vardı üstünde
sanki-
Gülden geliyordun sen.

(Paul Celan)

Çiçekler

Bir haftadır kimi çiçeklerin yerini değiştiriyorum, kimilerini yeniliyorum. Kimilerini de toprağı havalandırıp dikiyorum.

Çiçekçiden kızıl bir İbuskus da aldım. İki tomurcukluydu, iki günde ikisi de açtı; sabahın içinde dimdik durduklarını gördüm.

Koku

Birbirinizi koklayınız!

*

Bazı kokular gül sepetini anımsatır.

(M. Mességué)

Dişlerinin arasında hep bir karıncayla gider gelirdi.

*

5: Şişman ırmak!

Kabalacılar

Abulafia: 'Her harf insana özgürlüğünü verir.'

Kabalacı'lara tarihin büyük yorumcuları diye bakabiliriz.

Tevrat onların elinde daha büyüyor, yapraklanıyor. Gizemci yorumun ayaklandırıcılarıdır onlar.

W. Blake

Blake, hiç okula gitmemiş, bu yüzden de dolambaçlı yollar yolcusudur:

İlerleme düz yollar sağlar, ne var ki ilerlemeksizin giden dolambaçlı yollar dâhinin yollarıdır. Bunu kendisi için söylediği açık.

Blake'in resim üstüne düşünceleri ilginç. Doğal modellerin imgelem gücünü zayıflattığını söylüyor ki bu doğru bence de; sonra da desenin gölgelerle kesintiye uğramasına karşı olduğunu söylüyor. Deseni de devim diye tanımlıyor.

Blake, çizgiye, enerjinin dışa vuruşu diyor ki, bunda da yerden göğe kadar hakkı var. Sert çizgileri seviyor.

*

Dizeler

Kâğıtmış duygusu veriyor derin.

(Edward Foster)

..... çözersin
duvarda saçlarının gölgesini.

*

Bengidir her şey, bir kez duyulan ad bile.

(A. Gutto)

İnanç

Keşiş Guibert, Aziz Arnulphus'un elinin kilisede muhafaza edildiğini yazar.

Bu eli bir hastanın sancılı yerlerine değdirdiğinde hastalıktan eser kalmaz diye de ekler.

Ponge

F. Ponge okumak, bu bir eğreltiotuysa eğreltiotu'na, suysa suya, sabunsa sabuna dönüşmektir.

Dönüp dönüp *De l'eau*'yu okuyorum ne zamandır, üstüm başım suyla sırsıklam kalkıyorum.

Su gibi de biçimden biçime girdiğimi görüyor, duyuyorum.

Renk

Renk, gizliliktir: Dibe çekilme.

*

Kimi renkler kuşlardır.

Ortaçağ

Ölüm ve Tanrı Ortaçağ insanını bir an bile bırakmaz.

Ölüm ve Tanrı = Ortaçağ.

Ortaçağda keşişler çocuk İsa'nın bir süt dişini, sünnette kesilen *deri parçasını sergilemeyi* uslarından geçirirler hep. Ölümü, yani...

BİR İZLEK OLARAK EV

Sorular: Dilek İçinsel
Seçil Yersel

— *Neden* Şeyler Kitabı: Ev?

— Ben daha çok yaşadığım, tanıdığım, bildiğim şeylerden başlamak isterim. Ev belki de bu yüzden konum oldu. Daha önceki konuşmalarda da söylemiştim, nesneler beni çok ilgilendiriyor. Yani ben bir kâğıda kâğıt deyip atamıyorum. Ona büyük bir aşkla bağlıyım. Sevdiğim nesneler, yani masamın üzerindeki kalemler, kâğıtlar ya da herhangi bir şey, onlara duyarsız bakamıyorum. Hatta onları kişileştiriyorum, yakınlarım olarak görüyorum. Uzun bir zamandır masayı yazmak istiyorum. Çalışma odamla da aynı şekilde. Onunla öyle ilişkiler kuruyorum ki, belli bir saatten sonra artık salona geçiyorum. Odamdan çıkarken, kapısını kaparken "haydi eyvallah" diyorum odama. Ev de böyle, içinde yaşadığım ve bildiğim bir yer olduğu için yazmak istedim.

— *Bu kitapta sizin yazma serüveninize tanık oluyoruz...*

— Önce şunu söylemeliyim, ben yazdığım bir şiirin, bir metnin çalışmalarını ender saklarım. Ama saklarsam bu şöyle oluyor, elimdeki kâğıtta, yani yazdıklarımın içinde kullanabileceğimi iyice hissettiğim şeyleri saklarım. Yoksa yazdıklarımı saklamak aklıma gelmez. Yazma olayı öyle bir olay ki, işte bu kitapta görüyorsunuz. Bir koca sayfanın içinde bazen bakıyorsunuz üç tümce, bazen dört tümce buluyorsunuz, bazen hiçbir

şey. Ama ertesi gün baktığınızda bir tümcenin ucundan tutabileceğinizi düşünüyorsunuz. İşte o zaman bu çalışmaları saklıyorum ve o satırların altını da çiziyorum. Bu metinlerin çoğalması, örneğin yedi sayfalık metnin yüz sayfalık bir serüveni oluyor. Yani sildim diyerek bazılarını büsbütün karalayabiliyorum sonra, elimdeki metin ilerlemediği zaman, acaba daha önce neler dedim diye bakmak gereğini duyuyorum. O zaman yararlanıyorum.

Bu yedi sayfalık metin aslında bir günde yazılabilir veya iki üç günde de. Ama bunun süresi uzun oldu. Giremedim eve, ev kavramına kolaylıkla giremedim, zaman aldı. Giremediğim için de böyle yüz sayfalık bir serüvene döndü. Her zaman böyle olmaz. Doğrudan doğruya düzyazı değil de şiir yazmaya başladığım zaman onun serüveni değişik oluyor. Düzyazı şiire benzemiyor. Çünkü onu daha çok aklımdan yazıyorum, şiir aklımda kalıyor. Örnekse, son yazdığım şiirin iki dizesi şöyle:

Sesle dolu ağaçlar diye başladım
Sana kazılan bu şiire

Önce ilk dizeyi buldum, ses olarak. Sonra ikinci dize geldi ve ikinci dize geldiğinde tabii onu yazmak gereğini duymuyorum bir yere. Hatta bu şiirin garip bir serüveni oldu, son dizeyi de buldum:

rüzgâr gibidir şiir dedim
girdim sonra derin sessizliğe

Yani hem başlangıç hem son, şiirin kendiliğinden bir yapısı oluyor. Bunu hep zihnimde yapıyorum. Ama ortadan ya da sondan gelmeye başlayan şiirler olursa o zaman bir kenara yazmaya başlıyorum. Bu şiiri de yeni bitirdim. Altı aylık bir serüveni var. Bu şiiri yazarken Paris'e gitmiştim. Orada on gün kaldım, orada bile kendi başıma olduğum zamanlar, acaba ne haldedir diye okumaya başlıyordum ama cevap vermedi. Altı aylık bir süre, beki daha fazla, iyice hatırlayamıyorum, ikide bir kurcalıyordum ama, bakıyorum "hayır yok" diyor, "pekâlâ" deyip bırakıyorum. Böyle bir serüveni var şiirin. Ama düzyazı kâğıtta dönüyor. Şiiri usumda, kafamda yazıyorum. Metne dökülüşünde de, bir gün bir şiir "bitti" duygusunu bende uyandırdığı zaman tape ediyorum. Supervielle'in bir sözü vardır, şöyle der: "Yazdığınız bir şeye bir başkasının gözünden bakmak istiyor musunuz, istiyorsanız onu tape edin" der. Gerçekten de öyle oldu, tape ettiğim zaman bir başka şeye bakar gibi oluyorsunuz. O orada da bitmez, onu duvara asar arada gider gelir bir bakarım, bakıyorum. Ondan sonra öyle bir safhaya gelir ki çok okurum onu. Özellikle akşamüstleri sokağa çıkarım, 1-2 saat dolaşırım, o evrelerde de şiiri tekrarlarım aklımda. Eğer ezberden okuma tamamlandıysa o zaman tamamdır. Ama tamam dediğim halde aradan bir ay, üç ay, bir sene, iki sene geçen bazı şiirler vardır, yine düzeltmek gereğini duyarım. Yine de bir sabah uyandığımda bakarım "çok kötü" derim ve yırtarım. Onu da yakarım, beni meşgul etmesin diyerekten. "Olmadı" deyip bekleyen şiir de oluyor. Bir sabah uyandığımda "olmuş" diyorum. Böyle bir serüven yaşanır şiirle.

— Bu kitabınız için de bir "İlhan Berk Sözlüğü" diyebilir miyiz?

— Ben bundan hiç kurtulamadım. Düzyazılarımın toplandığı defterlerime de bir ad koymak istiyorum ve sanıyorum "Otoben" olacak. Bana öyle geliyor ki, sanki benimle beraber yaşayan ayrı bir insan var ve birbirimize korkunç bir şekilde bağlıyız. Kimliğimden kurtulamadığımı söylemek istiyorum. Bazı kitaplarımda "Berk sözlüğü" diye kullanmak istediğim şeyler var. Önce kendi evrenimi kurmak istiyorum. Şair önce kendisini gerçekten ortaya koymak ister. Yani bir şiirde, bir yazıda okurun yazarı görmesini isterim. Bu ancak böyle alındığı zaman sanat yapıtıdır diye söylemek isterim. Yani ben, benim yazdıklarım, üstüme başıma benzesin, benden çıktığı bilinsin isterim. O zaman o yapıtın daha bir anlamı olduğuna inanırım.

— Burada evi ele alış biçiminizde matematiksel bir kurgunun varlığından söz edebilir miyiz?

— Şimdi bakın, bu düzyazı şiirlerde görsel bir yapı da koymak istiyorum. Yani diyelim ki yazıyı daktilo ediyorum, daktilo ettiğim zaman, metin görsellik koysun istiyorum. Bir zamanlar Süleymaniye Camii'ni yazmak istedim ve istedim ki benim düzyazımı okuyan, o yazıdan, Süleymaniye yıkılmış olsa da oradan çıkarsın o yapıyı. Yani benim metnime baka baka o yapıyı çıkarsın isterim. *Galata*'da bunu yaptım, sanıyorum o kurulmuştur. *Galata*'da ben sokakları adımladım. İstedim ki o yapı kurulsun, hissedilsin. Daha da ileri gidiyorum, kütlesel olarak onu nasıl koyarım diye. Yani yazının kütlesel, küresel resmi çıksın isterim.

— *"Evde her şey birbiri için vardır, kapalılık bunu gerektirir" diyorsunuz...*

— Ev aslında içine kapalı bir varlık. Ama birbiriyle olan ilişkileri başlangıçta kurulmuş. Yani eve kapıdan giriyorsunuz, girdikten sonra kapı size bir sözlük uzatıyor, evde nelerin olduğuna bakın diyor. Odalar var, sofa var, balkon var, pencereler, tavan var diyor. Bu girişten sonra içeriye girdiğiniz zaman gizli bir güç var. Bütün bunları ayıran bir duvarla karşılaşıyorsunuz. Duvar birden önünüzü kesiyor, evet onlar var ama diyor, kapının saydıkları yani, ben hepsini ayırıyorum. Peki ben odayı görmek istiyorum diye duvara söylüyorum. O zaman beni bir koridordan, bir aradan geçiriyor. Koridor ile karşılaşıyorum, koridor ne tarafa gitmek istiyorsun diye, sorular sormaya başlıyor. Ben odayı seçerim diyorum. Odanın kapısına geliyorum. Oda kapısıyla bakıştıktan sonra beni odada bırakıyorlar ve ben odayı görünce oturacak bir yer arıyorum. Sonra odada neler görebilirim diye pencereyle bir alışverişe giriyorum. Pencere bana en yakın yeri gösteriyor ve ben oradan dışarıya bakmaya başlıyorum. Pencere odanın en özgür olan bölümü. Ben odadan ilk anda bahçeyi görüyorum, sonra sokak gözüküyorsa sokağı. Ama oda ne pencere için, ne de bahçe için. Oda çok kendine özgü bir yer. Yani orada ancak düş kurabilirsin, yatarsın, uyursun ya da yazarsın, öyle bir yer. Gerçekten odada uzun boylu bir dolaşma olmaz. Böyle bir kapalılık var. Şimdi ev kapalılığı gerektirir dediğim zaman bölünmeyi söylüyorum. Evin içinde birçok bölümler var, hepsi birbiri içindir ama hepsi de birbirinden ayrı olarak yaşar demek istiyorum. Yani birliktelik tek başınalığı da gerektiriyor. Bu tek başınalık en çok da odada var. Yani oda asıl tek başınalığı sonuna kadar yaşatabilir. Merdivenler, koridor, balkon, sofalar, bütün bunlar kendi aralarında yakınlık kurarlar ama odalar kapalıdır. Bunlar odalarla ilişki kurmazlar. Yani merdivenler, sofalar, koridorlar, aralıklar bir iç evreni kurarlar. İşte, hem birlikteliği hem de kapalılığı ev böyle kurar.

— *Ev, sanki sadece bir yapı olarak var, bir boşluğa sahip...*

— Bu kitap çıktıktan sonra ev üzerine bir şeyler okuyorum,

yani beni bırakmış değil. Belki bu kitaba ikinci bir baskıda ekler yapabilirim. Boşluk olayı mesela. Evi sırf boşluk olarak da düşünebilir insan. Herkesin evden anladığı bir kavram vardır. O kavramı biraz daha deşmek istiyorum.

— *Şiirde zaman ve mekân sorunu?*

— Bir defa, bir şiir bir yerde yazılıyor... Sokakta, masada, bir evde yazılıyor ama bir de zaman diye bir sorun var. Zamanla mekân arasında gidip gelmeler var. Şimdi bir şiir sözgelimi, şimdiki zamanı kullanarak yazılır, ya da geçmişteki bir şeyi anımsarız, geçmişe doğru şiiri sürükleriz. Şiir sürüklenirken, mekânı da birlikte götürür. Eğer mekânı almazsa şiir sanki kendisini boşluktaymış gibi hisseder. Yani "yürüyorum" diye başlayan bir dize düşünün. Yürüyorum dediğiniz zaman birdenbire nerede yürüdüğünü şair bilmek ister. Diyelim ki bir yoldur o, diyelim ki küçük bir sokak, şair o sokağın nasıl olduğunu yazmak ister. Yani şiirin o sokakla tamamlanacağını fark eder. O zaman, zamanın ve mekânın şiirin içinde her zaman gidip gelen bir edim olmasının farkına varır. Bundan zaten kurtuluş yoktur. Yani nerede kalıyor şiir, nerede oturuyor, ne zaman böyle şeyler düşünüyor düşüncesi tabii şiirin bütün yapısı içinde gidip gelen bir şey. Şair bunları sımsıkı tutmak zorundadır. Ben genel olarak zamanları çok karıştırmayı severim. Ve o zaman, her iki zamanda da yaşadığımı fark ederim. Okurun da öyle bakmasını isterim. Kısacası parçalamak isterim, yani şiir parçalansın ve parçalar içinde zamanı ve mekânı yeniden bulayım isterim.

— *Ev ve ölüm?*

— Kitabın bir yerinde ev ile ölümü bağdaştırmak istedim. Yani evde yaşıyoruz, evet ama burada ölüyoruz da, bu sonradan aklıma geldi. Bunun aklıma gelişi Wittgenstein ile ilgili. Wittgenstein çağımızın en büyük filozoflarından biri. Onun yakın bir arkadaşı var, doktor. Ondan öleceğini öğreniyor. Aradan zaman geçiyor, Wittgenstein yaşamını otellerde geçirmiş bir varlıklı.

"Ben evde ölmek istiyorum" diyor, "sizde ölebilir miyim?" Şimdi ev böyle bir şey, evde yaşanıyor ama, insan bir yerde ölüyor, evde ölüyor... Hiç unutmuyorum, sosyalist ülkelere davet edilmiştim, sanıyorum Macaristan'daydı, şimdi adını unuttuğum bir şaire götüreceklerdi beni, yaşlı bir adamdı. "Neler ya-

pıyorsunuz?" diye sordumdu, "Ölümü yazıyorum," demişti, o da etkilemişti beni. Ölüm üzerine bir deneme yazıyordu. Bana gelince, çok sorulmuştur "Ölüm üzerine ne düşünüyorsunuz?" diye. Benim için herhangi bir ağaç, toprak, kalem gibi bir sözcük. Daha bende hiç öyle bir ağırlığı yok. Böyle bir ağırlık görmüyorum. Onu da bir sözcük olarak kullanıyorum.

— *Ve artık öğrenilecek bir şeydir yeryüzü*
Onun için her sabah bir gökbilimci gibi uyanır
Yeryüzü yazılacaktır
Ve bütün meşe ağaçları
Bütün evler, sokaklar
Subasmaları

diye başlıyorsunuz dünyaya...

— Genç bir şairle tanışıyorum bazen. Şiirlerini okuyor, "Şair olmak istiyorum" diyor. Ben şunu söylüyorum: Şairlik büyük bir mutsuzluktur diyorum. Bak, ben dünyayı yazmak istiyorum, böyle bir şey olabilir mi diyorum. Dünyada ne varsa yazmak istiyorum. Bu beni korkunç rahatsız eden bir olaydır. Yaşamayı benim elimden alıyor, ne demek yani bütün dünyayı yazmak? Gördüğüm, sevdiğim herhangi bir şeyi mutlaka yazmak. Yani ben kendi başıma oturup herhangi bir kaktüse, zakkuma rahatça bakamıyorum. İlle yazılmalıdır diye bakıyorum. Böyle bir adamın hayatı korkunç bir şeydir, sevilecek bir şey değil. Şair böyle bir adam. Onun için hiç kimseye öneremiyorum. Böyle birisi geldiği zaman ilk anda ona diyorum ki, "Şairlik verem gibidir, kanser gibidir". Şairin hayatı bir cehennem gibidir, onu söylemek isterim. Nereye gitsem, nereye otursam kurtulamıyorum. Çok etkilendiğiniz bir yüzle karşılaşıyorsunuz, beni yüzler çok etkiler, nasıl kâğıda bakamıyorum, yüzlere de doğal olarak bakamıyorum, birden yazmak istiyorum. Hayatımda benim de bazı yaşamalarım oldu, bunların içinde çok sevdiğim bir insan şunu söylemiştir: "Sen beni yazmak için seviyorsun". Bu bana çok ağır gelmiştir. Sonra kendi kendime düşündüğümde, bunda gerçek bir taraf buldum. Bu müthiş bir şey.

— *Ahmet Oktay sizin kitaplarınızdan* İstanbul Kitabı *için flaneur (düşünür gezer),* Galata *ve* Pera *kitaplarınız için de kartograf (haritacı) tanımı getiriyor...*

— Şair olmasaydım ya haritacılığı seçerdim ya da manavlığı, bir de vapurlarda bilet kesmek isterdim (Arif Dino gibi). 18. yüzyılda İngiltere'de haritacılık iyice gelişmiş. Çok ünlü bir haritacı var, şimdi adını hatırlayamıyorum. Çok ünlü ama dolaşmayan bir haritacı. Karısı da bıkmış kocasının akşama kadar çizim yapmasından. Bir gün yine harita çizerken, karısı bakmış orada çok güzel bir koy görmüş ve kocasına "şuraya bir ada kondursana" demiş. Adam da bütün sorumluluğunu unutup oraya bir ada kondurmuş. 18. yüzyıldan sonra bu ada haritacılar tarafından araştırılmış ama bulunamamış. Gerçek çok sonra öğrenilmiş. Böyle bir haritacı olurdum ben.

Son olarak şunu söyleyeyim: Ev'in biçimine, yapısına *yapıbozum* (*deconstruction*) mantığı egemen olmuştur. Bunu yedi sayfalık bir metnin yüz sayfalık serüveni de gösteriyor. Bir 'bozuma sokma', bir *yap/boz* olduğunu. Değil mi ki bu çalışma en başta sözcük yetersizliğini vurguluyor ve önce bir sözcük yazmak, sonra onu karalamak ve sonra hem sözcüğü hem de karalamasını baskıya vermektir. Kısaca da bir yapı bozulurken, çökerken, öbür yapının özgürleşmesi, belirmesi gün ışığına çıkıyordur... Ev'in bu *postyapısal* mantığının benden çok, onun yapısının sonucu olduğunu eklemekte de yarar var elbet.

Şiir Her Yerdedir

Bir çocuk-kadın, saçını geceye taratır.

Uzundu, esmerdi, gözleri bıçak gibiydi.
Gözü gökyüzünde hep bir öykü anlatırdı...

Mısır'da çay içmek iyi.

Kırların anahtarlarını beline takar dolaşır.
(Oturur sonra göğün kapısını vurur.)

Hünerli bir it.
Kapısı yoktur, kaltaban avaredir.

Cuma adında bir kuş cama vurdu.

Haçlar, yangın, havagazı muslukları, hırçın gökyüzleri,
ve yangın merdivenleri, gettolar ve...

Saçlarında her zaman arılar ve can sıkıcı bir köy.

Ey Amazonlar, dişi süvariler! At - kadınlar!..

Bir iskambil falcısı: Islak, buharlı gözlü (biliyoruz endam aynalı, iki sezarenli, bir komodinli, bir konsollu, rumi takvimli odası).

Uzun ağızlı ve on yedisinde bir fotoğrafisi ki değdiği teni ölüme götürür.

Ve tam saat beşte durmuş bir duvar saati.

Defter 1999

MINIMA MORALIA / ROLAND BARTHES

Bir süredir iki kitabı birden okuyorum.

Adorno da, Barthes da düşüncelerini parça parça (fragmentaire [ki bu anlatış biçiminin ağababası Nietzsche'dir]) anlatıyorlar. Ama her iki metin (hele Barthes [ki önceleri aslıyla ne denli tanışmış olsam da]) zor okunuyor. Bu da metnin yapısından, sıkı dokusundan, biçeminden geliyor. Bundan çeviri de yara alıyor.

Adorno, bu doğru yaşam öğretisinin 'kederli bilimcisi' her zamanki gibi toplumun lanetli üreme hücresi aileden başlayıp, bireysel varoluşun en gizli, en gözden ırak noktalarına değin inip, ordan gözükara bakışını her yere tutuyor. 'İnsanlar ancak üretime karşı durarak bu düzenin içinde büsbütün erimeyi reddederek insana daha yakışan bir dünyanın doğmasını sağlayabilirler' deyip zehir zemberek aforizmalarını birbiri ardına sıralıyor:

'Umut olmasaydı hakikat fikrinin düşünülmesi bile imkânsızlaşırdı.'

—

'Olağanüstü güzel kadınlar mutsuzluğa yargılıdır.'

—

'Tanrıların kıskançlığı, kendilerinden daha uzun ömürlü olmuştur.'

—

'Aşk, farklı olanda benzerlik görme gücüdür.'

—

'Verlaine: Bağışlanabilir ölümcül günah!'

—

'Kafka: Benliksiz tekbenci.'

Metin üzerine bir saptaması da sarsıcıdır: 'Metni kısaltmaktan kaçmamak, atılan cümlelere hiç acımamak gerekir. Her metinde, her parçada, her paragrafta, ana motifin açıkça ortaya çıkıp çıkmadığına bakılmalı. Gerektiği gibi yazılmış metin örümcek ağına benzer. Yazar bir ev kurar metinde.'

Roland Barthes'ın kendini bir roman kahramanı yerine koyarak anlattığı (ne anlattığı? Neredeyse anlatmaz çünkü: sezdirir bırakır) yazınsal kitabının bütün ağırlığı dil ve biçem üstüne çöreklenmiş gibidir. Giderek de bu onda sayrılık katına yükselmiştir. Her sözcük, her tümce, her ayraç yananlamlar yüklene yüklene ilerler. Hiçbir tümce de nerdeyse kapanıp kalmaz, kendi dışında bir anlamı da sürdüre sürdüre döner durur. Bir metnin yanı sıra da bir ikinci metin dipten dibe yürür. Kendinden de üçüncü kişi gibi söz eder. Kimi zaman da büyük 'O' diye anar. Kendisini gerilere atarak, bir yabancıdan söz ediyormuşçasına davranır. 'Psikanalizle Olan İlişki' başlıklı yazı ayraçla, kimi sözcüklerin de altı çizilerek iki tümcede anlatılıverir:

'Onun (yani Barthes'ın) psikanalizle olan ilişkisi titiz bir ilişki değildir (ama O yine de hiçbir anlaşmazlıkla, hiçbir karşı çıkmayla övünemez). Kararsız, belli belirsiz bir ilişkidir bu.

Ritm başlıklı yazıdan söz ederken, 'Ritmin öyle zorunlu biçimde düzenli olmadığını da belirtmek gerekir: Calas, çok yerinde olarak, ritm gecikmedir derdi,' tümcesini yazının sonunda gecikme sözcüğünün altını çizerek ve de bu iki tümcelik söz zincirini ayraç açıp kapatarak bitiriverir. Yazın ile metni de şöyle anlatacaktır: *'Yazın sınırlı bir dünyayı temsil eder, metinse dilin sınırsızlığını simgeler. Bilgiden yoksun, akıldan yoksun, zekâdan yoksun.'* Kısaca, Barthes için metin her şeydir. Barthes'in metni yaratının kendisidir. Bir Barthes metniyle karşılaşmak, ağzını dolu dolu çeşmeye tutmaktır. Ya kendinden söz etmek mi:

'Kendimi açımlamak mı? Ne sıkıntı! Kendimi –uzaktan, çok uzaktan– şimdiden hareketle *yeniden-yazmak*tan başka çözüm yolum yoktu: Bu yol, geçmişimden mi, geleceğimden mi söz ettiğimin hiç farkına varmaksızın kitaplara, temalara, anılara, metinlere başka bir sözceleme eklemekti; böylece ben, yazılmış olan yapıtım üstüne, geçmişteki bedenin [Fr. *corps*] ve bütüncenin [Fr. *corpus*] üstüne, şöyle bir dokunacak biçimde bir tür *patch-work*, yani birbirine dikilmiş karelerden oluşan rapsodi nitelikli bir örtü atarım. Derinleştirmek şöyle dursun, yüzeyde kalırım, çünkü bu kez "ben"dir söz konusu olan (Ego'dur) ve çünkü derinlik başkalarına aittir.' *(çeviren: Sema Rifat)*

HESIODOS

Hesiodos'un ünlü şiiri *'İşler ile Günler'*i yıllar önce okudum. Yeniden elime aldığımda etkisinden kurtulamadım. Benim de istediğim buydu: Yazmak istiyordum çünkü Hesiodos'u.

İlk dizeler de kendiliğinden gelip düştü:

"İşlerle Günler"i nasıl yazmış diye
açtım bilge Hesiodos'u. Helikon
yamaçlarında koyunları otlatırken.

Ama nedense arkası bir türlü gelmedi. Gerçi yarım yamalak da olsa kimi dizeler baş verdi ama onlar da, orda kaldı:

Yurdundan hiç çıkmamış bilge Hesiodos
Bir deniz yolculuğu dışında,
bol dalgalı.

Bütün kış boyunca ara ara arkasını getirmek için saldırılarımı hiç aksatmadım: Yürümedi ama. Her seferinde avuç içi kadar kitabını elime aldım, bıraktım: Bana mı demedi. Bir süre sonra kafamı yine kurcaladı; kırık dökük dizeleri yeniden ele alırsam bitirecekmişim gibi bir duyguya kapıldım. Ama beşinci kez kitabı yeniden götürüp yerine bıraktım.

Nedir Hesiodos'ta beni ilgilendiren? İlk ağızda yaşamı.

İsa'dan yedi yüz yıl önce Kyme'de doğmuş (Foça'nın kuzeydoğusunda.) Yoksul bir çiftçinin oğlu. Çoban. Ama Musalar onu bırakmıyorlar: Şairlik bağışlıyorlar. Bütün şiir yarışlarını kazanıyor. Öldüğünde Homeros gibi yurttaşları onu paylaşamıyorlar: Büyük ölüsünü her kent kendine mal etmeye çalışıyor.

Şiirine gelince: Tanrıları bir yana bırakıp, görüp yaşadıklarını anlatıyor. Homeros gibi yapıtlarının arkasında yitip gitmiyor. Onu görüyoruz, duyuyoruz. Aramızda, bizden biri gibi dolaşıyor. Bir insan, öfkeli bir şair. Yalnız bu da değil: Günlük yaşamın ucundan tutuyor. Çiftçilik, tarım, toprak, üretim üstüne şiirler yazıyor. Halkı iş üstüne işe çağırıyor. Didaktik şiirin bir öncüsü. Bugün adı Homeros'la bir anılıyor.

Kötümser ölüyor Hesiodos (kötümserlik şairlerin yazgısıdır). Şiirleri kargışlı, öfke küpü. Her şeye ateş püskürüyor:

Budalalar bilmiyorlar yarımın bütünden ne kadar çok olduğunu,
Ebegümeci ve çirişotunda ne büyük fayda bulunduğunu.

Hesiodos'u yazamayacağım, bir daha anladım.

Hesiodos'u uzun bir süre sonra yeniden ele aldım ve bitirdim.

HESIODOS
İşlerle Günler'i nasıl yazmış
Diye açtım bilge Hesiodos'u.
Helikon,
Yamaçlarında koyunları otlatırken.

(Biliyordu ama bir yazgıdır şairlik.)

Yurdundan hiç ayrılmamış Hesiodos.
Nice yakınırsa yakınsın yazı kötü
Kışı zahmetli Askara'dan:
Gürültüsü çok bir deniz yolculuğu
Dışında (bol dalgalı).
Aulis'den, Euboia'ya kadar,
o da.

LOU REED

Reed'i okuyorum. The Beatles, Pink Floyd, özellikle de Bob Dylan, Morrison, Cohen ve de Rock ünlülerinin vb. şarkı sözleri hep ilgilendirmiştir beni. Öte yandan pek azını dinledim. Şimdi de Lou Reed'i devirdim (Korsan Yay. 1998). Başta Cohen, hepsinin her şeyden önce şair olduklarına, dünyayı da gene şair olarak bıraktıklarına inanıyorum. Şairliklerinin (sanki) çıkmazına dayanamayıp (şairler çıkmaz sokakları teperler), şarkıcı olduklarını düşünüyorum.

İşte Lou Reed. Bir sokak çocuğu gibi sokak yaşamı üstüne şiirler (sokağı anası babası bilip) yazmış bir New York'lu. Yaşama, eşitsizliğe, tüzeye küfür ediyor. Potansiyel nefretini de her yerlere saçıyor. Bir büyük Rock'n Roll'cu, popçu (sevgili Yahudi). Şair doğduğundan hiç kuşkum yok.

TEACH THE GIFTED CHILDREN
Teach the gifted children, teach them to have mercy
Teach them about sunset, teach them about moonrise
Teach them about anger, the sin that comes with dawning
Teach them about flowers, the beauty of forgetfulness
Then take me to the river and put me in the water
Bless them and forgive them, Father cause they just don't know

All the gifted children, teach the gifted children
The ways of men and animals
Teach them about cities, the history of the mysteries
Their vices and their virtues
About branches that blow in the wind
Or the wages of their sins
Teach them of forgivens, teach them about mercy
Teach them about music
and the cool and cleansing water
teach the gifted children
all the gifted children

DOĞUŞTAN YETENEKLİ ÇOCUKLARA ÖĞRETİN
Doğuştan yetenekli çocuklara öğretin, biraz insaflı olsunlar
Günbatımlarını öğretin onlara, ayın doğuşunu
Öfkeyi öğretin onlara, gündoğumuyla beliren günahı
Çiçekleri öğretin onlara, unutuşun güzelliğini
Sonra ırmağa götürün beni ve suya bırakın
Kutsayın ve bağışlayan onları Peder, çünkü bilmez onlar

Tüm doğuştan yetenekli çocuklar, öğretin yetenekli çocuklara
İnsanları ve hayvanları
Kentleri öğretin, gizemlerin tarihini
İyisiyle kötüsüyle
Rüzgârda savrulan dalları
Günahlarının kefaretini
Affetmeyi öğretin onlara, merhameti
Müziği öğretin onlara
Serin ve arındıran suları
Doğuştan yetenekli çocuklara öğretin
Tüm yetenekli çocuklara

Çeviren: Esra Birkan

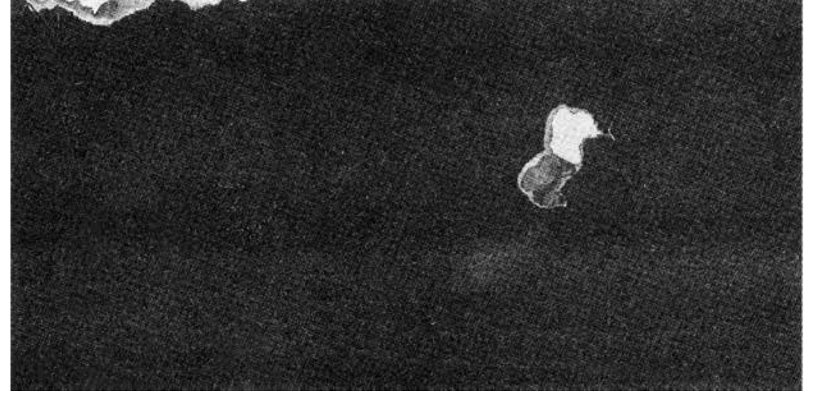
Şok/Reed

"Okula Brooklyn ve Long Island'da başladım ve o günlerden bu yana her türlü okuldan ve otoriteden nefret ettim. Beni orduya almamalarının sebeplerinden biri budur. Bir silah istediğimi

ve önüme kim ya da ne çıkarsa vuracağımı söyledim. Uyuşturucu kullanıyordum. Şok tedavilerinin tek iyiliği bu oldu."

Boşluk

Boşluk varlık solur.

Canlıdır boşluk.
Ne canlı değildir ki?

YVES KLEIN / ORHAN PEKER

‘Önce hiçlik, sonra da bu hiçliğin derinliği ve daha sonra da mavinin sonsuzluğu.’ G. Bachelard, Klein’ın resmini böyle anlatır. Klein’ın resmini hiçlikle mavinin derinliği bir kanaviçe gibi işler. Buna nesnellik ve yalınlık da diyebiliriz. Klein’ın monokromatik yolu Orhan Peker’i çok etkilemişti. Tek rengin egemenliği, yalınlığı, derinliği her şeydi bir ara onun için. Bir gün bana siyaha boyadığı bir sopayla çıkıp gelmişti. Bir arkadaşlığı da olmuştu Klein’la. Orhan’a armağan ettiği küçük mavi bir resmi uzun süre sakladı Orhan, bir parasızlığında Almanya’da sattı sonra. Bugün Klein ünlü bir ressam. Yapıtları da çoktan müzelik oldu. Orhan’ın Klein sevgisi Bodrum’da da sürdü. Kaldığı bir evin cephesini kalın mavi bir çizgiyle kuşatmıştı; altına da, Hommage à Klein (Klein’a Saygı) diye yazmıştı. Klein için mavi sonsuzluk duygusuydu. Mavinin boyutu olmadığını söyler. ‘Mavi boyuttan ötedir’ sözü onundur. Gerçekten de mavide boyutu görmeyiz. Derinliktir daha çok, mavi. Bunu da bize Klein öğretti.

Yves Klein, *Anthropometri,* 1960, ayrıntı.

KARALAMALAR, XII

Ungaretti

Ungaretti'nin şiirinin parçalanmış bir yapısı olduğu üzerinde durulur. Sesten kaynaklanan bir yapıdır bu daha çok. 'Söylenen her sözcüğün kendi başına vurgulanmasıyla dile kehanet gücü katan bir diksiyon' söz konusudur.

Petrarca ile Leopardi'den etkilendiği de dile getirilir. On ile on bir heceyi de sıkça kullandığı belirtilir. Kapalı, hermesçi bir şiirin öncüsü olduğu da eklenir. Bunun sonucu barok ve manierismocu bir bileşime yaslanır şiiri.

'Parçalanmış şiir' bugün, modern ve de modern sonrası şiirin konusu olup çıkmıştır. Paul Celan ile Jacques Dupin'in şiiri buna (parçalanmış şiir) iyi bir örnektir. (Burada II. Yeni'nin kulaklarını çınlatmanın da tam sırasıdır: Çağını nasıl kuşattığını anlamak için.) İç içe geçmiş, parçalı bir kişilik, bir kimlik yapısı. Dizeler, –nerdeyse– heceler de bölünmüştür. Sözcüklerin kızoğlankızlığı, o yabanıl, yalın saflık. Yalnız duyulan, açımlanan:

BELKİ DOĞAR
Bir sis vardır
bizi defterden siler

Belki bir nehir doğar
üstümüzden bir yerden

Göldeki sirenlerin
şarkısını dinlerim

Göl,
bir zamanlar
şehrin soluduğu yerde

(Çeviren: Ahmet Atalağ)

Ungaretti dizeye nasıl yeni biçim verişini de şöyle anlatacaktır:

—*Dizeyi bölmekle, daha doğrusu parçalamakla başladım işe:* (bu satırların altını ben çizdim) anlatmam gereken, yani anlatmak istediğim şeye göre, dizeye tam bir anlam doluluğu verebilmek için, dizenin öğelerini, heceye varana dek parçalıyordum ilk şiirlerimde. Giderek, söz bileşimlerine daha bir karmaşıklık, zenginlik kazandırmak gerekçesini duydum. Düşüncem olgunlaşmıştı çünkü, gittikçe olgunlaşıyordu da. Kişiliğimdeki evrimi şiirde yansıtmak gereğini duyar olmuştum. İç evrenimdeki bu aşamayı dile aktarmayı başaramamış olsaydım, ayakta duran ozanlardan biri olamazdım bugün. Kolay olmadı bu. Kolay değildir ruhsal yetkinliğe doğru gitmek. Gerçekte şiir dilinin yetkinleşmesi, ruhsal yetkinleşmeyle olur.

(Çeviren: Mükerrem Akdeniz)

Bir Yıllık

1999 Şiiri Yıllığı'nı (Adam Y.) sondan ortalara doğru rastgele açıyorum:

...Dizeler

oğlum neden bu kadar beyaz.

*

köşelerini kollayarak büyümüş ev.

— Adem Yeşilyurt

bir tanım arıyorum güne
sarkıtıp çekülünü eşyanın ve sesin.
...

— Celal Soycan

Seni acele yaşayıp
Usulca anlattım kendime.

— Serap Erdoğan

sonra çocuklar geldi
... kimsenin hatırlayamadığı çocuklar.
— Tarkan Çeper

ah nasıl da geçiyor zaman
yeni ölmüş birinin üstünü örtercesine narin.
— küçük İskender

... Sabahları eğilip yüzüme
öpüşün geçiyor bir, bir duruyor aklım.
— Birhan Keskin

'Sağır hatırlamaz' diyorsun bana,
Bilirim, kör hatırlıyor.
....
....
Çünkü körüm, seni hatırlıyorum.
— Seyhan Erözçelik

İnsan Seçki Yıllığı'nı da (1998-1999) sondan başlayarak okuyorum:

Zaman sarkacıyım.
sana salınıyorum.
— Cenk Koyuncu

çok uzak bir zaman katmanından
yuvarlanıp düştüler aramıza çünkü malum
ve bu yüzden dağılmaya yakın harfleri havada
— Nazmi Ağıl

... Anladım, şehre
kabul edilmek'çin, herkes önce
öteki'nde uyuyan çocuğa kıyar!
— Vural Bahadır Bayrıl

Atım soldu bir kırmızı ver.
— Leyla Şahin

Ses-Şiir ve Yazı

Şiirde bir başına sesten de söz edilebilir: Ses-şiir.

Anlam aramadan, yalnız sesi, bir onu öne sürerek, onu kullanarak: Ernst Jandl'ın yaptığı gibi. Bu yoldan görsel tat da yüklenir metin; dahası büyütülerek bir asıt (afiş) gibi de kullanılabilir. Yazının görsel eğretilemesi biter tükenir gibi değildir. Başlı başına simgesel bir dünyadır. Görünmeyen, ancak duyulan sesse, yazıya yeni boyutlar katar.

Yazar yazıyla ev kurar. Hem yazı cinseldir! "Yazı, kadındır" mı diyordu Derrida?

im reich der toten

nnnntschn
nnnntschn
nnnntschn
varaaaaaaaaaa
iiiiiiiiiiiiiii
varaaaaaaaaaa
auuuuuuurrruuuuuuuurrruuuuuuuurrruuuuu
————h
nnnnnnnn
nnnnnnnn
nnnnnnnn
c-hffffffs-c-hffffffs-c-hffffffs-c-hffffffs-c-h
nrrrrrrrrrr
nrrrrrrrrrr
lllllllltnnn
ds-c-h
nrrrrrrrrrr
nrrrrrrrrrr
nrrrrrrrrrr
nrrrrrrrrrr
nrrrrrrrrrr

ölüler diyarında

nnnnnnnçççn
nnnnnnnçççn
nnnnnnnçççn
glavaraaaaaaaaaa
üiiiiiiiiiiiiiiiiiiii
glavaraaaaaaaaaa
blaaauuuuuuuurrruuuuuuuurrruuuuuuuurrruuu
glc——————h
dnnnnnnnnnn
dnnnnnnnnnn
dnnnnnnnnnn
s-ş-hffffffs-ş-hffffffs-ş-hffffffs-ş-hffffff-ş-h
glllrrrrrrrrr
glllrrrrrrrrr
şşlllllllltnnn
fffffds-ş-s
nnnrrrrrrrrrr
nnnrrrrrrrrrr
nnnrrrrrrrrrr
nnnrrrrrrrrrr
nnnrrrrrrrrrr

(Çeviren: Tevfik Turan)

Dil ya da 'Uyuyan Güzel'

Dilin uyku halini merak ettiğimi yazdım. Hâlâ da merakım sürüyor. Niçin böyle diyorum: Dünyanın kimliğini saptamak gereksizdir çünkü. Dil farklılıklar yumağıdır, elinden tutulmayı bekler.

Şeyleri farklı bir durumda yakalamak bütün şairlerin işidir. Bunun için şeyleri uyku halinde ya da varoluşlarının dışında yakalamak gerektiğini yalnız ben değil Baudrillard da ileri sürer.

Tıpkı 'Uyuyan Güzel' örneği gibi.

Dili böyle kendi varlığı dışında yakalamak farklı boyutlar kazandıracaktır elbet.

Dili uyurken düşünmek bile şimdiden farklılığa kanca atmaktır.

RESULLER

Nuh Yalvaç

Resulleri okuyorum. Nuh'la da başlıyorum.

Nuh Yalvaç. Adem Babamız hiç gülmemiş ama yüz yıl yaşamış. İlk insan, ilk yalvaç diye bilinir. Oğlu Kabil (ki öldürdüğü kardeşinin cesedini kırk gün sırtında taşımıştır) ilk katil diye geçer. Ben yalvaçlar içinde en çok Nuh'u severim. (Lut'un bendeki yeri de büyüktür. Kızlarıyla yatar.) Hem Nuh hep sevilmiştir. Nerdeyse eksiksizdir: Gemisini bir başına dikip büyüttüğü ağaçlardan yapar. Altı katlı gemisinde kuşlara en üst katı, insanlara orta katı, alt katı da hayvanlara ayırır. Geminin uzunluğu 80, eni 50 arşındır. Gemiye ilkin çok sevdiği karıncaları alır. En sonra da eşeği. Güler yüzlüydü. Düyada da öyle gidip geldi (Kolay mıdır bu?). Asıl da yaşını severim Nuh'un. Gemiye bindiğinde altı yüz yaşındaydı. Üç yüz yıl daha yaşadı denir. Dünyada hiç mi hiç sıkılmadı. Gelmiş geçmiş bir yeryüzülüydü. Sevgili bir ölümlüydü. (Ölümün içi boştur, onun için kavranılmaz.)

Süleyman Yalvaç

Nietzsche'nin Hıristiyanlığı bir söylen olarak algıladığını söyler: *Minima Moralia*'da Adorno. Müslümanlık için de bunu söylemek olası. Hiç değilse de bu benim için böyle. Resullerin, azizlerin yaşamı söylenler yumağıdır. *Tevrat* şiir yüklüdür; sağlam bir yapısı, biçemi vardır. Bir şiir kitabı gibi de okunabilir. *Kuran*'da, özellikle de *Kuran*'ın çevresinde oluşturulan söylen dünyası, gene özellikle de resuller üstüne yazılanlar olağanüstüdür. Hele Süleyman'la İbrahim Peygamber için söylenenler, tansık katındadır. Süleyman Peygamber hem kral, hem resul. Yaşamı dillere destan: Kuşlar, rüzgârlar, hayvanlar, börtü böcek buyruğundadır. Her an da her yerdedir. Cinlerle de konuşur. Cinler buyruğunu buyruk bilir. Yer, gök neredeyse ondan sorulur. Geceleri az uyur (ana öğüdü: ahirette fakir düşmemek için). Beyaz giysiler giyer, beyaz tenlidir. Yedi yüz karısı, üç yüz odalığı vardır. Bu yüzden üç yüz erkeğin kösnüsü verilmiştir. Allah'a yakınlığıyla tanınır. Her şeyden haberi olur.

Nem suresinde: 'Ey insanlar, bize kuşların dili öğretildi, bize her şeyden haber verildi' diye kayıt düşülmüştür. Ayrıca otların, balıkların da dilini bildiği söylenir. Bakır madeni önünde su gibi akar. Yeryüzündeki her şeye uzanır. Görkemin kendisidir. Atlarıyla da ünlüdür:

Süleyman'ın atları
20 tane idi.
Kanatlı 20 at idi.
Bin tane idi.
13 bin idi.
20 bin idi.
Kanatlı, 20 bin at idi.

Ya İbrahim?

Resuller içinde İbrahim'e olan sevgimi hiçbirine değişmem, şair tinlidir İbrahim: Üç kitapta da adı geçer. İbrahim'in doğumuyla başlar her şey. O, bir günde başkalarının bir haftada; bir haftada diğer çocukların bir ayda; bir ayda başkalarının bir yılda büyüdükleri kadar büyüyordur. Dünyayla tanıştığında yıldızları, ayı, güneşi sevdi. Ama bunların doğup kayboluşlarını görünce: "Ben kaybolan nesneleri sevmem!" dediği bilinir. İbrahim'i sevmek için bu bile yeter insana.

Yüzlerce menkıbe içinde en sevdiğim ikisi şöyle: 1) İbrahim bazen elini ayağını yeryüzünden çeker; ama zaman zaman evini düşünmeden de edemez. Buna dayanamayıp kalkıp yola düştüğünde, yeryüzü kendisine dürülür gelir. 2) Dört kuşu vardır İbrahim'in: güvercin, tavus, horoz, turna:

Dört kuşu dört dağa gönderir.
Niçin gönderir?
Kimse bilmiyor.

Muhammet Resul

Muhammet Resul'ün gülüşü yoktu (gene de yan dişleri görülünceye değin gülerdi denmiştir).

Büyüyüşü seyredile seyredile, öpüle öpüle oldu.

Beyaz geniş alınlı, uzun boyluydu.

Üç türlü saç bırakmıştır: Kısa, orta, uzun.

Tam ortadan ayırırdı saçlarını (Mekke fethinde saçını dört örgü halinde bırakmıştır).

Sakalları uzundu.

Ağzı ince, dişleri seyrekti.

Hep tedirgin, hep harekete hazırdı.

Daha çok yere bakardı.

Yavaş konuşurdu.

Mührünü hep yanında taşırdı (öldüğünde mührünün silinip yok olduğu görülmüştür).

Beyazlar giyer, sırtüstü yatmayı severdi.

Dişlerini sık sık fırçalardı.

Yazılı bir gümüş yüzük taşırdı.

Güreşi severdi (ünlü Rükâne'yle güreşmiş, onu üç kez yenmiştir).

Zaman zaman kan aldırırdı.

Tarakla kokuyu gittiği her yere taşıdığı görülmüştür.

Vahiydi gülüşü.

GÜNEŞ TAŞI

Octavio Paz'ın *Güneş Taşı*'yla ilk tanışmam 1963'te oldu. O günden bugüne sürekli elime aldım, ama asıl da şu dört beş yıldır elimden düşmüyor. Bir süre Fransızcasını Sait Maden'in çevirisiyle karşılaştırarak okudum. Büyük bir şiirdir *Güneş Taşı*. 1993'ten beri de Ali Cengizkan'ın İngilizceden çevirisiyle karşılaştırarak okuyorum. Şiir, her seferinde yeni anlamlara bürünüyor. Kimi dizeler usumdan çıkmıyor:

An dağıtır kendini pek çok şeye
düş görmeyen taşın düşlerini yaşadım

Yürürsün benimle bir ırmak gibi konuşarak

Taşıyın beni bu gecenin ucuna,
benim sen olduğum biz olduğumuz yere
öznelerin ve adılların krallığına

Benim yüzüm hepimize, yüzüm hepimizdir hep

Gövdeyim giderim dünyada gibi
Giderim belinde bir ırmakta gider gibi

Ne zaman iki kişi öpüşse doğar dünya

(Çeviren: Ali Cengizkan)

Şiir simge ormanlarına gire çıka yürür. Her seferinde de daha bir parıldar, ışır.

Giderim ışık geçeneklerine
çınlayan şimdiler arasında akarım,
saydamlıklar arasında yürürüm bir kör gibi
bir yansı beni siler, doğarım bir başkasında,
ey büyülü direkler ormanı,
süzülürüm ışık kemerleri altından
saydamca bir güzün aralıklarında

(Çeviren: Sait Maden)

Bu bölümün Fransızcası şöyle:

Je vais entre des galeries de sons,
je flue entre les présences résonnantes
comme un aveugle je vais à travers les transparences
un reflet m'efface, je nais dans autre,
ô forêt de piliers enchainés
sous les arcs de la lumière je pénètre
dans les corridors d'un automme diaphane,

Ali Cengizkan'ın İngilizceden çevirisi de şöyle:

Yolculuk ederim sesin geçitlerinde,
akarım çınlayan varlıklar arasından,
yüzen, kör bir adam geçiyor saydamlıktan,
bir ayna siler beni, bir başkasında beliririm,
ağaçları büyülü sütun olan bir orman,
ışıktan kemerleri altından geçerek,
koridorlarındayım ilerleyen bir güzün,

Paz, bu uzun şiiri virgül, çok az da noktalı virgül kullanarak bitirir. Şiirin sonunda da yalnız üst üste iki nokta vardır. Bütün şiir sanki uzun bir tümcedir. Daha söylediklerini bitirmemiş gibi de, şiir biter.

Ben böyle kendi dillerinden okuyamadığım, sevdiğim şiirleri çeşitli çevirilerle karşılaştırarak okurum. *Güneş Taşı*'nı İngilizcesiyle de karşılaştırmak isterdim.

SİYAH RENK, SİYAH ÇİZGİ VE VIERIA DA SILVA

Siyah renk bütün coğrafyalarda başına buyruk dolaşır. Her şeyin de altına kalın çizgiler çizer, bırakır.

Bir zorba, bir kesinlikçi (radikal): Dokunduğu yeri de buyruğu altına alır. Böylece bütün renklere meydan okur. Dünyaya da tarlası gibi bakar.

Her şeyi keser, ayırır, böler. Gözükara bir ayrılıkçı (sözcük tam yerinde). Ama bu, Maria Elene Vieria da Silva'nın elinden tuttuğu siyah bir çizgiyse birden bütün dikkafalılığını, gözükaralığını, acımasızlığını unutur, sürekli hızın simgesi kesilir. Durmaksızın da farklılıklar yaratır ve devinir durur.

Dahası liriktir. Yalnız bu da değil: İlle de bir şey çizeceğim diye çırpınmaz: Dolaysızdır. Dolaysızlığın, biçimsizliğin, soyutun dünyasını seçer, orda yaşar.

TEN YA DA TIZIANO

Su Perisi ile Çoban'ı okuyorum, John Berger ile Katya Berger'in bir denemesi (YKY). Katya, Tiziano'nun çıplaklarını deri, ten olarak görüyor. Ekliyor: "Kılların ve tüylerin, insandaki evcilleşmiş hayvanın ressamı." Gerçekten de tenin, derinin, derin derinin ressamı Tiziano. Ten, Lucas Cranah'da durgun, soğuk, asi (soğukluk asiliği de içerir) iken, ateştir Tiziano'da. Su Perisi'nin teni yangını andırır, alev alevdir. *Danea*'nın teni de uçuruma çağrıdır. Çıplaklık vurmaz sanki, ten, bir o konuşur. *Süslenen Kadın*'da çıplaklık görünmez, ten öylesine çağırır ki ona dokunmadan, elini üstünde gezdirmeden yapamaz insan. Ölümcül bir çağrıdır çünkü. Canlıdan, daha da canlıdır. Ten kıpırdıyor, deri yerinden oynuyordur durmadan. Devinim içindedir, kısaca. Dahası buyurgandır, bunda da direnir durur. Yalnız buyurgan da değil, gözünü hırs da bürümüştür, şiddet de. Suç işlemeye de hazırdır. Arzu da doludur. Ancak Tiziano'nun yarattığı tendir. Büyük buyurgan, büyük diktacı olan gövde, onda asıl ağırlığını deriye getirip bırakmıştır. *Danea* (1553) uzanmış otururken yalnız kendisi için, oturmuş, gene yalnız kendisi için vardır. Tiziano, büyük ayartıcı! *Urbino Venüsü*, *Kırda Konser* (1510) ne denli duru, içrek görünürse görünsün, alttan alta yangın içindedir. Ten, baştan çıkarmak içindir Tiziano'da.

HERAKLEITOS

Herakleitos'a değin pek az düşünür bir avuç *Parçalar*'ıyla etkin olmuştur. Bunlara tümcecikler de diyebiliriz, bunu bile söylemek zordur. Zordur çünkü çoğu okunamamış, tamamlanmamış, eksik, yarım bırakılmış tümcelerdir. Bu da yetmiyormuş gibi kapalı, karanlıktır Herakleitos. Yazdıkları sanki resullerin sözleridir, Euripides bu demir leblebileri anlamakta güçlük çektiğinde Sokrates'e:

— Herakleitos'un yazdıklarını nasıl buluyorsun? diye sorar.

Sokrates:

— Anladıklarım çok yüce şeyler; öyle sanıyorum ki anlamadıklarım da... Yalnız Delos'lu bir dalgıç gerek, diye yanıtlar.

Ben Herakleitos'un *Parçalar*'ını yıllarca hep şiir diye okudum. Herakleitos'u da şair diye benimsedim. Her seferinde de büyük tatlar aldım. Anlamadıklarımı da büyük yüce şeyler diye düşündüm (Sokrates gibi). Blanchot da: "Karanlıktır Herakleitos" diyecektir. Farklılık simgesini de yapıştıracaktır ona. Gizemli olduğunu da söyleyecektir. Gerçekten de Herakleitos'un dili gizemlidir, gizem adına konuşur: Dil onda yalnız bu işe yarar gibidir.

Samih Rifat'ın çevirilerinden büyük tat aldım. Bunda *Parçalar*'ı çevirirken yoruma kaçmaması, eksikleri eksik olarak bırakması, anlamadıklarını da yorumlamaya kalkmaması, öylece bırakması etkin oldu. *Parçalar* bize kapalılığı öğretirken, aydınlığın da her şey olmadığını, aydınlıkta da pek çok şeyin yittiğini imler. Samih Rifat'ın, öte yandan bu kapalı söz ustasının yazdık-

larını ünlü yorumcuların yazılarıyla donatması da yapıta ayrı bir anlam kazandırmıştır. Hele René Char'ın Herakleitos üstüne yazısı (ki aslını her okuyuşumda zorlanmışımdır) örnek bir çeviridir.

Herakleitos, biliyoruz ki, Pythagoras'çıların zıtların ortalama içinde erimesi düşüncesine karşı gerilimle çatışmayı koyacaktır. Bu yüzden de ona göre çatışma mutlaktır, erime, uyum görecedir.

Herakleitos'un çocuklarla aşık oynadığı söylenir. Çağdaşları buna hep şaşmıştır. Sonra da dağlara çekildiği, ot, börtü böcek, bitki yediği biliniyor.

Parçalar'ın içinde kırık dökük tümceler benim hep ilgimi çekmiştir:

... bitlerini kıran çocuklar...

... bir çocuğun krallığı.

Rasgele saçılmışların en güzeli, evren.

Hiç eksilmesin zenginliğiniz Ephesos'lular, ki belli olsun alçaklığınız.

Yıldız falcısı Homeros.

... ve uyuyanlar gibi eyleyip konuşmamalı insan.

... yolun gittiği yeri unutan kişi.

Herakleitos'un soyluluk sanını (basileus) taşımadığı da biliniyor. Kalabalıkları hor görüşü de...

Herakleitos, huysuz, somurtkan, asık suratlı diye bilinir. Son yıllarına doğru da iyice içine çekildiği, az yediği, açlığını da suyla geçiştirmeye çalıştığı söylenir.

Şiir Her Yerdedir

Uçurum seyreder: Nerde olsa tek süsü bu.

Kışları büyüyen iki ela çocuk.

Bu uslu tarih.

Bu uslu coğrafya (ki çadırda büyüdü).
En zalim ay mı? Nisan.

Sessizdi.
Zebra gibi siyah-beyaz mantosu, kuyruksu saçı.

Düzyazı gibi bir yüzü vardır.
En derin sarıyı buldu.

Cennetin yarısını gördü.

Ertüsklü kuşlar ve irinin alt katmanlarında durgun bir gençlik!

Kara Şiir. Çocuklar, boğulmuş kediler, donmuş zaman.

O küçük köyde her gece gezen bir çocuktum.

Gece kurardı dünyasını; denize karşı her gece otururduk.

O çöl çocuk.

Sizinle yürürken çayırları, tavusları, ağaçları, suları, otları ilk görüyordum.

Sizinle sülünlere, geyiklere, kelebeğe, porsuğa, sulara, otlara dönüyorduk.

Sarı bir prens atını sürüyordur.

İlhan Berk (18 Kasım 1918, Manisa – 28 Ağustos 2008, Bodrum) Necatigil'in deyimiyle "şiirimizin uç beyi", Memet Fuat'a göre ise "dokunduğu şiir". İlk şiirleri *Manisa Halkevi* dergisi, *Uyanış, Varlık, Çığır* gibi dergilerde çıktı. 1944 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Fransızca Bölümü'nü bitirdi. Destansı yönünün ağır bastığı, adeta bir Türk Walt Whitman'ı olarak adlandırıldığı dönemde *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953) ve *Köroğlu*'nu (1955) yayımladı.
1953 yılına kadar çıkardığı kitaplarla gerçekçi bir şair görüntüsü veriyordu. 1953'te *Yenilik* dergisinde yayımladığı "Saint-Antoine'ın Güvercinleri", ileride İkinci Yeni adını alacak şiir akımının habercisi oldu. Bu özellik daha sonraları gelişerek sürdü ve İlhan Berk'in özgün tutumu durumuna geldi. Giderek İkinci Yeni şiirinin öncüsü ve en güçlü savunucusu olarak anılmaya başladı. Şiirlerinde cinsellik ve tarih ana temalar olarak belirdi. Çeşitli nesneleri, kent, sokak gibi olguları ayrıntılı bir "kimlik kartı" somutluğu taşıyan bir biçimde şiirleştirdi. Düzyazı şiirlerden aforizmalara harfleri, nesneleri ve semtleri sevmeye dek genişleyen çok kollu bir şiir ırmağıdır İlhan Berk.
Başlıca Yapıtları:
Şiir: Bütün yapıtları üç ciltte toplanmıştır *Eşik* (1947-1975): *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Köroğlu* (1995), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Mısırkalyoniğne* (1962), *Âşıkane* (1968): *Şenlikname* (1972), *Taşbaskısı* (1975); *Aşk Tahtı* (1976-1982): *Atlas* (1976), *Kül* (1978) ve *Deniz Eskisi/Şiirin Gizli Tarihi* (1982); *Akşama Doğru* (1984-1996): *Delta ve Çocuk* (1984), *Güzel Irmak* (1998), *Dün Dağlarda Dolaştım Evde Yoktum* (1993), *Avluya Düşen Gölge* (1996). Ayrıca *Kuşların Doğum Gününde Olacağım* (2005), *Ev* (1997), *Çok Yaşasın Sayılar* (1998), *Şeyler Kitabı* (2002) adlı kitapları vardır. **Deneme / Günlük / Otobiyografi:** *Uzun Bir Adam* (1982, genişletilmiş baskı 2005), *Şifalı Otlar Kitabı* (1982, 2004), *El Yazılarına Vuruyor Güneş* (1983, genişletilmiş baskı 1992), Şairin Toprağı (1992), *İnferno* (1994, genişletilmiş baskı 2004), *Kanatlı At* (1994), *Logos* (1996), *Poetika* (1997), *Kült Kitap* (1998); **Çeviri / Antoloji:** *Başlangıcından Bugüne Beyit Mısra Antolojisi* (1960, 2. baskı 2004), *Fransız Şiiri Antolojisi* (2001), *Seçme Kantolar* - Ezra Pound: (1969), *Seçme Şiirler* - Arthur Rimbaud (1962), *Asılı Eros* (1996), *Güldeste - Başlangıçtan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi* (2004);
Yabancı dillere çevrilmiş yapıtları: *Estambul / İstanbul*, Madrid, 1988; *Histoire Secrète de la Poésie / Şiirin Gizli Tarihi*, Paris: Arfuyen 1991; *Poemas / Şiirler*, Madrid, 1992; *Rio Hermoso / Güzel Irmak*, Madrid, 1995; *Selected Poems / Seçme Şiirler*, Londra, 2006, *Mar de Galilea / Galile Denizi*, 2006, Madrid; *Selected Poems /Seçme Şiirler*, United Kingdom, 2007.

İlhan Berk'in
YKY'deki kitapları:

El Yazılarına Vuruyor Güneş *(1992)*
İnferno *(1994)*
Kanatlı At *(1994)*
Logos *(1996)*
Asılı Eros *(1996)*
Uzun Bir Adam *(1997; genişletilmiş 3. baskı, 2005)*
Poetika *(1997)*
Kült Kitap *(1998)*
Eşik (1947-1975) *(Toplu Şiirler I, 1999)*
Aşk Tahtı (1976-1982) *(Toplu Şiirler II, 1999)*
Akşama Doğru (1984-1996) *(Toplu Şiirler III, 1999)*
Galata *(2000)*
Pera *(2000)*
Şeyler Kitabı *(2002)*
Toplu Şiirler *(Delta-1, 2003)*
Requiem *(2004)*
Şifalı Otlar Kitabı *(2004)*
Kuşların Doğum Gününde Olacağım *(2005)*
Adlandırılmayan Yoktur *(2006)*
Tümceler Geliyorum *(2007)*
Elin Üstünde Gezsin - İlhan Berk'ten
Memet Fuat'a Mektuplar *(Haz.: Sevengül Sönmez, 2012)*